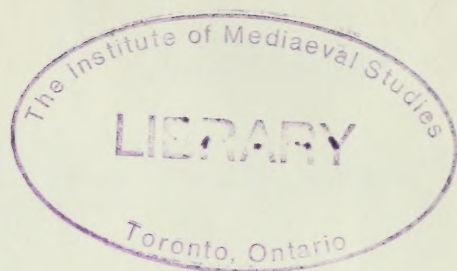

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

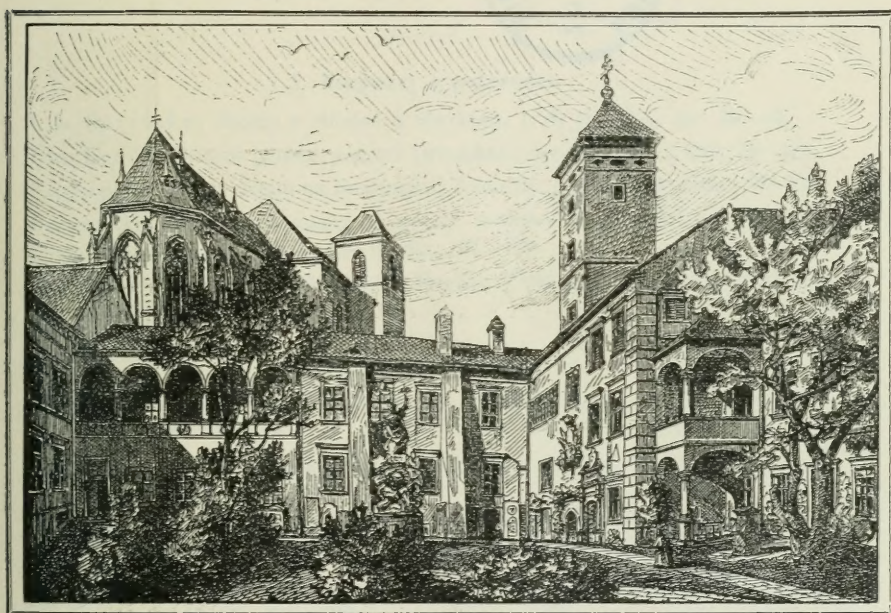
249.26.79

ČASOPIS

MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

—
VYDÁVÁ
MORAVSKÁ MUSEJNÍ SPOLEČNOST.

REDAKTOROVĚ:

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK.

PROF. DR. FRANT. ŠUJAN.

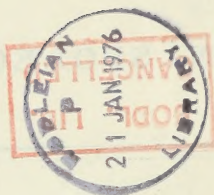
PROF. DR. JAR. J. JAHN.

ROČNÍK V.
(1905.)

V BRNĚ.

TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKARNY
1905.

20 870

OBSAH

ročníku pátého (1905).

A. Rozpravy a pojednání.

- I. L. Červinka: Nálezy v cihelně u Slavkova. I. (S obrázky.) Str. 30—43.
Jos. Kraus: Zřízení panské panství Letovského z roku 1561. I. Str. 70—101.
Fr. Lipka: Soupis zvonů na Boskovsku. Řada III. I. (S obrázky.) Str. 54—60.
Fr. A. Slavík: Staré znaky a pečeti městské a vesnické na Moravě.
(S obrázky.) I. Str. 1—29. II. Str. 133—166.
Jan Vyhlídal: Knížka lékařská od Nového Města z r. 1780. I. Str. 44—53.
II. Str. 167—178.

B. Zprávy vědecké.

- Archaeologická kořist za rok 1904. (S obrázky.) (Alois Procházka.) I. Str. 102—107.
Sidliště u Lešan na Prostějovsku. (S obrázky.) (Antonín Gottwald.) I. Str. 107—111.
Rozhodnutí sporu mezi klásterem Luckým na Dyji a čtyřmi poddanými obcemi r. 1701. (Dr. Jan Reichert.) I. Str. 112—115.
Zpráva o archaeologických výzkumech za rok 1904. (S obrázky.) (I. L. Červinka.) II. Str. 179—197.
Nové nálezy archaeologické. (S obrázky.) (Al. Procházka.) II. Str. 197—200.
Hromadné nálezy mincí. (Al. Procházka.) II. Str. 200—204.
Zpráva o rodině Vyzovských, z které pocházela první manželka Jana Amosa Komenského. (J. Panek.) II. Str. 205—212.

C. Zprávy z Kommissie na přírodovědecký výzkum Moravy.

- Nové naleziště štramberského vápence ve Vlčovicích u Příbora. (S obrázky.) (Dr. M. Remeš.) I. Str. 116—120.
Stopy diluviálního člověka a fossilní zvířena jeskyní Ludmirovských. (S obrázky.) (Jan Knies.) II. Str. 213—254.

- Nové nálezy v tithonském vápenci u Skaličky. (Dr. M. Remes.) II. Str. 255—263.
Poznámky k diluviálním nálezům v jeskyních mladečských a stopám glaciálním na severovýchodní Moravě (K. J. Maška.) II. Str. 263—266.
„Lochy“, umělé jeskyně na Moravě. (S obrázky.) (I. L. Červinka. II. Str. 266—278.

D. Zprávy spolkové.

Zprávy z Moravské musejní společnosti:

- Zprávy z první třídy odboru vědeckého. (Referuje Frant. J. Rypáček.)
I. Str. 121—122. II. Str. 279—286.
Zprávy o zasedáních kuratoria Moravské musejní společnosti. I. Str. 122—125.
II. Str. 286—287.
Zpráva o činnosti Moravské musejní společnosti za rok 1904. II. Str. 287—330.

E. Literatura.

- Vlastivěda Moravská. II. Mistopis: Ivaněický okres. Napsal Augustin Kratochvíl. (Dr. Fr. Šujan.) I. Str. 126—127.
Zdeněk Lepař: Hölzlova Generální mapa království českého. (Dr. Frant. Šujan.) I. Str. 128—129.
MUDr. Bedřich Drož: Dějiny kláštera a města Žďáru na Moravě. (Fr. J. Rypáček.) I. Str. 129—131.
Fr. Bílý: Od kolébky našeho obrození. (K. Janouš.) I. Str. 131—132.
Dr. Frant. Kameníček: Zemské sněmy a sjezdy moravské. (Dr. Frant. Šujan.) II. Str. 331—333.
Dr. Karel Absolon: Kras moravský a jeho podzemní svět slovem i obrazem. (Dr. Oldřich Kramář.) Str. 333—335.

Staré znaky a pečeti městské a vesnické na Moravě.

Podává Fr. A. Slavík.

I.

Staré znaky a pečeti obecní¹⁾ jsou důležitou památkou pro vývoj osad, stavu městského, obecní samosprávy, a svými předměty ve znaku přispějí i lidovědě a umění. Svědčí o významné době, kdy se obci dostalo vedle práva tržního a jiných svobod také „práva pečeti“ a znaku, a tím větší vážnosti a výhody před jinými osadami. „Mají erby a pečeti městské i jistého významu historického do sebe, kde se majestátů a listů na erby a pečeti tyto svědčící více nezachovaly, ježto alespoň v nich zachovala se jakás takás paměť na jejich první zakladatele a původní způsob jich živností (jako to ku př. na pečetech obcí, druhy kovkopectvím, vinařstvím se živících a t. p. jest pozorovati.“²⁾

Neměla-li obec své vlastní pečeti a znaku, musila rozličné potřeby písemní obstarati si jinde: buď při smlouvě nějaké „tomu všemu na potvrzení a pro lepší jistotu fojt a konšelé i všecka obec . . . prosili osobně pána svého, že jest svú pečeť přivěsil na svědomí k tomuto listu, sobě i svým erbům bez škody“;³⁾ nebo „když nějaká potřeba nastalá, buďto smlúvy sva-
tební, kšafy jinak poručení aneb jisté všeliké kontrakty k pe-

¹⁾ O znacích rodů šlechtických, řádů duchovních a j. viz podrobnou „Českomoravskou heraldiku“ od Martina Koláře a Augusta Sedláčka, vyd. od České Akademie cis. Františka Josefa, a příručnou všeobecnou „Heraldiku“ s četnými obrázky od V. Krále z Dobré Vody.

²⁾ Ant. Rybička, Pomůcky k heraldice a sfragistice domácí, v Památkách archaeologických a místopisných r. 1874, díl IX., str. 720.

³⁾ Archiv Český, XVI., str. 229: smlouva vsi Držovic s panem Heraltem z Kunštátu a na Plumlově r. 1481 o louku Trávník a pastviště, na kterýchž pan Heralt udělal rybník.

četění přicházejí, že toho všeho při jinších okolních sousedských městech a dědinách s velikou svou prací, ale také zameškáním obchodu svého a protiva nemalým ouplatkům vyhledávati museli.¹⁾

Žádaly tedy větší obce, aby povýšeny byly na městečka neb města, a dostaly tak mimo jiné výhody i právo pečeti a znak.

Zajímavé jest pak, že na Moravě záhy také mnohé vesnice nabyly toho práva; ano i díly měst a vesnic, když patřily dvěma neb více vrchnostem a tvořily zvláště obec o sobě, měly také svůj vlastní obecní úřad, svou obecní pečeť a znak.

Do polovice XVIII. století měla již veliká většina vesnic na Moravě a v jejich obvodech ve Slezsku právo pečeti a svůj obecní znak.²⁾

1. Právo pečeti obecní.

Právo pečeti a znaku dostaly městské obce, i poddané, jako šlechta od panovníků, vesnice pak od své vrchnosti.

Vesnice některé dostaly obecní pečeť „menší“, jiné větší „hlavní“.

Hlavní pečeti měli právo (podle listu r. 1672 obci Vilimovu u Litovle daného), že mohli pečeti „ke všechným a všelijakým, však pravým, pravdivým a víryhodným listům: od rodův, řemesel, vysvědčením, attestacím, na užitky neb škody se vztahujícím, rukojemstvím, dobrým vůlím, smlouvám svatebním, pořádně snúbeného manželstva, jako i právních spisův obecních, památek,

¹⁾ List l. 1666 daný obci Dubanům u Prostějova, v Selském archivu r. 1902, listinář č. 37.; protiva = proti.

²⁾ V Čechách bylo poněkud jináče: „Obce naše vesnické zřídily si teprve od let padesátých své erby, které málokde historický význam mají. Zajímavé jsou erby Jindřicho-hradeckého panství, které těmto vesnicím jeden hrabě Slavata z Chlumu a Košumberka udělil“. (M. Kolář Českomoravská heraldika, vyd. Aug. Sedláček, I., str. 18.) Hrabata Slavatové po pánech Hradeckých z Hradce vládli na Jindřichově Hradci a zároveň na Telči r. 1604—1691. Na obou panstvích, Hradeckém a Teleckém, dostaly od těchto pánů vesnice právo pečeti. Jinak bylo na blízkých panstvích města Jihlavy: na Moravě měly r. 1749 všechny obce svou pečeť a znak (Reg. zem. v Brně, podd. odd., č. 258.); ale v Čechách t. zv. „Jihlavské české dědiny“ nikoliv. Také na mnoho jiných panstvích v rozličných krajinách v Čechách t. č. neměly vesnice svých pečeti a znaků; jsou tehdy jen málokde. (Tereziánský katastr v zemském archivu v Praze.)

potvrzení, ujistění, zaopatření, slibování svědkův, zavazování, dobrého i zlého zachování se týkajících, a in summa k jiným rozličným dokumentům, jakž by ty jmenované a od koho kdykoliv buď domácně neb přespolně s nastalou potřebou lidskou žádostivě pohledávány byly, s jistým pokaždé při vrchnosti se ohlášením, bez podvodu, nedadouce se nížádnému přelstít, nýbrž ve všem opatrně se chovajíce, bezpečně stále a neporušitelně užívati a udělovati. — Od kteréžto jejich pečeti propůjčování domácím po 12 groších bílých a cizimu něco víceji dle snesitedlnosti skládati, k vrchnostiným pak případnostem zdarma dáti se ustanovuje.“

Menší pečeti na tom panství měly jiné vesnice s „jistým znamením, jako Čakov s mužem kosu na ramenách držícím, a Obramice s beránkem, co nově zjednané a na ten jistý způsob sobě odevzdané mají, aby těch a takových, dle jim obzvláštního uděleného nadání, toliko k narovnáním, vysvědčením, smlouvám svatebním a těm podobným domácím i přespolním přitrefnostem, s milostivou vrchnostinou vůlí bezfortelně užívati šetřily.

Ale v jiných větších zprědu jmenovaných dokumentech k Vilimovský od statku a sídla panského za hlavní jmenující pečeti se utíkati povinni byli. Pakliže by dotčený dědiny Čakov a Obramice nad vyměření své hlavní pečeť předcházely, něčeho nepořádného a jim neslušného se dopustily, jako takej obec Vilimovská, anby k listům fortelným pečeť svou přiraziti dáti se opovážily, tehdy netoliko těchž pečeti, ale také i obdarování svých bez všechný milosti skutečně zbaveny býti mají.“

Tim nabyly takové obce práva, konati velikou část věcí, které nyní příslušejí farním úřadům a c. k. notářům.¹⁾

Města a městečka mívala pečeť „větší“ (sigillum majus) na důležitější věci a „menší“ (sigillum minus) na jiné „obyčejné“. „Erbu a znamení purkmistr a konšelé i vše obec města . . . potomci a budouci jich užívati mají a moci budou při všech od nich svědčících zavřených i otevřených listech, též kontraktech, smlouvách i vidimusch.²⁾ plnomocenstvích, přiznáních, tolikéz na branách

¹⁾ V. Prasek, Obecní pečeti, v Selském archivě r. 1902, str. 104.—106., listinář, č. 36.: list, kterým Ondřej Leopold Volčinský sv. p. z Volčina dne 1. ledna 1672 obci Vilimovu u Litovle uděluje právo na hlavní pečeť s pelikánem na oceli vyrytou.

²⁾ Vidimus = stvrzení listův, úředně ověřené přepisy listů, privilegií a j.

městských, rathouze, věžích, baštách a jiných všech poctivých místech, buď ryté neb malované anebo vytesané, takž jakž podobných erbův a znamení jiná, jim podobná města v markrabství našem Moravském buď z práva aneb z obyčeje užívají.¹⁾

Ale když městská obec potřebovala stvrzení opisů svých privilegií a jiných listů, musila požádati o to jiného města, jako na př. r. 1627 město Unčov, tehdy české,²⁾ požádalo Olomouce, a tento potvrdil český „vidimus“ privilegií Unčovských, a „tomu na svědomí a jisté duověření my purkmistr a rada města“ dali přitisknouti pečeť městskou s orlicí ve znaku „v Olomouci 15. dne měsíce aprilis l. P. 1627“.³⁾

2. Znaky obecní vůbec.

Znaky obecní jsou velmi rozmanité, podobné znakům zemí, šlechtickým, duchovním řádům a cechovním, a to jak obecní znamení, tak i štít a u některých též ozdoba jeho.

I ve znacích obecních jako v jiných věcech lidových, v národních písních, ozdobách na domech, nábytku, vyšívání nebo ve starých zpěvnících a vůbec v ornamentech lidového umění⁴⁾ můžeme pozorovati mysl lidu, lásku jeho k přírodě, zálibu jeho v představách a symbolech něžnější stránky povahy lidské a práce jeho. Volba znamení a část ozdobná shoduje se celkem s těmito památkami. Duch lidský, jaký se projevuje v národní písni, v bájích a pověstech o rozmanitých úkazech v životě a v přírodě, a výtvárně v památkách lidového umění, vryl svůj ráz i do obecní pečeti a znaku.

Znaky obecní pak mluví k nám též o minulosti a změně obcí a krajín: nesou buď vzpomínku na bývalé pány své, kteří jim vymohli povýšení na městečko nebo město, nebo sami udělili jim výhody práva pečeti a někdy jim propůjčili svůj vlastní rodový znak.

¹⁾ J. Beringer a Jar. Janoušek, *Město a panství Telč*, str. 75.—76.

²⁾ Má „Morava a její obvody ve Slezsku po 30leté válce“, str. 152. a 177.

³⁾ Zemský archiv v Brně, Bočkova sbírka, Unčov. Jiné české ověření listu, jež vesnicím Hunčovicům, Mezicům a Březové u Litovle „vědomě přitisknou městskou pečeť dotvrzuje“ purkmistr a rada král. města Olomouce dne 15. měsíce března l. P. 1701. podal Selský archiv r. 1904 v listině, č. 175.

⁴⁾ Srovnej „Moravské ornamenty“, vydal Vlastenecký muzejní spolek v Olomouci, díl I.—III.

Jsou to jmenovitě rodové, kteří měli ve znaku lva, zubří hlavu, orlici, křídlo, růži, ostrev, břevna, zavinutou střelu, cimbuří, hvězdu a j., na př.: ruku, jež drží 3 louče nebo svíce hořící, znak rytířů Říkovských z Dobřčie, Přestavlky u Přerova; lva pánů ze Žerotína Bzenec; zubří hlavu, znak pánů z Pernšteina: město Bystřice n. P. v pravé polovici znaku, městečko Nedvědice, vsi Kozlov, Věžná a rychty: Černovská, Doubravnická, Kobylnická, Malostovská, Nedvědicíká, Olešnická, Štěpánovská, Zlatkovská; Plumlov ve vrchní části štítu: — půl zubří hlavy městečko Němčice: — orlici moravskou po markraběti morav.: Bystřice n. P. v levé polovici štítu a j.: — půl orlice a písmeno W, část znaku kláštera Luckého, Oleksovice a Strachotice: — křídlo, znak pánů z Lomnice: Olešnice, Velké Meziříčí: — rači klepeta od rytířů Chroustenských z Malovar Měřín: — žábu ve spodní polovici znaku od pana Jiřího Žabky z Limberka Tršice u Lipníka: — růži šlístou¹⁾ pánů Hradeckých: Dačice, Mrákotín, Pavlov, Slavonice, Studená, Telč, Želetava, rychta Lhotecká u Telče: — dvě ostrve o 6 sucích křížem položené, znak pánů z Lichtenburka, Letovice.²⁾ Žďár u Jihlavy nyní ve 3. poli znaku, díl Šatova u Znojma: — břevna: jedno síťované od arcibiskupství Pražského město Kojetín: 3 břevna, znak pánů z Kunštátu a z Poděbrad: Běhařovice u Hrotovic, Dambořice, Jaroslavice, Jevisovice, Kunštát, Nivnice, Vizovice: — přes štít uprostřed na zděl štych, znak ryt. Mrakšův z Noskova, Budišov u Třebíče: — zavinutou střelu pánů z Kravař: Plumlov v dolní části znaku, Nový Jičín: — cimbuří pánů z Cimburka: Tovačov: — hvězdu Srohou: Bojkovice část znaku Tetouřův z Tetova: — 3 bílé lilie Kropáčů z Nevědomí: Bzenec, Litence: — hřebec, znak pánů z Boskovic: Boskovice, Černá Hora: — kužele od biskupství Olomuckého: Kroměříž, Libava, Budišov, Žďár vedle znaku zakladatele kláštera³⁾ a j. v.

¹⁾ Na některých pečetech a znacích omylem šlístá, na př. v Dačicích na věži kostelní (Město a panství Dačice od ř. professorů zem. reálky v Telči J. Beringra a Jar. Janouška str. 164.), Slavonice na pečeti (v. tab. II. č. 6.).

²⁾ V nové pečeti omylem vyryty jako šípy.

³⁾ Jak tu obce tak i kláštery mívaly na památku znak svého zakladatele nebo dobrodince, na př. klášter Zábřdovský po zakladateli panu Lvu z Klobouk mluvící znak jeho (shodný s jeho jménem) klobouk; klášter Žďárský 3 břevna pánů z Kunštátu a j. (Viz M. Kolářovu-A. Sedláčkovu Českomoravskou heraldiku, str. 20.—23.)

Znaky ukazují též, čím se nejvíce obyvatelé zabývali v hospodářství, co bývalo v jejich obvodu a v krajině, jako na př. vinařský nůž čili kosíř, réva, stromy ovocné nebo lesní, jež se tam pěstovaly druhdy, ale později zanedbaly, až i zanikly, jako vinařství u mnohých obcí jižní a střední Moravy.

Také změna národnostní, účinek bývalých vrchností a časů na obyvatelstvo jeví se i ve znacích a v nápisech obecních pečeti a v jejich změnách.

V českých krajinách někde místo českého nápisu Pečeť dědiny . . ., Pečeť obecní . . . nebo latinského Sigillum pagi (vesnice), Sigillum oppidi (městečka), Sigillum civitatis (města) a p., množí se v XVII. a XVIII. století německé nápisy, zvláště na hranicích národnostních a na panstvích cizích pánů, a v nové době dvoujazyčně v některých obcích českých; naopak jinde místo německých mají obecní pečeti české. (Viz dále o pečetech a nápisech jejich.)

Někde buď po zhoubné 30leté válce přišli do zpustošených obcí z velké části noví obyvatelé, „pohodili“ časem starou pečeť a znak, dali si udělati novou, a dnes — nejen ve dvou poněmčených městečkách,¹⁾ ale i v některé obci české, — nevědí,²⁾ jaký znak měla stará obec; nebo dala si do obecní pečeti zcela jiný znak, než mívali starí obyvatelé týchž obcí, nebo zanechala vůbec staré památky obecní a na pečeť nedala znaku vůbec.

Změna ve smýšlení národním a v řeči za minulých dob působila i na změnu jmen obcí na pečetech, jako v obecném užívání, a někde i změnu znaku podle nesprávného výkladu jména nebo z jiné příčiny. (Blíže viz dále u změny znakův.)

Jinde působila změnu nebo zapomenutí znaku i nedbalost některého úřadu obecního nejen za starší doby, nýbrž i za nové. „Pohodili starou pečeť“, i privilegium, — jako na velikou škodu badání vlastivědného shledáváme často nešetrnost k památkám v archivech obecních a bývalých panských.

Někde si dali udělati podle staré pečeti novou; ale rytec nerozuměje znamením ve staré pečeti pozměnil neb i zkomolil

¹⁾ „Dem gefertigten Amte ist von einem Stadtwappen, weder einem neuen noch alten, nichts bekannt“ (24. září 1904).

²⁾ I městečko některé má „pečeť starou pohozenou“; pečeť nová nemá znaku. (Odpovědi na žádost za otisky starých a nových pečeti obecních se znakem r. 1904.)

znak, a později se nevědělo, co vlastně jest obecním znakem jejich.¹⁾ Teprve někde se to vysvětluje srovnáním znaku obecního se znaky bývalých pánů, nějlépe ovšem, kde se zachovala privilegia.²⁾

Kdyby nebylo pečeti obecních při popisu celé Moravy v Tereziánském katastru r. 1749, zmizela by paměť jejich z mnohých míst. Zapsáno jest v něm u každé obce, co měl který usedlý, které pozemky, ve kterých tratích a jak veliké, co měla obec, a na potvrzení toho přitiskli svou obecní pečeť.³⁾ Když nesouhlasili s tím, co bylo zapsáno, majíce spor s vrchností o některé pozemky, nedali obecní pečeti. Pečeti měly, ale odepřely ji r. 1749

1) Podle odpovědi několika obecních úřadů na žádost za otisk obecní pečeti staré a nové, a podle mistopisů vydaných. Skoro všechny vyhověly ochotně této žádosti, a zdvořile jim za to děkují.

2) Tím se oprávi též mylné udání v některých spisech, vzniklé nejasným nebo chybným vyobrazením znaku na pečeti, na př. městečko H. nemá kolem znaku hada, nýbrž jest to jen zobýbaný okraj štítu renaissančního; K. nemá na pečeti r. 1651 kalicha, nýbrž dle privilegia husí nohu; ve znaku P. nedrží ruka 3 palců, nýbrž podle znaku bývalých pánů na P. hořící louče nebo svíce, atd.

3) Studuje v zemské registratuře v Brně vlastivědné prameny XVII. a XVIII. stol., všiml jsem si mimo jiné věci také obecních pečeti a znaků. Krátkou zprávu o vesnických znacích podal jsem r. 1892 ve své „Moravě a jejích obvodech ve Slezsku“ na str. 148.—149. a z okolí hlavního města Brna r. 1897 ve „Vlastivědě Moravské“, v Brněnském okrese na str. 29.—33. s obrázky.

Později doplnil jsem sbírku svou, požádal městských obcí, jejichž pečeti v Tereziánském katastru buď nejsou nebo nejasně byly vytlačeny, aby mi poslaly otisky starých a nových pečeti se znakem. Tím inožno jest učiniti přehled obecních znaků všech měst, skoro všech městeček a velké většiny vesnic na Moravě a v jejích obvodech ve Slezsku. Za laskavou ochotu při studiu v registratuře zemské, po léta mi prokázanou, děkuji srdečně p. radovi Kratochvilovi a pánům úředníkům jejím, a vzpomínám milé ochoty ř. pana rady Waltra.

Podle osnovy „Vlastivědy Moravské“ z r. 1890 přinášeji též ostatní okresy Místopisu Moravy zprávy a obrázky starých pečeti a znaků obecních; pak Ed. Peckovo Okresní hejtmanství Holešovské 1892, „Selský archiv“ V. Praska od r. 1902 a j. Srovnáme-li popisy v nich s pečeti v Tereziánském katastru, nalézáme u několika obcí rozdíl i změnu znaku na pozdějších pečetech.

Podle mých otiskův a několika městských originálů vykreslil professor české reálky zemské v Hodoníně Arnošt Krejčí znak Hrabětic a 11 tabulek starých pečeti, č. I.—XI. a prof. F. Fedrsel, druhdy na c. k. české reálce v Brně, 3 tabulky obecních pečeti v Brněnském okrese. č. XII.—XIV., začež oběma pánům kolegům pěkně děkuji i zde.

k Tereziánskému katastru obce: město Vizovice pro „les Hodišova“. Vranová-Veselí pro spor o obecní les „Vubčiny“; u Dřevohostic: Čechy a Tučín; na panství Hodonském: Bojanovice Dolní, Bořetice, Brumovice, Hovorany, Kobyli, Mutěnice, Němčičky; na Kralickém u Olomouce: Držovice a Vrahovice (že prý obecní pečeť ostatní sedláci schovali); všechny vesnice na panství Morkovském a Pačlavském; na Jihlavsku u Zhoře Stránecké 9 obcí nechťelo podepsati a pečeti přitisknouti, že prý „to ostatní v těch vesnických obcích zakázali, a nechťejí tedy nikterakž na sebe uvaliti kletbu a pomluvu jejich“.

Pečetí a znaků neměly tehdy na panství Blanském: Horičice, Lhota Dlouhá a Dolní, Horní, Těchov, dily: Újezda, Šebrova a Vilémovic, a za ně přitisklo svou menší pečeť městečko Blansko, pak Suchdol a Veselice; u Rajhradu Čeladice; na panství Brtnickém, u Bystřice p. H. Kladníky, vesnice u Fulneka, většina obcí na Hukvaldsku, u Nového a Starého Jičina; u Kelče: Babice, Kunčice, Osíčko, Police, Dolní a Horní Těšice, Němčice a Zámrsky; na panství Křetinském všechny obce; na Křizanovském z 10 obcí nemělo 7 (kromě městečka Křizanova a vsí Kunderatic a Ořehova); na panství Malenovském, Meziríčském nad Oslavou, na Moraveckém (městečko Strážek dalo místo nich svou menší pečeť, u své obce větší pečeť); chybějí též u panství Plumlovského, kapituly Olomucké a Velehradského. Na panství Krhovském měly pečeť jen Bačice, Hrotovice a Krhov; ostatních pět obcí nikoli, t. Litovany, Račice, Udeřice, Vodonec a Zárubice, a na konci knihy r. 1749 jest napsáno: „Poněvače obec Litavská, Hudeřská, Račická, Vodonská a Zárubská své obecní pečeti nemají, tak se Krhovská obec požádala, aby takovou na místě nás přitiskla.“¹⁾

Aby následující přehled znakův a pečeti městských a vesnických byl jasnější, připojujeme k němu vyobrazení důležitějších obecních pečeti a znaků z celé Moravy v textě a v přílohách I.—X., zvláště pak XI. z moravských obvodů ve Slezsku a XII.—XIV. z okresu Brněnského.²⁾

Již z těchto ukázek jest patrné u srovnání se znaky zemskými, šlechtickými a j., že se s nimi shodují, majíce nejen stejná nebo podobná znamení, nýbrž i podobný štít, u některých též

¹⁾ Registratura zemská v Brně, rektif. odd. podd. č. 117. a j.

²⁾ I.—VII. podáváme k tomuto číslu Časopisu, VIII.—XIV. k příštím.

ozdobu štítu. Barevná pole a znamení ve štítě měla města a městečka, jichž užívala při ozdobě radnice, obecních věcí a p.; ale vesnice pravidelně mají jen pečeť s určitým znamením vyrytou.

3. Štít.

• Štít ve znaku obecním jest také buď jednoduchý neb ozdobný, rozdělený na 2, 3 a více polí.

Trojhřanný štít, jenž panoval až do XIV. století, mají Pohorelice (vyobr. tab. IV., č. 1.);

dole zakulacený štít, vládnoucí až do konce XV. století, dle Švábenic (na tab. I. č. 7.), Bystrice n. P. (II. 7.), Mohelno, Slavonice, Vsetín (II. 4.—6.); Zvonovice u Viškova (III. 1.); rychty Ratkovská u Bystrice n. P. a Lhotecká u Telče (VIII. 1., 2.), Ujčovská a Věženská u Bystrice n. P., ves Radlice u Dačic (IX. 9., 10. a 13.); Čechyně u Rousinova (X. 10.); město Osoblaha a ves Vínov ve Slezsku (XI. 8. a 9.); Jihlava na staré pečetí s českým lvem, Mohelnice, Strážek, Třešť, ves Menhartice u Jemnice, Brňov u Opatovic, Kostice u Breclavě, Dolní a Horní Bobrová a j.;

renaissanční štít zahrotělý, od XVI. století rozmanitě na okrajích měněný a ozdobený, jest nejobyčejnější (v. tab. I.—XIV.);

vejčitý neb okrouhlý štít na př.: Němečice u Židlochovic, Hrušovany u Jaroslavic, Strachotice u Znojma (str. 20. a tab. V. 7., 8., 12.); Osek u Lipníka (pečeť bez nápisu, VIII. 7.); Sobotovice u Rajhradu (IX. 7.); Mokrá u Brna (XII. 6.); Veselíčko u Lipníka, Lipolec u Dačic, Žďár (str. 23.) a j.;

rozdělený štít na zdél kolmo | od vrchu štítu ke zpodu: strana pravá (1.) a levá (2.) neslove se stanoviska hledících na znak, nýbrž dle vyobrazení; na př.: Bzenec (viz I. 4.), Bystrice n. P. (str. 20. a II. 7.), Studená u Telče a Visky u Boskovic (VII. 7. a 9.), Šardice u Kyjova a Čechy u Plumova (VIII. 3. a 8.), Řečkovice u Brna (XII. 1.), Střelice u Brna (XIII. 1.), Libava (str. 22.);

rozdělený na příč, vodorovně — : Jaroslavice (IV. 8.), Strachotice (V. 12.); Křepice u Židlochovic a rychta Věženská u Bystrice n. P. (IX. 2. a 10.), Osoblaha ve Slezsku (XI. 9.), Bohonice u Brna (XII. 2.), Biskupice (str. 17.), Nové Město (22.), Svitávka (23.), rychty na panství Pernšteinském a j. v.;

štít kosmo n. pokosem \ dělený: Jakubov, bývalé městečko u Budějovic, Nové Město, Mikulov, Těšetice u Krumlova;

šikmo neb pošikem / dělený: Svitávka spodní dílu štítu (viz privilegium na str. 20.), Lipník (str. 21.), Žďár ve 2. poli složeného znaku (viz obr. na str. 23.);

na 3 díly: Mikulovice u Znojma (str. 16.), Slavkov u Brna (str. 18. a II. 2., 8.), Lipník, Osek u něho (VIII. 7.), Sobotovice u Rajhradu, Starý Saldorf u Znojma (IX. 7., 8.), Nezamyslice a j.;

rozečtvrcený štít $\frac{1.12.}{3.4.}$: Slavonice (II. 6.), Biskupice u Prostějova a Troubky u Přerova (VIII. 6. a 10.), Radlice u Dačic (IX. 13.), Žďár (str. 23.), Jihlava v pozdějším znaku, Cetkovice u Šebetova, Rudlice u Plavče, Vrbovec u Znojma a j.;

prázdný díl na štítě, vzácnost v heraldice, mají: Jakubov levou polovici, Opatovice u Jevíčka pravou polovici, Čejkovice u Hodonína na 2 štítech nad obecním znakem a pod ním (IV. 4.);

štíť nakloněný: Mohelno (II. 4.);

štítek na štítě na př.: Vsetín (II. 5.), Rajhrad (V. 1.), rychta Ratkovská u Bystřice n. P., Žeravice u Uher. Hradiště (VIII. 1. a 5.), Velešovice u Rousinova;

štítek na prsou orla Brno (obr. na str. 13.), orlice Olomouc a Znojmo (str. 11.);

štítek na zdi mezi věžemi Jaroslavice (IV. 8. a str. 18.—19.);

štítek na věži, na př. Krumlov, město Lichtenšteinské, (IV. 11.), Budišov u Třebíče;

štítek na zemi mezi 2 věžemi městskými: Tovačov (II. 1.);

mezi věžemi městské brány: Biskupice (str. 17.) Bzenec (I. 2., 5.), Koryčany, Napajedla, Šumperk (str. 19.) a j.

Ozdobné kusy heraldické. jaké byly obvyklé u šlechtických znaků, nalézáme jen u některých obecních:

strážce štítu mají: Loděnice u Krumlova (III. 7.), anděla Slavonice a Vsetín (II. 5., 6.), Hodonín; dva české lvy Lysice u Kunštátu; helm nad štítem Loděnice, Mikulov (viz privilegium na str. 21.), Tovačov (II. 1.);

přikryvadla helmů čili feflíky, fafrnochy na př. Slavonice (II. 6.), Mikulov (viz dále popis z r. 1625 na str. 21.);

koruna královská neb císařská zdobí znak města Brna (viz str. 13.), Mikulova (21); knížecí koruna neb klobouk znak Lipníka (21) a j.;

koruna zděná nad štítem města Napajedel.

Mnohé nejstarší pečeti nejen vesnické nýbrž i městské nemají štítu zvláště, na př.: nejstarší pečeť města Bzence (I. 1.), Zlína, Dražůvek, Olbramovic (tab. II. 2., 9., 10.) atd.

4. Městské znaky.

U znaků hlavně městských jest důležité míti privilegium obci dané, kde znak výslovně jest popsán, barvy části jeho udány neb i celý vyobrazen.

Původně byly znaky městské jednoduché jako zemské a šlechtické; nejstarší městské jsou od XIII. století. Později se „zlepšily“ neb „polepšily“, t. j. přidávalo více ozdob, jako helm, štítonoši, koruna, štít se rozdělil na kříž a p.: potom se „rozhojnily“ nebo „rozmuožily“, t. j. ke starému znamení přibyla nová znamení a pole. Uvádíme aspoň tyto příklady:

Staré hlavní město král. Olomouce mělo nejprve na modrém štítě moravskou orlici červeně a bíle šachovanou se zlatou korunou, zl. zobákem, zl. nohama a s červeným jazykem, později na prsou orlice červený štítek s bílým břevnem, pokrytým písmeny FMT; nahoře u hlavy orlice černá písmena SP a dole u jejích nohou po stranách Q. O.¹⁾

Nové hlavní město král. Brno mělo za XIII. století obyčejné znamení hrazených měst, bránu zavřenou, po stranách 2 kulaté věže; na bráně štítek s českým lvem; na pečeti rychtářské ve XIV. století 2 břevna. Po švédském oblehání dostalo r. 1646 odměnou od císaře Ferdinanda III. „zlepšení městského znaku a pečeti“, totiž: na zlatém štítě dvouhlavého orla černého, na jeho prsou štítek se starým znakem — 2 břevna bílá na příč v červeném poli — mezi hlavami orlovými černá začáteční písmena císařova „F. III.“, nad štítem korunu (viz obr. 1.—3.).²⁾

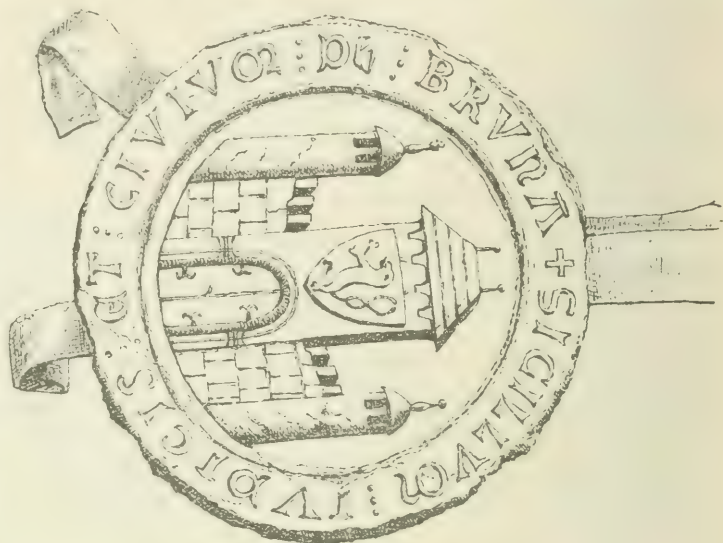
Král. město Znojmo má moravskou orlici na modrém štítě; na prsou přidán je později modrý štítek se zlatým písmenem Z.

¹⁾ Paprocký Bartol., Zrcadlo slavného markrabství Moravského, str. 381.; W. Müller, Geschichte der königl. Stadt Olmütz, str. 212.

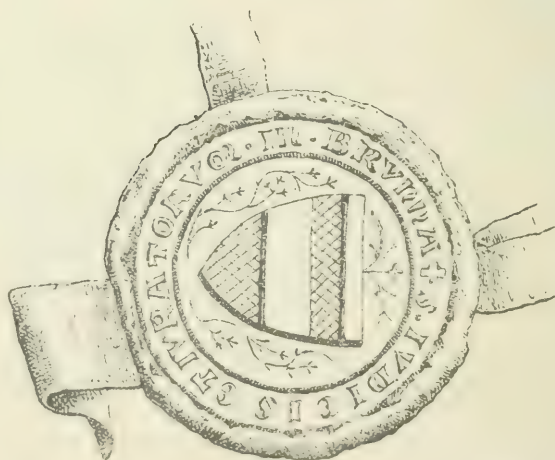
²⁾ Paprocký B., Zrcadlo, 386; dr. Fr. Šujan, Dějepis Brna ve Vlastivědě Moravské, str. 118., 119., 223.—224.; Lind K., Städte-Wappen von Oesterreich-Ungarn. Obrázky znaků města Brna laskavě sem propůjčil Musejní spolek v Brně.

Jihlava měla původně znakem českého lva; ale potom dle poněmčeného jména Iglau mylně vyloženo, že prý pochází od lzel, ježka, vyžádala si změny na „polepšení“ znaku: rozečtvrcený

Obr. 1. Pečeť král. hl. města Brna za XIII. století.

Obr. 2. Pečeť rýchlářská města Brna za XIV. stol.

stít, v jehož 1. a 4. červeném poli zůstal bílý český lev a k němu dán ve 2. a 3. bílém poli červený ježek.¹⁾

¹⁾ Paprocký B., Zrcadlo markrabství Moravského, 388

Král. město Unčov má ve zlatém štítě černou orlici.

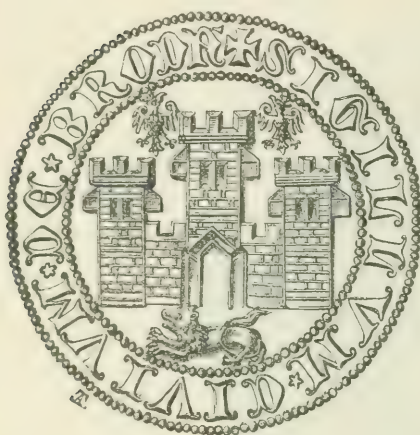
Král. město Uherské Hradiště dostalo podle svého významu: v modrém štítě bílou městskou hradbu, bránu s mříží nahoře pozlacenou a s cimbuřím a 2 věžema, nad nimi bílou hvězdu: mezi věžema stojí na cimbuří zbrojnoš, v pravici drže meč napřažený, v levici červený štítek s bílým českým lvem: na helmici vlají mu 3 péra, prostřední červené, krajní bílá.

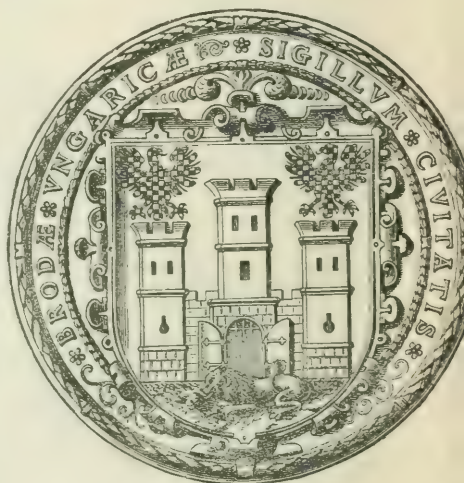
Obr. 3. Znak král. hl. města Brna z r. 1646.

Uherský Brod má ve znaku ze XIV. století také městskou hradbu z kvadrátového kamene, bránu otevřenou se 3 věžemi dvéře v bráně nahoře zahrotělé, zeď mezi věžemi ozubenou s 2 stinkami; prostřední věž jest vyšší obou pobočních: všechny tři mají 2 okna, po jejich stranách výstupky a nahoře 3 stinky zděné; po stranách věže prostřední vznášejí se dvě orlice, hledící jedna ke druhé; dole před otevřenou branou strážuje lev, hledě v pravo a máje hlavu ostražitě do předu obrácenou. Na ozdobné pečeti městské z XV. století jsou tytéž věci, ale pozměněné:

brána jest nahoře zakulacena, dvěře okované, přidána zapaditá mříže vyzdvížená, brána a věže jen dole z kamene kvadrátového, výše již ohlazené: věže bez výstupků, a přidělány v nich: v prostřední věži nad otevřenou branou okno, v postranních níže střílny dole kulaté; krajní stínky na věžích se zalnuly, a nad nižšími pobočnými se vznášejí dvě moravské orlice šachované bez koruny, hledíce k sobě: před branou leží lev, maje hlavu k zemi nachýlenou (obr. 4. a 5.).¹⁾

Obr. 4. Pečeť města Uherského Brodu ze XIV. století.

Obr. 5. Pečeť města Uherského Brodu z XV. století.

Bzenec, u Uher. Hradistě, jenž byl městem již za XIII. století, měl nejprve ve znaku v modrém štítě jen městskou bránu otevřenou, s czubenou zdi a se 2 vězema čtverhrannýma, každou se 3 stínkami a červenou střechou a 2 makovicemi (vyobrazeno dle otisku pečeti z roku 1416 na tab. I., č. 1.); rozhojněn byl znak mezi vězema Kristofem Kropáčem z Nevědomí (r. 1497 až ok. r. 1530) znakem jeho, 3 bílými liliemi, a p. z Žerotína (1542—1625) znakem Žerotinským: na třech pahrbcích, z nichž prostřední jest vyšší než vedlejší 2 stejně vysoké, černý lev korunovaný (tab. I., 2.). Na pečeti rychtářské byla ruka s mečem (č. 3.), na pečeti horenského práva Bzeneckého (č. 4.) na rozděleném štítě v pravém poli

¹⁾ Obě vyobrazení starých pečeti jsou z „Paměti král. města Uher. Brodu“ od J. Kučery.

větev s 2 hrozny, v levém s 1 hroznem a listem, nad štítem v pravém poli 2 vinařské nože, kosíře. Z nich pojata byla do novější pečeti a znaku ruka s mečem a dána do otevřené brány městské (č. 5.). Tak vyvinul se nynější znak složený, v němž na modrém štítě spatřují se všechny 4 znaky sdružené.

V tamní vinorodé krajině má známku horenského práva i ve znaku blízké městečko u Bzence Polešovice. Povýšeno bylo za městečko k žádosti kn. Ekarta ze Šváb, opata kláštera Velehradského a Žďárského, a dostalo majestátem Rudolfa II. v Praze r. 1595 erb: „Štít modré neb lazurové barvy, v němž pospodu do polou zeď se čtyřmi stínky červené neb rubínové barvy, na té zdi hrozen vína zelený se dvěma listy též zelenými, za kteroužto zdi uprostřed dvě palmy vzhůru postavené a od sebe rozdělené vynikají, jakožto všecko vtípem a uměním malířským uprostřed tohoto listu vymalováno a vysvětleno jest.“¹⁾

Z listův o povýšení vesnic na městečka.

Když za XIV.—XVI. století vysazeny byly za městečko na př. Jedovnice u Blanska, Nosislav u Židlochovic, Šatov u Znojma, Kokory u Přerova, Opatov u Jihlavy, Jiríkov u Rymařova, Mikulovice a Horní Dunajovice s Domčicemi u Znojma, Lhota Veselská na panství Uhersko-Ostrožském a Biskupice u Hrotovic, popisují se v královských listech, v majestátech, jejich znaky takto:

Jedovnici vysadil na městečko král Jan r. 1335 a dal jí znak;²⁾ k žádosti Bernarta Drnovského z Drnovic na Rájci nadal jí císař Rudolf II. v Praze v sobotu po sv. Matěji l. 1579 „dvěma jarmarky a trhem téhodním . . . a propůjčil jí pečeť, totiž: štít červené barvy, v němž viděti půl jelena modré barvy.“³⁾

Nosislavi dal král Matyáš na Viskově r. 1486 „k žádosti a ustavičné prosbě urozeného Viléma z Pernštejna erb na listě malovaný, totiž: větev neb rév vinného kořene, se třemi zelenými listy a s jedním žlutým hroznem vína a se dvěma hrozny modrými, a s jedné strany té větve kopačka nebo motýčka vino-

¹⁾ Z archivu měst. Polešovic, opis majestátu.

²⁾ Vlastivěda Moravská, Blanský okres od J. Kniese, str. 95.

³⁾ Ant. Rybička, Pomůcky k heraldice a sfragistice domáci v Památkách archaeologických a místopisných, díl XI., str. 417.

hradská, a s druhé strany téže větve níž, jinž ve vinohradech révy obřezují.“¹⁾

Sátov u Znojma vyzdvihl za městečko král Vladislav II. v Olomouci r. 1497, vyhovuje žádosti Hendricha z Lichtenburka a z Bitova a Buriana, syna jeho, a nadal jej erbem: „jednou věží červenou se stíny bez krovu v bílém poli a nad branou té věže erbem přirozeným jich pánů Hendricha a Buriana“.²⁾

Kokory vysadil král Ferdinand I. majestátem, daným ve Vídni, ve čtvrtek po P. Marie Navštívení l. 1535, za městečko a dal jemu pečet, totiž: „štít blankytný, v němž uprostřed jest husí noha“.

Opatov k žádosti Buriana z Valdštejna na Brtnici král Ferdinand I. majestátem daným, v Brně, v sobotu po sv. Ludmily l. 1540, nadal pečeti a znakem: „štít bílý a v něm půl divokého, chlupatého muže až po paždi, s dlouhou černou bradou, držícího v pravé ruce kámen k vrhu a majícího na hlavě věnec břečtanový“.

Jiříkov král Ferdinand I. majestátem, daným v Praze, v sobotu po sv. Bartoloměji, k žádosti Jiřího Žabky z Limberka, místokancléře království českého, v Praze l. 1547, nadal pečeti, a to: „štítem červeným, v němž jest brána, na kteréž vyniká půl muže kopače s motykou, majícího na hlavě věnec z hroznův“.

Mikulovice byly povýšeny za městečko Ferdinandem I. v Praze roku 1558, a dáno jim právo „napřed aby měli pečet, zejména štít, spodní polovice téhož štítu bílé neb stříbrné barvy, v němž dva sypeny neboližto korci křížem přeložené se vidí, vrchní pak polovice téhož štítu rozdělena jest, pravá modré neb lazurové barvy, v níž dvě hvězdy a uprostřed týchž hvězd klíč zlatý neb zlaté barvy jest, levá pak strana červené barvy, v níž hrozen vína zeleně se vidí“.³⁾

Lhotu Veselskou vysadil císař Maxmilian II. majestátem, daným ve Vídni, v pondělí den Rozeslání sv. apoštolův r. 1560, k žádosti Jana z Kunovic na Louce za městečko, nadal ji pečeti,

¹⁾ Archiv Český, díl XVI., 300; Selský archiv, 1902, listinář, č. 35.

²⁾ Páni z Lichtenburka měli v erbu svém dvě černé ostrve křížem položené ve zlatém poli.

³⁾ Archiv městský, opis starosty Václava Zavadila.

2

3

6

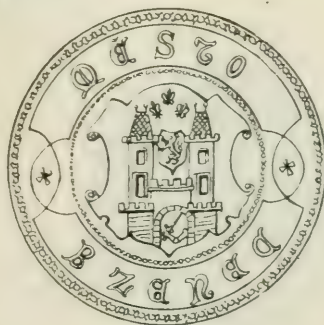
1

7

4

5

3

2

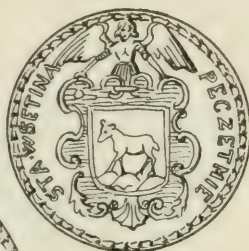
1

4

6

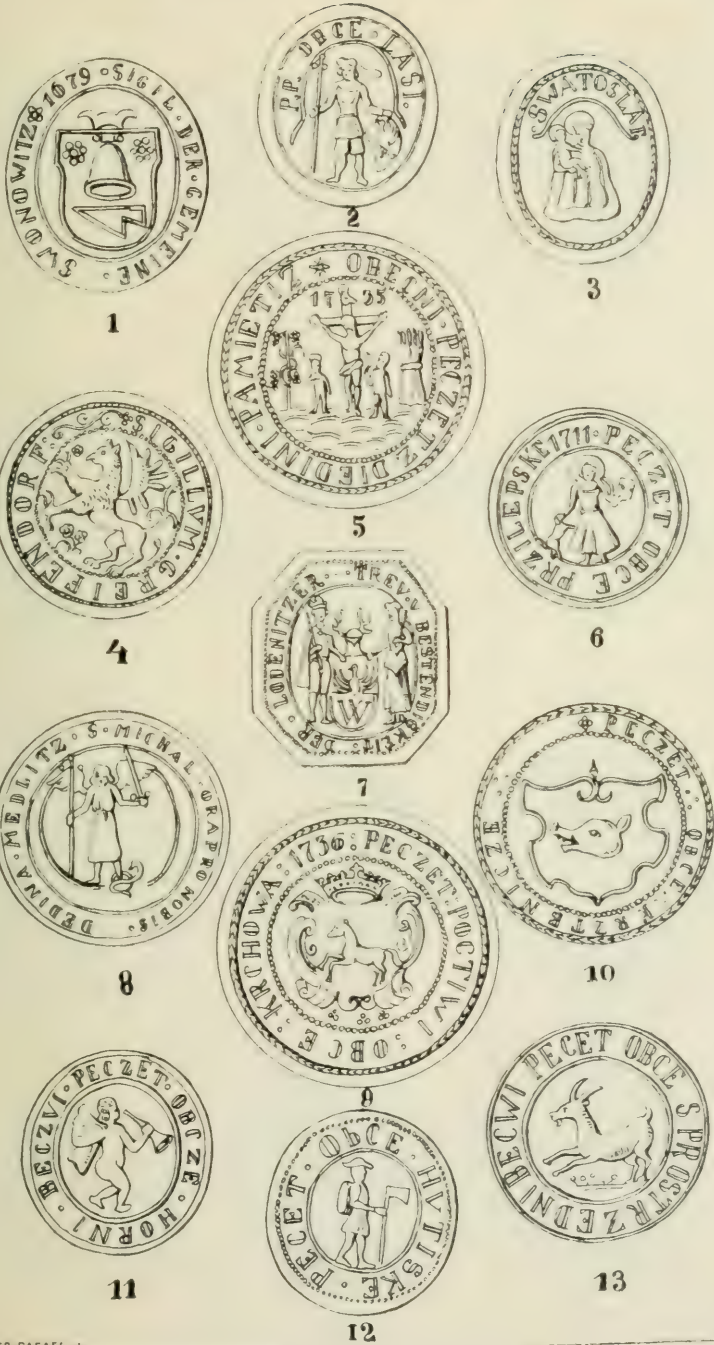
5

7

8

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

1

2

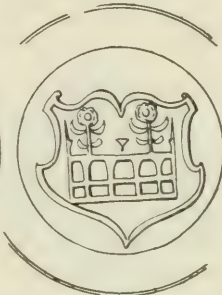
3

4

5

6

7

8

9

10

11

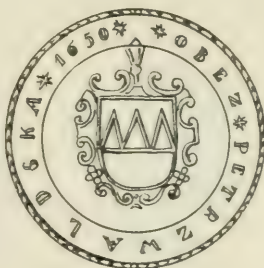
12

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

1

2

3

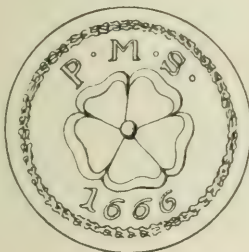
4

5

6

7

8

9

10

11

12

„na níž se spatruje štít všecken červený, v němž dva hrozny vína zelené od vrchu dolů visí“.

Horní Dunajovice a ves Domčice, „kteréz v jednom ohrazení jsou“, vysadil císař Maximilian II. ve Vídni r. 1565. „nadepsané dvě vsi za městečko, kteréž aby napotom Horní Dunajovice stoulo, a nadal je pečeti, zejména štítem modrým, v němž bažant k pravé straně obrácený stojí, a nad ním dva kosíře křížem položené, mezi nimiž tři hvězdy se spatrují“.¹)

Biskupice k žádosti Mikuláše Waltra z Waltersperka na Biskupicích nadal císař Maxmilian II. v Praze r. 1570 erbem takto: „štít v půli rozdělený, svrchní polovice barvy červené, v níž dvě věže bílé, každá tři okna mající, nahore u krovu stínky zděné a na každé věži krov skřidlicový modrý. Mezi věžmi štít tolikéž modrý, v němž dva štrychy červené, špicemi nahoru způsobem krokvice obrácené, na nichž dva lvové bílí, proti sobě vzhůru k skoku postavení, a tři růže žluté barvy mezi těmi štrychy, a to u vrchu téhož štítu po obou rozích a u spodku uprostřed jedna. Spodní pak polovice štítu bílé b. na způsob zdi, v níž brána veliká otevřená, v každé straně okno mající“.

Podobně vypsány jsou v privilegiích jiných znaky obcí, jež byly v XVI. století povýšeny za městečka, jako: r. 1533 Miroslav u Krumlova, „při kteréž Wenzldorf a Pehemdorf jako v jednom ohrazení jsou“; r. 1534 Dambořice u Ždánic; r. 1535 Chropiň u Kroměříže, Litence, Troskotovice; r. 1538 Budišov u Třebíče, Myslibořice, Olbramkostel, Pačlavice, Tvrdonice, Vlasatice; r. 1540 Prostoměřice; r. 1556 Vlachovice, Výmyslice; r. 1558 Líšeň; r. 1563 Němčice u Tovačova; r. 1589 Stará Říše a j.²⁾

Z listův o povýšení městeček za města nebo polepšení a rozhojnění znakův.

Polepšen nebo rozhojnen byl obecní znak, když městečko bylo povýšeno na město, nebo když nastoupila nová vrchnost, nový rod, a potvrzuje obci stará privilegia, přidal do znaku zna-

¹) Výpisy Ant. Rybičky z privilegií v Památkách archaeologických a místopisných, IX., 725., 729., 732., 849; z privilegií Opatova podal též Fr. Šilhavý v Čas. Matice Moravské r. 1895, str. 273. Lhota Veselská = Lhota Hroznová (viz o ní dále str. 25.—26.).

²) Památky archaeologické a místopisné, 1874, díl IX.: Ant. Rybičky Pomůcky k heraldice a sfragistice domácí, str. 717.—738., 847.—856., 923.—930.

meni svého rodu nebo jiné. Nadání takové dostaly na př. r. 1486 Rouhovany u Hrotovic, r. 1539 Štitary u Vranova, r. 1552 Horní Kounice u Hrotovic (městečkem již od r. 1318), r. 1557 Doubravice, r. 1581 Jivová, r. 1583 Svitávka u Boskovic, r. 1591 Strachotice (městečkem již od r. 1342; znak vyobrazen na tab. V., č. 12., r. 1606 Oleksovice u Znojma; povýšeny za město na př. r. 1562 Němčice u Židlochovic, r. 1580 Bystrice n./P. (znak starý a polepšený na tab. II., č. 3. a 7.); polepšen znak starých měst, na př. r. 1535 Jaroslavice, r. 1562 Šumperka, r. 1625 Mikulova; rozhojnen na př. r. 1607 a po druhé ještě r. 1704 města Žďáru, r. 1628 Lipníka a j.

Když obec válkami aneb jinak pozbyla majestátů, král znova ji za městečko nebo město vysadil a nadal pečeti, na př. r. 1540 Šáfov u Vranova; když nehodou ztratila pečeť, jako na př. Telč při vyplnění města r. 1645, dostala nový znak změněný „pro rozdíl oné ztracené pečeti . . ., skrze kterouž aby budoucně obyvatelům téhož města původem jakéhokoli lstivého oklamání zle poslouženo nebylo“.¹⁾

Podáváme z nich aspoň tyto popisy znaků časovým postupem:

Slavkov (viz tab. II., č. 8.) r. 1416 v privilegiu německém jmenován ještě „Nawssedlicz“,²⁾ dostal od krále Václava IV. městskou pečeť a na ní znak na tři části rozdělený: ve spodní polovici štítu v červeném poli půl bílého noha,³⁾ v horní polovici kolmo rozdělené: v pravém poli žlutém čtvrt orla černého, v levém poli modrém čtvrt moravské orlice bílé a červeně šachované.⁴⁾

Tovačovu král Vladislav II. r. 1492 dal privilegium, „aby oni erbu svého zvyklého dvou věží městských, jedné červené barvy a druhé bílé barvy, mezi nimi jest erb jich dědičných pánů z Cimburka, a ty věže i s tím erbem na zeleném trávníce stojí v modrém poli, věčně používali a nésti mohli“ (II. č. 1.).⁵⁾

Jaroslaviciům (viz tab. IV., č. 8.) polepšil král Ferdinand I. ve Vídni r. 1535 k žádosti pana Viléma Kuny z Kunštátu „pečeť

¹⁾ J. Beringer a Jar. Janoušek, *Město a panství Telč*, str. 75.

²⁾ „Die Burger und Inwoner der Stat zu Nawssedlicz . . .“ V nejstarších pamětech slove též Nausedlicz, Nussedlicz, německy pak Austerlitz. Codex dipl. Moraviae, II.—IX., XI., XII.)

³⁾ Noh (gryf), baječné zvíře, půl orla a v dolní části půl lva.

⁴⁾ Zemský archiv v Brně, Slavkov, č. 6631.

⁵⁾ Opis z archivu města Tovačova.

od krále Vladislava II. potvrzenou, totiž: štít a v něm zeď se stíny a z každé strany té zdi jedna věž též se stíny a krovy špičatými, a mezi těmi dvěma věžmi ze zdi vyniká praporec“, takto: „aby na té pečeti uprostřed zdi jměli štít bílý se třemi štrychy černými na příč“.¹)

R. 1552 nově potvrdil král Ferdinand I. majestátem list krále Jana, daný v Brně 21. září 1318, kterým on řádu křížovníckému jejich ves Kounice Horní povýšil za městečko, a propůjčil jim erb a pečeť: „štít červený, v kterémž od spodku saň zelené, modré a šeravé hlavy nohama nahoru obrácena jest a muž oděnc na bílém koni, drže meč v pravé ruce k ráně, po té saňi zla šlapá“.

Doubravici u Blanska, městečku již od r. 1378, vymohl pan Jan Drnovský odjinud Rájecký z Mírova na králi Ferdinandovi I. ve Vídni r. 1557 novou pečeť, zejména „štít žlutý neb zlaté barvy, v němž jsou po vrchu tři štrychy červené na příč a čtvrtý štrych přes ty tři pošikem, a v spodku toho štítu zelenéj dub stojí“.²)

Šumberským učinil král Ferdinand I. v Praze r. 1562 mimo jiné „milost, jakž od předešlých králů českých nadanou měli pečeť městskou, totiž: štít všecken modré barvy, v němž jest jeden roh jelení s šesti parohy bílými“, polepsil jim král pečeť tuto v ten způsob: „aby měli štít všecken červené nebo rubínové barvy, u jehož spodku skála, na kteréž dvě věže bílé barvy proti sobě s třemi stinkami z kvadrátu postavené k vrchu štítu stojí; na jedné každé věži jest litera F na znamení jména královského, žluté barvy, a mezi těmi dvěma věžmi brána s mříží zapaditou, též bílé barvy, nad kteroužto znovu štít malý od spodku až k vrchu na poli rozdělený, jehož pravá polovice žluté barvy, v níž půl orla ptáka černého jest, levá pak polovice modré barvy, v níž roh jelení se šesti parohy bílé barvy, jak jsou toho erbu od starodávna užívali, se vidí“.

Bystrice nad Pernšteinem měla původně moravskou orlici (viz tab. II., 3.), když pak r. 1580 Rudolf II. vysadil ji za město a mohla „celé právo městské držeti a všelikých práv užívati“, přidán ve znaku městském díl znaku pánů z Pernšteina, a

¹) T. j. znak pánů z Kunštátu.

²) Vlastivěda Moravská, Blanský okres od J. Kniese, str. 71., Památky archaeologické, IX., str. 731.

má od té doby štít rozdělený: v pravé polovici jeho vidí se půl hlavy zubrovy černé s houžví, skrze chřipě protaženou, v druhé pak levé polovici štítu půl orla ptáka rozkřídleného barvy černé, oboje ve zlatém poli, rozděleno od sebe kolmou čarou modrou (viz tab. II., číslo 7.).¹⁾

Svitávka když byla znova vysazena za městečko, dal Rudolf II. ve Vídni r. 1583 k žádosti Jana Ponětovského z Ponětova, opata kláštera Hradištského na podhradí Olomuckém a držitele Svitávky, „témuž městečku a obyvatelům v něm nynějším i budoucím pečeti, zejména štít, uprostřed černým štrychem na přič rozdělený; spodní díl téhož štítu od svrchní levé až k pravé straně pošikem dolů také černým štrychem, v němž rozdílně tři růže rozkvětlé, svrchní a spodní bílé nebo stříbrné a prostřední třetí červené nebo rubínové barvy; spodní pole téhož štítu zlaté nebo žluté a svrchu modré neb lazurové barvy. Druhá hořejší polovice téhož štítu jest žluté barvy, v němž u prostřed obraz svatého Štěpána, mučedníka Božího, stojí, v levé ruce k sobě stažené tři kameny své přirozené barvy, v pravé ruce ratolest palmovou drže.“²⁾

Strachotici m (Rausenbruck) potvrdil privilegia císař Rudolf II. majestátem, daným v Praze r. 1591, po žádosti kněze Šebestyána z Baden, opata kláštera Luckého u Znojma, a nadal městečko erbem nebo pečeti, a to (obr. na tab. V., č. 12.): „štítem okrouhlým u prostřed na přič rozděleným, dolejší polovice červená neb rubínová, v kteréž litera latinská versální W zlaté barvy se spatruje, hořejší pak pole bílé neb stříbrné barvy, v němž orel pták své přirozené barvy, rozkřídlenými křídly až po prsa vzhůru postavený, k pravé straně obrácený, hlavu rovně držící, otevřené pysky zlaté s vyplazitým jazykem a korunu zlatou král. na hlavě mající, se vidí“.

Mikulovu obnovil a polepšil znak císař Ferdinand II. ve Vídni r. 1625 k žádosti Františka kardinála knížete Ditrichšteina, biskupa Olomuckého, takto: „štít modré nebo blankytné barvy,

¹⁾ Opis z městského archivu Bystřického n./P. Památky archaeologické, IX., str. 848.

²⁾ Časopis přátel starožitností českých v Praze r. 1904: Příspěvky k dějinám městečka Svitávky u Boskovic na Moravě od Frant. Lipky, str. 30. Památky archaeologické, IX., str. 727.

v němžto zámek zdí okrouhlou a stínkami ozdobenou obelhaný: při spodku jmenované zdě po pravé straně erb aneb štít rodu Ditrichšteinského, od spodku levé strany k pravé vzhůru na pokos rozdělený, dolejší polovice červené a hořejší žluté barvy, v kterémžto štítu dva nože bílé vedle sebe rovně vzhůru stojící, od sebe špicemi přiohnutými a stěnkami žlutými se vidí; vedle štítu toho něco nížeji jest brána otevřená, k levé straně obrácená z kamene kvadrátového, v nížto hřebeny visuté a nad ní čtvero bílých po sobě stojících a jedno druhé převyšujících stavení, první dolejší o třech a každé ostatní o čtyřech oknech a pod červenými střechami jest viděti: vedle čtvrtého stavení vyniká na pravé straně věže bílá, tolikéž o čtyřech oknách, stínkami, okrouhlou bání a makovici ozdobená, kterýžto zámek všecken mezi skalami po levé straně trojnásobnými a po pravé straně čtvernásobnými sivé barvy vedle sebe stojícími a vždy jednu druhou převyšujícími se spatřuje. Nad štítem kolčí helm a okolo něho přikryvadla, po levé straně červené a bílé a po pravé straně modré a žluté barvy: nad tím nade vším leží koruna zlatá král., z nížto vychází černý rozkřídlený orel císařský o dvou hlavách s rozžavenými pysky, vyplazitými červenými jazyky, máje na prsou štítek červené barvy, v němžto začáteční litera černá F. s cítrou černou II. a na již jmenovaných hlavách trojnásobná koruna zlatá císařská s rozletitými feličky se vidí“.

Starodávňý erb města Lipníka rozhojnil Frant. kardinál z Ditrichšteina r. 1628 takto: „aby nosili štít s třemi poli, z nichž prostřední, kteréž špicí svou až k vrchu dosahuje, jest černé a v něm lev zlatý s rozžavenými ústy pod korunou král., stojící zadníma nohama na pahrbku zeleném; postranní pak dvě pole posíkem ležící, jedno žluté a druhé červené a v každém nůž z erbu Ditrichšteinského, i nad štítem leží červený klobouk knížecí“.¹⁾

Novému Městu u Jihlavy pan Vratislav z Pernšteina v obnoveném privilegiu r. 1580 dává mimo jiné svobody: „Poněvadž oni Novoměstští též také erby, kterýž obyčejně na pečeti městské sou užívali, vždy na budoucí časy užívati moci budou, jich při tom zanecháváme, obdarujeme a stvrzujeme.“

¹⁾ Ant. Rybičky výpisy z majestátů českých měst v Památkách archaeologických a místopisných, IX, díl, str. 721., 724., 725., 732., 849., 853., 854., 856., 927.

A když koupil panství Novoměstské biskup Olomucký, kardinal kníže Frant. z Ditrichšteina, potvrdil Novému Městu r. 1635 privilegia a rozmnožil znak jeho takto: „Poněvadž od starodávna jistého erbu a pečeti pro důležité své obecní potřeby užívali, takový erb netoliko jim schvalujeme, ale taky níže psaným způsobem obnovujeme:

Předně mají štít na příč na poli rozdělený, jehož vrchní polovice žluté pole má, a na němž v prostředku dva nože z erbu rodu našeho upřím stojící a nad nimi knížecí klobouček; v dolní polovici štítu tolikéž jedno pole červené barvy se spatruje, v kterémž lev žluté barvy sedící s vyplazeným jazykem za sebe hledící jest.“¹⁾

Podobně obnovil kardinal z Ditrichšteina r. 1629 privilegium německého města Libavy u Sternberka: „Erstlich sollen Sie haben einen Schildt mit zweien in der Länge getheilten Feldern; aus diesen ist das rechte gelb, und in demselbigen ein halber schwarzer Adler mit einem Haupt, darauf eine königliche goldene Kron; das andere Feldt auf der linken Handt ist roth, und in der Mitten ein blutiger Streif oder zertheilte Linea, dann oben zwei Messer aus unserem Wappen und über denselbigen eine königliche goldene Kron, alles mit einer zwifach vierecketen blutigen Linea umbhangen und geschlossen, unten aber fünf Kegel oder Schober aus dem Wappen unserer Kirchen zu Olmütz; aus diesen stehen drei und seind silberfarb, zwei aber liegen quer auf der Seiten, ein blauer, der andere silberfarb, wie dieses nach Malerwerk und Kunst sichtbarlicher und scheinlicher in diesem unseren Brief ausgedruckter kann gesehen werden.“²⁾

Žďár u Jihlavy, jenž byl městečkem již r. 1273, měl původně znak pánů z Lichtenburka: ve žlutém poli černé 2 ostrve o 6 sucích křížem položené, nad ostrvemi kapra. Znak rozhojněn byl dvakráte: 1. když Žďár povýšen byl na město r. 1607, rozhojnil jej kardinal z Ditrichšteina s povolením císaře Rudolfa II. a přidal ke starému erbu: „k dvěma ostrvím křížem položeným v zlatém poli šest pyramid neboližto kuzelek bílé barvy v červeném poli, erb to kostela Olomuckého, a nad tím obojím dva nože z přirozeného erbu svého (Ditrichšteinského) barvy železné

¹⁾ Zemský archiv v Brně: Bočkova sbírka, Nové Město.

²⁾ Z městského archivu Libavského, opis privilegia.

s žlutými střížkami v červeném a zlatém poli a korunu královskou nad těmiž nožmi“ (t. j. v nynějším znaku 1. a 3. pole); 2. majestátem císaře Leopolda I. r. 1704 složený znak rozečtvrcený: v 1. a 3. poli starší znaky; — ve 2. poli znak kláštera Žďárského, jenž složen jest ze zlatého znaku opatského: a) v lazurovém poli černé orlice vévodství Münsterberského mající na prsou štítek se znakem pánů z Kunštátu, zakladatelů kláštera.

Obr. 6. Složený znak města Žďára.

v bílém poli 3 černá břevna, šikmo blankytné břevno se 3 zlatými hvězdami šestirohými; b) z měnivé části, t. j. z rodového neb přijatého znaku toho kterého opata. „Jelikož r. 1704, kdy se stalo řečené rozmnožení znaku Žďárského, byl opatem Václav Vejmluva (Wenceslaus Wejmluva), jenž měl ve svém znaku písmeno W, vidíme je jako součást znaku opatského též ve znaku města Žďáru, zlaté W v lazurovém poli: — ve 4. poli znak klášterní: v bílém či stříbrném poli nalézá se totiž okrouhlá studnice,

opatřena obrubou z tesaných kamenů, nad níž upevněn jest okov, na řetězu vzhůru vytažený. Vedle studnice spatrujeme pak obraz Matky Boží s korunou na hlavě, držící v pravé ruce Ježíška, oblečenou v šat barvy rubinové a v plášť barvy lazurové a obklopenou nebeskými paprsky.¹⁾ —

Tak dostala všecka města a městečka listy s popsaným nebo vymalovaným znakem.

Byla-li rozdělena mezi dvě nebo více vrchností, tvořily jednotlivé díly obyčejně pro sebe zvláštní obec a mívaly také svou vlastní pečeť a znak (viz dále u dílův obcí a jejich znaků) na př. Švábenice u Víškova (tab. I. č. 6. a 7.) větší díl (r. 1749 113 osedlých) příslušný k panství Víškovskému měl ve štítě 4 šipy uprostřed spojené a pečeť s nápisem: SIG. SVABENICENSIS: OP: 1728 (č. 7.): menší díl (r. 1749 4 lániky a 7 čtvrtlánků) k panství Ivanovskému znak: strom mezi 4 květy a 4 hvězdami, u květů ptáčka a na pečeti nápis: OBEC. PET. W. SWAB. S PANSTWI IWANOWITC (č. 6.).

Některá stará městečka utrpěla za válek a jinou pohromou tak, že sešla a pokládána jsou v XVII. a v polovici XVIII. století **opět za vesnice** (úhrnem přes 20, nejvíce v Brněnském kraji): ale městské právo pečeti a znaku zůstalo jim, a užívaly jich dále (r. 1749). Později se vzmohla a počítána jsou nově za městečka: jen tyto z nich pokládají se podnes²⁾ za „dědiny“ čili vesnice, ale jsou stará městečka, mající právo městské vyryté i na starých pečetech v nápisech (r. 1749): na Brněnsku: Stará Břeclav (viz obr. V. 10., německým slovem nazývá se Starým městečkem, Altenmarkt, na rozdíl od „Nové Břeclavě“ (obr. IV. 5.) čili hradu starých obyvatelů té krajiny Lověticů, po nichž slove Břeclav německy Lundenburg ze starého jména Lauentenburch. Lontenburch):³⁾ Rakvice sz. ní u Podivína, Týnec nad Moravou u Břeclavě: na Znojemsku Jakubov u Moravských

¹⁾ Drož Bed. Dr., Dějiny kláštera a města Žďáru na Moravě, str. 51., 118., 186.—188. Ant Rybíčka, Pomůcky k heraldice a sfragistice domáci v Památkách archaeolog., IX., str. 856. Vyobrazení znaku půjčil sem laskavě pan Dr. B. Drož.

²⁾ Podrobný seznam míst na Moravě, dle sčítání lidu 1890, vyd. 1893., a katalogy duchovenstva diecese Brněnské a Olomucké.

³⁾ Codex dipl. Moraviae, I., II., IV., VI.—VIII.

Budějovic, na Olomucku Jiřikov a Pivín u Kojetína. Mají na staré pečeti nápisy: Z M(E)STA BRECL(A)W, SIGILLUM MAJUS OPPIDI RAKWICEN. (t. j. Pečeť větší městečka Rakvíckého), SIGILUM DER STAT. GEMEIN ZU TEINIZT (Pečeť městské obce v Týnci), SIGIL. OPP. DE JACOBAY COMMUNIT. 1646 (Pečeť městečka obce Jakubovské), PECZET. CZRNEO. MIESTECZKA PIWINA. O Jiřikovu viz privilegium podané na str. 16.¹⁾ —

A jako lid vysvětluje si rád původ rozličných věcí v životě a v přírodě, původ některých zvířat a rostlin, úkazů nebeských atd. v bájích a pověstech, vykládá si též původ jmen osadních a také p ů v o d obecních znakův. Po obecním znaku dali i přezdívkou na př. obyvatelům města Ivancic, kteří mají ve znaku městském 3 korbele, přezdělí „korbeláři“,²⁾ a rozličně vypravují o původu toho znaku, i žertovně, neb o znaku Jihlavském, ježku a nápise pod ním na městské bráně, atd.³⁾

Po znaku 2 hroznech dali Lhotě u Veselí nad Moravou **nové příjmení** Hroznová. Původně slula jen Lhota, Velká Lhota. Na blízku založeny byly ještě jiné Lhoty: na témž panství Uher.-Ostroha Lhota Ostrožská (chybně nazývána pak Ostrá po německém Ostra-Lhota), u Strážnice Lhota Tvarožná, u městečka Velké na hranicích moravsko-uherských Nová Lhota. Proto rozdílem od

1) Příčinu jejich úpadku osvětluji nám smutné číslice ze XVII. století: Stará Břeclav mívala na počátku toho věku 88 domů, ale po 30leté válce r. 1656 pouze 13 osedlých (méně než $\frac{1}{7}$ všech) a 75 pustých domů (skoro $\frac{6}{7}$ všech); ještě r. 1673: domův osedlých jen 19, pustých 69, poli vzdělaných toliko 540 měr, ale pustých 2100 měr I. a II. třídy; — blízko Týnec mívál 53 domy; avšak po válce 22 osedlé, 31 pustých ($\frac{3}{5}$ všech), r. 1673: domů 27 osedlých, 26 pustých se 180 m. pustých poli. (Reg. zem., č. 242.) — Rakvice před válkou 102 domy, po ní r. 1656 osedlé 32, pustých 70 (přes $\frac{2}{3}$ všech); r. 1673: domův osedlých 36, pustých 66, poli vzdělaných 1540 měr, pustých 1650 m. (Reg. 209.) — Pivín před válkou 49 domů, po ní r. 1656 pustých 30 (přes $\frac{3}{4}$ všech) se 1470 m. pustých rolí; r. 1677 ještě 20 pustých domů a poli vzdělaných 1180 měr, starých pustých 1110 m. (Reg. 170.) — Jakubov mívál 36 domů, z nich po válce ještě r. 1671 pustých 12 se 455 m. pustých rolí. (Reg. 180.) — Menší osada německá Jiřikov měla 34 domy, i po válce všecky osedlé. (Reg. 72.) — Ve 200 letech opět vzrostly a měly r. 1890 domů: Stará Břeclav 236, Týnec 190, Rakvice 367, Pivín 159, Jakubov 97 a Jiřikov 59. (Sčítání r. 1890; z r. 1900 není vydáno posud.)

2) Vlastivěda Moravská, Ivantický okres, od Aug. Kratochvíla, str. 61.

3) Primus Sobotka, Kratochvílná historie měst a míst v zemích koruny Svatováclavské, str. 165. a 168.

nich nazvana jest pak Lhota u Veseli n. M., k jehož farní osadě patrila až do r. 1784.¹⁾ Lhotou Veselskou. Jmenuje se tak v privilegii r. 1560 (viz str. 16.), kdy povýšena byla za městečko. Že má ve znaku 2 hrozny, říkali jí potom Lhota Hroznová, a když se časem nevěděl původ tohoto jména, také Hrozná po německém Hrozna-Lhota nebo též Hroznova Lhota, prý po nějakém Hroznovi nebo Hrozném.²⁾ Píše se tak již r. 1592 v Registrech panství Ostrožského, kde jsou jmenováni sousedé městečka „Hroznovej Lhoty“, povinnosti lidí městečka „Lhoty Hroznowa“, usedlých v městečku „Lhotě Hroznovej“, louky městečku „Lhoty Hroznovej“ náležející;³⁾ ale v nejbližším okolí říkalo a psalo se t. r., jako jindy, pouze Lhota, „ze Lhoty“. Staré jméno „Veselská“ potom vymizelo, a zůstalo nové; na pr. v popise r. 1671 psali Hroznová Lhota.⁴⁾ Znakem vysvětluje se původ tohoto nového příjmení.

5. Vesnické znaky.

Vesnice na Moravě některé měly také již od XV. a XVI. století právo pečeti a znaku, jiné později. Choval ji u sebe „purkmistr“ s jinými věcmi obecními, a když byl obecní úřad obnoven, odevzdával ji nástupci svému. Lidé měli ji ve vážnosti. Když nesouhlasili s něčím, zvláště při úředním jednání o lesy nebo jiné pozemky, jež vrchnost sobě připisovala, zdráhali se pečeti k úřednímu spisu přitisknouti a nevydali ji, třebaš někde byli proto bití a uvěznění.⁵⁾

Zajímavo jest pak, že přikládali nejen obecní pečeti, ale i obecnímu znaku **právní význam**. Vykládali si někde, že věc v obecním znaku jest znamením, co jest obecním, jako stalo se na pr. ve sporu Hrabětic (Grafendorf) s vrchností Hrušovanskou

¹⁾ R. Volný, Kirchliche Topographie v. Mähren, Olm. Dioec. II.

²⁾ Nikdo z držitelů Lhoty se tak nejmenoval, ani z obyvatelů v Registrech panství Ostrožského r. 1592 (opis řed. J. Borůvky v Uher. Ostroze).

³⁾ Podobně se jmenoval „Nový Hrozenkov jinak Vysoká Lhota“ u Vsetína. (Codex diplom. Moraviae, IX., X., Knihy pňhonné, III.)

⁴⁾ Zemská registratura v Brně, rektifikační odd., podd. č. 315.

⁵⁾ „Rebelie pěti dědin pro obecní pečeti“ (Alenkovic, Kudlovic, Špytinova, Popelné a Žltov) r. 1776—1777. Paměti, jež napsal sedlák Jura Marholt ze Špytinova svým dětem asi l. 1777, podal K. Slavík v Selském archivě 1903, str. 197.—205.

o les. Na pečeti ve znaku (v. jeho vyobrazení) má ve štíte radlici a krojídlo křížem položené, dole u radlice žaludy, na pravé straně 3, na levé 2, nad štítem r. 1598 a kolem nápis: PZ. DER ERSOM GEMEIN. GROFFENDORFF.¹⁾ Když se pracoval Tereziánský katastr, tvrdili sousedé, že les patří obci a vrchnost že si jej vzala teprve r. 1743. Odvolávali se také na svou obecní pečeť: „z ní se vidí, že žalud na ní vyrytý prokazuje, že jim někdy les patřival“. Komise neuznávala toho důvodu, pravíc, že mnoho lidí má stromy ve svých znacích, tedy že by jim lesy musely patřiti. I prohlásili obyvatelé, že to odprisáhnou, a 5 nejstarších sousedů (majíce věku jeden 80 let, druhý 62, ostatní 59 let) přísahalo u komise před celou obcí, že les patřil obci a že vrchnost vzala si jej r. 1743. Les však zůstal již vrchnosti.²⁾ —

Obr. 7. Pečeť obce Hrabětické u Jaroslavic z r. 1598.

Jako na této památné pečeti, jest i na mnohých pečetech vyryt rok jejího původu, a můžeme z nich poznati, kde a které vesnice nabyly nejdříve práva pečeti a znaku.

Nejstarší pečeti a znaky vesnické nalézáme na panstvích duchovních, biskupství a Olomucké kapitoly (r. 1496, 1593, 11 obcí u Mírova a Svitav r. 1650 a j.), kláštera Luckého u Znojma (1545), kláštera Kartouzského v Králově Poli u Brna (1589), kapituly sv. Petra a Pavla v Brně (1617), kláštera sv. Tomáše v Brně (1622), kláštera sv. Kateřiny v Olomouci (1626), Kartouzského v Olomouci (1640), Rajhradského (1644), Žďárského 25 osad r. 1667, Hradiska u Olomouce 1671 a j.: — na světských: na panství Rosickém (r. 1533), Šternberském (1583), Kunštátském (1593), Fryšavském a Hrušovanském (1598), Kounickém (1600), Jemnickém (1600), Litovelském (1601), Plumlovském (1602), Hodonském (1604), Napajedelském (1607), Břeclavském, Židlo-

1) Pečeť poctivé obce Hrabětické.

2) Zemská registratura v Brně, rektifikační odd. podd., č. 108.: „Berufen sich auch auf ihre Gemein-Insiegel, aus welchen zu ersehen, dass die darauf gestochene Aichel ausweist, ihnen einmal ein Wald gehört gewesen zu sein“.

chovském, Krumlovském, Usovském, Jaroslavském, Trnáveckém, Trebovském, Luckém u Jihlavy, Olomuckém (statky městské), Stražnickém, Uher.-Hradištském, Rájeckém, Pernšteinském atd.

Na jednom a témž panství nedostaly práva pečeti a znaku vždy všechny vesnice, také ani zároveň, nýbrž jednotlivě v různém čase, na př. podle vyrytého roku na pečetech: na panství Uher.-Ostrožském: r. 1682 Derfle a Mikovice u Hradiště; 1726 Blatnice, Kozojidky, Lhota Ostrožská, Louka a Tasov; 1748 Blatnička, Chýlice, Kvačice; — na panství Boskovském: r. 1692 Protivanov; 1703 Újezd; 1711 Lipová; 1735 Paměťice; 1736 Krhov; — na panství Paskovském: r. 1692 Paskov; 1718 Nová Belá a Žabná; — na panství Tišnovském: r. 1707 Hradčany a Raclavice; 1716 Borač, Dolní a Horní Loučky, Jilmoví, Stremchov, Železný; 1715 Štěpánovice; — na panství Hranickém: r. 1709 Blahutovice a spolu obce Lhotka, Radíkov a Zbrašov; 1732 Bílotín a spolu Černotín, Jezerník, Milenov, Opatovice, Slavič a Středolesí; 1742 Polouves a Habrůvka; — na panství Luhačovském: r. 1710 Kladna; 1718 Pozlovice; 1726 Řetěchov; — na panství Vizovském: r. 1720 Jasená a spolu Pozděchov, Raková, Seninka; 1722 Zádveřice a Ublov.

Stejný znak měly jen na některých panstvích buď všechny obce nebo většina jejich, ačkoliv každá měla svou vlastní pečeť, na př. svaté a světice na panství Drnovském, Kunštátském, Olomuckém: — hrozen a kosíř v krajinách vinorodých, jako na panství Kounickém a Vlasatickém, Strážnickém, Židlochovském; — radlici a hrozen na panství Rajhradském, jen radlici na panstvích Bučovském, Rudském u Šumberka, Říčanském a Veverském, Tišnovském, Trnáveckém, Trebovském, Zábřezském, Znojenském a j.

Obyčejně jsou na větších panstvích nebo v nynějších okresích rozmanité znaky tvarem a znamením, jak viděti lze na přílohách c. XII.—XIV.

Vesnické znaky bývají jako městské ve štítě nebo většinou vyryty jsou na pečeti bez něho.

Znamení ve znaku mají městské a vesnické obce nejvíce: člověka v různé práci a stavu, sv. patrona svého kostela nebo jiného svatého a světici, srdce s květy, zemský znak, moravskou orlici nebo českého lva, korunované nebo bez koruny, některá domácí a jiná zvířata, ovocné a lesní stromy samy nebo s jinými

věcmi, celé nebo části jejich, růže, hvězdy, rozličné nástroje, náčiní, stavby a jejich části: města často brány a hradby, vesnice nejvíce radlici, krojidlo, kosíř, buď samy nebo v rozličném spojení, někdy v malebném skupení a vyvedení, významném pro smysl a povahu lidu.

Podáváme přehled jejich v pořádku heraldickém:

1. lidé v rozličném zaměstnání a stavu, svatí a světice:
části člověka;

2. zvířata čtvernohá a části jejich;

3. ptáci a jejich části;

4. obojživelníci, ryby a raci;

5. rostliny a části jejich;

6. tělesa nebeská;

7. baječná zvířata a potvory;

8. umělé věci, nástroje a náčiní, stavby a jejich části, hospodářské a jiné věci: načež následují oddily: znaky mluvící nebo jmenové, znaky dílů měst a vesnic na Moravě, znaky obcí v moravských obvodech ve Slezsku: staré pečeti a jejich nápisy, změny obecních pečeti a znaků za pozdější doby.

(Dokončení.)

Nálezy v cihelně u Slavkova

Píše I. L. Červinka, c. k. konservator.

Od Heršpic táhne se na sever do údolí říčky Litavy mírným sklonem široký ostroh s obou stran provázený praménky. Tam, kde přechází ostroh do roviny, zařezávají se do boků jeho dvě cihelny: na východě u osady Hodějic, na západě pak větší cihelny města a panství Slavkova v těsném sousedství.

Tento ostroh je zrovna stvořen za sedliště člověka pravěkého, leč nalezeny tu pouze kamenná sekyrka¹⁾ a pěkné kopí bronzové (obě vyorány na heršpických „Újezdech“) a křemenné drtidlo, které jsem zdvihl na hranicích hodějických pod křížem u slavkovské cesty.

Kopí krátkého tvaru listového s velikou kuželovitou dutinou jest obaleno špinavě zelenou patinou drsného povrchu a hlásí se tvarem do období mladších bronzův.

Za to však zjištěno na tomto prostoru, nepřiliš rozsáhlém, čtvero zajímavých pohřebišť. Rozsáhlý hřbitov s kostrami na „Újezdech“ u Heršpic z doby křesťanské prozkoumával r. 1895 red. Jos. Hladík.²⁾ Z nálezu zaznamenány hlavně bronzové záušnice s esovitým zakončením. V cihelně u Hodějic objeven hrob (blížeji údajů není), z něho dostaly se do Frant. musea úlomky zvoncevitého poháru, kamenná ploténka s dírkami v rozích a drtidlo, v cihelnách u Slavkova uhodilo se na hrob s galským obrádem a na hroby se skrčenými kostrami. Protože poslední nálezy jsou nemálo zajímavé pro domácí archaeologii praehistorickou, dlužno zmíniti se o nich obšírněji.

¹⁾ Fl. Koudelka, Mittheil. d. Anthropol. Gesellsch., Wien 1904, str. 52.

²⁾ J. Hladík, Památky archaeol. (Brno 1896, obr. č. 188.).

Hroby s pohřby ritu galského.

Tuším, že r. 1899 uhodili cihláři v městské cihelně slavkovské na hrob kostrový s bronzovými náramky a s velikou nádobou.

Obr. 1. Slavkov. Z hrobu s kostrou ženskou.
(V $\frac{1}{2}$ velikosti.)

K nálezu nashodil se řidič školy heršpické, p. A. Pavlík, a zachránil z hrobu nádobu a čtyři náramky. Dle sdělení p. Pavlíka

a mistra cihlářského p. Kučery objevena byla kostra asi 1 m pod povrchem ve hlíně, když cihláři shodili břeh.

Ležela na znaku hlavou na jih v prosté zemi, bez kamenného obkladu, nohy směřovaly na sever (k městu Slavkovu), a u nich stála větší nádoba. Na rukou bylo navlečeno po náramku, podobně nad kotníky každé nohy; minio to nalezen byl ještě massivní hladký kruh, ale není známo v jakém uložení u kostry, a pak z hlíny vyhozené ze hrobu vybrána ještě bronzová sponka. Nádobu a ostatní bronzové šperky podařilo se mi získati a zařaditi do svých sbírek laskavostí p. uč. Al. Procházky z Blažovic.

Milodary z hrobu vyobrazuji na připojený obraz 1. a doplňuji obrázky stručným popisem.

Spona má tělo vroubkované, které přechází horejším koncem do spirály třikrát svinuté nejprve na levé straně, pak obloučkem přepíná spirálu a zase třikrát stočený spadá jako jehla do patky. Patka se žlábkem na pravé straně jest prodloužena zpět nahoru a zahnuta k tělu sponky; konec její ozdoben terčovitou ploškou v podobě polorozvitého kvítka.

Náramky pro útlou ženskou ruku jsou ulity v kadlubu i s plastickými ozdobami v podobě stočených listův a srdcovitých vložek. Náramky však nejsou ani stejně veliky ani stejně ornamentovány. Neúplně uzavřené konce jsou rozšířeny terčovitými ploškami v podobě kopýtka nebo pečetidla. (Na obr. v řadě vrchní.)

Větší pár kruhů nánožních jest ulit v jednom kadlubě, uvnitř hladkého povrchu, na vnějšku pak slabě hrbolován. Hrboly jakož i paličkovitě rozšířené konce byly dodatečně ozdobeny rytými kroužky s tečkami uprostřed. (Na obr. uprostřed.)

Veliký hladký kruh mohl býti nošen buď jako náramek anebo upevňoval závoj ve vlasech. Patina na všech těchto předmětech je hrubá, drsná, nestejně usazena, barvy sivozelené. Složení kovu má spíše vzhled mosazu než bronzu.

Nádoba má tvar hrnce mírně v horejší polovici vydutého s nízkým zuženým krkem a s okrajem poněkud ovaleným. Mimo dva výponklé pásy pod krkem není ozdob. Pracována je na kruhu hrncářském z jemné hlíny, na povrchu jemně vyhlazena a natřena černou barvou lakovou. (Obr. 2., nádoba v pravo, větší.)

Kostra ovšem nebyla zachována, jednotlivé úlomky z ní, zeleně zharvené, povalovaly se však v cihelně ještě asi po dva roky.¹⁾

V srpnu 1903 objeven byl opodál místa nálezu opět nový hrob. U kostry chatrně zachované byla nalezena nádoba, podobná nádobě z hrobu prvního, ale menší a poněkud banatější. Uložena je nyní se sbírkou p. uč. Al. Procházky v zemském museu Františkově.²⁾

Třetí hrob otevřen za strhování hlíny dne 21. června 1904. Náhodou došel jsem do cihelny asi den po té a zastihl už v břehu

Obr. 2. Slavkov. Z hrobu galského ritu.
(Zmenšeno asi na $\frac{1}{5}$.)

jen obdélníkovou výplň hrobu asi 1·7 m hlubokého a 2 m dlouhého. Kostru cihláři už před tím vybrali i s milodary.

Dle souhlasné výpovědi jejich ležela kostra, jejíž zbytky složeny na hromádku mezi kamení a cieváry, na znaku, a hlavou na sever (k městu Slavkovu) a nohama na jih. Nad hlavou stál plochý kámen, při levém spánku nádoba, u pravého čelist z divokého kance. U pravého ramene leželo široké železné kopí tvaru

¹⁾ I. L. Červinka, Kostrový hrob u Slavkova a galské starožitnosti na Moravě. (Čas. vl. muz. spolku v Olomouci, 1902).

²⁾ Al. Procházka: Zprávy o nálezech na Vyskovsku. (Pravěk 1904, str. 12.)

listového s útlou tulejí. „přes nohy“ dlouhý železný meč s pochvou, kterou cihláři za vykopávání rozlámali a odloupali. Mimo tyto věci odevzdali mi ještě „hřebík s hlavičkou“ a dva železné kroužky masivní.

Z hromádky kostí vybral jsem kusy lebky chatrně zachovalé, dolní čelist téměř celou; ostatní kosti byly zachovány velmi špatně, zvláště u kloubů, a rozpadávaly se pouhým dotknutím.

Nádoba z hrobu tohoto tvarem, prací i barvou úplně se podobá nádobě z hrobu druhého, jen že jest o něco štíhlejší a na dně ozdobena vyrytou spirálou, jako na př. nádoba z podobného hrobu u Dobšic v Čechách.¹⁾ (Obr. 2. nádoba menší v levo.)

Oštěp je zajímavý jak šířkou list (64 mm), tak i dlouhou a štíhlou dutinou (11 cm); celkem 33 cm zděli. Tulej přechází v žebro silně hraněné a končící až u špičky listové. Na dřevce upevňováno bývalo ještě hřebem, jenž v boku vězí posud. Podobná kopí nalezena v Novém Bydžově, jenže tulej jest ještě o něco delší,²⁾ a v Horenicích.³⁾ Kopí slavkovskému exemplář úplně takřka shodný vyobrazuje R. Weinzierl z hrobu galského od Libkovic (u Teplic⁴⁾. Podobná četná kopí z galských hrobů na Moravě vyobrazuje francouzský archaeolog L. Morel,⁵⁾ jenže mají vesměs kratší tuleje.

Meč má tvar mečů „marnských“, nejstarších železných mečů galských. Jest vykován z dobrého železa do čepele asi 42 mm široké s vysedlým a ostře hraněným žebrem dvojbrítně a úží se znenáhla ku pleknu, jež jest poněkud poškozeno. Řap dělníci odlomili, zachován však z něho dříve vzpomenutý „hřebík“ s hlavičkou. Počítáme-li poškozený řap na 10 cm, měřil celý meč asi 75 cm. Pochva zachována pouze částečně, nelze však souditi dle zachovaných kousků, jak byla vykována a bylo-li nákončí její ozdobeno, jak bývalo zvykem; pouze při širším konci jest kus obloučka, na němž meč zavěšován k boku. (Obr. 3.)

K pásu tomuto, jenž byl nejspíše v tomto případě z kůže, náležejí oba železné duté kotoučky v průměru 4 cm. Jsou udělaný

¹⁾ Dr. J. L. Pič, Čechy na úsvitě dějin. Sv. 1., tab. IV., č. 10.

²⁾ Dr. J. L. Pič, Čechy na úsvitě, I. tab. XXXIII. č. 8.

³⁾ Mit. d. Central-Commission, 1902, str. 116., č. 7. a 8.

⁴⁾ Tätigkeits-Bericht der Museums-Gesellsch. Teplitz 1903—4, tab. II., č. 5.

⁵⁾ Album de la Champagne souterraine (Reims 1898), tab. I., č. 3., tab. 31., č. 5., tab. 34., č. 28. a t. d.

ze dvou kotoučů z plechu vytepaných, které polovice byly snýto-
vány, v dutině vždy 3 nýty. Na jednom z nich zachována rží
protažená páska zšíří 5 mm,
nejspíš kožená, kterou se
připevňovaly kotouče k pasu.
Kroužky takové připomíná
Dr. Pič z hrobův u Podlešina
a Žižkova¹⁾, L. Morel ze
Somme-Bionne.²⁾

Meče tvaru marnského
bývají ve hrobech českých
dostí často. Náš meč slav-
kovský shoduje se na př.
úplně s mečem od Dobšic,³⁾
z Letek⁴⁾ nebo s meči marn-
skými⁵⁾ a náleží tedy do
nejstaršího období kultury
galské. Mladší meče z ob-
dobí těnského mívají hrot
zaokrouhlený a na čepeli pod
řapem podkovovitý vroubek,
k němuž souhlasně vykro-
jena vrchní část pochvy.
Meče tvaru pozdního bývají
velmi široké, a čepel pod
řapem nebývá vykrojen,
nýbrž zakončen rovně.

Spon v tomto hrobě
mužském nebylo, musíme

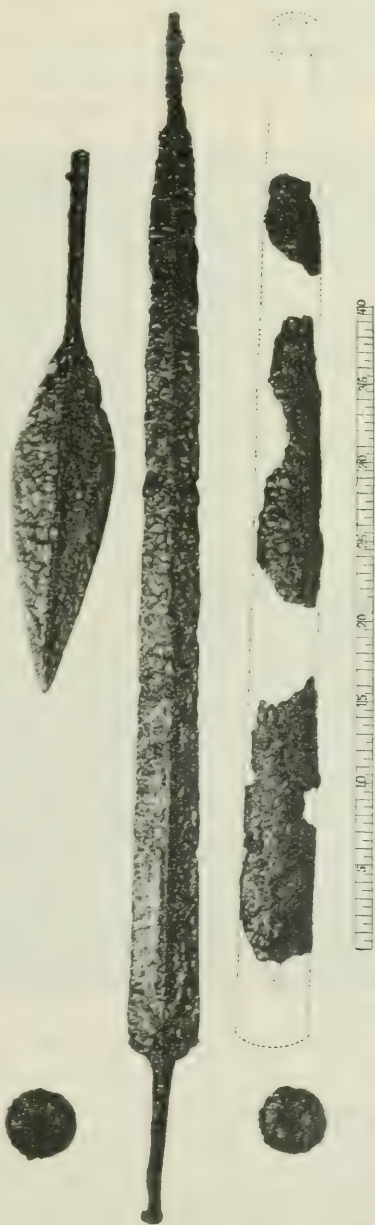
¹⁾ Čechy na úsv., d. I., str. 16.,
tab. VII., č. 2.

²⁾ Album de la Champ. pl. 15.,
fig. 2., pl. 33., fig. 8.

³⁾ Čechy na úsv., d. I., tab.
V., č. 10.

⁴⁾ Tamže. tab. XIV., č. 1.,
XV., č. 1., XVI., č. 6.

⁵⁾ L. Morel, Album de la
Champ., pl. 1., fig. 2., pl. 2., fig.
10.—13. a t. d.

Obr. 3. Slavkov. Z hrobu s koslron mužskou.

se tedy při datování spokojiti tvarem meče, dle něhož docela jistě smíme hrob slavkovského bojovníka klásti mezi nejstarší moravské hroby podobné.

Podobně hrob ženský dle sponky s patkou zdviženou a k tělu neupevněnou počítám za současný.

Naděje, když jsme podnikali kopání nad cihelnou, že tu objevíme prvé větší pohřebiště moravské a snad uhradíme v něm na rozjasnění záhady našich hrobů s ritem galským, ať už materiálem etnografickým neb anthropologickým, nezplnila se nám. Snad budeme šťastnější jinde.

Hroby s pohřby koster skrčených.

Když jsem zjišťoval okolnosti nálezu prvního hrobu s pohřbem galským na místě samém, sděloval mi p. Kučera, že až do té doby uhodili v cihelně celkem na tři hroby; ve všech ležely prý kostry na znaku a u noh měly po nádobě: bronzové milodary vyskytly prý se však jen jednou. Kostí z mrtvol sházeny byly na hromadu i se stěpinami nádob, z nichž se podarilo p. uč. Procházkovi sestaviti celou nádobku; sám jsem našel ještě střepiny misky.

Slepená nádobka i miska jevily však naprosto jiný tvar i techniku než nádoba z hrobu galského ritu, a to výslovnou příbuznost s keramikou známou z hrobů se skrčenými kostrami.

V červnu 1902 vybrán byl podobný hrníček z hrobu, v němž poloha kostry rovněž nebyla zjištěna; větší hrníček byl rozbit cihlári.

Nový hrob byl objeven 8. června 1903 za přítomnosti p. uč. Al. Procházky z Blažovic. Byl přes 1 m hluboký ve žlutce, zasypaný blinou okolní půdy málo tmavší a choval kostru, jejíž polohu nebylo lze určití spolehlivě, poněvadž spodní polovice její byla už odkopána. Lebka směřovala na sever s obličejem na východ, a byla rozmačkána na drobtý. Milodarů nebylo u kostry.

Čtvrtý hrob objeven dne 29. srpna 1903. Ležela v něm kostra skrčená na pravém boku, obrácená hlavou na jihovýchod, nohama na severozápad. Lebka je dlouhá 175, široká 140 a dle indexu 80 na rozhraní mezi lebkou střední a krátkou. U noh byla skupina 5 nádob: černá mísa s tunelovým uchem, u ní černý džbánec, kolem mísy džbánek větší, hrnek a veliký hrnec látko-

vého tvaru, bezuchý, pod krajem širokého hrdla ozdobený roze-
stavenými čtyřmi dvojitými pupíky.

Pátý hrob objeven téhož dne v cihelně panské, ale nešťastnou
náhodou nepozorován a stržen s břehem se značné výšky. Kostra

Obr. 4. Slavkov. Hrob se skrěkem.

byla tak rozmetána, že nebylo lze zjistiti její uložení, pouze
z úlomků roztčených nádob možno souditi, že to byl skrěk.
Dle střepů bylo v hrobě 7 nádob, z nichž p. uč. Al. Procházka
šestavil pouze větší úhledný džbánek, z ostatních kusých jsou

dva zvoncovité poháry, veliká a menší mísa červeně natřená, pak drobnější černý hrníček s ouškem a džbáneček.¹⁾

Všecky tyto nálezy přešly se sbírkou p. Al. Procházky do zemského musea Františkova v Brně.

Šestý hrob objeven téhož dne jako III. hrob galský. Byl sotva 70 cm pod povrchem a takřka v čisté žlutici bez stopy hrobního hnízda, u jiných z pravidla vyznačeného hlinou temně prohozenou. Bohužel lebka a ruce do půllokti byly rozmáčkнуты kůlem a po dolní čelist sraženy s hlinou s břehu. Celé ostatní tělo leželo však v zemi neporušené na pravém boku, hlavou na sever, tváří na západ. Pravá noha byla přitažena k prsům dosti blízko, levá však opřená chodidlem o zem, postavena byla vzhůru kolenem, v pravém úhlu k noze na zemi ležící. V hrobě u kostry nenalezeno nic.

Kosti mrtvoly byly dosti dobře zachovány a náležely dospělé osobě; lebku nebylo však možno sestaviti.

Při vyhazování hlíny z hrobu vypadla pazourková šipka srdcovitého tvaru, ale takřka úplně zvápenatělá.

Tyto poslední objevy a zvláště okolnost, že kostry skopáváním břehu pravidelně porušované nepřipouštěly vědeckého zužitkování hrobního materiálu, přiměly nás s p. uč. Al. Procházkou, abychom podnikli soustavný výzkum na poli nad městskou cihelnou.

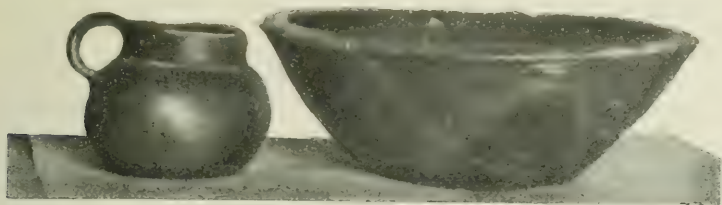
Dne 7. července 1904 dali jsme se chutě do práce se 6 dělníky a rigolovali jsme pozemek podle míst, kde v břehu byly znatelný ještě stopy hrobů 3., 4. a 7. Po polodenní práci podařilo se nám uhoditi po odstranění ornice na tmavší místo, které se oválně rysovalo ve žlutce. Ve hloubce asi 1.6 m ležela na urovnané zemi kostra dospělého muže v poloze skrčené na levém boku; hlava směřovala na sever, obličej na východ. Kolena byla silně přitažena k prsům, ruce ohnuty v lokti a položeny podle sebe před tváří. Pod pánví seděla mísa, a podle ní povalen hrníček s uchem. Na misce ležela zetlelá kůstka z drobnějšího zvířete, a pod okrajem mísky tři pazourkové šipky. Pod loktem pravé ruky uložena bronzová dýka, nad ní na prsou kostěné šidlo, pazourkový nožík a čtverhranná ploténka kamenná. (Obr. 4.)

¹⁾ Srov. Procházkovy Zprávy o nálezech na Vyškovsku. (Pravěk 1904, str. 12. a d.)

Odkrývání tohoto zajímavého a důležitého hrobu účastnili se pp. prof. Fr. Černý z Brna a zvěrolékař Jos. Stávek ze Šlapánic, kteří neúnavně v děsném vedru očišťovali kostru, abychom ji zachytili fotograficky.

Nemálo zajímavé jsou přídavky nalezené u kostry. Pro fotografii podložili jsme je bílým papírem, aby lépe vyniklo umístění jejich.

Nádoby, pracované z volné ruky, hlásí se zřejmě do keramiky skrčených koster staršího období. Polokulová misa je barvy tmavohnědé a má známý rozšířený okraj, ale bez ornamentu. Pod okrajem bylo ouško, a když vypadlo, navrtána mezi oba otvory, v nichž bylo upevněno, ještě menší díрка, takže nyní jsou tu otvory tři ve svislé čáře. Uchatý hrníček má tvar sploštělé koule a shora k otvoru je protažen v nízký krček. Barvy je tmavo-

Obr. 5. Slavkov. Nádoby z hrobu se skrčkem.
(Zmenšeno asi na $\frac{1}{4}$.)

hnědé. Obě nádoby bývaly původně vyhlazeny, dlouhým ležením v zemi však nabyly místy drsnějšího povrchu. (Obr. 5.)

Tvarem i technikou podobají se téměř úplně nádobkám z hrobu dětského, který jsem otevřel u Hrubčic r. 1901; v hrobě tomto byl však mimo nádoby ještě zvoncovitý pohár domácí práce hrubší.¹⁾

Pazourkové šipky jsou udělány známým mistrným způsobem z tmavošedého pazourka v podobě rovnoramenných trojúhelníků se stupňovitým výřezem na základně. Ostré jejich hrany byly mimo to na šípce největší ještě velmi jemně zoubkovány. (Obr. 6 s hora.)

Ve hrobě uloženy byly těsně pod okrajem misky; dvě ležely ostrím proti sobě na plocho, třetí podle nich na ostrí. Byly-li

¹⁾ I. L. Červinka, Archaeol. výzkum na Prostějovsku, tab. I., čís. 15. a 16.

nebožtíkovi přiloženy původně na šípech připevněné, nelze si dobře představit, snad se při zahazování hrobu nějak posunuly z původní polohy.

Ostatní přídavky ležely u prsou, a to, jak lze pozorovati na fotografii, na levé straně žeber pod loktem pravé ruky. Poloha všech těchto věcí svědčí asi, že nošeny bývaly jako velmi potřebné náčiní stále „při ruce“, nejspíše v nějaké brašně na krku zavěšené, nebo nedalo by se jinak vysvětliti, proč by byly všechny uloženy na prsou pohromadě.

Bronzová dýka tvaru trojúhelníkového s krátkým řapem, jehož boky jsou něco málo ohrnuty stepáním, je tenká jako list silnějšího papíru; bývala jistě ostrá. Rukověť, nejspíše dřevěná, byla modelována asi tak, jak bývá u pozdějších bronzových mečů; aspoň podle usazené patiny lze velmi zřetelně pozorovati její půlměsícový výkroj na nejširším konci pod řapem. Patina modrozelené barvy usazena je na celém předmětu hrubým, strupatým povlakem. (Obr. 6. uprostřed.)

Podobné dýky klade Montelius do nejstarší doby bronzové¹⁾ uvádí je z Čech z hrobu u Stelčevsi, ze Sas (Neuenheiligen) a připomíná, že v anglických hrobech se zvoncovými poháry rovněž se vyskytují podobné dýky i čtverhranné ploténky s otvory v rozích (obr. 480. a 481.). U nás na Moravě nalezena podobná dýka rovněž ve hrobu, který má nápadnou příbuznost s hrobem slavkovským. U Turovic byla do nedávna řada mohyl „Kopice“ zvaných, které před 10 lety prokopali p. naduč. Ed. Peck. V jedné z nich nalezena bronzová dýka se zachovalým držadlem dřevěným mezi dvěma poháry zvoncovitými, bílým popelem naplněnými. dále dvě náušničky svinuté z podvojného drátu zlatého, obdélníková ploténka se čtyřmi dírkami v rozích a tři překrásné šípky srdcovité z růžového pazourka.²⁾ Dýka turovská podobá se úplně řapem i ostatním tvarem dýce slavkovské, jest jen o něco stihlejší.

Dýka stelčevská pochází rovněž z hrobu se zbytky kostry, při níž byl zvoncovitý pohár, kamenná sekyrka, kužel a čtverhranná

¹⁾ Chronologie der ältesten Bronzezeit, str. 42., 109. a 193.

²⁾ Nálezy tyto i s ostatními podobnými vykopaninami uloženy jsou nyní ve sbírkách Vlast. muz. spolku v Olomouci. (Čas. Olom. m. 1894, str. 146., 1896, str. 22. — Mit. d. praehist. Commission, Wien I., str. 261. — I. L. Červinka, Morava za pravěku, str. 162.).

ploténka obdélníková se třemi dírkami v každém konci. Dýka s řapem byla mezi hnáty.¹⁾ Jiný podobný nález objevil na známém pohřebišti u Bylan v Čechách p. A. Formánek; ve hrobě s kostrou nalezeny zvoncovité poháry, pazourkové šipky, knoflíky, z kosti vyřezané ploténky s dírkami v rozích a drobná bronzová dýka s řapem.²⁾

Nad dýkou ležela obdélníková ploténka pískovcová, na hořejší straně oblá, vespod úplně plochá. Ploténka tato má úplně shodný tvar s ploténkami, o nichž archaeologové se domnívají, že si jimi pravěcí lukostřelci chránili tepny ruky před zpětným smrštěním tetivy: není však ještě hotova, neboť chybějí na ní v rozích nezbytné dírky, kterými provlékán upevňovací motouz. Pouze v jediném rohu má poněkud navrtaný dolík. (Obr. 6. vespod.)

Když jsme při odkrývání kostry uhodili na tuto ploténku, pokládali jsme všichni nejdůležitějším zjištění její přesné polohy u nebožtíka. Dlužno přece pravděpodobně mítí za to, že by byl s ní lukostřelec pohrben tak, jak ji za živa mival na ruce. Z našich moravských nálezů zaznamenány jsou podobné ploténky několikrát, ale nikde dosud nepoznamenána přesná poloha ve hrobě: tak o ploténce z Nákla není vůbec zprávy, podobně o kuse z Hodějic, dvě ploténky z turovských mohyl pocházejí z hrobů zárovň, z úlomku ploténky žešovské není dosti jisto, máme-li ji raditi mezi takové, ploténka v hrobě u Hrubčic byla za týlem nebožtíkovým; z několika českých nálezů známe pouze jediný případ, že bylo uložení její při pravém lokti zaznačeno, a podobně i ve hrobech anglických, takže bychom asi soudili z těchto případů, že tehdejší lukostřelci byli „leváky“, to jest, že luk drželi v ruce pravé a šíp v levé.

Sám o plotničce hrubčické mám jiné mínění a výklad prostší. Deštička tato, jako skoro všechny ostatní, je vyrobena z tmavosědého pískovce, dosti měkkého, a jsouc úplně ohlazená na vypouklé straně, jest špinavé barvy tmavozelené, a činí za vlhka dojem patinovaného bronzu. Patrně nebožtík užíval tohoto

¹⁾ Památky archaeol. a místop., IX., str. 475. — Dr. J. L. Pič, Čechy předhistorické, I., str. 83.

²⁾ Mus. Král. Českého. Památky arch., XIX., str. 349. — L. Schneider Correspondenzbl. d. Deutsch. Anthropol. Ges., 1903, č. 4.

kamene za brousek na svůj nástroj bronzový; obroušené piliny lpi na drsném povrchu a v zemi se změnily na kysličník mědnatý. Proto jest asi pravděpodobnější, spatřujeme-li

Obr. 6. Slavkov. Z hrobu se skrěkem.

(Nahoře pazourkové šipky, v druhé řadě pazourkový nožík, bronzová dýka, kostěné šídlo, dole pískovcová ploténka.)

(Zmenšeno na $\frac{3}{4}$ skutečné velikosti.)

i v jiných podobných ploténkách spíše brousky než destičky na ochranu tepen lukostřelcových.

Proto nás ovšem nemálo překvapila nehotovost ploténky, a mne přímo rozmrzela, neboť očekávali jsme, že prvý u nás odborníky zachycený případ přinese do záhady určitější jasno.

Pod ploténkou leželo šidélko z úlomku kostěného a pazourkový nožík, opotřebováním po jedné hraně vystěrbaný a vyleštěný. Nožík není známého tvaru prismatického, nýbrž byl retuší připravován a patrně druhou hranou upevněn v držadle. (Obr. 6. v prostřední řadě.)

Osmý hrob objeven byl asi o 5 m jižně předešlého a obsahoval opět v oválném hnízdě skrčenou kostru malého děcka. Leželo na levém boku, hlavou na sever, tváří na východ, nohy byly silně přitaženy k prsům. U pánve stál rozdrčený hrniček téhož tvaru i velikosti, jako ve hrobě předešlém. Hrob byl sotva 1 m hluboký.

Další kopání zastaveno, když se žádným směrem nejevilo ani stopy po novém hrobě a když bez výsledku jsme prokopali téměř 200 čtver. metrův.

Teprve 2. září 1904 vykopán byl opět hrob v cihelně hra-běcí. Ležely v něm dvě skrčené kostry pospolu za sebou na pravých bocích. Mezi hlavami stála u nich misa polokulová s rozšířeným okrajem a s dvěma dírkami pod okrajem a v mise překrásný pohár zvoncovitý; jest velmi jemně vypracován a červeně natřen. Ornament velmi pečlivě rytý sestává z 5 důlkovaných pásů a 2 pásů s krokvičkami; dolíčky vyplňovány byly bílým mazadlem. Hrob vykopal p. uč. Em. Synek a zařadil nádoby do svých sbírek.¹⁾

Dle těchto nálezů jest tedy v polích nad cihelnami slavkovskými pohřebiště se skrčenými kostrami, z nichž hroby v cihelně panské obsahují mezi milodary zvoncovité poháry, část hřbitova výše ležící, tedy nad nynější městskou cihelnou, pak hroby z dob, kdy se pěkné poháry zvoncovité počínají nahrazovati pouze pohrobním nádobím domácí hrubé výroby. Pohřebiště náleží patrně mezi nejstarší naše hroby pokolení skrčených.

¹⁾ Pravěk 1904.

Knížka lékařská od Nov. Města z r. 1780.

K tisku upravil Jan Vyhliďal.

Musejní knihovna „Matice Opavské“ v Opavě chová rukopis (s číslem XVII. 41) obsahující lékařské rady jak lidem tak zvířatům a některé rady do domácnosti. Hned s počátku jest nápis „Tuto se vynacházejí některé výborné kousky pro lidské neduhy od lékařství k spomáhání ke zdraví“; kapitola pátá jedná „O husách“, další část o nemocích konských. V rukopise na dvou místech jsou zápisy jinou rukou psané z pozdějších dob. Z nich se dovídáme, že rukopis pochází z r. 1780, z okolí Nového Města, buď z Daňkovic nebo z Javorka. Z pozdějších méně čitelných písařů jsou v knížce jména Jana Tobiáše (r. 1811) a Pavla Tobiáše, obou z Javorka. Není známo, jak knížka přišla do knihovny musejní v Opavě.

V rukopise vepsáno jest mnoho receptů, často pověřivých, které velmi charakterisují dobu, z níž pocházejí. Rukopis zřetelně psaný nářečím novoměstským poutá lidopisce měrou značnou. Receptův ani rad nepodal jsem v pořadí, jak jsou v rukopise za sebou, nýbrž uspořádal jsem je podle obsahu, aby článek byl přehlednější. Podávám rukopis s pravopisem i se zvláštnostmi jeho.

I. Lidské nemoci.

1. Proti fantaziji.

K tomu vezmi volovského jazyka listy (jitrocel), melisu, pivoňku, emmelový vršky a likořici a rozinky. To všecko spolu ve vodě vař, potomně to do jiného hrnce slej a přeced, pak na to hodně nasyp dobře rozetřeného muškátového květu: potom takovej fantazovný a melankolný člověk píti vždy musí, a tak přijde zase z tej melankolye k svému dobrému a zdravému oumyslu, jako kdy prve byl.

Item. Zase jiné dobré a výborné lékařství proti takovejmelankolii. K tomu vezmi se dvě hrstě borákového listí, více se jednu dobrou

hrst volového jazyka listy, a to dej do hrnce a dobře pokličkou přikrej a nechej to nanejvýš dobře ve vodě vařit, a potom to po dobrým uvaření odstav, a samo od sebe vychladnout, pak to dobře skrz šat přeced. Potom pak takovej melakolným a lekavným i zemdleným lidem, obzvláště času morního srdce a krev od nakažení pítí musí, a tak se mu tím k dobrému a stálému zdraví dopomáhá.

2. Proti těžkému kašli.

Vezmi fíky, likoriči, šalvěj a vosladič: to všechno pospolu dobře v studničnej čistej vodě vař, a to každý ráno teplý na lačnej život a na noc vždy uživej, tedy sobě od toho kašle tím pomůžeš.

3. Proti zanešenému žaludku a prsám.

K tomu vezmi půl lotu řepičku, 1 lot černohlávků, 1 lot veronika neb ouložníček, 1 lot plíčníka, z bukového dřeva, 1 lot jatrníka, půl lotu rozmarýnu, půl lotu jahodový listů i s kořením, půl lotu pelyňku, to všechno spolu ve vodě dobře vař, a potom přeced, a vždy ráno a na noc teplé pít, tedy sobě zase žaloudek a prsa napraviš a budeš zdravěj.

4. Proti kamenu.

K tomu vezmi libečkového kořena aneb semeno: též petržal, kořen neb semeno, a škařupiny vaječné, co se z nich kuřata vylihly, ty pěkně vyper, též taky mozdřícký škařupiny, ty spolu s těmi usuš a dobře na moučnej prášek roztří, a potom to všechno spolu zmíchej, a v pšeničným pivě dobře vařit a teprv pít, tedy zajisto má spomoženo bejt. Probato(!)jest.

5. Proti hlízám s morovej m nakažením.

K tomu vezmi semenec, bobky, a cartum benedikt. To dobře usuš a na prášek roztří. Potom ten prášek s teplým vínem vždy pít.

Zase vezmi šalvěj, polejku a truskavec, a to dobře ve víně spolu vař, a dej do toho taky toho svrchu jmenovaného prášku, a taky teplé se pítí musí, tedy ty hlízy ani morové nakažení tobě nikde škodit nebude.

6. Proti zimnici.

K tomu vezmi a vykopej spátečně bovej kořen, a tak z něho tu svrchu zelenou kůru zeškrab, a z téj druhej pod tou jest, nastrouhej neb roztří, a potom to dej do šaty a dobře skrze ten šat vypresuj z toho tu vodičku, potom tomu nemocnému to pítí dej, nebo vezni tu rozetřenou kůru a v pivě ji dobře vař, potom mu pítí to dej, tedy ho ta zimice má opustit.

Ittem. Taky vezmi konské hned čerstvě vy v nově lejno, teplé, od koně, kterej vždy vobrok žere, to dej do čistého a hustého šatu, a ten šat s tím lejnem namoč dobře ve víně a potom z toho kzaftu (vodičky) napresuj a naždínej, a přidej do toho trochu řebusky a cukru, a teplé pít; bude spomoženo.

7. Proti v kostech lámání.

K tomu vezmi chedbí i s kořením, to vař dobře v čisté vodě a pař se s tím, co nejhorčejším zdržet můžeš, kde by se ty žíly krčily.

8. Proti spálenině neb vopařenině.

Proti spálenině neb vopařenině vodou neb polívkou. K tomu vezmi ze žab skořipiny, a ty dej do nového hrnce a přikrej dobře pokličkou, a dej to k vohni, aby se v tom hrnci na prach spálily, potom ještě dobře zetři, a tak vem dřevěnej neb lněnej volej, a pírkem tím volejem pomášuj, a tím práškem zasejpej. Pak-li bys ale těch žabích skořupin mít nemohl, tedy rozetři na mouku drobno křidu, zasejpej, potom se budeš hojit.

9. Zlý maso, kde roste, sehnati.

K tomu vezmi sejtí, z toho vydělej to bílý, a to bílý spal v novém hrnci na prach, ten drobno rozetři, a tak tím prachem na to zlý maso zasejpej, tedy ho brzo udusí a odežere. Pak se dobře ta bolest zhojí.

10. Proti živému vlasu.

Proti živému vlasu, kde by ho koliv jeden měl. K tomu uřež křty, které v rybníce rostou, ty spal na popel, potom z toho popele udělej luh, a tu v tom místě, kde ten živěj vlas máš, tím luhem vždy dobře pař, tehdy potom hned uztříš, že jako živí červi polezou, a tak to dlouho čiň, až všechny vylezou aneb vyprší.

11. Proti lyšejům a žloutenici.

K tomu vezmi jatrník, tím ty lyšeje potírej, tedy se ti potom stratí. Zase ten jatrník po několikráte užívati, je tak dobřej a užitečnej, že jak od hovada tak člověka žloutenici zahání, a i všeliké jiné neduhy uzdravuje.

12. Bradavice zahnat.

Tehdy tu každou dobře až do živého krvácení voškrabat, potom na ně utrejchu nasejpat, tedy potom tobě zajisto i s kořeny zypadají, a zase se to zhojí.

II. Nemoci konské a rady na chování koni.

1. Proti vozkrřivíně.

Předně hned proti vozkrřivíně, když pozoruješ, že by tobě začínal kni se žlutě soplit, tedy zajisto se začíná zvozkřivit, k tomu časně přičinuj se od toho pomáhat, totižto takto: K tomu vem jalovčí zrny zralé, udělený kořen, voman, a to každého se čtvrt funtu a půl funtu také čemerky, a tak to všechno drobno rozetři, potom to dej do jednoho nepotřebovaného hrnce a na něj k přikrytí dobrou pokličku taky obglejtovanou, a nalej na to ze dva i více mázy piva, a nechej to dobře zvařit

tak dlouho, co by skoro se to do polovice vodvařilo, a tak potom každý ráno se čtyry dobrý lžíce vlažavýho toho do nosních díř vlej, a to pokud ti to stačíti bude, a dej mu přes kříž hned na jednéj straně plení a na druhéj straně pod uchem nad vokem, to jest světlou, žilami pustit, a krve tak z obouch žil za půl másu by se mohlo vypustit, a na nějakou mísu ji tecti nechat, a dobře ji nechat ustát, abys viděl jak barevná bude. Potom pak zasej ve osmi dnech druhé takové, jako ty žily první, dej vodevřít, a taky tak s krví jako prvotní dělej, a žlab dobře vyškřabat a vobnovit, nebo ho trochu vypálit, aby ta vozkrřivina z něho se vypravila, a ještě takovej prachem s vrchu nadepsaným posypat a vytírat. Jestliže pak ale ten žlab tuze starej a schnilavej jest, tedy račí vyhodit ho, a nověj dāti, a kup sobě lichou do třech pisků, živej trutí, do každýho ji dej sobě dāti za tři krešle, a tak bude za devět krešlů všeho lichou, a v tom žlabě v každěj hlavě provrtej díru a tej trutí do tej každěj hlavy a díry s tým pískem dej, a dobře špuntem zatluč.

Těž taky, když by se vobával v cestách od jinejch koní zvozkřiveniny, tedy jenom třeba za jednu krešlů tej živej trutí, bude taky lichou, za jednu a za tři vídenky v pisku dobře zadělat a do sukna taky velmi dobře zašít a koňom do hřivy a do vocasů taky dobře zaplést a zavopatřit, aby to jímí nemerkovali. Tedy je to vskutku všechno dobře na kolikerejch takovejch koních k dobrému místu pomozeno, že od toho jsou obhájeni, a sprobírované jest, kdo chce od toho zabezpečen býti, tedy se musí neleňovat toho dělati.

2. Zase jiné věci k vozkrřivíně bejtí mají.

Totížto vem živou trutí, taky lichovně ji za peníze kup, buďto za tři krejcary neb za tři krešle, k tomu bobkovýho dřevěnýho voleje a psího sádla, a to každého taky za tři krejcary neb za tři krešle. Však ale nejprve tu trutí tým bobkovejm volejem umoř, pak to všechno spolu dej, dobře zmichej, potom každý ráno se lžicu do nosních díř, pokud ti to stačí, vlažňavý vlej, a od žlabu ho vobrať, potom ale za dobré dvě hodiny na mouku drobno natřenéj čemerky do nosu skrze nějakou trubku, buď dřevěnou neb z rákosi a z libečku udělanou, vefoukej. Pak zasej ale za dobrý dvě i tři hodiny těmi žilami, tak jak v prvotním vypsáně povídá se. K tomu též taky i z vocasů se pustit má. Tedy se tak ta vozkrřivost na čas zastaví, však ale se za čas zase navrátí, a obzvláště když jeden zanedbá, a tak račí takového koně hledět časně odbyt.

3. Zase jiné věci pro vozkrřivku následuje dělat.

Totížto vem psí hlavu a živého ježka s psí hubou, dej to do nového hrnce a na vrch přikrej pokličkou, a dobře vovaž hlinou a do dobrého vohně neb do peci to dej, aby se to dobře na prach spálilo, potom to na mouku drobno roztří, potom sobě taky takovou trubku udělej, jak se v tom prvotním vypsáně povídá, skrze takovou trubku hodně hluboko do nosních díř vefukuj, a to dvakrát za den, ráno a večer, a do vobroku taky trochu aneb v chlebě, kdyby to chtěl žrát, dávat, však ale taky tak těmi žilami pouštět, jako se v prvotním vypsáně povídá.

neopominuj. A tak se hned vod hodiny jemu ty vozkrivý trubice od toho zapaji, že se tak vozkrívka na celého půl roku i dýlej zdrží, potom pak ale se zase přes čas navrátí. A to jest dokonale vskutku na mnohejch koněch sprobírováný, že pomůženo bylo, ale rada jest, aby rači se hleděl kůň časně odbyt.

4. Zase jiné věci proti vozkrivíně následuje potřebovat.

Totížto vem hned malé narozené slepé psy, ty hned do nového velkého hrnce pokličkou dobře přikrytou, a dobře v hlinu všecken ten hrnce zadělat, a taky buď do dobře horkej peci aneb do dobře žhavého uhelného volně dej, aby se v tom na popel spálili, a potom ten prach z nich vždy po vobroku po troše dávej, a taky skrze takovou trubku, jak se v prvotním vypísané povídá, do nosních díř vefukuj, tedy tak na nějakej čas zastavíš: však ale taky těmi žilami dej mu tak, jak v prvotním se povídá, pouštět, tedy to má k dobrému taky býti.

Zase jiné.

K tomu vezmi z jinej klisny některé chlupy, a ty strč takovému koňovi do krku, pak s ním nějakou dobrou chvíli krokem neb klusem do dobrého zahřetí jezdi, tedy se taky tím má od tej vozkrívky na čas k zastavení pomáhat, ale téma žilama taky neopominouti pouštět.

5. Zasej proti hříběci, by koně celej rok od ní ochránění, též i od jinejch nedostali.

Totížto na svatou Pannu Barboru přede dnem usuš sobě topinky chlebový, a ty dobře na drobno natlučenou sirkou, kařem, solí posyp, a nejprve je dobře sádlem husím potří, potom na to mastný ty věci jmenované nasyp a dobře zrostří a koňom před vobrokem je dej iesti, tedy budeš mít vždy od toho zajisto ochráněny.

6. Proti žloutenici, nebo je přítelkyně hříběci, a potom vozkrívky.

K tomu předně dávej takovému koňovi syrové močenej ječmen s nastrohaným hořcem zmíchaným, a když napájet, tedy vem křemelový aneb obláskový kámen a ten dobře ve vohni rozpal, pak ho dej do tej vody uhasit, co se mu jí píti má dávat. Potom vem do nějakého střepu živého uhlí, pak vem kadidlo a slepičihó trusu suchýho drobně strouceného, aby mu dobře do skřípí přikryja hlavu, nečím pokuř, tedy mu zajisto od ní tým pomůžes. Probato jest to na mnoho takovejch koněch.

Zase jiné věci následují proti žloutenici.

Totížto vezmi verbinu a jablečník, a to dobře vař ve víně, a nasyp je lože natlučeného safranu, a do krku se čtvrt polůvky teplevýho vlit, aby se to jemu dobře do života dostalo, a nic od toho nadarmo se

nerozlívalo, a to před vobrokiem a pitím do lačného života, a potom na to pokaždý ze dvě hodiny státi nechat, tedy se taky skrze ty věci jemu dávaný od tej žloutenice pomůže, že jí pobzde.

7. Proti hřiběci.

Předně hned mu plicní žíly pustit, potom vezmi dva loty romanu, dva loty hobbků, dva loty sentorovný mouky z krámu neb z apatyky koupenej, dva loty šedej sírky a dvě hlávky voloupaného česneku, a tak to všechno drobno stluč a spolu zmíchej, a do sklenej nádoby dej, a nalej na to ale půl druhýho másu vinného vocta, a dobře to přikrej a na teplej kranec postav, a nechej to tak den a noc státi, a potom mu od toho po tři dny každý ráno do lačného života po jednom dílu skrze skřípí do krku dobře vlej, a na to jednu hodinu bez jídla tak státi nechej, a nic mu jesti nedávej, tedy se mu rozežene, a od ní pomůže.

8. Když kůň jest na plicích, na játrách a na slezině raněný, a takovej kůň má zlej suchej kašel, a přichází pomaly v dušnost.

K tomu potřebuj: vezmi od černic vostružiny, ty drobno zesekej, a vem vopálku vovsa, a to spolu zmíchej, a tomu koňovi plicníma žilami pustit, a tej krve něco do toho vovsa s tím vostružím zesekaným tecti nechej, a jiného vobroku taky mezi to přimíchej, a jest mu to dávej, a v poledne nápoj, a v teplej maštali vždy ho držet musí, tedy bude zase k svému zdraví přicházet. Však ale se zase více k tomu jednat musí, totiž vezmi 1 lot hobbků, 1 lot slonovej kosti a 1 lot rustrynu, 1 lot myry, 1 lot obrovýho stroje, 1 lot hořce: to všechno spolu na drobněj prášek stlouct a rozetřít, a tak ten prášek pomalu buď to v chlebě neb ve vobroku jest dávej, tedy tím zase k jeho dobrému zdraví pomůžeš.

9. Když kůň jest velkým kašlem obtížen.

K tomu vezmi volový jazyk, kořeny, a drobno je rozkrájej, a ve vobroku jest dávej, a při schodu měsíce jemu plicníma vostružnýma žilami dáti pustit, tedy se mu od toho kašle taky bude pomalu spomáhat.

10. Kterej kůň začíná dušnět, že z jara na ňom tu dušnost se tak hned nepozná.

Když na mladej travě se pase, v zimě ale v teplej maštali na seně, obvláště když jest z tučnej trávy a prašný, tu se na ňom ta jeho dušnost uzná, že bude vždy ráno z jeho ležení vstana velmi kašlem obtížen, a životem bude jako méchy hejbat, to se od plic hnití začíná. K tomu máš hledět potřebovat časné takto: tedy se takovému koňovi hned z jara plicníma a vostružnýma žilami pustit má, co by juž se dvě neděle na mladej travě se pásł. Potom juž za celý léto, pokud se na travě pásłi bude, nebude mu potřeba pouštět a co dělat; tedy se mu spomáhá a vodlechčuje. Ale když zase zima přichází, a prašný neb

z tučnejch trav sena se mu dávají, takový jsou jemu velmi škodlivý, tehdy račí, a nejlepší jemu ječmenou, čočkovou a bobovou slámu nasekanou řezat, a místo sena zakládat.

Více vem šedou sírku, bobky, venikreku, rajskou chvojku a hutskou pěnu neb fedrvejs, spolu dobře na drobněj moučnej prach rozetřít a do vobroku namíchat a celou zimu jest dávat. Též taky volovej jazyk mezi to vem a rozetřít, však ale pokaždý ve 4 nedělích přes kříž plíční a vostružný žily dej pustit, tehdy mu tím lékařstvím odlehčí a pomáhá. Rovně jenom do času a takovej kůň je nevodbytněj, obvláště v zimě, nýbrž z jara hleď ho vodbyt. Na další držení se při něm nic nepřichová.

11. Proti schvácení, abys sobě své koně v cestě vodou neschválil.

Tedy takto vždy dělej: Dříve nežli tej vody koňom máš pítí dáti, tedy v ní nejprve vždy své (!) ruce umej, a potom jim ji pítí dej, tedy jich nikdá neschválíš. Což ale když se ti potrefí skrze vodu jet, tedy se s koňa dolů sehní, a dříve ruce z tej vody umej, a potom jim ji pítí dej.

Zase jiné.

Totížto tehdy hned předně mu dej z těch noh, na které jest schváceněj, žilami pustit, pak vem z ranostejlka devět kousků kůžky a dvacet sedum pírek šafránu a za krešlu žemličku, a tu rozkroj na tři dni, a zasej na každej den udělej tři kousky, a tak z ní přijde udělat devět kousků na tři dny, a z tej kůžky do toho každýho kousku žemličky po jednom kousku kůžky, a třech pírkách toho šafránu dej, a tomu koňovi toto po ty tři dny sněsti dávej, tedy má mu to tím zase spo-
moženo bejtí.

12. Když koňovi buď zadní nebo přední plece schne.

Totížto mu to plece, než slunce vyjde, v devíti místech pušadlem prosekej, aby z toho dobře krev šla, a vem dobrou hrst soli, a dobře rukou tří, aby se ta sůl do těch profatých díř dostala a vetřela, pak toho tak až do druhýho dne nechej, potom pak na druhý den to slameným věchtem dobře votří, a potom vem terpentýnovýho a lněnýho neb dřevěnýho voleje, ty spolu zmíchej, a tím to všechno posekaný místo pomasti rukou a nechej to namaštěný tak do třetího dne, a třetí den pohlídní k tomu, je-li to maštěný do vnitř vešlo. A povrchu je-li posechlý, tedy to zase starějm vepřovejím sádlem maž, a to tak dlouho, vždy přes třetí den, se sádlem mastit má, až to zase jemu vyjde. Však ale koma toho není potřeba zahálet nechat, tolikéž vždy s ním všechno dělat a jezdit může. Probato est.

Zase jiné věci k takovému schnutí oudu potřebuj, totižto vezmi z lnoje četrn moc a ty kamenem na kameně sluč dobře, až bude z toho jako masť, pak to dej do skleněj nádoby, a dej do toho dřevěnýho voleje, pak to postav na slunce vostré, aby se to na tom slunečným teple stysydlovalo. Pak-li je v zimě, tedy to na kamna na kranec postav,

tedy bude to taky tak dobře, jako na slunci. A potom tu v kterém oudu ta bolest a chromota v klidu jest, tou masť masť, nebo tou masť i lidi se vyhojují, že spomoženo bývá.

13. Proti škrkavkám, když se koňovi zbouří.

Napal sobě z bukového dříví popela, a z toho popela nadělej luhu, a tak tím luhem mu vobrok polivej, a chce-li, taky mu ho dej píti, tedy mu to žraní od toho přestane, a ty škrkavky tím spokojíš. Nebo je tak, že mnozí jmenují škrkavky, mnozí roupy, mnozí brouky, mnozí chrousty. Však ale jest to všechno jedno, okromně hlísty, jest jiný, nebo ty jsou dlouhý, třebaš na dvě píle jedna jest, a ty když se v koňovi zbouří, vony sem tam se přemítají, a tak tudy měj merk, že když v koňovi skrečí a přebývá, tedy to jest příčina a bolení koňovi, že se v něm hlísty v poučku polnuly, a že v něm třou, jako ryby ve vodě. Skrze ty nejní tak strašlivo, jako skrze roupy, nebo ty jsou jako brabenci v poučku vždy pohromadě, a jak koňovi se něco potrefí, že v životě žraní dostane, to jsou ty roupy, brouky a chrousty příčina, že jejich král nebo matka jako při včelách z ložení jejího se jim stratila, a oni ji hledají a sem tam lezou, a tak kuň nemá pokoje, pokud se zase do svého místa neslezou a neusadí, též taky když se do koňa tronky dávají, že jedním na ně trefí, teď je sežene, že se zase v jejich pelech a hnízdo slezou a usadí, a tak se potom taky kuň upokojí.

Ittem. Jestliže kuň ještě žráti v tom chce, když ho to následuje, dej mu hodně pšeničné votrubky jest, aby mu trochu terpentýnovým volejem polej a rozmíchej, tedy přestati má. Dobře zmíchej, svázat, porazit a do krku dobře vlit, potom pak rozváža ho s ním jezdit dobrejším krokem. Tedy mu od toho zajisto spomůže, že zase přijde k sobě a bude jak prve.

14. Když kuň rychle znemocní, že sebou buď v maštali neb jinde vo zem uhodí.

K tomu hned předně pohlídni na jazyk, jestli je suchej, tedy má zbouřený myši, pročes abys mu je neodvíral, namasť mu ty žíly hodně zaječím sádlem a pod jazykem mu tu křížní žílu pusť a dobře vykrvácej nechej. Jestliže však ale na jazyku pěnlivej maz ležet má, tedy hlísty neb brouky a roupy v poučku zbouřený má. K tomu vem z hývového dříví napáleného popela, čistotně přesitého, a tím ten jazyk mu třít máš, a taky ho ve vodě dobře vař, aby se luh udělal. Pak ho nechej schladnout, a tak schladnutýho vlažnavý hodně rozmíchaj do krku mu ale se 3 polůvky vlej, potom ho projed trochu, tedy ho to zase pomine, a bude mu lépe.

15. Když kuň má ouplavici, že z něho žene a chvíště a stavít se v něm nechce.

K tomu vezmi jahodví i s kořením, a to vař dobře v čerstvej vodě, potom napal z hývového dříví popela, a ten popel dej do tej vody, a tak se udělá luh, potom to přeced a vlažnavý dobře vyžiznivému dávej píti, jak mnoho chce.

16. Když kuň má život zanešenej všelikejm neřádem, že jak jesti, tak trus a moč dobře od sebe nepouští.

Takovýho se má purkýrovat, totižto: k tomu purkýrování vezmi 1 mäs dobrého vinného voca, též taky tři neb čtyry vnově snesený čerstvý vejca, a ty tak v celosti do toho voca vlož a dobře to přikrej, nechej to den a noc tak spolu státi, a ty vejca v tom ležeti, a tak na druhej den ráno dej tomu koňovi plíchnými žilami trochu pustit a tej krve do hrnka trochu chytit, potom ty vejca vem a roztluč a do toho voca je roztlučené s tou krví spolu dej a dobře zmíchej, a tak to na tři díly rozděl, a po tři dni mu každodenně jeden díl do krku vlej. Na to potom ho dobře do zahření projeti dej, tedy potom bude se zadkem purkýrovat, a život sobě dobře vyčistí.

17. Když kuň je v životě zacpanej, že se trusem i močem nemůže vyprázdnit.

K tomu vezmi rakůvky, ty dobře na moučnej prášek rozetři, též taky dobře s polůvku bílýho vína, spolu to zmíchej, a vlažný zehřít a do krku dobře vlítí a s ním jezdit; tedy se taky z něho brzo pustí, že dobře bude mu pomoheno.

18. Zase když kuň scat nemůže, že se v něm moč staví.

Totížto vem rakůvky drobno na prach stlučenejch s dobrý tři nožní špice, ty dej do hrnka, a nalej na ně vody a to dobře svařit nechej, a tak toho ale s půl druhej polůvky vlažnavýho vlej a taky do toho trochu lněnýho voleje vlej, též taky vezmou rajskou chvojku a šafránu, a to oboje dobře zetři na moučnej prach, v dobrém vocě to zvař, ale půl másu toho udělej, a vlažnavý mu to do života vlítí, však nejlépe jest ho porazit, aby se mu to náležitě do života všechno dostalo, a potom s ním trochu jezdi dobrejím krokem neb malejm klusem, tedy ti potom bude brzo močit a scat, a život mu vopadne.

Jin é.

Vezmi ale čtyry neb pět židovskejch střešen, a ty dobře v teplé vodě zrozmíchej a vlažnavý koňovi hubou do krku vlej, tedy to jest taky dobrý k pomožení k tomu scaní.

Zasej proti krvavému moču následuje potřebovat. Totížto k tomu vem z dobrý dvě hrstě drobno na mouku zetřenej routy a z dobrou polůvku červenýho vína, to spolu dej trochu zvařit a vlažnavý po tři i po čtyry dni před žrádlem lačnému dobře do života vlítí, a na to ze dvě hodiny bez jídla státi nechej, tedy mu od toho spomoženo bude.

19. Kdyby se tobě v cestě kuň vobrokem přežral, že by tobě potom žráti nechtěl.

Tehdy vostrouhej u vozu nožem podjíždku, a to, co z toho nastrouháš, dej to tomu koňovi s chlebem sněsti, tedy ti bude zase brzo dobře žráti.

20. Které kůň má na voku neb mázdru bělmem podešlé.

Tedy vezmi ledek a soli, stejně jednoho jako druhého, a to spolu na moučnej prach spal a rozetři. Potom mu skrze pysk do toho voka na ten cink vefukuj, tedy mu ten cink tím seženeš.

Ittem. Konskejm prachem se zafukováním taky sežene, i též taky bílej zázvor na mouku drobně rozetřenej, s medem zmíchaněj, a pirkem do voka vetírat. Tedy je to taky dobré k spomožení, aby neoslepl. Však ale dej pozor, aby se drbat nemohl.

Ittem zase jinačí na ten cink: Vezmi člověčí lejno, a tím lejmem v koutkách z venku v oku potírej, taky to spomáhá.

Ittem zase jinačí pro ten cink: Vezmi modrou ambrožku i s květem a s kořeny a stluč mezi dvěma kameny a potom to dej do sklence, a dej to na vostré slunce, s den i se dva nechej státi, a tak se z toho udělá jako masť neb volej. Potom pak pirkem tím do voka na ten cink neb běl potírej, tedy se mu tím pomůže a sčistí voko. tak jak kdy prve bylo.

Zase jinačí proti bělmu ve voku, že by dokonce oslepopat chtěl, totiž k tomu vezmi jeden lot jitrolimu, jeden lot kafiru, jeden lot bílého zázvoru. Stluč ty věci spolu drobně na moučnej prach, potom to dej do nějakej sklencej nádoby a nalej na to dobrého starého bílého vína, pak to nechej na vostrém teplém slunci neb v dobrém teple stát, potom pirkem z toho do voka ten běl potírej dvakrát i třikrát za den, a dej pozor, aby se nedrbal. Tedy zase pomaly se s tím pomůže jemu, že neoslepně.

Ittem zase jinačí proti takovému ve vočích. K tomu vezmi tři neb čtyry čerstvé, v nově snešené vejce, a ty dej do horkého popela; nechej jich v něm tak dlouho, až co by se jenom na polovici, totiž ani tuze tvrdo aniž něko tuze neupekly, pak jak uznáš, tedy je vem, a ty žloutky z nich obzvláštně vydělej, a dej je do šaty, a ty dobře presuj, a tak z nich napresuj sobě voleje neb kzaftu, ten jest jak pro koně tak pro lidi dobrej pro oči.

Zasej jinačí a velmi také dobré a pravdivé pro bělmo neb cink ve vočích zahrnutí: totižto k tomu vezmi několik živejch křepelék, ty dej do nového oglejtovaného hrnce, a dobře pokličkou přikrej a hlínou vomaž a dej do pekárny horkej neb k uhelnímu vohni, aby se v tom na prach spálily, a dobře na moučnej prášek rozetři, potom pak skrze pysk neb nějakou jinou, buď z rákosí neb z libečkovou trubkou do toho voka na ten cink a bělmo zafukuj, však ale předně mu nad tím vokem a pod uchem tu světlou žilou se pustit má, a dobrej pozor dej, aby se drbat nemohl. Též taky tím křepelčím a lípeným sádlem nad vokem v těch důlkách a klapkách na vrchu i dole pod vokem potírej pirkem, ale aby od těch sádél nic do voka nepřišlo. Tedy se mu zajisto pomůže, že ten cink a bělmo zaženeš, nebo se jmenovanejša sádla lidem ve vočích pomáhá.

(Dokončení budoucně.)

Soupis zvonů na Boskovsku.

Píše mus. konservator Fr. Lipka.

Řada III.

V poslední¹⁾ skupině dlužno aspoň stručně se zmíniti o zvonech bořitovských.

Bořitov.

Legendy, jakož i popis všech zvonů na věži tamního kostela už jsem otiskl v pojednání „Kostel v Bořitově a památosti jeho“ v tomto časopise.²⁾ tak že zbývá dodati pouze ještě některá data.

1. zvon, největší, měří v průměru 1·12 m a jmenován jest „sv. Jíří“.

2. z nich jest nejstarší (nepochybně z XV. věku), v průměru 0·80 m, jmenuje se „poledník“, též „Panna Maria“ (po pozdravení andělském v legendě);

AVE MARIA GRATIA PLENA DOMINUS
TECNM BENEPLACDA AM IN MUNDI
BUS ET BENEPLACDS EVANGELI

Obr. 13. Faksimile zvonového nápisu v Bořitově.

¹⁾ Viz „Čas. mor. mus. zem.“, roč. IV. (1904).

²⁾ Tž Časopis, r. III., čís. 1.

3. „Anděl strážný“, má prům. 0·58 m.

4. jest rozměru poněkud menšího, než-li předešlý, a jmenuje se „umíráček“.

Bradleny.

Na průčelní vížce kostelní zavěšeny jsou v železné konstrukci 3 zvony.

1. velký 0·61 m průměru, ozdobený nahore věncem palmetek vedle sebe kladených, pod ním legenda mezi dvěma pruty:

 SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM.

Pod nápisem jsou střídavě kolem zvonu festonky ovocné a hlavinky andělů; mezera na předu, kde ornamentální vlys se počíná i končí hlavinkou, vyplněna jest svíslým listem vrbovým. Na téže straně na plášti relief sv. Václava, na protější sv. Floriana, po stranách sv. Barbory a světce s vidlemi a s volkem u nohou (sv. Isidora oráče?). Při spodě na zvoně ještě poznamenáno:

 CLEMENS STECHER IN PRVN 1794.

2. zvon, polední, jest novodobý, průměru 0·48 m, s pásem klasův a s reliefy Matky Boží a církevního světce. Ulit firmou „Ad. Hillera vdova a syn“ v Brně 1897.

3., umíráček, 0·35 m průměru, jest od téže firmy a má pás naturalistických růží na koruně a relief sv. Barbory na plášti.

Černá Hora.

Na místě bývalé kaple vystavěn kostel za let 1707—10, při němž ještě nebylo věže ani zvonův. Nynější zděná věž i se zvony pochází teprve z nové doby. Zvony vyžadovaly nákladu 939 zl. Jsou 3 a celkem úpravy stejné.

1., hrubý, průměru 0·89 m, má na uchách (6) masky a pod legendou na hoře: okřídlené hlavičky andělů (střídavě dvojího typu) s festony, na plášti relief sv. Vavřince s rožněm a při spodním okraji kolem zvonu nápis jednořádkový:

 EXPENSIS FUNDI RELIGIONIS ET DIVERSORUM
BENEFACTORUM FUSA A LEOPOLDO FRANCISCO STANKE
OLOMUCH A. 1843.

2., poledňák, průměru 0'68 m, má nejhořeji festonky a legendu:

 SWATA MARIA ORODUG ZA NAS,

na plášti relief Matky Boží dle obrazu C. Dolciho (pod tím drobný festonek) a na spodě něm. znění nápisu:

 AUF KOSTEN DES RELIGIONSFONDES UND
VERSCHIEDENEN WOHLTHAETER GEGOSSEN VON LEOPOLD
FRANZ STANKE IN OLMÜTZ I. J. 1843.

3. zvon, malický, pr. 0'55 m, ozdobený ornamentem lyrovým pod legendou:

SWATY FLORIANE ORODUG ZA NAS,

a při okraji český překlad:

 NAKLADEM DUCHODU NABOŽENSKÉHO A
ROZDILNYCH DOBRODINCŮ LIL MNE L. F. STANKE
V OLOMAVCI 1843.

Jedovnice.

Požár zničil kostelní věž i se starými zvony; ze zbytků jejich slit jest nyní větší zvon největší.

1. má průměru 1'13 m a na čepci tyto nápisy. V 1. řádce:
EXUSTO . NONIS MARTI . ANNO . REPARATAE . SALUTIS .
OPPIDO . JEDOVNITZ . HUGO COMES . SALM · REIFFERSCHIED .
LOCI · DOMINUS · ME · REVOCAVIT · E ·

V 2. řádce:

FLAMMIS . VOCANDO . FIDELIS . AD . VIAM . VITAE . AETERNAE .
BAPTISAVIT . IN . HONOREM . BEATAE . VIRGINIS . MARIAM .

Pod nápisy na hoře v páse kolem zvonu se střídají malé hlavinky andělů i zvířecí s květinovými guirlandami. Na plášti znak knížecí s jedné, a s druhé strany odlit památný¹⁾ nápis uprostřed vavřínového věnce, podobně jako v nedalekém Lipovci:

VIVOS VOCO
MORTUOS PLANGO
FULGURA FRANGO ·

¹⁾ Tuto obvyklou legendu lze čísti na nejstarších zvonech, na př. v Pětině u Zamberka v Čechách. Viz Dr. Ed. Albert: „Nápisy na zvonech v Zamberce a v okolí“ v „Čas. spol. př. starož. čes.“ roč. IV.

Dole poznamenáno:

FECIT · ME · KARL · STECHER · FABER · CAMPANARIUS
BRUNAE · MDCCCXXII ·

2. zvon jest nový, má 0·87 m průměru a na hoře pouze ozdobu krajkovou, na plášti relief sv. Rodiny a dole nápis: Ke cti nejsvětějších jmen Ježíš, Maria, Josef. Nákladem farníků Jedovnických r. 1857.

3. zvon průměru 0·71 m s reliefy sv. Petra a Pavla jest poznačen nápisem: Ke cti ss. apoštolů a kostelních patronů Petra a Pavla. Nákladem farníků Jedovnických r. 1857.

Svatá Kateřina.

Starobylý a v celém okrese nejmalebnější kostel Svato-kateřinský nedochoval starých zvonův. Na dřevěné zvoničce, ke spodnímu zdivu připojené a pouze vylomeným otvorem v klenbě nad emporou z kostelní půdy přístupné, visí 2 zvony, větší ze starého zvonu přelitý a jiný zcela nový.

1. má průměru 0·59 m a pod korunou nápis kolem v jedné řádce:

 SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM ·
+ REFUSA A : 1689.

Pod tím drobný, chudícký ornament. Na plášti malý relief sv. Kateřiny (na konsolce s okřídlenou hlavičkou). Dole poznamenáno:

CYRILUS NAPP ABAS AD S. THOMAM BRUNE ·

2. zvonek, průměru 0·325 m, s reliefem sv. Cyrila a Metoděje a s hrubou větévkou („Gegossen von Hiller's Witwe in Brunn 1870“).

Kochov.

Osada se připomíná v listinných pamětech už r. 1274. Na skalnatém ostroze stojí starožitný, ale nyní docela proměněný filiální kostelík (letovské fary). Starobylosti ani okolí kostelní nezajímá mimo prastarý náhrobní kámen s křížem prostě tesaným ve hřbitovní zdi. Na průčelní vížce zavěšeny 2 těžce dostupné zvony, starší od Karla Hillera s plastickým obrazem Madoniným, s větévkou vrbovou (jako v Borotíně) a s Pietou, jakož i s nápisem německým, druhý jest větší a novějšího původu (1863?) s českým nápisem (V. Hillera vdova z Brna).

Letovice II.

Na druhém kostele, zámeckém (u mil. bratří), zavěšeny jsou 3 nové zvony.

1. má 0·64 m průměru, nejhoreji vlys komponovaný z motivů slohu románského, na plášti reliefy sv. Václava a Jana z Boha (s podpisy německými), mezi nimi poznamenáno: Gewidmet vom Johann Roscht 1895.

2. měří 0·55 m s vlysem z révoví a s reliefy sv. Barbory a sv. Jana Nep., též s něm. podpisy; přelit ze starsího zvonu nákladem Roschtovým.

3. z nich má 0·44 m prům., na hoře pás klasů, na plášti relief sv. Rodiny, jako předešlý přelit ze zvonu starsího nákladem Roschtovým firmou V. Hillera vdovy a syna v Brně 1895, jak svědčí něm. nápisy. Lešení na zvony urobeno r. 1775.

Lhota Rapotina.

Filiální kostelík boskovské fary postavený s počátku stol. XVIII., měl z téže doby 2 zvony. Nyní jsou přelity oba. Větší z nich (■) „GEGOSSEN VON FRANZ HILLER IN ALTBRUNN ANNO 1855“ mimo nezretelný relief na plášti má kolem koruny nápis:

AUXILIO SALUBRI TUO EX INTEGRO OBLATA DIGNARE
REMUNERARE VOTA ■

Menší zvonek s legendou: SV. BARTOLOMEJ ORODUJ
ZA NAS s reliefem téhož svätce na plášti byl (dle nápisu) ULIT
1715, PRELIT 1884, a to NAKLADEM OBECH LHOTY RAPOTIN(!).

Molenburk.

Osada původu mladšího má nový kostel, tudíž i nové dva zvony na veliké věži.

1. má rozměru 0·725 m a výšky 0·64 m (k závěsníku 0·72 m), reliefy Bolestné Panny Marie a sv. Cyrilla a Metoděje, mimo nápis: Tento zvon obětují kostelu Mol. Josef a Anna Drmola z Hartmanic 1869. Lit jest Vojt: Hill. vdovou v Brně, váží 435 liber a byl za 430 zl.

2. rozměru 0·60 m a výšky 0·50 (0·58), s reliefy sv. Anny a sv. Josefa a s nápisem „Od Vojtěcha Hillera vdovy v Brně.

Tento zvon obětuje kostelu Molenb. František, Františka a Josefa Kala z Molenburku 1869, váží 130 liber a byl za 228 zl.

3. zvonek na vížce sanktusníkové, 0·29 m průměru a výšky 0·23—0·32 m, má na plášti reliéfy Matky Boží (s dítětem a žezlem) a s druhé strany světce-biskupa, letopočet 1763, jakož i zkratky:

W S T
F O

Tento váží 60 liber a pochází z bývalé zvonice, která stávala pod lipami na návsi, pokud ještě nebylo kostela (dle mylné pověsti z doby založení samé osady).

Olešnice.

Nynější farní kostel katolický, zasvěcený sv. Leopoldu, stojí na náměstí na témž místě, kde byl starodávný kostel, za dob husitských válek zhořený, původně sv. Petru a Pavlu zasvěcený, později opravený a pak znovu ke cti sv. Vavřince zasvěcený. Míval staré 3 zvony, a to z let 1525, 1562 a 1593. Roku 1827 vypukl oheň, který (mimo 93 domy) zničil kostel i s věží.¹⁾ Proto dal kostelní patron Josef svob. pán Honrichs holé zdi jeho strhnouti a vystavěti kostel nový a uliti též 3 nové zvony.

1. z nich, hrubý, má 0·97 m průměru a na uchách (6) masky. Pod legendou ozdobnými literami na čepci: S. JOSEF S. VAVRINCE SA PATR. široká bordura z akanthových palmet a okřídlených nohův. Na plášti reliéfy sv. Josefa, sv. Vavřince s rožněm, Matky Boží (v oblacích — postavy poloviční) a na čtvrté straně ve věnci nápis z růží:

*Gegossen
bey Carl
Stecher in
Brünn.*

Dole při okraji zvonu se vine nápis v jedné řádce kolem:

 KE CTI BOŽI OBETOWAN OD WISOCE
UROZENEOHANA WLADIKA JOZEFA Z HONRICHU
PANA NA KUNSTATE DALEČINU A RADIMERZE
PATRONA CHRAMU PANE OLLESSNICKEHO 1835.

¹⁾ Krahulec: „Osudy statku olešnického čili louckého“ v Besídce „Moravské Orlice“.

Tímto zvonem vyzvání se denně o 2. hod. odpolední za doby od Nalezení sv. kříže (3. května) do Pozdvižení sv. kříže (14. září).

2. zvon, polední, 0·80 m průměru, oživený na hoře ornamentem slohu renaissančního (s labutmi k sobě obrácenými); mezi dvěma linkami nápis:

■ SPASIZ PANE LID TWUG A POŻEHNEG DEDICTWI
TWEMU.

Pod tím ženské karyatidy, nesoucí na hlavách pletence růží. Na plášti reliefy sv. Mikuláše a sv. Jakuba, též věneček s firmou zvonařskou (jak u předešlého zvonu). Při okraji poznamenaná:

■ OBETOWAN K SWOLANI WERNICH
KRŻESTANU DO CHRAMU PANE K POSLAU-
CHANI HLASU BOŻIHO 1835.

3. zvon, místním pojmenováním „krůa“, má průměru 0·56 m a hrubé palmetky nad legendou:

■ UDEL PANE POKOGE ZA TECHTO DNU NAŚICH,
a pod ní pás festonkův. Na plášti relief sv. Václava (?), a s druhé strany se opakuje zvonařská značka (jak na hoře při čís. 1. a 2.). Dole nápis:

■ K ZBUZENI POBOŻNOSTI SWIM MILIM
WERNIM PODANIM OBETOWAL JOZEF SWOBOD-
NE PAN Z HONRICHU.

4. zvonek, uníraček, přelit z nejstaršího zvonu (který byl před stavbou nynějšího chrámu umístěn pod stromy) firmou „V. Hillera vdova a syn“ v Brně teprve r. 1902.

Filiální kostelík sv. Mikuláše (na hřbitově na „moravské straně“), starší to stavba, než se podobá dle nynějšího zmodernisování, chová na vížce uprostřed střechy řídkou památku zvonařskou. Nejstarší olešnický zvon, co do lijecké práce dílo dokonalé, opatřen zajímavým nápisem obsahujícím kus místní historie.

1. zvon, poledník, 0·65 m průměru, má 6 uch pletených, a na plášti reliefy sv. Mikuláše a Anděla strážného s druhé strany, na ní se počíná též nápis onen:

ANNO JUBILAE0 · 1650 · OCTOBRIS
LITYZWONTENTOKECZTIACHVA
LIE · S · MIKOLASSIPATRONVHRAMV

PANIE · ZASPRAWYVROZENEHOPANA
JANAPOSPISSYLAPOLSTRZEMOVSKYHO
TENCZIASAVRZEDNIKAPANSTWYKVN
STATSKEHO.

Pokračování teprve v horní pásce kolem zvonu v jednom řádku:

AZAAVRZADVPAWLAGVDAPRIMATORAAKRISTOFA
PROWAZNIKABVRGMISTRAKASPARERTELZRAKOVNIKA ·∴·

Závěr obsahuje jméno dovedného zvonaře. Jinak jest zvon hladký a krásného zvuku.

2. zvonek (lokálním pojmenováním „krňa“), prům. 0·47 m, ulitý Karlem Stechrem (a nejvíce podobný polednímu zvonu na velké věži farního kostela), má nejhořeji hrubé palmetky nad legendou:

■ S · IOHANI ORA PRO NOBIS 1847.

Pod ní labuti a střídavě hlavinky andilců. Na plášti reliefsy sv. Mikuláše a sv. Jana Nep., značka zvonařská ve věnečku a při okraji nápis:

■ ODPOCINUTI · LEHKE · DEG · GIM · PANE ·
A · SWETLO · WECNE · AT · GIM · SWITI ·

Na kostele evangelickém jsou 4 nové zvony ocelové, ulité vesměs v Bochumě (ve Vestfálsku).

1., hrubý, má 1·07 m průměru a jest označen pouze (mimo německou adresu továrny na čepci) nápisem na plášti:

NÁKLADEM JÁN A MARIE ANDRLIK Z TRPINA ·
+ 1. N. 1871. + 29. V. 1875
1878.

2., poledník, má prům. 1·02 m a (mimo značku BOCHUM) tytéž nápisy.

3., oznamováček, 0·74 m průměru, má pouze: BOCHUMER
VEREINS GUSS- STAHLFABRIK 1878.

4. zvonek („krňa“), 0·37 m průměru, jest zcela hladký.

Prosetín.

Dříve byl v Prosetíně malý kostel dřevěný, teprve r. 1738 vystavěn nynější Janem Theodorem svob. p. Imbsenem. Na věži, kostela poněkud vzdálené, zavěšeny jsou 3 zvony.

1. má 0·78 m průměru a nápis:

TENTO ZVON OVEIAN (!?) KE ITI (!?) NEISVET
PANU BOHU + A BL. PANIE M.
SWATE + MARKETE DO PROSETINA .

Pochází z roku 1534 (MCCCCXXXIII).

2. má průměru 0·71 m a jest opatřen nápisem:

LETA P. 1763 TENTO ZWON GEST STIT
OŚ WACŁAWA KONWA

na druhém řádku:

RZE Z WELIKE BITESSE.

3. má pr. 0·31 m, a mimo reliefy sv. Jiří a sv. Františka
Xav. nápis:

IN HON. S. GEORGII ET S. FRANCISCI X. 1764.

Druhý kostel, evangelický, opatřen čtyřmi zvony, každý
z nich má pojmenování a nápis. Ulity byly vesměs v Brně
(V. Hillera vdova a syn) r. 1898.

1. v průměru 1·20 m, Mistr Jan Hus, dar Josefi Ovinové roz.
Juren z Prosetina. Památka spravedlivého jest požehnání.

Kn. přís. 10. kap. 7. verš.

2. prům. 0·96 m, Jan Žižka, dnes uslišiteli hlas jeho, neza-
tvrzujte srdce svých.

Žid. 3. 7—8.

3. prům. 0·81 m, Jan Amos Komenský, pojdtež ke mě všichni,
kteří pracujete a obtíženi jste, a já vám odpočinutí dám.

Mat. 11. 28.

4. pr. 0·60 m, Mistr Jeronym Pražský, Pamatuj na stvořitele
svého ve dnech mladosti své.

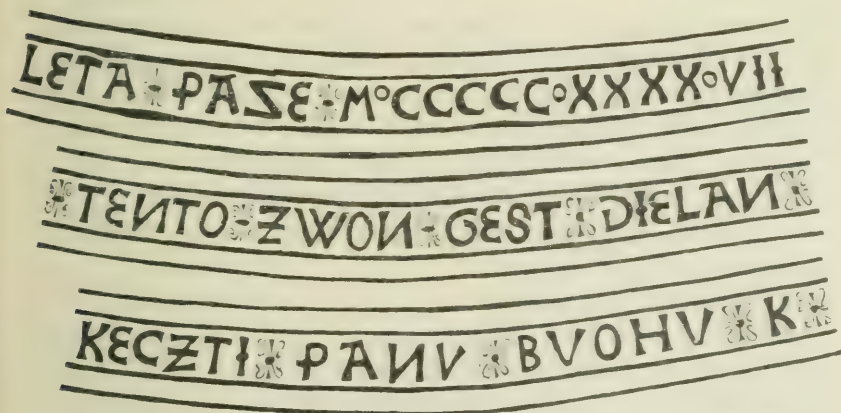
Kazat. 12. 1.

Rovečín.

Podobně jako blížká Olešnice a Prosetín má i Rovečín po
dvou kostelích, starším katolickém a novém evangelickém. Onen
zavěcen jest sv. Martinu a vystavěn Karlem hr. z Lamberka
r. 1721 na místě kostela starého, tehdy zbořením hrozícího.
O původě jeho není písemných zpráv, ale ze starého kostela posud
zachoval se inventář „renowirovany za dvoycetihodného a vysozce
uczeného v Panu bohu nábožného Knieze P. Martina Antonína

Horalika toho času dobrze zrzyzeneho Pana P. fararze miestys Olessnicze wssech farniku k tomu przenaleziczycz totiž na gruntuvní peníze od starodavna odporuczene y také odprodane aneho skoupené czoby se kdekoliw mohlo vynalezti na kterymkoliw gruntu držitel téhož gruntu Budiž povinen k chrámu Páně založení S^o Martina w diedine Rowiecznym k chudemu za dusy každorocznie platit, a to ten tyden przede wssemi Swatymi pocznaucz téhož roku 1699ⁿ. Mimo to na varhanách krásný kancionál z r. 1687 a jako nejstarší upomínka na starý kostel veliký zvon z r. 1547 na věži kostelní.

1. zvon má průměru 0.90 m a majuskuli psanou legendu s úhlednými dělitky:

Obr. 14. Legenda zvonu v Rovečíně.

Jinak jest úplně hladký a váží 4 staré centy; jest původu zřejmě nekatolického.

2. a 3. zvonek jsou přelity r. 1845 a bez nápisův.

Druhý kostel v Rovečíně, evangelický, má 3 zvony vesměs ulité Ad. Hillera vdovou a synem v Brně roku 1898, dar to místní záložny v 50. roce vlády císaře Františka Josefa I.

1., velký, průměru 1.10 m, s pruhem révoví a hroznů, má na plášti velký kalich a nápis: Věř v Pána Ježíše Krista. Skutek sv. apoštolův. XVI. 3.

2., prostřední zvon, 0.90 m průměru, má mimo tytéž okrasy v menším měřítku nápis: Miluj bližního svého jako sebe samého. Mat. XXV. 39.

3., malý, pr. 0·75 m, má tytéž okrasy zdrobnělé a nápis:
Nadějí spasení se vesel. Řím. XII. 12.

Na všech zvonech poznamenáno stejné věnování a firma
zvonařská.

Sloup.

Ve známém poutnickém místě jest nádherný chrám Panny Marie s dvěma věžemi v průčelí.

1. zvon, hrubý, umístěn jest o samotě v pravé věži a má průměru 1·26 m, na čepci hrubší ornament a jednořádkový nápis:

⊙ DVRCH DAS FEVER BIN ICH GEFLOSSEN .

JOHANN JOSEPH PFRENINGER IN WIENN HAT MICH
GEGOSSEN .

Pod tím pás figurek střídavě dvojího typu. Na plášti reliefs:
sv. Jan Nep. (největší), sv. Anna, světec s křížem a povědomá
podoba Panny Marie Sloupské, kolem (v trojúhelníku) 3 andělů
hlavinky. Pod tímto reliefem dva znaky korunované a nápis:

⊙ DIRECTORE DOMINO ANTONIO
WEYSENREGNER ANNO . MDCCLIII .

Na obvodě zvonu mezi dvěma jednoduchými pruty po-
znamenáno:

QVATVOR CAMPANE FVSE SYNT ⊙ SVMPTIBVS
EXCELLENTISSIME COMITIS CAROLINE A ROGENDORFF
VIDVE, EX FAMILIA PALFIANA AB ERDED, FVNDATRI-
CIS ECCLESIE, IN PAGO SLAUP, QVE VOX (zamazáno)
GERMANIS COLVMNAM SONAT,

V druhé věži visí dva menší zvony.

2., prostřední, s týmž ornamentem i s figurkami, jako pře-
dešlý, má 1·03 m průměru a nápis:

 JOHANN JOSEPH PFRENINGER
IN WIENN HAT MICH GOSSEN ANNO 1753.

Na plášti reliefs sv. Antonína Pad., Josefa, klečícího rytíře a sv.
Floriana s podpisy:

S : ADONIE S : IOSEPHE S : DONATE S : FLORIANE
ORADE PRO NOBIS .

Též se zde opakují korunované znaky (hrabat Rogendorffův
a Palfů). Povšimnutí zasluhují železná srdce zvonů (se značkami)
pro odlišný tvar.

3., poledník, 0·82 m průměru, ozdoben na koruně vlysem brečtanu a pod nápisem

EMIL WEBER V BRNĚ PŘELIL MNE 1876,

ornament geometrický. Na plášti:

SS · JIŘI (relief) ROCHU (relief)

JAKUBE (relief) A ŠEBESTIANE (relief)

PROSTE ZA NÁS.

Při okraji bordura vyplněná ratolestí dubovou.

Nedostupny jsou umíráček v lucerně a pozdvihováček na vížce sanktusníkové.

Sulkovec.

Jan Theodor svob. pán Imbsen vystavěl (1736) na místě nepatrné kaple nynější kostel sv. Havla. Na věži jsou 2 zvony.

1., o 0·56 m průměru a s výškou 0·47 m, pochází z r. 1736. Byl „Ke cti a chvále Panny Marie přelitý 1854 v Brně od Vojtěcha Hillera“ a má nyní na plášti relief Matky Boží, jinak jest hladký.

2. zvon, 0·38 m průměru a 0·33 m výšky, jest bez ozdob i bez letopočtu (jak předeslý z roku 1736), pouze vypuklými literami (2·5 cm) vysokými má vyznačený nápis:

JOHANES , MATHEVS , LVCAS , MARCVS .

Váží 80 liber.

Žďárná.

Zvony na žďarenském kostele končí řadu zvonů na Boskovsku. Kostel znova vystavěl r. 1759 Leop. hr. z Dietrichštejna, není na něm tudíž zvonů starých, nynější pocházejí vesměs z nové doby — po roce 1839, když vyhořel kostel, pouze na jednom z nich (z r. 1550, jak poznamenal Volný,) čteme, že byl přelit. Celkem jsou čtyři a úpravy stejné.

1. hrubý, 0·645 m průměru, má nejhořeji nápis:

LAUDABO DOMINUM ET PSALLAM DEO MEO QUAMDIU
FUERO · PS : 145.

Pod tím jest vlys vyplněný střídavě lvy, nymfami a rohem hojnosti. Na plášti relief sv. Bartoloměje, pod ním ovocný feston. Při spodě kolem zvonu nápis:

IN HONOREM S : BARTHOLOMAEI REFUSA SUM A
LEOPOLDO FRANCISCO STANKE OLOMUCH 1842.

2. poledník, 0·52 m prům., má pod nápisem: AL. F. STANKE OLOMUCII FUSA, kolem koruny prostý ornament barokní, a s obou stran reliefu sv. Františka pokračování nápisu:

SUMPTIBUS ILLUSTRISSIMI D: D: FR: XAV: COMITIS
A DIETRICHSTEIN PROSKAU,

a na konci při spodní obrubě kolem zvonu:

A: 1842 FUSA SUM HAEC UTI ET TRES ALIAE
CAMPANAE PER INCENDIUM 27. SEPT: 1839.

3.. „prostřední“, má 0·48 m průměru a mimo nápis jako předešlý na hoře ornament připomínající miniatur středověkých kancionálů, na plášti relief sv. Floriana a dole:

SUB PRAESIDIO PASTORALI R: D: WENCESLAI RASCHKA
CURATI LOCI ZDIARNAE AN: 1842.

4. umíráček, pr. 0·445 m, s ratolestí vavřínovou má nápis:
IN HONOREM S: JOSEPHI SPONSI B: MARIAE V: pak relief
sv. Josefa a dole firmu zvonářskou:

 AL. F. STANKE OLOMUCII FUSA 1842.

*

*

*

Aby byl inventář zvonů v hejtmánství Boskovském dle možnosti přehledný, jmenuji starší kusy do stol. XIX. v chronologickém pořadí. Vůbec nejstarší (nepochybně) jest ze všech zvonů ve Viskách (čís. 1.), k němu se druzí též nedatovaný jeden v Bohuňově (čís. 2.), tamže jiný (čís. 1.) byl už datován (před přelitím) rokem 1496. Následuje Blansko s prastarým exemplářem (čís. 2.), Lysice (čís. 2.) 1462, Petrovice (čís. 3.) 1466, Újezd (čís. 1.) 1490, Dlouhá Lhota (čís. 1.) 1496, s konce věku XV. jsou též zvon v Sebranicích (čís. 3.) a v Boritově (čís. 2.), z následujícího asi zvon v Bedřichově (čís. 4.), v Sebranicích (čís. 1.) a Drnovicích (čís. 1. — nyní už přelitý), snad i v Lysicích (čís. 1.), pak jsou Němčice (čís. 1.) 1510, Lysice před přelitím (čís. 3.) 1510, Vážany (před přelitím snad oba) 1516, Dlouhá Lhota (čís. 2.) 1518, Drnovice (čís. 3.) 1519, Olešnice (byl z r.) 1525, Letovice (čís. 3.) 1528 (?), Svitávka (čís. 1.) 1530, Prosetín (čís. 1.) 1534, Závist 1536, Kunštát (čís. 2.) 1539, Rovečín (čís. 1.) 1547, Sebranice (čís. 4.) 1547, Ždárna (před přelitím čís. 1.) 1550, Ostrov (před přelitím) 1550, Knihnice (čís. 2.) 1556, Oleš-

nice (byl z r. 1562), Boskovice (na hřbitově byly 2 z r. 1567) (jeden přelit), Lipovec (před přelitím) 1567, Černovice (čís. 1.) 1570, Rájec (před přelitím) 1574, Sebranice (čís. 2.) 1590, Olešnice (byl z r. 1593), Letovice (čís. 2.) 1597. S konce téhož věku byl v Boskovicích pořízen zvon Jarošem ze Zástřizl. Ze století následujícího má teprve Olešnice zvon z r. 1650 (na hřbitově, čís. 1.), Benešov (čís. 1.) 1688, Visky (čís. 2.) 1689, Sv. Kateřina (čís. 1.) 1689, Benešov (čís. 4.) 1695, Blansko (čís. 1.) 1699, s konce téhož věku pocházejí 2 velké zvony z Boskovic, nyní v sousedním okrese Jeviščském (Borotín čís. 1. a 2.); z věku XVIII.: Petrovice (čís. 1.) 1700, Lhota Rap. (dva) 1715, Knihnice (čís. 1.) 1718, Boskovice (čís. 2. na hřbit.) 1718, Letovice (čís. 5.) 1729, Rájec (čís. 1.) 1731, Vanovice (čís. 3.) 1732, Sulkovec (dva) 1736, Vanovice (dva) 1738, Knihnice (čís. 3.) 1740, Svitávka (čís. 2.) 1750, Sloup (dva) 1753, Benešov (čís. 3.) 1762, Újezd (čís. 2.) 1762, Kunštát (čís. 1.) 1762, Doubravice (čtyři) 1762, Rájec (čís. 3.) 1763, Molenburk (čís. 3.) 1763, Prosetín (čís. 2.) 1763 a (čís. 3.) 1764, Boskovice (byly dva z r. 1772), Protivanov (čís. 1.) 1772, Boskovice (čís. 5.) 1777, Protivanov (čís. 4.) 1786, Svitávka (čís. 3.) 1791 a Bradleny (čís. 1.) 1794.

Přehled jest důležit, lze z něho seznati, že poměrně dosti jedinců stáří úcty hodného zachovalo se mezi nimi podnes, a to exempláře dobrého díla s legendami českými neb latinskými (mimo Petrovice). Nejvíce zvonů pochází ze stol. XVI., většinou s legendou českou, velmi dlouhá mezera v řadě zvonů jest v době pobělohorské. Z těch časů vůbec není na Boskovsku jediného nového kusu mimo vzácný zvon olešnický (má jediný legendu českou). Mimo 6 datovaných zvonů z II. polovice téhož věku jsou ještě 2 zvony (z děla ulité) z Boskovic, nyní v sousedním okrese Jeviščském (v Borotíně), které jsem též pojal do soupisu. Následující století jest zastoupeno stejným počtem zvonů jako doba renaissanční. Latina zatlačila český jazyk téměř úplně, latinský zápolí s němčinou, která později převládá nad jazyky oběma. Původních prací nepřibývá, naopak zvony starší nyní přelévány, obyčejně nešťastně, jak jsem řekl už s počátku, a to firmami vesměs německými. Jest to doba zřejmého úpadku řemesla zvoňářského, ba možno tvrditi, že nejnovější lijecké výrobky z toho oboru jsou zrovna primitivní, nápisy na nich poznamenané nejsou bez četných poklesků mluvnických.

Výzdoby a celé charakteristiky vůbec hleděl jsem vypsati při každém jednotlivci.

Náklad na zvony naše zřídka jen měl náboženský fond či kostelní záduší, častěji obce za pomoci farníků neb i jednotlivci, a to hlavně šlechta jakožto kostelní patron. U nás pořídili zvony: kníže z Auersperka (do Borítova), páni z Boskovic (do Letovic), z Dubé a z Lipého (do Letovic), z Drnovic (do Drnovic a Rájce), hrabě Desfours-Walderode (do Křetina), z Dietrichštejna (do Boskovic, do Protivanova a Žďárné), Gellhorn (do Blanska), Honrichs (do Olešnice), Imbsen (do Sulkovce), hr. Mensdorff-Pouilly (do Boskovic), Mitrovský z Nemyšle (do Boskovic), hrab. Pálffy-Erdödy a z Rogendorfa (do Rájce a Sloupa), starohrabě Salm-Reifferscheidt (do Jedovnic a Lipovce), Zástřizlové (do Borotina, Boskovic a Vísek) a Žabka z Limberka (do Rájce).

Na konec připojuji seznam všech zvonů dle autorů-zvonařů s jmenováním místa, kam lili buď zvony nové, neb s poznáčením *, kdy přeléváli zvony starší, jakož i přesné letopočty, naposledy pak součty prací na Boskovsku. Jsou to:

Adam z Meziříčí: Záviš 1536 a Boskovice 1567 (celkem 2).

Bellmann Karel z Prahy: Křetín 1853* (3).

Benešovský Jan z Mor. Třebové: Letovice 1597 (1).

Ertel Kašpar z Rakovníka: Olešnice 1650 (1).

Mistr Filip z Vískova: Knihnice 1556 (1).

Filip (týž?): Ostrov 1550 (1).

Filip konvář: Němčice (bez data) (1).

Haubic Šimon z Brna: Letovice 1528 (1).

Henckelmann Jan z Mikulova: Boskovice 1772. Protivanov *1771 (2).

Hiller František na Starém Brně: Lhota Rap. *1855 (1).

Hiller Karel z Brna: Kochov (1).

Hiller Vojtěch z Brna: Sulkovec *1854, Bedřichov (2) 1863 (3).

Hillera Vojtěcha vdova v Brně: Kochov 1863 (?), Molenburk (2) 1869, Sv. Katerina 1870, Újezd 1871, Černovice 1878, Borotín 1890 (celkem 7).

Hillera Vojtěcha vdova a syn z Brna: Letovice 1895 a (2) *1895, Bradleny (2) 1897, Prosetín (4) 1898, Rájec *1898,

Rovečín (3) 1898, Drnovice *1900, Olešnice (2) 1902 a (2) *1902 (celkem 18).

Hilzer Hynek ve Vid. Novém Městě: Vanovice (3) 1870 (3).

Jeronym z Brna (Gero [de] Bruna): Bohuňov 1496 (1).

Kercker Zikmund z Brna: *1718, 1720, Rájec *1731,

Kunštát 1732, Vanovice (2) 1738 (6).

Martinů Liborius z Brna: Bořitov *1733, Boskovice 1777, Drnovice 1762, Protivanov (bez data), Újezd 1762 (celkem 5).

Melák Jan Kř. z Brna: Blansko *1699 (1).

Obletter Antonín z Olomouce: Protivanov 1786 (1).

„ Valerius „ Doubravice (2) *1762 (2).

Oberg Mikuláš z Olomouce: Knihnice 1740 (1).

Pir(?) Jan: Sebranice 1590 (1).

Pfreninger Jan Josef z Vidně: Sloup (2) 1753 (2).

Reimer Jiří Frant. z Olomouce: Knihnice *1718 (1).

„ Pavel z Olomouce: Benešov (2) 1688 a (1) 1695 (3).

Stanke Leopold Frant. (Slezan z Opavy) z Olomouce: Boskovice 1827, Protivanov *1842, Žďárná *1842 a (3) 1842, Č. Hora (3) 1843, Boskovice *1847 (celkem 10).

Stecher Karel z Brna: Petrovice *1820, Jedovnice *1822, Lipovec *1822, Boskovice 1823, Lipovec 1825, Olešnice (3) 1835, Lipovec 1844, Olešnice 1847 (celkem 10).

Stecher Klement z Brna: Svitávka 1791, Bladleny 1794, Boskovice 1803, Borotín 1814, Bedřichov 1817 (5).

Straub Wolfgang z Olomouce: Benešov 1762, Vážany *1817 (2).

Václav konvâr: Černovice 1570 (1).

„ „ z Velké Bíteše: Prosetín 1763 (1).

„ (Kondler?) z Olomouce (Venceslaus de Olomunc): Sebranice (bez data) (1).

Vaněk Jan ze Sloupnice: Bohuňov *1821 (1).

Weber Emil v Brně: Bořitov (2) *1876, Lysice *1876, Sloup *1876 a Boskovice *1886 (celkem 5).

Zřízení panské panství Letovského z roku 1561.*)

Z Letovské pamětní knihy
vypsal Jos. Kraus.

Zřízení panské panství Letovského,

kteréz se každoročně všem lidem poddaným, jakž při městečku, když se rada na rathouzi obnovuje, obci Letovské přednáší, tak i po vesnicích při držení soudův čteno bývá.

Nejprve, vidí-li se ouředniku, předmluvu učiniti aneb, jakž níže psáno, přečísti dáti může.

P ř e d m l u v a.

Sousedé Letovští, v dobré vědomosti vám všechněm vůbec pozůstává, jakej se od starodávna dobrej chvalitebnej obyčej, ano užitečnej i platnej rád při předešlých vrchnostech křesťanských na tomto panství zachovával a posavad zachovává, tak že pobožná vrchnost svými jistými příhodnými časy (o poddané své pečujíc) obzvláštní chvíli na to vynakládá, aby k poddaným svým povinnost svou dokazovala, a všelijaké dobré rady nařizujíc, ruku nad nimi podstatně držela, tak aby všickni poddaní nej-předněji Pána Boha poznávajíc, jeho cti a chvály vyhledávati a pobožně živu býti se snaživali, vrchnosti pak své poddanost a

*) Letovské zřízení vydal r. 1561 Volf Jetřich hrabě z Hardeka a z Kladska, pán na Letovicích. Reginou hr. z Hardeka přeshly Letovice do společného držení s manželem jejím hr. Jindř. Václ. Thurnem (1613). Jména obou pánů se vyskytují ve zřízení samém, které jest velmi pěkným dokumentem ze století šestnáctého a podává obraz životních a poddanských poměrů v městečkách moravských za věku stavovského. Opis zřízení jest patrně z doby Thurnovy.
(Pozn. red.)

náležitou povinnost vykonávati a ji sobě mnoho vážiti uměli a naposledy sami mezi sebou vespolek svornost a lásku zachovati hleděli, a tak po vůli Boží pobožný život vedouc tudy všelijakých časných dobrých věcí účastni býti a po smrti v den soudný od Boha spasení a života věčného dojiti mohli. Aby pak na tento čas v tom dobrém nic nescházelo, proto Jeho milost vysoce urozený pán, pan hrabě, pán náš milostivý, jiné vůle býti neráči, než aby se to (na čemž, jak to již dotčeno, mnoho dobrého záleží,) jakož prvotně tak i nyní i na potomní čas neopouštělo, ale s pilností vykonávalo a nad dobrým řádem skutečně ruka podstatná držána byla, za tou příčinou tedy dnešní den k tomu jsouc obrán, aby s pomocí Pána Boha to, což tak pro dobrý řád potřebného zříditi sluší, náležitě před sebe vzato i také slušně na místě postaveno a vykonáno býti mohlo.

Protož vám všem vůbec i jednomu každému z poručení vrchnosti toto napomenutí se činí, abyste na to, což se vám dále předkládati bude, se vši náležitou poctivostí pilný pozor měli, v pilnosti poslouchali a náležitou vážnost ve všem zachovali. A kdož by se pak jináče a všetečně choval, ten vedlé provinění svého skutečně trestán býti má.

Napomenutí ku potazu.

Sousedé Letovští, věděti se vám dává prvé, nežli by se jiné věci potřebné na tuto chvíli před sebe vzaly, což se toho pilná potřeba uznává býti, abyste to mezi sebou, ačby se jaci koliv nedostatkové mezi vámi nacházeli, šetření jeden druhého, ničehož, cožby scestného bylo, nezatajujíc, s pilností vyhledávali a v té příčině k těmto níže psaným třem věcem prohlédali.

N e j p ř e d n ě j i, poněvadž všelijaké předsevzetí lidské, aby svůj šťastný průchod s platným prospěchem míti mohlo, začátek svůj od Pána Boha všemohoucího pro čest a chválu jeho velebnosti Božské bráti musí, vám tedy sluší mezi sebou opravdově rozjímati tuto první věc, kteráž se samého všemohoucího Pána Boha cti a slávy dotejče, totiž: bylo-li by vám někomu známo a vědomo, že by se při této obci na někom takové pohoršení nacházelo, kterýž by Pána Boha svého se spouštěl a samého opatrování božího sobě málo vážil, ale s čáry, kouzly a jinými pověrami proti vůli Boží na škodu bližního svého zacházel, též

kdo by jména Božího zle, nevázně anebo rouhavě užíval, buďto v zlořečení, lání, hromování a v pověrečném žehnání, tolikéž jestli by kdo služby Boží a slova jeho svatého pilen nebyl, a v tom nedbanlivě se ukazujíc, jiným na sobě zlý příklad dával, službu boží a rád církevní rušil, o tom zle mluvil a převráceně pomlouval, spíše na páleným v šenkovních domích a po krémách nežli v kostele se nacházel a raději nějakých takových domácích prací nebo jiný daremný procházky a zahálky hleděl, nežli by kázání slova Božího pilen byl, o čemž vědouc a zdravě tomu rozumějíc, že před Bohem nic skrytého není, protož k dobrému svědomí svému prohlédati máte, a nic scestného, o čem by kdo jakou vědomost měl, nezatajujte, aby se v tom při vás nepravé a falešné pokrytství nenacházelo.

Druhá věc pak, kterouž mezi sebou rozjímati povinni jste, dotejká se po Pánu Bohu vám vystavené vrchnosti. Protož jestliže by se při této obci na odpor vrchnosti co nacházelo, že by kdo v poddanství, dobrém řádu a poslušenství státi nechtěl, o vrchnosti zle mluvil a ouředních osob, od vrchnosti vystavených, sobě málo vážil, platů, poplatků spravedlivých a robot povinných, též berní neb šacuňkův uložených dávati a spravovati se zhajoval, na to nedbal a něco toho zapíral, nebo bez platu mimo povolení a vědomost vrchnosti čeho užíval, i také že by se vrchnosti někdo v užitky lehkomyšlně vkládal, a buďto na školách, lukách, zahradách, v lesích, v rekách, potocích a kdežkoli jinde tejnou krádeží škodu činiti se opovážoval a jakékoliv jiné nenáležitě své vůle se dopouštěl, jsouce my všickni jako věrní poddaní vrchnosti své věrnost zachovávatí povinni, protož toho, jakž ste napomenuti, ničeho tajiti nemáte.

Třetí věc také, kterouž vážiti vespolek jste povinni, dotejče se vás všech obecného dobrého, při čemž nedostatkův rozličných, kteří by se snad najíti mohli, vyhledávati máte. Totiž jestli by se který škodlivý člověk, svárlivý a nepokojný buric, cizoložník aneb neřádův milovník a dopomahatel, pomlouvač, utrhač klevetný a jinak zlopověstný na škodu obci a sousedům na těžkost nacházel, který by lidem v užitecích a na statku škodu činil, neslušných věcí vyhledával, protivné před sebe bral, lidi podezřelé a škůdce fedroval, čeládku odluzoval aneb nač zlého proti hospodáři namlouval a navozoval a jinou jakoukoliv vy-

myšlenou faleš provodil, též jestliby jeden druhému v rolích, lukách, zahradách, ohradách, stezkami, pastvami a jináč škodu činil a toho by přestati nechtěl, a tak zoumyslně navzdůry k nevolím a různicím příčinu dával, na ty i jiné věci bedlivě se ohlédajíc, co by se takového najíti mohlo a k přetržení přijíti náleželo i dobrého nařízení potřebovalo, skutečně a opravdově se všeho ujímati máte. A najde-li se co nedostatečného, o to pořádně snesouce se, zase s uctivostí náležitou předstoupic, což zapotřebí bude, na všechny napřed oznámené tři artykule skrze jednu osobu odpověď dejte.

N o t a.

Když po potazu odpověď dána bude, najde-li se jaká stížnost, má se poznamenati a pohromadě, pokudž možné, porovnána anebo jiný den slyšána a na místě postavena býti. Když pak mají ouředné osoby žádost svou (ač jsou toho prvé pohledávali) opakovati a za propuštění z ouřadu prositi, a dá se jim odpověď, že se k žádosti jich tak stane, a tu má dále ke všecké obci promluveno býti na ten způsob, jakž níže psáno.

Promluvení k obci z strany starého ouřadu osob.

Sousedé Letovšti! Jakož tomu všickni dobře rozumíte, že osoby tyto ouředné, kteréž předešlého času práci obce této vedly, zase nyní z toho ouřadu propouštěti se mají, protož se na vás, na všecku obec i jednoho každého obzvláště podává, jestli byste všickni neb kdokoli obzvláště proti těmto ouředným osobám všechněm spolu nebo kterému z nich jakou příčinu a stížnost měli a je z čehokoli viniti chtěli, buďto že by se v ouřadě svém nenáležitě chovaly, v spravedlnosti nějaké zkrácení někomu učinily aneb jinak ublížily, abyste se v tom zjevně ohlásili, tak aby od nich jednomu každému k slušné nápravě přivedeno bylo, a žádný z vás aby ničeho netajil, a tudy sám sobě něco k budoucímu vymstění nepozůstavoval. A pakli by kdo, majíce nyní svobodnou vůli, nic sobě neštěžujíc, potomním časem něco straněného před sebe bral neb zdvihati chtěl, ten netoliko při svou zlehčí, ale jiným ku příkladu skutečně trestán bude.

Tehdy se ohlášení od obce stane, a oni schválí neb stížnost oznámí. A dále se předložití může obci toto: Na předložení

vám oznámené a proti tomu ohlášení vaše, když se proti těmto ouředním osobám tak dalece žádné stížnosti nenachází, napomenutí se vám dává a přísně přikazuje, abyste na potomní čas se všemi těmito dobrými, poctivými lidmi mír a pokoj zachovali, a protože nyní z ouřadů a z závazkův jejich se propouštějí, jich nezlechčovali nebo málo sobě vážili, ale mnohem více toho považovali, že tudy náležité poctivosti hodni jsou, a tak o nich dobře smýšleli a jako by vždy v tom ouřadě byli. Pakli kdo proti kterému z nich mimo toto napomenutí co náležitého před sebe brátí a neohlásíce se na tento čas něco zdvíhati a tak různice neb sváry za zert míti bude, ten skutečně trestání neujde a k tomu i těžce pokutován bude.

Již pak osoby z ouřadu propustiti se mají s tou vejminkou, aby pořádný počet budoucímu ouřadu v přítomnosti ouředníka učinily, a cožkoliv peněz rozpůjčily, to hned vyupomínaly a nejdéle do čtyř neděl novotnému ouřadu zouplna odvedly. A hned opět se předložení učiní.

Promluvení před vyhlášením osob ouředních všem vůbec.

Poněvač pak tyto osoby staré rady s náležitým řádem z ouřadu od práce, kterouž na sobě měly, propuštěny jsou, za tou příčinou nevyhnutelná potřeba se ukazuje, aby jiné osoby hodné na táž místa k témuž ouřadu a k též práci povolány, zřízeny a vystaveny byly, kteří by pro obecní dobré nad řádem a právem ruku drželi, spravedlnost obhajovali a všelijaké vejestupky a věci zlé přetrhovali a trestali. Sluší pak, aby k tomu vyhledány a obrány byly osoby bohabojné, poctivé, hodnověrné, ty, kteříž pravdu mluvití smějí a kteří by příkladem svým v dobrých věcech jiné předcházeli, ne lekomyslní nebo zle pověstní a nevážní lidé, jako ožraláci, zlodějáci, cizoložníci, lháři, krívořísahači a jiní k tomu podobní. Nebo takovým lidem přísahu vydávati daremní a marná věc jest, kteříž jí sobě sami i poctivosti své málo váží a svědomí své bez přinucení lekomyslným přísaháním a proklínáním sebe zoumysla obtěžovati a trebas i duši zavozovati smějí. Poněvač pak každý dobrý, poctivý člověk netoliko sám sobě, ale jakž předně Pánu Bohu tak i bližnímu svému povinností zavázán jest, a když skrze

vrchnost k jakému ouřadu neb práci obecní povolán bývá, žádný takový tomu na odpor býti aniž se z toho vytahovati nemůže, protože kdokoliv povolán bude, žádný se ničím nevymlouvaje poslušenství zachovej, a což na tě uloženo bude, podstoupiti se nezbraňuj, ač pokuty ujiti chceš. A tak milostivou vůli vrchnosti své naplníš.

Osoby, kteréž jsou již prvé poznamenané, se vyhlásí, a prvé nežli závazek přijmou, na obec se podá, jestli jsou osoby hodné k schválení, a pakli by se co na rozmyslu neb nedostatku hejti nacházelo anebo že by která osoba na sobě ouhonu jakou míti mohla, tehdy bylo-li by co tejného, to tejně, pakli zjevného, také zjevně oznámíti mají. A potom ty osoby vyhlášené po písaři závazek říkati povinni jsou.

Tuto následují závazky, jakž napřed se nachází.

Závazek konšelský.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, a jeho Milosti vysoce urozenému pánu, panu Heinrich Václavovi, hraběti, svobodnému pánu z Turnu z Valsasyny a Kreycu i na Letovicích a Borotíně, vrchnosti mé milostivé, že ouřad konšelský (rychtářský) věrně, pravě a spravedlivě vésti a spravovati, spravedlnost velebiti a krivdu tupiti, sirotkům, vdovám, domácím i přesporním, jak bohatému tak chudému, všecko spravedlivě vykonávati, v každé rozepři oboji strany žalobu i odpor slyšeti a soud spravedlivej z upřímnosti rozumu mého vedlé dobrého svědomí vynášeti chci. Rychtář tyto slova má říkati: a neřády všelijaké přetrhovati a skutečně trestati budu. Pro přátelství ani pro nepřátelství, přízeň nebo pro nepřízeň ani pro žádné dary nic nepravého a nespravedlivého činiti nechci, ale ve všem upřímně a spravedlivě chovati se budu, jakž na dobrého, poctivého a přísežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý, matka Boží a všichni svatí, amen.

Závazek konšelů obecních, kteří obzvláště na obecní dobré, aby rád zachováván byl, pilný pozor míti mají.

Já N. přísahám Pánu Bohu, Otcí, Synu i Duchu Svatému (titul vrchnosti, jakž náleží), že ouřad konšelský pro obecní dobré.

věrně, pravě a spravedlivě vésti, spravedlnost velebiti a křivdu tupiti chci, k pekařům, šenkýřům, mlynářům, vahám a mirám, k prodavačům a handlírům a ke všemu, což by se užitku obecního dobrého a povolání mého dotejkalo, se vši pilností dohlídati, a to z bedlivosti opatrovati chci, aby v takových potřebách obecních dobrej řád zachován byl a spravedlnost průchod svůj měla, žádnému pro přízeň nebo nepřízeň ani pro žádný dar nic nespravedlivého trpěti ani v ničemž prohlídati nechci, ale ve všem upřímně chovati se budu, jakž na dobrého, poctivého a přisežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek osobám nařízeným ku přijímání zbírek svolených z vyšenkovaných vín a od masařův.

Já N. přísahám Pánu Bohu v to, že povinnost a práci sobě svěřenou z strany vybírání zbirky z vín vyšenkovaných, od masařů k zemi svolené, pilně a bedlivě vésti, ku berni s pilností vybírat, žádnému buď pro přátelství neb nepřátelství, přízeň ani pro nepřízeň ani pro žádný užitek svůj v tom neprohlídajíc, ale to všechno, což bych k sobě přijal, zase od sebe zouplna odvozovati chci, ve všem se spravedlivě zachovávajíc, jakž na dobrého, poctivého a přisežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek osobám k vybírání zbirky skopného a z páleného.

Já N. přísahám Pánu Bohu v to, že povinnost a práci sobě svěřenou z strany vybírání zbirky skopného na poli k zemi svolené (též i z páleného, když by je pálil nebo páliti dal) věrně, pravě a bedlivě vésti, tu zbirku spravedlivě vybírat, žádnému pro přízeň ani pro nepřízeň ani pro žádný užitek svůj nijakž neprohlídajíc, ale to všechno, což spravedlivě vyberu, zase od sebe zouplna odvozovati chci, ve všem se chovajíc, jakž na dobrého a přisežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn a Duch Svatý.

Závazek hejných.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otci, Synu i Duchu Svatému. (titul vrchnosti, jakž náleží), že práci hájem-

skou sobě svěřenou spravedlivě vésti, k horám a lesům panským, pod mou správou svěřeným, pilně a bedlivě dohlídati, škody všelijaké hájiti a při prodajích náležitě a spravedlivě se zachovati chci. A kdožby v myslivost z strany zvěři nebo ptactva provozovati a na škodu vrchnosti mé v to vkračovati chtěl, žádného zatajiti nemám, neprohlídajíc na přízeň nebo nepřízeň ani k žádnému daru, ale ve všem se upřímně chovati povinen budu, jakž na dobrého a přísežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Bůh Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek kostelníkův.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, též slovutným a opatrným pánům, purgkmistru a raddě a všecký obci městečka Letovic, jakožto collatorům chrámu Páně Letovského, že v tomto ouřadě a postavení kostelnickým pilen býti a povinnost svou s bedlivostí vykonávati, nad klénoty a chrámem Páně pilnou bedlivost míti, věci pak jinších sobě svěřených ostříhati a opatrovati i náležitý počet ze všech příjmů a vydání spravedlivě činiti a v tom ve všem věrně a upřímně zachovati se chci, nic jiného a nespravedlivého se nedopouštějíc, ale dobrého svědomí ostříhajíc, jakž na dobrého, poctivého a přísežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek cechmistrův.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, (titul vrchnosti, jak náleží), že ouřad cechmistrský od všeho cechu mně svěřený, věrně, pravě a spravedlivě vésti, spravedlnost velebiti a krivdu tupiti chci, nad řádem řemesla našeho, od vrchnosti nám potvrzeným, ruku držeti, jak chudému tak bohatému v ničemž neprohlídajíc, pro přízeň ani pro nepřízeň ani pro jaký užitek svůj nic nepravého a nespravedlivého se nedopouštějíc, ze všelijakých příjmů a vydání počet spravedlivej učiniti, a v tom ve všem upřímně se chovati budu, jakž na dobrého, poctivého a přísežného člověka sluší. Tomu mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek starších tovaryšů.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, též slovutným a opatrným pánům, purgkmistru

a raddě městečka tohoto Letovic, a pánům cechmistrům a mistrům poctivého řemesla soukenického, že v tomto povolání a ouřadu, jsa volen za staršího tovaryše k spravování dobrého řádu, věrně se chovati, spravedlnost velebiti a křivdu tupiti chci, nad řádem řemesla našeho ruku držeti, jak chudému tak bohatému, v ničemž neprohlídajíc pro přízeň ani pro nepřízeň ani pro jaký užitek svůj, nic nepravého a nespravedlivého se nedopouštějíc, ale ve všem upřímně, jak v příjmu tak i v vydání se chovati budu, jakž na dobrého, poctivého a přisežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Závazek písaři městskému.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, slovným a opatrným pánům, purgkmistru a raddě městečka tohoto Letovic i všecký obci, že v tomto ouřadě a povolání jsouce za městského písaře přijat, věrnost, spravedlnost a poslušnost zachovati chci, a v tom ve všem, což k povolání mému přináleží, náležitě se řídit i spravedlivě ve všech věcech činiti, tejnost raddy zachovati, zápisy, jakž náleží, bez všelijaké újmy vykonávati, nad to podlé slibu mého nynějšího pozor míti, aby se lidem skrze nedbanlivost mou neubližovalo, toho nijakž nečiniti pro žádné dary ani jaké přátelství neb z nenávisť a nepřizně. Toho mi rač dopomáhati Bůh Otec, Syn i Duch Svatý, na věky požehnaný, amen.

Přísaha svědků.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, že o té věci, v kterouž sem k svědomí poptažen, v pravdě tak, jak mně vědomé jest, neohlídajíc se na žádnou vymyšlenou věc, buďto jaké přátelství aneb dary jakékoliv přijímajíc, to k svému svědomí a na svou duši vysvědčiti a pravou pravdu pověděti chci. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí na věky věků.

Jiná forma přísahy.

Já N. přísahám Pánu Bohu, všem svatým, v té při, kteráž jest mezi p. N. z N. strany jedné a panem N. z N. strany druhé,

že to, čehož jsem v pravdě povědom, pravě a upřímně povím a pravdy ani pro přízeň ani pro nepřízeň ani pro kterou jinou věc nezatajím. Tak mi toho dopomáhej Pán Bůh všemohoucí a všickni svatí.

Závazek k očištění se všelijaké věci.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, že z čehož mne teď N. z. N. přistojící viní a praví, že bych jemu dlužen byl (neb ukradl neb připověděl dáti) tolik a tolik zlatých, tomu odpírám, neb sem jemu dal etc., v paměti dobře mám. To přijímám k svému svědomí a na Svou duši, že jináče nejní, než jak tuto mluvím, na tomto obrazu umučení Božího. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý na věky požehnaný, amen.

Závazek konšelskýmu.

Já N. přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Otcí, Synu i Duchu Svatému, též slovutným a opatrným pánům, purgkmistru a raddě městečka tohoto Letovic i všechý obci, že v tomto povolání, jsouce přijat za konšelskýho k posloužení osobám raddním i jinším povinnostem, věrnost, poddanost a poslušnost zachovati a v tom ve všem, jak na povolání mé přísluší a přináleží, se řiditi, tejnost raddy nevynášeti, ale podle slibu mého nynějšího pozor míti a tak se chovati chci, jakž na dobrého, poctivého a přisežného člověka sluší. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Otec, Syn i Duch Svatý.

Naučení ouřadním osobám, kterak se chovati mají.

Nejprředněji všickny osoby ouřadné a soudcové na to mysliti mají, že k práci té od Pána Boha prostředkem vrchnosti své jsou povoláni, protož aby ne svůj ani kterého jiného člověka smrtedlného, ale samého Pána Boha věčného soud vykonávali, práci Božskou na sobě nesli, ji všechněm v náležité spravedlnosti posluhovali a udělovali, jakož ku příkladu onen dobrý král Josafát soudcům v jednom každém městě to předkládal a jich tak v spravedlnosti napomínal: Vizte, co byste činiti měli; nebo ne lidský ale Boží soud působiti i vykonávati budete. A což byste koli tak

soudili, na vás se vztáhne. Bázeň Boží buď mezi vámi. S velikou péčí a bedlivostí všecko konejte; neboť není u Pána Boha nespravedlnosti ani přijímání osob ani chtič aneb žádost k darům. A sám Pán Bůh velí, řka: Soudce a správce ustanovíš, aby lid spravedlivým soudem soudili a rozeznávali, na žádnou stranu se neuchylující. Nebudeš přijímati osob ani darů; nebo darové oslepují oči moudrých lidí a změňují slávu spravedlivých. Spravedlivé, což spravedlivého jest, učiníš, aby živ byl a vládl zemi, kteroužby Pán Bůh tvůj dal tobě. A protože znajíce, že na sobě drží ouřad Pána velikého, povinni budou tak toho šetriti, aby Pána Boha svého nerozhněvali, za soudy a ortele své aby se hanbíti a stydětí nemusili a svědomí svému neublížili, když by ne vedle spravedlnosti a práv, ale vedlé chtění a libosti své lidi rozeznávali a souditi chtěli, na bohatství, na možnost, na přátelství aneb na dary v tom se ohlídejíce, nešetříce v tom vůle Boží a dobrého svědomí, kteréž jim při smrti v den soudný za svědka hrozného bude. Pamatovati tehda mají na Boží slova: Cožkoli činíš, čin opatrně a prohlídej konci. Poněvač pak počátkem moudrosti jest bázeň Páně, protože soudcové mají se Pána Boha báti a za moudrost prositi, a když tak učiní, Pán Bůh práci jejich požehnání dá, že bude prospěšná a užitečná.

Přede všemi pak jinými věcmi všickny osoby ouřadné pobožnost milovati mají a při službě Boží se často nacházeti a kázání slova Božího s velikou pilností poslouchati, život svůj vedlé toho řídití a dobrý příklad na sobě dávajíc a jiné k tomu skutečně přidržeti a doháněti povinny jsou, nebo nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho hledati sluší. A tak jiné všechny věci (jakž Písmo svědčí) od Boha naň přidány budou.

Purkmistr ani žádný soudce nemá v všem ouřadě býti nadutý, pyšný ani přísný, pročež by se lidé jeho ostejehali, a s ním téměř mluvití a v potřebách nastalých vedlé opatření svého k němu se utíkati nesměli, ale má býti volný, snadný; [takové vlastnosti] při člověku vyvýšeném lidu obecnému nejvíce sou příjemné. A protože na každého dobrého, v jakémžkoli povolání postaveného člověka, kterýž práci svou lidem z povinnosti své posluhovati má, to předkem náleží, aby k sirotkům i také ke všem chudým a sprostým lidem přívětivost zachoval, dobrotivě, pokojně a přívětivě i trpělivě každého v potřebách vyslejšchal

a žádnému mimo řád, právo a spravedlnost žádné moci an žádného násilí nečinil; nebo všeliká moc a násilí jest práva nepřítel, a žádná věc aneb moc násilná trvanlivá, též strach, hrůza i bázeň strážce trvanlivosti nebývá. A když tak v přítomnostech při spravedlnostech řád zachovávatí se bude, Pán Bůh takové práci požehná, takový upřímný oumysl přijme. A kdyby pak někdy v něčem, což se lidem často z nedorozumění přiházeti musí, poslouženo bylo, Pán Bůh toho za hřích počítati nebude, ale tu dobrou, upřímnou a snažnou vůli za dokonalý skutek přijme, když to jediné z upřímnosti pocházeti bude, a ne z hněvu, z nelásky neb z pomsty a ze zlosti neb zlobivosti.

Konšelé všickni mají purgkmistra poslušni býti a náležitou uctivost k němu prokazovati.

K scházení na rathous do raddy den uložený a hodinu určitou zachovati mají, a kdož by se v uložený čas nenašel a hodině přejíti dal, pokutu mezi sebou uložití a ji mezi sebou spravovati povinni budou.

Ve všem aby láska a svornost mezi ouřadem jinými mírnými prostředky zachována byla.

V radní světnici, když se soud drží, daremními řečmi neb rozprávkami žádný zaneprazdňovati se nemá. Však má-li kdo s kým co mluvití, má s povolením purgkmistra ven [z] větnice na rozmluvení vystoupiti.

Purgkmistr jednoho mimo druhého z konšelův více a méně obtěžovati nemá. Všakž, jakžby koho rozšafnějšího k potřebě, jaká by kdy nastala, mohl uznati, k tomu ho potáhnouti může. Před rozpuštěním raddy, žádný nikam odcházeti nemá, leč by se na purgkmistru vyprosil.

Věci odporné nebo protivné, které by se mezi konšely zběhly, mají hned porovnané bejtí. I také, byla-li by na kom z nich jaká svá myslnost a urputnost shledána, může od purgkmistra sklipkem trestán býti.

Tejných věcí ani žádné rady, dokudž pře k porovnání neprijde, žádný vynášeti nemá pod ztracením hrdla.

Konšel žádný bez opovědění se nikam přes pole odcházeti nemá.

Purgkmistr, majíc někam cestu před sebou, jinému na místě svém poručiti povinen jest.

Žádný z konšel darův žádných bráti ani což obecného sobě přivlastňovati a oučastníkem se sám toho činiti nemá, a který by to učinil, má o to trestán a z raddy vyvržen býti.

Konšelé do domů šenkovních vcházejíce nemají žádného obecnství s lidmi neváznými míti ani s nimi řadovati, než v uctivosti buď s hospodářem aneb s jinými dobrými přáteli a poctivými lidmi s bázní Boží poseděti, pojísti a strízlivě se napíti, nebo takové osoby předně při obci poctivost a vážnost ostrážati mají a přílišně obecnství potupu činiti.

S konšel žádný proti právu v žádné důstojenství dávati se nemá bez s vědomí vši raddy.

Všickni konšelé, když na právě a v raddě sedí, mají s velikou pilností žalob, odporův vedení i jakéžkoli roznešení poslouchati a všech šeptův, rozprávek aneb vskakování v řeč jeden druhému zanechati, ale s pilností poslouchati, když by k uvažování pře přišlo, aby tehdy jeden každý měl se a věděl náležitě k čemu přimlouvati. Kdyžby pře vážena býti měla, má purgkmistr spolu s radními průvody a odvody pře opakovati a po pořádku na ně podávati, žádný pak z konšelův nemá prve, nežli by naň porádek přišel, k řeči se ukvapovati a jiným překážku v mysli činiti, ale co jiný propoví, vážiti, a teprv když na něj podáno bude, zdání své zjevně ohlásiti.

V přimlouvách žádného přimlůva ať se nepotupuje, ale jeden každý tak dobře z zadních jako z předních přimlůvu svobodnou každého času míti má. Nebo Pán Bůh jednomu všech darů nedal, ale jinému jich také proprůřčuje. Protož někdy i dosti sprostný člověk užitečné věci přednésti může. V tom konšelé a přísežní lidé veliký pozor a péči sami na sebe míti mají, aby, když jiné souditi budou, sami prvé práva a dobré pořádky znali a jim se učili, tak aby spravedlivě souditi, sami pak ublížení duši své, hříchu a zlého svědomí vyvarovati se mohli.

Žádný z konšelův, byl-li by v jaké při oučastníkem, na soudu seděti nemá.

Purgkmistr ouřad žádný přes čtyři neděle na sobě držeti nemá. A když by jej vzdáti měl, povinen jest, předně Pánu Bobu všemohoucímu z milosti jeho Božského opatrování svého chválu a děkování vzdáti, ouřadu svého jinému postoupiti, pečeť pak a věci svěřené budoucímu purgkmistru do rukou jeho odvésti a dodati, kterýž též s vzýváním Pána Boha za požeňnání prositi a úřadu svého se ujíti má.

Purgkmistr a konšelé v dluhy obce bez vůle a vědomosti jiných obecních lidí dávati se ani pečeti městské na žádnou škodu obecní užívati nemají.

Povinnost konšelská na tom též záleží, aby předně péči o sirotky a vdovy měli, potom též o vobecní dobré.

Také ouřad a konšelé pilnou pamět na to míti mají, kdož by z sousedův, jsouc v trestání Pána Boha, v těžké nemoci, chtěje o statečku svém poručení aneb porizení učiniti, k sobě jich požádal, aby se v tom hned pohotovi ukázali a dvě osoby z prostředku svého nebo více s pisarem raddním k němu vyslali, kteříž dadouce se najíti, žádosti jeho vyrozuměti mají a potom vedle toho dále napomenutí křesťanské a náležité jemu, jakožto sousedu a spoluoudu obce, učiniti povinni jsou, aby z lásky a z své dobré svobodné vůle z statečku svého na pomoc k záduší nebo na školu a špitál nebo na opravy při obci pomněl a na takový milosrdný skutek nezapomínal; též při tom pilný pozor na to míti mají, jestli by kdo kšaft bez řádu, že by proti právu bylo, a potomně k budoucímu zrušení a soudu neb nesnázi přijíti mohlo, činil, aby jej v tom pamatovali, nebo znajíce sami zřetelnou věc, z oumysla k roztržítostem a nesnázím mlčeti a folkováním svým k soudům příčiny vzrosti dopouštěti nemají. Statky sirotčí, jakžby koho Pán Bůh povolal, zvláště, kdyby o tom nekšaftoval, s pilným a bedlivým rozvážením hned bez meškání zinventovati a opatřiti mají a takového statku ani mezi sebou na různu nedělit, tak aby na zmatek sirotkům roztrhán, utracen anebo za někým nedbanlivě a lechce zanecháván nebyl, ale, pokudž nejvyšší možné, aby k dobrému sirotčímu skrže slušné prostředky raději k rozmnožení nežli k zmenšení přijíti mohl, vynaložen bejval.

Také na ouřad a konšely ta povinnost náleží, aby všelijaké neřády při všech řemeslnících, obchodnících, náden-

nících, čímž by kdokoli jiným vůbec posluhoval a neupřímnosti nebo fortelu se dopouštěl, pilný pozor měli, a což by na ublížení obce bylo, přetrhovali a dobré úřady, co by zachováno býti mělo, často ustanovovali, přestupníky pak ku příkladu jiným dostatečně trestali. Obzvláštní a pilnou péči též míti mají, aby městečko obilím a vínem, též i solí vedlé potřeby opatřeno bylo, a sami toho, pokudž nejvejs možné, za obecni neb sirotčí peníze jim uloženým řádem v čas nakoupili, a v příplatném času zase s dobrým užtkem obce jiné sousedy za jejich peníze a záplatu zakládati mají, aby se o to, čehož by nedostatek koupiti se nacházel, k ouřadu na pomoc utíkati a pokut uložených na sebe ucházeti mohli. Povalečů a zahalečů žádných, zvláště, kteří jiným chudým lidem ku překážce jsou, při městečku trpěti nemají, ale jich trestati a z obce vypovídati.

Chodce a žebráky, zvláště, kteříž by se dobře živiti mohli, nakrátkce fedrovati nemají, ale odkud přišli, aby tam zase odešli, honiti a skutečně trestati jich mají, podobně i ty lidi, kteří větší díl let strávíc, odjinud přicházejí a teprv v nouzi a v psotě při měst. fedrování míti a dobrého pohodlí při obci mimo zásluhu jejich oučastni býti chtějí, ježto jinde trpěti se nemohli; takovi ti lidé tolikéž od měst. odhejvati se mají. Nebo ti lidi, kteří při městečku poctivě živi jsouce, dobře se chovali a z dopuštění Božího v chudobu nebo v nemoc upadli, mimo jiné neznámé fedrovati a pomoc jim činiti náleží. Načež rychtář tolikéž bedlivý pozor obzvláště míti má.

Kdyžby konšelé pro potřebu právní nebo obecni jinam vysláni byli, má jim instrukci, co by jednati a kterak by se chovati měli, vydána býti, oni mimo to nic jiného na odpor proti tomu před sebe nemají bráti

Ouřad, kterýž v raddě sedá, žádný déle roku v tom ouřadě zdržován býti nemá pro polehčení práce a pohodlí živnosti své, ovšem pak aby tím častěji všelijaké pocty se vykonávaly a kterak se nad dobrým řádem ruka drží a jak se sirotčí nebo obecného dobrého věci opatrují, vyzumívati se mohlo.

Kdyžby se pak čas roku přibližoval, mají ouřadné osoby vrchnosti své v čas připomenutí učiniti, místo sebe jiné

osoby v ouřadě bejvalé, ač by na těch scházelo, tehdy k nim jiné novotné, hodné a poctivé osoby poznamenané podati, kteří by zase na táž místa do ouřadu choditi mohli.

Když potomně osoby ouřední z ouřadu propuštěny budou, povinny jsou nové raddě z peněz obecních a sirotčích a jiných věcí, což za sebou měly, počet pořádný hned učiniti a v přítomnosti ouředníka i některých od obce k tomu volených osob vykonati, vejpis toho vrchnosti, ač by to míti chtěla, odvísti. Což by pak za staré raddy dluhův zašlo nebo peněz rozpůjčeno bylo, to všecko oni vyupominati ano ve raddě do čtyř nedělí pořád zběhlých zouplna odvísti mají. A jestli by toho pro nedbanlivost nevykonali, tehdy svými penězi pod skutečným trestáním to všecko doložiti povinni budou, tak aby v tom náležitý řád zachován byl.

Artykulové obecní,

při kterých se všickni napořád zachovávatí mají.

Řád strany pobožnosti.

Jak mnohejmi rozličnejmi a divnými prostředky a pokutami Pán Bůh nás všemohoucí těchto našich posledních časův nás navštěvovati, a tudy abychom hříchův všech a nepravosti přestanouce k němu se obrátili, a z hříchův svých pokání činíce za času milosti hledali, jako dobrotivý Otec napominati ráčí, z těchto níže položených věcí snadně poznávati se může; nebo všickni napořád vidáme a slýcháme, citíme a oučastni bejváme, ano i trpěti musíme rozličné nedostatky, jakž zdraví našeho, mnohé nemoci a někdy mor, tak též drahotu, hlad a při rozličných potřebách k živnostem našim rychle časté divné proměny a nedostatky, nad to pak všecko časté těžké a hrozné války a krve proliti i jiné mnohé nevypravitelné věci.

Slušelo by nám tehdy aspoň ze sna procititi, prohlédnouti, na pokání se dáti a životův svých polepšiti. Protož se vám všechněm vůbec přísně prikazuje a poroučí:

Nejpředněji a nade všecky jiné věci máte se všickni Pána Boha báti, k službě Boží a k slyšení slova jeho v nedělní,

sváteční i jiné dny do kostela pilně se scházeti, kázání slova Božího poslouchati a podle toho všecken svůj život řídit. Kdožby se pak jinaké choval, zlý příklad na sobě dáváje, ten jako bezbožný člověk jiným ku příkladu trdlící trestán býti má.

Modliteb svatých, kteréž, když se opravdovou, srdečnou, vroucí myslí dějí a konají, nejvzácnější obět Pánu Bohu bejvají, máte pilní bejti a rádi se vši ochotností netoliko ráno, o polednách nebo u večir, ale každé chvíle co nejčastěji s pozdvižením myslí i srdce Pánu Póhu se modliti a ve všech nedostatecích za všecky potřebné věci jeho Božského požehnání žádati.

Manželku, dítky své i čeládky jeden každý hospodář, kterými vládne, do kostela k slovu Božímu na kázání každou neděli, ráno nebo po poledni, aby z nich, nemohou-li všickni spolu, aspoň někteří jednu chvíli a jiní druhou v kostele se nacházeli, skutečně má přidržeti, a toho sám též pilen bejti a nezanedbávati.

Když se služba Boží vykonává a kdykoli slovo Boží se káže, toho času žádného páleného nikdež dávatí ani jiného nápoje hostem k vůli šenkovati dopouštěti se nemá. Na to rychtář obzvláštní pozor miti povinen jest, a kdežby takové pitele, ožralé svině, zahaleče, tuláky, hráče spatřil, aby je do kostela pudil nebo do vězení dával a bez vejminky trestal. A kdož by v tom tak jiným ku pohoršení shlidán byl, tehdy předně hospodář z každého hostě 1 gr. alb.¹⁾ a host nebo pitel též 1 gr. alb. pokuty bez milosti dáti a k tomu vězením trestán bejti má; takových pokut rychtář žádnému nemá odpouštěti pod vyvarováním skutečného trestání a dvojnásobní pokuty.

Jakož se také ten zastaralý, neslušný a z bezbožného navyknoutí nechvalitebný obyčej při porádcích cechovních zachovává, že na nedělní dny schůzky své mívají, pročež se tudy službě Boží potupa děje, poněvač týž den, jsouc od Pána Boha posvěcen, svatě stráven býti má, a protož mohou se takové schůzky na pondělní den, na kterýž sic nevelikou chut k dílu mívají, hodně odkládati.

Examen polouletní, když se od správce církevního drží, všickni napořád s manželkami, dítkami a čeládkou svou k tomu

¹⁾ 1 groš bílý.

se nacházeti dejte. Nebo to vám užitečná věc jest, aby se mezi vámi pobožnost tím více rozmáhati mohla a vy skrze takové zvláštní vyučování v nábožnosti tím pilněji se cvičiti a bedlivější mysli pravé cesty spasení duší svých poznávati mohli.

Dítky vaše, jakž pacholátka tak i děvečky, z mladosti do školy dávejte, aby se hned v mladých letech svých v pobožnosti cvičiti navykaly a modlitbám svatým, katechismu a začátkům náboženství křesťanského vyučovati a tudy Pána Boha svého poznávati i chváliti mohly.

A což se osiřelých dítek dotejče, na to nejbližší přátelé jejich a potom i ouřad pilný pozor mějte, aby do školy posílány bejvaly, a bez vůle vrchnosti a vědomí školních inspektorů odtrhovány nebyly.

Jestli by se také chudí sirotci, jakž se to často přihodí, nacházeli a přátel neměli anebo pro chudobu od nich opatrování míti nemohli, povinni jsou ouřední osoby o takové péči míti a ve špitáli pokrmem a oděvem jich opatřiti a v tom ten blahoslavený skutek, kterýž Kristus Pán v nejposlednější soudný den nad jiné skutky schváliti a věčným životem nahraditi ráci, prokazovati.

Což se zádušních peněz dotejče, kostelníci nyní i budoucí v povolání svém závazky a přísahu na sobě míti mají, peníze pak zádušní, což by se každou neděli prosby sebralo, i to, což by od pobožných lidí kšafy zřízeno anebo jakkoli k záduší oddáno bejti a přicházeti mohlo, v moci a opatrování svém pod počtem míti, ano i ouřad jim to všecko, což by k záduší přicházelo, tak aby sobě oni do register v příjem uložití mohli, odvozovati mají, a na nic jiného krom k záduší, na opravy kostela nebo jednání věcí potřebných (však s raddou faráře a ouředních osob) vynakládati povinni budou. Peníze pak takové žádnému žádným způsobem hned na krátce a dokonce nikterak rozpůjčovati se nemají, ale raděje, kdyby se těch nějaká suma sebrala, tehdy do pokladnice, zámky dvěma dobře opatřené, v sklepě, kdež se jini klénotové kostelní chovají, v přítomnosti jistých ouředních osob skládati mají, od kterýchž by jeden klíč při kostelnících a druhý při ouřadu na rathouzi zůstával. Z kterýchžto peněz též kostelníci každého roku nikdež jinde k žádnému jinému, nežli před ouřadem v přítomnosti faráře a dvou nebo

víc osob, od všecké obce k tomu zvolených, pořádný počet učiniti povinni budou, a v tom se dále tím řádem spravovati mají, jakž to všecko obdarování na *collaturu* dané, v sobě šireji uzavírá.

Což se chudých žákův v škole dotejče, poněvač oni také svému vychování vašimi penězi potřebují a ditky vaše dobrým věcem vyučují, přívětivost zase k nim prokazujte, pomoc k obživení jim činite a při kvartálích ten některý peníz, což jim od dítek vašich vedlé nařízení přichází a náleží, s ochotností jim dávejte, tak aby oni zase tím pilněji a bedlivěji práci svou při dítkách vašich vykonávati mohli. Na špitál, v němž by chudí, potřební a zasloužilí lidé, též chudí, potřební sirotci (a ne ledající poběhlíci, chodci a nehodní lotři neb kurvy) vychování své míti mohli, pomoc činiti, almužnu dávatí a takových milosrdných skutkův, kteříž ne tak těm potřebným, ale samému Bohu se ději a vykonávají, prokazovati nezanedbávejte, tak abyste zase proti tomu od Boha mnohem hojnější odplaty dojíti a oučastni bejtí mohli.

Jaká povinnost k vrchnosti zachovávatí se má.

Vrchnost, kterouž z vůle Pána Boha všemohoucího křesťanskou, dědičnou, nad sebou vystavenou máte, velice jí sobě váziti povinni jste, a vedlé vůle Boží věrnost, poddanost a poslušnost zachovávatí, povinnosti, náležité platy, poplatky spravovati, roboty spravedlivé vykonávati, a to všecko se vši ochotností odbejvatí máte.

Ouředníků, na místě vrchnosti dědičné k spravování vám vystavených, poslušni bejtí, a což oni vám náležitého a spravedlivého poronějí, k rozkazu jich řídití se povinni jste, ač chcete-li se trestání uvarovati.

Purgkrabě, šafář a jiná čeládka panská, k hospodárství nařízená, což by vám kdykoli z rozkazu panského jakožto vrchnosti aneb od ouředníka za potřebou panskou i za jinou příčinou v známost uvedli, jich oznámení sobě nezlehčujíc ani se proti nim spurně stavic, ale takovým oznámením správic se, bez odporu z všeho odkládání ochotně se zachovati máte, abyste pro neposlušenství trestání nebyli. Zvláště pak rychtáři neb jiným v ouřadě postaveným osobám, kdyžby skrze ceduli nebo

oustně jaké poručení se stalo, abyste na sobě v ničem scházeti nedopouštěli, a těžšího trestání nežli jiní oučastní nebyli.

Kdožby se také v potřebách svých, nemoha k tomu jináče nežli skrze vrchnost přijíti, k pánu neb k ouředniku na raddu neb na pomoc utýci chtěl, ten toho dobrú svobodu míti má. Však jestliby se jakých malých, nuzných věcí dotejkalo a tudy skrze rychtáře neb konšely porovnáno hejti mohlo, a někdo by jich v tom pobíhati a tudy zoumyslu vrchnost zaneprazdňovati chtěl, ten za takovou všetečnost věži trestán bude.

Platy peněžité stálé, totiž ouroky polouletí dvě neděle napřed, před časem se Jiří a svatého Václava, i kdykoli více jiných, jakýchkoli platů nebo šacunkův se dává, rychtářové nebo konšelé opověditi, od sousedův přijímati a hotovou sumu na zámek písaři do důchodův na jistý, od písaře ulozený den, zouplna odvozovati mají. A pakli by toho pominuli, tehdy koliko dní po projitém času se potáhne, tolik dní za to v věži vězením odbejvati musí.

Však nemohli-li by rychtář neb konšelé na někom takového platu vyupominati, povinnen jest jej na zámek z sebou přivísti a postaviti, a tak sám trestání ujíti moci nebude.

Roboty, vorné i jiné potahy, kteří vykonávají povinni jste, o to se v čas starejte, abyste koními a jinými potřebami opatření byli, a když vám rozkázáno bude, robotu povinnou vykonati a povinnosti své zadosti učiniti mohli, vrchnosti pak příčiny k trestání nedávali ani k větším sebe nepřipravovali. Pakli by kdo tomu zadosti učiniti nemohl, ten raději vrchnosti své jiným člověkem grunt osad, aby tebou v tom nic dále nescházelo.

A kdež denními robotami povinni jste, kterýchž abyste ledajakž odbyli, dlouho na den nepřijízďte, těm se věděti dává, že žádnému ta roboty za celý den se pokládati nebude. Ale aby ten na druhý den znovu nahradil, k tomu skutečně přidržán i vězením nad to trestán bude. A kdožby na robotu na den oznámený se nepostavil, toho každého rychtář hned v sobotu následující ouředniku na zámek postaviti povinnen bude pod trestáním.

Roboty pěší když nastanou, ty tolikéž vedle povinnosti svých, jakž se vám kdy káže, zároveň s ochotností odbýváte a v čas a v hodinu uloženou všichni, jeden na druhého se neohlédajíc ani protahujíc, nacházeti se dejte, a kdožby nedbanlivostí svou prodlil, ten vězením trestán a pokutu, která se uloží, dáti přidržán bude.

Podruzi a podruhyně, kteří k robotám nápomoeni bejtí mají, poněvač oni pod ochranou vrchnosti obživení své vedou a pohodlí dobrého požívají, všickni napořád od rychtáře aby poznamenáni byli, a kdyžby toho potřeba nastala a jim rozkázáno bylo, povolně se nacházeti dali a práci potřebnou s ochotností vykonávali. Kteríby se pak spurně v tom stavěli, aneb protivili, mají do vězení dáni bejtí.

Aby také vrchnost dědičná i jiných užiteků z hospodářství svého spožehnáním Božským náležitě oučastna bejtí mohla, o tom se vám poroučí, kteříž při městečku piva šenkujete a domů vejsadních nemáte, abyste z pivovaru panského piva brali a žádných piv nešenkovali. NB: Šenkýři při dědinách vždycky pivo za pivem mějte, aby se v tom nedostatek nenacházel. Našlaliby se v tom jaká nedbanlivost, kdož se toho dopustí, ten vězením trestán i pokutován bude.

Bečky pivné, když se pivo vyšenkuje, ať se hned na pivovar dodávají. A kdož by bečky za sebou zdržel nebo zkazil, má pokutou za jednu bečku jiné tři nové bečky koupiti aneb za to . . . 15 gr. alb. hotových peněz na jiné bečky bednáři panskému položit.

Tento artykul
pro městečko. } Do mlejnu panských obilí všelijaká k mletí do-
dávejte, zvláště pak pekari, a do cizích mlejnu na jiná
panství dodávati se vystřihejte. Jestli pak kdo nad to po-
stižen byl, pokuty vrchnosti propadne 1 k. gr. a vězením
trestán bude.

Kopaniny neb klučeniny kdoby jaký požívati chtěl, ten bez vůle a dovození vrchnosti se v to nedávej, ale může-li sobě to při ouředniku náležitě obdržeti, když se z toho náležitý platy dávati uvolí, bude toho dále volně moci užívat. A kdo by co toho posavad bez platu užíval, na kom se to najde, neohlásili se, a pokudž to na místo nepostaví, ten o to přijde a trestán bude.

N a r o l í c h, p a n s k ý c h l u k á c h, v z a h r a d á c h i j i n d e, k d e k o l i c o ž p a n s k é h o j e s t, š k o d y v š e l i j a k é č i n i t i s e o s t r í h e j t e, a k d o ž b y s e o t o p o k u s í l, k t a k o v é m u j a k o k l o t r u s a ž e n o, a o n t ě ž c e b e z m i l o s t i o t o t r e s t á n b e j t i m á.

Z s t r a n y ř e k a p o t o k ů v š e m v ů b e c p o d h r d l e m s e p r í - k a z u j e, a b y s t e t o m u z l o d ě j s k ý m v s k a k o v á n í m p o k o j d a l i, a n i ž t a k é t ě m, k t e ř í o d v r c h n o s t i z p e n ě z t o p r o n a j í m a j í, z v š e t e č - n o s t i n e v á ž n o s t i s v o u p r e k á ž k y n e č i n i l i. J e s t l i s e p a k k d o, c o ž t a k n e v á ž n ě p o k u s í, t e n b e z m i l o s t i n a h r d l e t r e s t á n b u d e. J e s t l i b y s e t a k é p r í k o m j a k é p r í p r a v y a p o t r ě b y r y b á ř s k é n a c h á z e l y a t e n ž á d n ý c h v o d v p r o n á j m u n e m ě l, t o m u m á t o v š e c k o p o - b r á n o b e j t i, a j e š t ě s k u t e č n ě k t o m u t r e s t á n í n e u j d e.

D o l e s ů p a n s k ý c h, z v l á š t, k d o ž b y k d e ž á d n ě h o k o u - p e n ě h o d ř í v i n e m ě l, s s e k e r a m i a n a d t o p a k m n o h e m m ě n ě s r u č n i c e m i a n i p o p o l i c h ž á d n ý c h k r o m ě h e j n ý c h n a k r á t c e n e c h o d ě, a k d o ž b y v t o m p o s t í ž e n b y l, t o m u s e k e r a v z a t a b e j t i m á, a o n k t o m u t r e s t á n í n e u j d e. O r u č n i c i p a k t a k o v ý t a k l e h c e v t o m n e o s t o j í, a l e n a m i l o s t i p a n s k é b u d e, j a k b y t o j e m u d á l e v á ž í t i s e m o h l o. V š a k ž c o b y s e s u c h é h o d ř í v i, h a l u z i d o t e j k a l o, k d o s o b ě c o z c h u d ý c h n a l á m a t í m ů ž e, t o h o s e ž á d - n ě m u n e b r á n í.

M y s l i v o s t i v š e l i j a k ý c h j e d e n k a ž d ý p r á z e n b e j v e j, m ý - s l i v e c k ý n á s t r o j e a j i n é p o t r ě b y u k o h o b y n a l e z e n y b y l y, a v r c h n o s t b y t o h o j e m u n e d o v o l i l a a n i j e j p o t r ě h o v a l a, m á j e m u t o v š e c k o p o b r á n o a o n v ě ž í t r e s t á n b e j t i.

P s i š k o d l i v í a p o p o l i c h n e b p o l e s í c h b ě h a t i z y k l i m á j í d o m a c h o v á n í a p r í v á z á n í a n e b o j i m n o h y p ř e d n í u ř a t y b ý t í. K d o b y p a k t a k o v é p s y n a š k o d u a n a v z d ů r y v r c h n o s t i c h o v a l, t e n o t o v ě ž í t r e s t á n b e j t i a p o k u t u 1 k. g r. p o l o ž í t i m á.

N a h o n y a l o v y v š i c k n i, k d y ž b y r o z k á z á n o b y l o, n a - c h á z e t i s e d e j t e, a k d o ž b y s e n e n a š e l, p o k u t y v ě r t e l o v s a d á t i p o v i n e n i t r e s t á n b u d e.

P t á k ů l a p á n í j a r n í h o č a s u v š e m v ů b e c p ř í s n ě s e t ě z z a p o v í d á p o d s k u t e č n ý m t r e s t á n í m.

Z a j í c e m l a d é n e b s r n y l e t n í h o č a s u k d y ž b y z o u m y s l a l a p a l a t o n a š k o d u n e b n a v z d ů r y v r c h n o s t i h u b í l, ž á d n ě m u t o l e h c e v á ž e n o n e b u d e.

Cizebníci, kteří by ptáky lapati a s čizbou zacházeti chtěli, mají to s vůlí a povolením vrchnosti před sebe bráti. Kdož by pak to o své újmě svávolně před sebe bral, ten pokuty 1 k. gr. vrchnosti propadne a k tomu trestán bude.

Na meze a hranice od gruntův cizopanských zvláště hejní i jiní poddaní pilný pozor mějte, tak aby se vrchnosti skrz všetečné ukládání někoho na škodu nevztáhlo; to se též při rolích a lukách i jiných dědičných gruntech rozuměti má.

O myslivcích z jiného panství, zvláště, kteří by v tom dovolení neměli, všem vůbec se poroučí a přikazuje, kdožby takové kdekoli s jakoukoli obíratí a zacházeti se spatřil, aby o tom na zámek hned oznámil a toho netajil. Pakliby kdo co toho zamlčel, ten jako nepravý a pronevěřilý vrchnosti své skutečně trestán bude.

Jaká povinnost ouřadných osob a jaká k nim ode všech vážnost zachována bejtí má.

Rychtáře, purgkmistra, konšelův, majíce oni od vrchnosti své ouřad sobě svěřený, a v tom se závazky a přísahou zavázali, máte jich všickni vůbec a jeden každý mnoho sobě vážiti, a jestli by oni z náležité povinnosti ouřadu svého proti komu vedlé příčin, buď vděk nebo nevděk, před sebe co vzali, jeden každý náležité poslušenství k nim zachovati povinen jest. Pakli by se jim kdo v čem protivil, ten na hrdle jiným k vejstraze a ku příkladu trestán bude.

Neřády všelijaké a rozpustilosti proti vůli Boží zá-povědi vrchnosti k pohoršení jiných žádnému nakráťce nikoliv trpěti se nemají, ale s velikou přisností od ouřadů a rychtáře trestati se mají, také aby bázeň mezi všemi vůbec byla a dobrý řád obhájěn býti mohl. Kdožby se pak tak příliš nevážný nacházel a své vůle přestati nechtěl, takový nemá při obci trpín, ale vypovědin býti.

S rychtářem neb jinými ouřadnými osobami žádný se v žádné svady, různice, nevůle ani v odpor zomysla nedávej, a když bez toho bejtí můžeš, raději ustup a pro ouřad jich sobě vaz, aniž se jim protiviti pokoušej, ale jestli by komu od nich

co ublíženo bylo, o to nápravy tu, kdež náleží, hledej pod pokutou 10 k. gr.

Nevážného láni, hromování a lehkomyslného přísahání, rouhavých slov i jiných oplzlých mluveních žádnému, jak domácímu tak i přespolečnému, nikterak trpěti se nemá. Bylo-li by na ryňku neb kdekoli ven z obydlí, na to má předně rychtář a ouřadní osoby pilný pozor miti, a žádného nešetřic, hned do šerhovně hnáti a přísně trestati, čemuž se ani jiní sousedé z obce na krátce divati nemají. A jestli by se co toho u koho v domě dalo, povinen je hospodář to hned zastaviti. Nechtěl-li by pak takový hospodáře v tom uposlechnouti, povinen bude každý hospodář takového nevážného člověka hned do šatlavy dáti, a takový každý bez pokuty 1 k. gr. nemá z vězení propuštěn bejti. Bylo-li by pak na hospodáři neb rychtáři shledáno, že by se na to skrz prsty dívali a prohlídali, tehdy oni sami dvojnásobní pokutou povinni budou; z takovejch pokut polovice rychtáři a druhá polovice na obecní opravy náležitosti má.

Hry, tance žádný v příbytku svém domácím ani přespolečným lidem (jakž se to obecním svolením sněmovním přísně zapovídá), z čehož veliké nerády pocházejí, buď v karty neb v kostky o peníze ani o pivo nikoli dopouštěti nemá. A bude-li to na kom shledáno, by pak rychtář k skutku se nepřitrefil, má ten každý hospodář o to šatlavou trestán bejti a pokuty 1 k. gr. bez milosti položit.

Jestliby pak rychtář na hráče trefil, což peněz zastane, položic právo, všecko pobrati může, i hráče k tomu do šerhovně dáti povinen jest.

Nemístné sedání noční v šenkovních domích žádným způsobem nikoli vymlouváno bejti nemůže. Protož rychtář, v nejdelsí noci tři hodiny, na noc, když pak noci na váze sou, tehdy dvě hodiny, v létě pak hodinu na noc zvoniti dej. A obcházaje vůkol hostě vypuď nebo do šerhovně dávej.

Noční toulání, pokriky, vejskání, oplzlé i jiné marné, daremné a neužitečné zpívání, kteréž toliko k nepokoji odpočívajícím lidem příčinu dávají, ana těžkost bejvá, skutečně skrze rychtáře zastaveno a přetrženo bejti má, a on každého hned do šerhovně hnáti, i toho, kdo by jemu utekl, na druhý den

obeslati a přísně trestati i pokutu hodnou od takových bráti povinen bude. K tomu také i jiné osoby ouřední rychtáři na pomoc bejti mají.

Zbroje neb brani všelijakých, nad to pak ručnic všem na pořád vůbec nositi přísně se zapovídá, a kdyby toho svávolně před sebe bral, jest o to trestán a pokuty X gr. alb. dáti má.

Sedláci a jiní obecní přespólní lidé, přijdouc do šenkovního domu, hospodáři braně schovati dáti mají. Kdožby toho učiniti nechtěl, nemá jemu víno nebo pivo naléváno bejti. Pakli hospodář komu toho přeje, pozor na to měj, aby s řádem bylo. A jestli by se skrz koho vejboj stal, a že kdo k bití, ourazu přišel, kdožby toho původ byl, má do šerhovně dán bejti (a mimo nápravu zraněnému) pokuty 11 k. grošů položiti.

Svády neb různice u koho by se zběhly, má hospodář stranám toho netrpěti, ale hned je zručiti a porovnatí. Nemůže-li pak sám toho vykonati, na rychtáře podej. A nechtěla-li by k tomu strana uposlechnouti a něco by se tu svávolného dopustilo, má takový šerhovní trestán bejti, a 1 k. gr. pokuty dáti.

Sešlo-li by pak v tom něco hospodářem, má touž pokutou vinen bejti.

Moci a kvaltem žádný na žádného nesahej, než mírnou spravedlností živ buď a nápravy náležitě hledej. Kdožby se pak svávolně choval, ten jako právu odbojník na hrdle i na statku trestán bejti má.

Prástek žádný nedopouštěj ani nepovoluj pod pokutou 1 k. loket plátna konopného.

Jakož se to také někdy děje, že někteří děveček louditi se opovažují, protož, kdož by se toho kdy dopustil, ten na zámek postaven a vězením jiným ku příkladu trestán bejti má a pokutován.

Že pak také nad to vejše někteří proti vůli rodičům dcerky jejich berou anebo cizí manželky odluzují, takovej každý kdyby poptán byl, má vzat a na zámek dodán bejti, k němuž jako k zjevnému lotru zachováno bude.

Řád strany sirotkův.

Sirotkův, kdykoli by kteří osíreli, žádný se mimo vůli a vědomost vrehnosti všetečně neujímej, ale ouředníka v tom hledej,

a kdež ouředník sirotky komu zjedná, ten je také postavití povinen jest, a komuž slouží, na marné věci peníze aby jim vydávány nebyly.

Kterí sirotci po své vůli běhají, má jim oznámeno bejti, aby se dobrovolně zase navraceli, nechť-li o spravedlnost svou přijíti. A kterým by tak oznámeno bylo a oni na to dbáti nechtěli, ti na potomní čas žádné milosti užiti nemají.

Kterí sirotci se řemeslům učiti chtějí, ti se na panství při městě učiti mají s vůlí vrchnosti.

Sirotek žádný na jiné panství se ženiti a tu vyhošťovati nemá, bez vůle vrchnosti; učiní-li jináče, ten bude spravedlností svou na milosti panské, buď pacholek neb děvka.

Peníze sirotčí, což jich koli za kým pozůstává nebo rozpůjčených se nachází, všechny aby skládány byly a těmi aby hejbáno nebylo bez vůle panské neb ouředníkovy.

Sirotkům žádných peněz z práva bez vůle panské aneb ouředníka povolení vydávati se nemá, budto oni na domácím neb na jiném panství.

Počty z takovejch jakož i jinejch všelijakých peněz abyste s pilností vykonávali a peníze s pilností opatrovali.

O obecních věcech.

Hromady obecní bez vuole vrchnosti a vědomí neb povolení ouředníka držány bejti nemají. A nastala-li by toho jaká potřeba, má ouředník sám o tom poručiti a osobně přítomen bejti, tak aby se věci potřebné tím podstatněji řídití mohly. A kdož se do hromady najíti nedá, nemajíc slušné vejmluvy, ten pokuty 6 gr. alb. dáti povinen bude. Při takových hromadách má se na to pamatovati, aby zřízení panská o všelijakých rádích nařízená, totiž kostelní, školní, špitální, konšelská i jiných cechův čítána byla a tak pro lepší vědomost vůbec opáčena bejvala.

Kdož by grunth, roli, louky nebo co tomu podobného prodati, o to frejmarčiti aneb co zastaviti chtěl, žádný toho bez vůle vrchnosti nečin, než ouředníku, aby o tom oznámil, aby se takový trh neb smlouva na záruku do register zapsati mohla. Jestli pak kdo proti tomu jináče učiní, to místo míti nebude, ale na milosti, uvážení dalším a vůli vrchnosti zůstane.

Peněz purkgrechtních tolikéz tím způsobem žádný prodávati nemá, než jak předepsaný artykul o jiných prodajích v sobě obsahuje.

Dobytkův bez vůle vrchnosti žádný neprodávej, leč se v tom opoviš, pod skutečným trestáním.

Osivati roli buďto s polovice nebo za peníze ani v dluhu žádný jinému nepovoluj, leč by od ouředníka prve dovození měl. Stane-li se pak co tomu na odpor, takové obili k ruce vrchnosti pobráno bude.

Na obili žádný před časem lidem půjčovati nemá, a kdož by komu co půjčil, ten o to přijde, a nemá jemu v tom dopomoženo bejtí.

Za lidi cizopanské bez vůle vrchnosti žádný v rukojemství se dávati nemá, a kdož by se toho dopustil, ten se sám vyvazuj.

Nádeníků a podruhů žádný bez vůle vrchnosti nepřijímej pod pokutou 1 k. gr. Všickni také podružní lidé, kteříž zakoupení svých na panství nemají, žádných dobytkův chovati ani v čem kupčiti, a tudy obili neb jiné věci na draho chovajíc jiné obtěžovati a takové svobody užívati nemají pod propadením toho všeho, což by tak na kom shledáno bylo. Než chtějí-li toho čeho hleděti, ať se osazují, a to za mnohými slušnými příčinami.

Řemeslníků neb stolířů proti řádu cechovnímu, kteří by cechovní a spolu trpíči nebyli, žádný jakž při městečku, nad to v vesnicích nefedruj ani nepřechovávej pod pokutami v každém cechu vyměřenými a pod skutečným trestáním.

O trzích při městečku.

Poněvač při městečku Letovicích nemálo řemeslníků a jiných potřebných chudých lidí se nachází, kteříž k obživení svému všelikých potrav za peníze ustavičně potřebují, protož se o tom všem vůbec poroučí a přikazuje, abyste jeden každý obili všelijaká, od mličného, předita na trzích v městečku prodávali, a ve všech aby trhu se nedrželo pod propadením toho všeho, kdož by co proti tomu svávolně prodal.

Vlny při každé stríži na trhy každý voziti povinen jest vedlé obdarování cechu soukenickému daného, a po tři trhy pro-

dávati ji může, aby v tom utištěn nebyl. Kdož pak jináče učiní. ten pokuty vrchnosti 11 k. gr. položití povinen bude.

Překupování všelijakých věcí na škodu řemeslníkům nakrátko žádnému dovolovati se nemá. A kdož by co tak na škodu předkupoval, zvláště pak židé, má od rychtáře a od přísedících lidí každému pobráno bejti.

Soli na všem panství v obci Letovské na škodu žádný porůznu prodávati nemá. A na kom by to shledáno bylo, tomu pobrána bude, a ještě k tomu pokutován bude.

O živnostech a obchodích.

Což se řemeslníkův všech vůbec dotejče, soukeníkův, pekařův i nákladníkův, těm všem vůbec napomenuti se činí, aby vedlé obdarování, řádů a zřízení sobě daných v porádcích svých dobrým řádem se spravovali, cechmístrí pak, konšelé a jiné nařízené osoby aby na vejstupky pilný pozor měli, a našlo-li by se kdy co scestného, žádnému toho nepromijeli, nýbrž skutečně trestali a pokut uložených neodpouštěli.

Jestli pak sami v tom, co se vaření pív neb šenkování vína při nákladnicích dotejče, ti v tom dobrém řádu, jakž od vrchnosti zřízeno a jim povoleno, státi a v tom, aby vrchnosti z toho náležitý oužitek docházeti mohl, spravedlivě chovati se mají.

Šenkýři, kteří piva šenkují, mají spravedlivou míru za slušné peníze dávati. A konšelé obecní vždycky vedlé ceny pšenice, pivo, po čem by se más dávati měl, saditi mají.

Žádnému se také piva přes 10 gr. alb. věriti nemá. Jestli by se pak na kom shledáno, že by někdo chudým některým řemeslníkům v tom prohlédal (jakž se to někdy děje), že by mnohý do jedné dvou kop neb více za pivo dlužen zůstal, tak že by pojednou mnoho platiti a tudy o živnost přicházeti musil, k takovému dluhu rychtář ani žádné právo dopomáhati povinno není, nebo dluh propitý déle třetího dne roku nemá.

Mlynáři všickni, kdo jaké obilí do mlejnu dodá, pilně mleti a spravedlivou míru mouky lidem zase dávati mají, však se v tom opatrujíc, jakého jim kdo obilí přinese, aby o to stížnosti nebylo. K tomu konšelé obecní dohlídati mají.

Míra, loketh, váha vedlé vejsady margkrabství Moravského při všech věcech spravedlivě a náležitě užívána bejti má. Jestli by na kom v tom jaký fortel shledán byl, ten na hrdle trestán anebo těžce pokutován bude.

Pekaři vsickni a ti, kteří nejvíce v nově chleby pečí, aby, což mají, obilím, pšenicemi a rží vedlé nejvyšší možnosti zachystati se mají, tak aby přes celý rok při městečku nedostatek chleba se nenacházel. Byl-li by pak kdy jaký nedostatek chleba poznán, tehdy, kteříž by se tak nedbanliví v tom našli, pokuty 1 k. gr. bez milosti dáti a na rathouz položiti mají.

Žádný také jiný, kdož pod pokutami státi nechtěl, nemá pekařům pečením chleba na prodej kromě trhového dne a o frejuncích na překážku bejti. A zachoval-li by se v tom všetečně, má takový chlíb pobrán a chudým rozdán bejti.

Mají pak pekaři vedlé ceny obilí, drahoty a lacina chléb v slušné míře neb váze péci, tak aby sobě chudí lidé do nich nestěžovali. Najde-li se co v tom na kom co neslušného, že by malý chléb pekl, má jemu pobrán a chudým rozdán bejti. V tom se konšelé obecní vedlé závazků svých spravedlivě zachovati mají.

Řezníci maso troje, jakž obdarování jejich v sobě to obsahuje, v krámích mívati a v tom se i podlé jiných artykulův, v témž obdarování jejich znějících, náležitě chovati mají pod pokutami na to uloženými. Poněvaž také zimním časem od obce o svičky nemalé nařikání bejvá, že je někteří po své vůli prodávají a lidem v tom ubližují, protož mají k tomu konšelé obecní vedle ceny loje, sprubujíc to spravedlivě, vždycky přihlídati, a najdou-li při tom jakou krivdu, přestupníky skutečně trestati.

O zachování řádu a svornosti mezi sousedy.

Jeden druhému v vlastní věci z strany rolí, luk, zahrad i jiné tomu podobné jmění, což mu nepřináleží, svávolně a všetečně se nevkládej. a příčiny k nevoli z cumysla nevyhledávej pod pokutou 1 k. gr. a skutečným trestáním.

Neobyčejnými cestami a stezkami škody činiti žádný se nepokoušej pod pokutou 1 k. gr.

Kdožby co na škodu obce nebo vrchnosti sobě připletl a přivlastnil a bez platu to držel a užíval, má to zase bez odporu odprázdнити pod trestáním.

Na rolích, v obilí, na lukách a kdekoli jinde jeden druhému škody nečiňte; jestli by pak kdo jakou škodu pasením neb vyžínáním komu učinil, ta škoda ať se odvede, kterouž rychtář a konšelé šacovati mají, aby se náprava za to státi mohla a pokoj mezi lidmi zachován bejtí mohl.

Dobytky své pastýři vobecnimu, zvláště pak dobrý dobytek, do stáda honiti dejte, aby se na různu ke škodě jiných sousedův nepobíhalo.

Ciziho dobytka také jiným k ujmě žádný na pastvu nepřijímej, leč by sousedé toho komu přáli.

Ohrady neb příkopy, kde kdo a v kterých místech, buďto při gruntech okolo zahrad, při rolích neb lukách, toho potřebuje aneb opatřiti povinen jest, neodkládajíc, ale hned, jak se jaro začíná, do svatého Jiří náležitě každý vykonávejte pod pokutou 1 k. gr. a skutečným trestáním.

Grunty své, stavení a ploty jeden každý opravuj a roli, kdo jakou má, dělej. Kdožby pak tak nedbanlivý byl a něco toho zapouštěl a tak náležitě hospodářství svého opatrovati a živnosti své hleděti nechtěl, a tudy potom i povinnosti jiných odbejvati nemohl, takového každého rychtář neb konšelé na zámek postaviti mají, aby o to trestán byl neb grunt jiným člověkem osadil.

Čistotu všelijakou jak v příbytcích svých, tak před domy všickni zachovávejte a neřádův žádných na cesty neb stezky lidem na ohyzdu vynášeti, vymítati nedopouštějte. Načež rychtář a konšelé pozor míti a každého vězením trestati mají. A takový ještě pokuty 1 k. gr. na obec dáti povinen bude.

K zhlídnoutí obecních oprav.

Ryhtář s ouřadem vždycky jarního času na cesty i mosty, lávky a jiná místa obecní, neb kde by kdo z sousedův nač ouřad vísti chtěl, na obzvláštní den k zhlídnoutí toho všeho

vycházejte, a což za potřebu opatření poznajíc, to v čas spravitě dejte, aby osobami vašimi pro povinnost ouradu vašeho v ničemž nescházelo.

Konopí neb lnu v rybnících neb struhách, v řekách ani v potocích tekutých žádný ať nemoči; a jestli kdo v tom shledán neb postižen bude, má o to dostatečně trestán i pokutován bejtí.

Oheň všickni vůbec s pilností opatrovati máte, tak aby se pro neopatrnost nedbanlivého člověka jiným sousedům třebas nenabytá škoda nestala.

Světly také žádnými leč svíčkami v lucernách, i to s opatrností, po domích, do chlívů neb stodol nechoďte pod skutečným trestáním.

Z strany sušení lnu neb konopí v světnicích obzvláště se opatrujte, aby bezpečně bylo. Najde-li se pak u koho v tom nějaká neopatrnost, ten přísně trestán bude.

K takovým ohňům již dotčeným konšelé vždycky v jednom čtvrti létě anebo co nejčastěji vůkol obejdouc, s pilností přihlížeti mají, a najdou-li kde co v nebezpečnství, aby to hned opatreno bylo, napomenouti a opravdově se o to přičiniti mají pod skutečným trestáním.

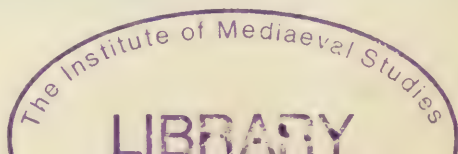
Také se na to pilně pamatovati má, aby při obci v čas nenadálého neštěstí řebříky, háky a tlouky vždycky před rukama pohotově se nacházely.

Sena, slámy a obilí ať se tak skládají a opatrují, což by kdo toho do stodol složití nemohl, aby bezpečně pro chození světlem zůstávati mohlo.

Oheň kdyby od koho (čehož Pán Bůh uchovati rač) vyšel, a ten pro nedbanlivost toho neuhlídal nebo uhlídajíc pokřiku hned neučinil, a zatím by se oheň rozmohl, ten na hrdle trestán bude.

Ohňů nebo uhlí pastevcům na pole letním časem žádný bráti nedopouštěj. A na kom to shledáno bude, ten hospodář bude o to skutečně trestán.

Jestlihy kdo od milíře aneb jiným způsobem požár udělal, ten beze vši milosti trestán bude.

Kdyby se také někdy mimo naději přitrefilo, že by les horel, hned všichni vůbec běžeti a hasiti sobě pomáhati mají. A kdo by toho zanedbal, přísně o to trestán bude.

Jestlihy kdy také jaký pokřik pošel za příčinou honění zlých lidí aneb z strany obrany před násilným pohybem a bouřkou, tehdy všickni vůbec k rychtáři se zběhnouti, a jakž by toho potřeba ukazovala, žádný v ničem na sobě scházeti dopouštěti nemá. Ale rozkazu vrchnosti se zachovati povinni budete.

A protož vedlé těch napřed ohlášených artykulův purgkmistr, rychtář a konšelé i jiní poddaní všickni vůbec poslušně a poddaně se chovati máte, ničehož nepřestupujíc, tak abyste milostivou vrchnost sobě zachovati, trestání pak a pokut všelijakých ucházeti mohli.

A tak jest konec tohoto zřízení panského, kteréž jest od J. M. vysoce urozeného pána, pana Volfa Dytrycha hraběte z Hardeku, z Kladska a v Wochantu (?), nejvyššího dědičného šenka v Rakousích a truksasa v Štyrsku a na Letovicích léta páně 1561 vydáno a při držení soudu, když se radda na rathouzi obnovuje, obci letovské přednešeno a čteno bývá, při čemž se zachovávatí mají a z toho nijak nevystupovati pod nemilostí a pokutami na to uloženými.¹⁾

¹⁾ Volf Jetřich jest psán po německu „Hardegg zu Glatz und im Machlande“; proto v opise zřízení jeho jest patrná chyba, psáno-li jest „v Wochantu“; má býti „v Mochlantu“. Ke jménu hr. Jindř. Václava Thurna jest ve zřízení přidán k obvyklému praedikátu „z Valsassiny“ též praedikát „z Kreycu“, protože předek jeho Antonín císař. Karlem V. byl učiněn říšským hrabětem a svob. pánem „zum heiligen Kreuz“. (Pozn. red.)

Zprávy vědecké.

Archaeologická kořist za r. 1904.

Podává Alois Procházka.

Drobné nálezy.

Blažovice. Z příbytkové jámy u „desátkového mlatu“ kostěné sídélko, zlomek kostěného hrotu šipky, hliněný přeslen.

Dědice. S pole u hamiltonského kříže tři kamenné sekyrky a kuželovitý přeslen.

Habrovany. Ze sídliště s volutovou keramikou v trati „Blatice“ kamenná sekyra a delší rohovecový nožík.

Horákov. S polí pod myslivnou: pěkně vyhraněný mlat neprovrtaný, dvě kamenné sekyrky, přeražené škrabadlo, několik pazourkových nožů, obsidiánový nožík, dvě kostěná šidla. — Z jámy se střepinami rázu slezského v „půllánech“: železné šidlo a střep červeně malovaný s lesklými tuhovými pásy.

Jezera. Na zdejších polích p. Ferd. Bajerem nasbírané kamenné nástroje: dva zlomky mlatů, úhledné dlátko kamenné, celé škrabadlo, velká sekyra, 65 dkg těžká, a 3 sekyrky menší.

Křenovice. Z cihelny Andrysikovy kamenná sekyrka. Jiná s polí ku Zbejšovu.

Křižanovice (u Slavkova). Na „padětku“ Jana Kohouta vyoraná popelnice, baňatá s kuželovitým vysokým hrdlem a s dvěma oušky, typická popelnicovým polím rázu lužického.

Milonice. Kamenný mlat-motyka.

Opatovice (u Rajhradu). Veliký jantarový korál z pohřebiště se skrčenými kostrami.

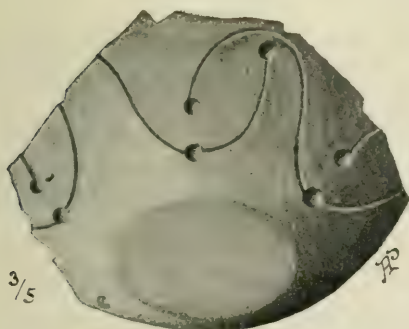
Orlovice. Větší kamenná sekyra.

Prštice. S poli „na čihadlech“ pazourkový nucleus, odštěpek obsidiánu, týl mlatu a čtyři kamenné sekyrky.

Pustiměř. Z cihelny hrobní nádoby: větší bezuchá baňka hrubě pracovaná a miska s vysedlým uchem. Zohnutá bronzová jehlice.

Radkovy (u Dřevohostic). Vápencová koule na dvou protilehlých místech navrtaná. V jamkách třetí počátky vývrtekův.

Sivice. S „Dílů“ kamenná sekyrka s vylámaným ostrím. — Hliněný přeslen z popelové jámy za stodolou rolníka J. Kubínka. Týž rolník rozšiřoval hnojiště a uhodil na vrstvu střepů neolithických; sestavil jsem z nich část baňky, zdobené rytou volutou a doličky. (Obrázek 1.)

Obr. 1.

Část neolithické nádoby ze Sivice.

Obr. 2.

Neolithická nádobka z Tvarožné.

Šlapánice. Z hraběcího písečníka hliněné válcovité závaží s otvorem směrem k výšce.

Tvarožná. V cihelně „pod kopečkem“ dobytá z příbytkové jámy vzácná nádobka, zdobená rytou volutou a třemi kolmo proraženými pupiky. Také hrdlo je šikmě ryhováno. (Obrázek 2.) — V srpnu vybral jsem z jiné jámy droboučkou nádobku. — Na panském poli „u studýnky“ našel jsem četné střepy keramiky římskoprovinciální a střepinový přeslen.

Velatice. Kamenná sekyrka.

Vomice (u Rosic). Z trati „na pecách“ krásný navrtaný mlat, 5 zlomků mlatových, vývrtek a sedm kamenných sekyr.

Žarošice. Velká kamenná sekyra a dva zlomky mlatové z „Vinohradův“.

* * *

Neolithické sídliště u Pozoríc.

Na panském poli „Poustec“ zjistil jsem na jaře 1904 kulturní vrstvu s četnými střepy, jejichž výzdoba přihlašuje místo toto do řady nalezišť neolithických s keramikou volutovou. Na rozoraném povrchu popelovité prsti nasbíral jsem kromě zbytků keramických též štipané a hlazené nástroje kamenné. Velmi hojně jsou tu zlomky přeražených desek žernovových.

Nádoby v sídlišti tomto užívané byly vesměs polokulovité bez hrdel a zrobeny většinou z jemné hlíny plavené. Jen málo střeptů přimísením tuhy jest šedých. Ostatní mají povrch bělošedý nebo cihlově rudý.

Ozdoba je buď nástrojem vpíchaná (5 vzorků), prsty vtlačena (16 vzorků), nebo rytá a to meandr (2 vzorky), přímé rýhy přerušované hrachovými dolíky (7 vz.), nebo voluta s okrouhlými nebo podlouhlými prohlubinkami (8 vz.).

Plastickou výzdobu tvoří pupíky a ucha přerozmanitých tvarův. Jen jednou zjištěn nalepený proužek s jamkami po prstech.

Pupíky jsou buď nahorě oblé nebo zarovnaný na plocho, prosté nebo dvojrohé, kolmou ryhou hluboce rozříznuty nebo jamkami krásleny.

Ucha jsou rohatá nebo oblouková; pěkné je pleskaté držadlo kolmo kulatým otvorem proražené a ryhované.

Ze hlíny byl tu ještě zploštělý předmět velikosti a obrysu husího vejce; má uprostřed otvor patrně udělaný prstem.

Pazourkových a rohovcových nožikův i jader nalezeno nemnoho. Kamenné nástroje hlazené zdejší jsou opotřebovány; mnohé jsou velmi jemně vyleštěny. Zvedl jsem tu šest sekyrek po jedné straně do ostří sbroušených, 2 zlomky škrabadel a tři nástroje neznámého účelu, podobné tvarem i zpracováním sekyrkám, ale na obou koncích mají místo ostří úzké otlučené hrany. Jemné toto otlučení, jakož i způsob, jakým při těchto hranách jsou poškozeny, svědčí, že nástroji těmito bylo něco klepáno. Našel jsem takovéto „klepadlo“ též na sídlišti téhož rázu u Habrovan, pak u Holubic a Dèdic.

Hromadný nález bronzových kruhů u Habrovan.

Dne 14. dubna pospěchovali volaři v „Padělkách nad habřím“ (mezi vesnicí a císařskou silnicí směrem ke Komořanům) na poli, které má v nájmě drnovický cukrovar od p. Kostelky z H. Za této práce vyvlekly radličky na jednom místě 4 bronzové kruhy nákrční, které si vzal hospodářský příručí p. Ant. Horák a z nichž pak daroval mně tři kusy. Čtvrtý kruh získal p. E. Synek v Holubicích. — Nákrčníky tyto jsou známého typu, jako všechny dosavadní hromadné nálezy těchto předmětů na Moravě.

Jediný z nich vymyká se neobyčejnou svou velikostí z družiny ostatních, jak vidno z tabulky:

	Delsí průměr	Kratší průměr	Průměr největšího průřezu	Váha
1. malý kruh .	15 cm	13 cm	11 mm	16 dkg
2. malý kruh .	15 cm	13½ cm	10 mm	19 dkg
3. velký kruh .	18½ cm	15·2 cm	18 mm	55 dkg

V blízkém okolí Habrovan udály se již hromadné nálezy těchto kruhů v Hlubočanech¹⁾ (4 kruhy, drát, puklice), v Dražovicích,²⁾ v Opatovicích²⁾ u Viškova (4 kruhy, 3 náramky), u Slavkova³⁾ (80 kusů), u Hodějic⁴⁾ (3 kusy), u Holubic⁵⁾. U Kroužka uložen byl podobný kruh ve hrobě se skrčenou kostrou⁶⁾.

Hrob s kostrou u Blažovic.

V trati „na dílech“ (k nádraží), známé častými nálezy starožitnickými, vyoral Vladimír Beneš na poli svého otce p. Jana

¹⁾ Časopis vl. muz. spol. ol., 1892, str. 104.

²⁾ Čas. vl. muz. sp., 1900, str. 14.

³⁾ Mitth. d. anthr. Ges. 1891, str. 15.

⁴⁾ Mitth. C. C. 1891, str. 134.

⁵⁾ E. Synek v Holubicích.

⁶⁾ České gymnásium ve Víškově. — „Pravěk“, roč. I., str. 151.

Beneše (z čís. 17.) dne 19. září 1904 několik lidských kostí, a hrabaje otkou, vyňal celý hrneček a misku. V příštích dnech potom objevil jsem tu kostru oráním valně porušenou a uloženou směrem sz.-jv. (nohy). Lebky nebylo v hrobě, kosti paží obráceny na jih, hrudní koš na sever, nohy natažené od kolen byly uorány. Kromě zmíněných nádobek byl v hrobě ještě jeden hrneček, podobný prvnímu a 2 misky; celkem tedy 5 nádobek. Hrnečky jsou práce jemnější a zdobeny na břichu 3 pupičky. Hrubší misky mají široká dna rovná. Všechny tyto nádoby podobají se nádobám ze známého velikého pohřebiště se skrčky u Opatovic u Rajhradu. (Pravěk, ročník I., str. 133. Hrnečky blažovické jako čís. 10. na tab. XIII.)

Žárový hrob v Horákově.

Rolník Jan Skotálek rozoral 20. března 1904 na svém poli v trati „Půllánech“ žárový hrob o dvou nádobách, které obsahovaly zuhelnatělé kusy lidských kostí a bronzový kroužek stočený z tenkého drátu. Jedna z nádob je miska s okrajem do vnitř ohnutým, druhá popelnice s hrdlem nízkým a velmi širokým.

Římské mince ze Žarošic.

P. T. Martinů, nadučitel v. v., pátraje po starších mincích, jež lid nalézal za práce polní, obdržel mezi jinými též dva stříbrné denáry římské, které laskavě přenechal do mé sbírky.

Jeden je poněkud potlučen, průměru 21 mm. Líc: Kolem korunované hlavy opis IMPCAESM ANT GORDIANVS AVG. — Rub nezřetelný: Sedící postava a kolem ní oblouk nečitelných liter.

Druhý denár je zachovalejší; má v průměru 18 mm. Líc: Loď poháněná 6 veslaři, nad jejichž hlavami třetí žerď se dvěma stuhami. Vesla z boku lodi vyčnívající jsou naznačena řadou šikmých čárek.

Nad lodí ANT AVG, pod ní IIIVIRRP.

Rub: 3 žerdi s válečnými odznaky (prostřední má orla s rozpjatými křídly), nad nimiž nápis v první polovině porušený: M PRAETORIARVM.

Třetího penízku, rovněž u Žarošic nalezeného, dostalo se mi od p. Rud. Malika. — Je bronzový, značně poškozen, 18 mm široký.

Líc: V levo obrácená hlava panovníkova s pětizubou korunou na temeni; při okraji objímá ji nápis: IMP CLAUDIVS AVG. — Na rubu zřetelná jest jen stojící postava se zvednutou levicí; pravou rukou drží kopí.

Dříve nalezeny u Žarošic již dva denáry římské. (Viz Čas. vl. muz. sp. olom., 1902, str. 32.)

* * *

Sidliště u Lešan na Prostějovsku.

Sděluje Ant. Gottwald.

V pravo silnice z Lešan ke Ždětínu protékají dva potůčkové zlíbky Dluhošticemi a Dzbelem. Pozemkům mezi oběma řeká se nad Dluhošticemi, vysoko položeným pak na Hůrách. Pole severně Dzbele nazývány jsou nade Dzbelem.

Kdysi ubíraje se po polích nad Dluhošticemi na protější svah nade Dzbelem, zdvihl jsem blíže planičky přerázenou sekýru kamennou a při povrchním ohledání jsem našel něco střepův.

Jelikož později jsem nenacházel nástrojů vůbec, domníval jsem se zprvu dle okrajů místy dosti četných, že jest tu pohřebiště, jehož některé hroby blíže povrchu byly zachyceny pluhem: leč dalším pátráním a pozdějším zakopnutím na několika místech nabyl jsem přesvědčení, že je tu sidliště značné rozlohy.

V místech planičce bližších jsou jámy se střepy z nádob popelnicových polí rázu slezského, ve vzdálenějších a výše položených pak i se zhytky nádob na kruhu točených.

Na rozoraných polích lze viděti střepův dosti, ale mazanice se objevuje jen na několika místech v nepatrných kouscích.

Pod ornici (asi 3 dm mocnou) bývá v půdě silně popelovité mimo střepy zejména mnoho zprerázených a rozštípaných kostí.

Mezi rozličnými střepy z různých nádob nejčastěji nalézáme části misek, většinou hnízdeckových, udělaných z hlíny čisté, dobře propracované. Mimo jeden případ, kde povrch je červený, jsou tuhovány vně i uvnitř, dokonale vyhlazeny a dostatečně vypáleny.

Na vnější straně pod okrajem mírně ohrnutým obíhá několik pásků mělce vtačených (č. 20.), zřídka nad nimi vinou se ještě

jemněji ryté obvodové rýhy a řada krátkých, ostře a šikmo rytých přímek (č. 13.). Ozdob jemných, ostrých jest nápadně málo (č. 22.).

Uvnitř byly nádoby tyto buď bez ozdob nebo bývaly krásně vtlačenými pásky přímočarými, oblouky a kruhy (č. 8., 15., 19.).

Misky o silnějších stěnách vykazují dokonalé vypálení, jsou slabě tuhovány a méně dovedně zdobený (č. 9.).

Zajisté všechny misky opatřeny byly odstávajícím ouškem, jež přečnívalo z polovice nad nádobku (č. 19.), vybíhalo z okraje a bylo přilepeno na bříse.

Dna byla vhloubena dovnitř.

Pod nádoby tyto podkládány kotoučové podstavce, z kterých se zachoval jen zlomek.

Baňaté a nízké hrnce prostřední velikosti měly na hrdle vytlačené pásky, často přerušované širšími kruhy, na bříse pak měly vymáčkuté svislé rýhy, někdy jen nepatrné, jindy dosti hluboko a široko vedené (č. 12., 16.).

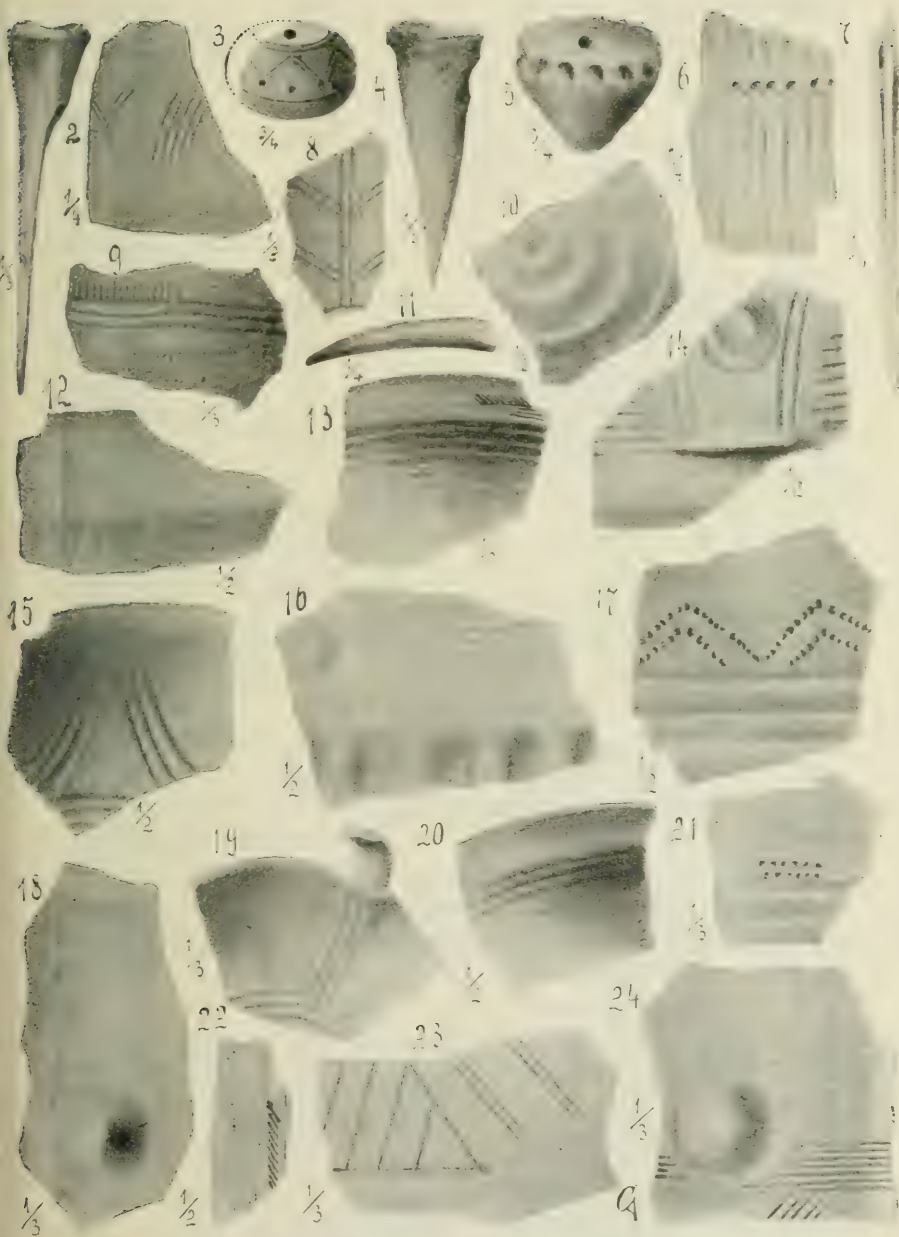
Obyčejná ucha s malým otvorem měla mělké rýhy podélné.

Na úlomicích z velkých tuhovaných nádob jsou ozdoby z pásů vtlačených neb rytých přímek (č. 2., 23.); nad nimi bývají vpíchané dosti hluboko okrouhlé jamky vodorovně (č. 21.) neb krokrovitě (č. 17.). Vmáčkнутý důlek zhusta obklopuje několik soustředných kruhů prsty vytlačených a vyhlazených (č. 10.); hojněji přichází ohepiatý jedním vyhloubeným kruhem, od něhož vycházejí pásy přímek. Místo důlku bývá i mírná vyvýšenina (č. 24.). Kolem některých nádob vinul se hladký neb prsty důlkovaný polováleček. Na nečetných střepech vidíme i sedlovité neb podlouhlé, málo vyvýšené pupíky (č. 14.).

Nádobi hrubé práce je všechno červené, mívá povrch hladký neb prsty svisle páskovaný (č. 6.), kolem hrdla, při okraji neb přes břich pásek s dolíky prstem neb dřívkem způsobenými, nalepené větší, podlouhlé a protáhlé pupíky na uchopení neb menší kuželovitě vytažené (č. 18.).

Získaných předmětů jest několik.

Z jedné jámy vydobyty tři kostěné nástroje, z nichž dva jsou ostře zahroceny (č. 1., 4.) a třetího velmi čistě opracovaného užívalo se za hladidlo (č. 7.). Jinde vyskytla se parohová výsada (č. 11.) osekaná a vyhlazená, patrně nástroj neřemeslný. Přesleny nalezeny tři. Jeden s podobou dvojkuželovou jest bez ozdob,

Ze sídlště nad Dluhošticemi u Lešan.

druhý kuželovitý je zdoben otisky prstu při základně (č. 5.) a třetí slabě tuhovaný kráslen rytými přímkami a doličky (č. 3.). Z hliněných předmětů vykopáno mimo to dosti dobře vypálené, neúplné menší závaží tvaru komolého jehlance. Kromě zmíněné přeražené sekyrky zdvihl jsem tu ještě pazourkový nožík. Z bronzu nebylo nalezeno dosud ničeho.

Jak již vzpomenuto vpředu, v místech výše položených mezi jamami se střepy rázu slezského jsou nečetné jámy chudé, výhradně se střepy z nádob kultury římské rázu stradonického.

Střepy na dvou místech vykopané pocházejí z nádob vesměs robených na kruhu hrnčířském, vykazují namnoze vypracování dokonalé, čisté a jsou dobře vypáleny.

Jedny patří hrncům o silných stěnách ke dnu málo zúženým, od hrdla až ke dnu shora dolů ryhovaným (často též bez ryh), se silným okrajem slabě ovaleným. Jsou dělány z hlíny tuhou promíšené. Tuhy jest někdy přidáno tolik, že možno jimi pěkně psátí, a na místě, kde byly zachyceny motykou, lesknou se a mají vzhled jako ryzí tuha.

Druhé pocházejí z mis, připomínajíce úplně svým tvarem mísu na tab. L. č. 7., již vyobrazuje Dr. Pič v díle „Hradiště u Stradonic jako historické Marobudum.“ Střepy tyto na povrchu leskle černé, hladké, mají okraj slabě ovalený. Vyskytly se též dovnitř zahnuté kraje z misek talířkových.

Nástrojů zde nebylo nalezeno. Jen opodál zdvihl jsem kořečko vykroužené z ryhovaného střepu ode dna.

Rozorané jámy s keramikou slezskou lze poznati i na Hůrách. Zakopnutím na zkoušku objevilo se něco střepův a kostí.

Nade Dzbelem vystupují pozemky stupňovitě na sever. Zde r. 1895 vykopali pp. uč. Ant. a Ed. Stratilové z kulturních jam četné střepiny, zpracované a provrtané kosti, přesleny a drobnou nádobku, kteréžto předměty jsou uloženy ve sbírkách Vlast. muzejního spolku v Olomouci.

Téměř hned nad potůčkem pozorujeme tu na rozoráných polích černá místa popelovitá, zdaleka se lišící od hnědé půdy okolní. Místa tato se prostírají odtud v řadě směrem na sever po svahu až k planičkám u bílovské chmelnice. Východně nich jsou tu a tam některá jen jako potroušena.

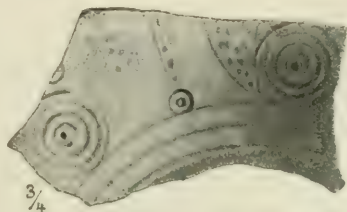
Kopáním na několika místech našli jsme silně popelovitou vrstvu, obsahující nečetné střepy, hojně kosti a kousky mazu s otisky plev a zbytky ječmene. Jámy jsme nenalezli.

Málo střeptů rázu slezského a z nádob z doby cis. římského našel jsem v popelovité vrstvě pod ornici pohromadě.

Některé jsou tuhovány na povrchu a leštěny; měly ornament vtlačený i rytý, jako nad Dluhošticemi. Střepty z větších nádob, hnědočervené neb na povrchu černou vrstvou potažené, měly přilepené pásy, prsty důlkované. Obyčejné, z okraje vytažené ucho ze šálka nalezeno jen jedno.

Zvláště vkusně a umělecky ornamentován je střepe ze spodu netuhované misky, asi na kruhu dělané (obr. 1.), na němž s druhé strany vyryty jsou dva souběžné oblouky, části to kruhů, jež zvenčí obíhaly kolem dna.

Častěji naskytly se střepty z nádob na kruhu točených, někdy s velmi značnou přísadou tuhovou, s okraji ztlustělými, z nichž jeden zdoben dvojnásobnou řadou obrácených C, jiný pak opatřen vyvýšenými pásy se šikmými vřepy tečkovitými. — Na jednom střepe, příslušejícím hrnci ke dnu znenáhla se zužujícímu, se staženým hrdlem a s okrajem mírně ohrnutým, vinul se pod hrdlem vyvýšený pruh prsty vytlačovaný, od něhož po celé ploše až ke dnu byly ve vodorovných řadách otisky palce a ukazováčka. Nádobu tato měla tuhované hrdlo i vnitřek a nebyla leštěna. Vnějšíšek s ozdobou štípanou byl hnědočervený. Hrnc, patrně bezuchý, byl práce ruční.

Obr. 1. Úlomek misky od Lešan.

Nenalezli jsme nástrojův ani na povrchu ani za kopání.

Jak z nepatrných nálezů zřejmo, pravděpodobně místa nad Dluhošticemi, na Hůrách i nade Dzbelem ohydlena byla zároveň, bylo to vlastně jedno veliké sedliště.

Ač jsem dal o prázdninách na zkoušku kopati skoro všude, kde popelovitá půda a střípky pluhem byly vyhozeny, přece nepodařilo se mi uhoditi na slušnější jámu.

Nieméně považuji místa tato za důležitá a doufám, že dalším pátráním roku příštího se mi podaří otevřítí jámy s inventářem bohatším, o čemž podám zprávu příležitostně.

Rozhodnutí sporu mezi klášteřem Luckým na Dyji a čtyřmi poddanými obcemi r. 1701.¹⁾

Podává Dr. Jan Reichert.

Vrbovec, klášterní osada lucká na Znojemsku, požíval již od založení svého neobyčejných výsad, tak že nebyl ani závislý na vrchnosti své klášterní, ba měl také svůj soud, jemuž podřízeny byly některé vesnice sousední. Ale za 16. a 17. století byl klášteřem zkracován o své výsady, tak že Vrbovci ukládány roboty a jiné dávky, a také soudní moc jeho obmezována. Vrbovečtí sobě stěžovali u císařského dvora r. 1677, ale marně; klášteř nedbaje císařských nařízení utiskoval Vrbovecké dále. Tito pak, nechtějíce se podrobiti vůli klášterské, vzdorovali, až teprve vojskem byli násilně přivedeni k poslušnosti. Spor mezi praemonstratským klášteřem Luckým a poddanými jeho obcemi, zvláště Vrbovcem (Urbau), k nimž se poji také ještě obce Strachotice (Rausenbruck), Oleksovice (Olkowitz) a Chvalovice (Kallendorf), královským tribunátem na Moravě císaři a králi s obšírným dobrozdáním byl předložen na rozhodnutí.

Císař rozhodl dne 15. června 1701:

1. Co se týče selské roboty, kterou ony čtyři obce popírají konati, se nařizuje, aby poddaní konali robotu, pravou a poddanskou, ku královskému klášteři Luckému, a to po celý týden, jako nyní jest obyčejem v markr. Moravském, na prospěch vrchnosti. Dále se praví v reskriptě: Nieméně jsme se pohnuli a povinnou robotu restringovali na tři dni celé v týdnu s doložením,²⁾ že se tato úleva týče též pololániků (nikoliv jen čtvrtlániků) s přídavkem, kdykoliv potřebuje vrchnostenské hospodárství, jako za dohy senoseče, žatvy, stavby a za jiných neodkladných potřeb, aby mohlo ony čtyři obce míti k robotě po celý týden. Při čemž budiž přihlíženo k tomu, aby dny, kdy v jednom neb po několik týdnů se pracovalo více aneb kdy se jich užívalo na povozy, aby se odčítaly od povinných dnů

¹⁾ Dle rukopisu v archivě Musea král. Českého. (Rescripta mor., tomus V.)

²⁾ Patentem císaře Leopolda I. ze dne 28. června r. 1680 platným v Čechách ustanoveno, aby poddaní vrchnosti své robotovali toliko 3 dni za týden. Patent se stal všeobecně platným na Moravě r. 1717.

robotných. Jako nyní každá vrchnost má právo požadovati na poddaných for neb potahů, jak v zemi tak mimo zemi, tak i klášter jest oprávněn, žádati na svých čtyřech obcích jako nyní pvozů v zemi i mimo zemi. Aby však poddaným pvozy ty příliš nebyly obtížny, chceme, aby nynější opat i nástupci jeho, „kdykoliv přes noc s povozem někde musí zůstatí“, dali obrok koním, a to jednomu koni půl osminy ovsa (čtvrteci) a pacholkovi na den 7 krejcarů, a zároveň aby opat zaplatil též mýto a maštálné, t. j. za stání v konírně.¹⁾

2. Co se týče šenkování vína, piva a kořalky, ponechává se vrchnosti exercitium, t. j. právo dáti šenkovati vína, piva a kořalky v oněch čtyřech obcích, ale s rozkazem, aby ani nynější opat ani nástupci jeho nebyli oprávněni dávatí poddaným pivo a kořalku dům vedle domu, nýbrž chtějí-li v oněch čtyřech obcích šenkovati pivo neb kořalku, aby si zde vystavěli rádnou hospodu a hospodského sami přijali na své útraty. Co se týče šenku vína, ponechává se oněm čtyřem obcím úplně, aby své vlastní víno ze svých vinohradů ve svých domech šenkovaly s podotknutím, aby v těch čtyřech obcích klášter nešenkoval ani starého ani mladého vína. Každá obec jest povinna, od své nynější i budoucí vrchnosti každoročně desitivědrový sud (bečku) starého vína přijmouti za mírnou cenu a uchovati ve svých soukromých domech. — Hospody však bez svolení vrchnosti nejsou nijak oprávněny poddaným vydávati víno.

3. Co se týče olekovského rybníka, poznáváme, že patří vrchnosti klášterní a nikoliv obyvatelům olekovským: při tom zůstane.

4. Radnice čili rychta zůstává obyvatelům olekovským a budiž jim vrácena dle vyrovnání.

5. Olekovští protestují proti dávání sýrů (jinak zvanému Weisheitzins, daň letniční), ale nemajice k tomu dokladů, zůstávají na dále povinni dávatí plat tento.

6. Čtyři obce jmenované chtěly se zbaviti povinnosti noční hlídky osobní vůbec aneb i platu za ně, v čemž však se jim toho nepovoluje, neb jest to obyčej v zemi. Olekovští se

¹⁾ Na toto rozhodnutí o povinné náhradě poddaným za daleké pvozy odvolává se císař r. 1710 ve sporu vrchnosti Velkomeziříčské s poddanými svými.

však osvobozují hlásek, poněvadž jsou povinni hlídati rybníky blíže Oleksovic.

7. Co se týče přediva (Gespunst), povinnosti této je osvobodil zemřelý opat Norbert Pleyer¹⁾, a zůstává při tomto osvobození.

8. Slysíme, že jmenovaný opat Pleyer ve Chvalovicích kasíroval dvůr a učinil z něho hospodu, kterou však uškodil obci. Nynější opat jest povinen, aby přijal roli toho domu pro klášter a vystavěl dům k roli, aby se získalo číslo kontribučenské berní platíci a takto obci nebylo ztraceno.

9. Co se týče přijetí sirotka do služeb v panském dvoře, vypovídá císař, že v markrabství Moravském každá vrchnost má právo vzít sirotky a své poddané do služby na svých panských dvorech. Totéž platí tudíž také u jmenovaných čtyř obcí. Ač uznává císař i v tomto případě právo vrchnosti na poddané, přece ustanovuje, aby sirotek, byl-li po tři léta ve službě vrchnosti, nadále k tomu nebyl přidržován, k čemuž ještě se dodává, naskytne-li se sirotkovi mezi službou dobrá příležitost, aby se oženil, že nemá mu vrchnost v tom brániti, kdyby ani ještě neuplynula tříletá doba služební.

Ostatně o těchto všech věcech již rozhodla (v Brně r. 1679) královská komise. Nynější svrchu jmenované rozhodnutí budiž oznámeno v zemi, abychom dále nebyli obtěžováni.

Ve Vídni, dne 15. června 1701.

V císařském rozhodnutí, o něco později vydaném dne 13. ledna 1702, ustanovuje císař, jak mají býti potrestáni povstalečtí poddaní z Vrhovce, a nařizuje, aby za případné renitence provinilci ztrestáni byli podobně. V reskriptě tom totiž vykládá císař, že slyšel s nelibostí, jak Vrhovečtí jsou tvrdší a neústupní, ač již i vojskem musili býti přiváděni ku poslušnosti. Dále rozkazuje císař, aby vyslanci Vrhovečtí byli zatčeni a na Spilberk zavedeni a aby po vykonaném výslechu

¹⁾ Norb. Pleyer byl opatem klášterním r. 1660—1679; byl výborným hospodářem, finančníkem, vynikal také učeností.

byli potrestáni dle výše provinění. Co se týče poddanych Filipa Bringra a Štěpána Drly, ponechává císař při návrhu, aby totiž první byl potrestán veřejnou prací na půl roku a druhý na dva měsíce.

Dále nařizuje císař král. tribunálu a jiným, kdyby se podobné renitence naskytly kdekoli v zemi, aby podobně si vedli a rozsuzovali jako v tomto případě. Vrchnosti kláštera Lučkého, jakož i jiným vrchnostem, budiž známo, že mají právo, aby neposlušné a povstalecké poddané přinutili prodati grunty a vyhnati robotníky ze statku. Takto uprázdněný pozemek budiž opět osazen novým, schopným a dobrým rolníkem.

Vidno, jak byla robota zlá!

Zpráva

z Kommissse na přírodovědecký výzkum Moravy.

Nové naleziště štramberského vápence ve Vlčovicích u Příbora.

Napsal Dr. M. Remeš.

Lokalita Vlčovice¹⁾ známa je v literatuře jen jako naleziště t. zv. exotických halvanů štramberského vápence. Zmiňuje se o ní Hohenegger a praví²⁾ (str. 15.), že exotické valouny štramberské se zde vyskytují v mladších vrstvách křídových, jako v Tiché, Chlebovicích, Rychalticích. Na své geognostické mapě severních Karpat zaznamenává zde též autor jmenované valouny ve vrstvách frýdeckých na horním toku malého potůčka, který teče od západu na východ a u Vlčovic se vlévá do řeky Lubiny.

Abych blíže seznal rozšíření štramberského vápence u Vlčovic, prozkoumal jsem letos v létě lokalitu a podávám zde o ní zprávu.

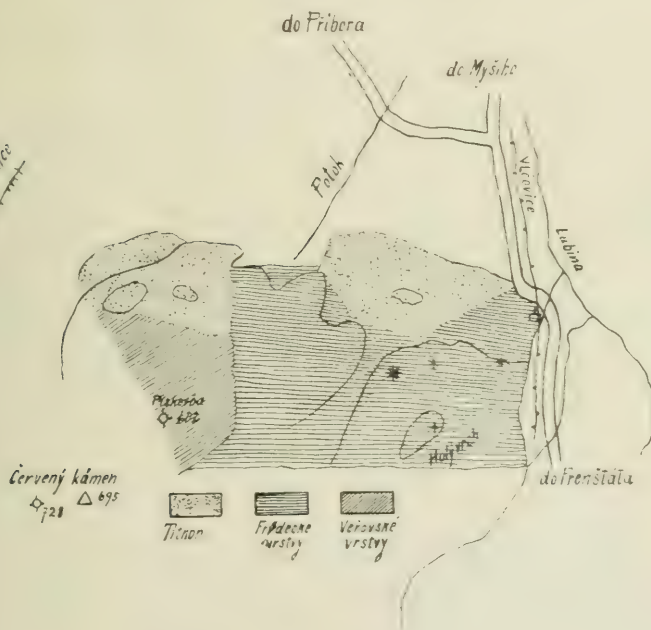
Opustíme okresní silnici z Příbora do Frenštátu u záhybu před kostelem Vlčovským nedaleko hostince, který právě stojí u cesty, a ubíráme se polní cestou směrem na Kopřivnici (viz náčrt). Sotva jsme ušli asi 200 kroků, napadnou nám četné kousky bílého vápence, na polích a na cestě rozházené, v nichž ihned poznáme vápenec štramberský. Mnohé z nich jsou omlety. Dáme se po polích trochu na levo. Čím dále postupujeme do výše, tím více nalézáme kouskův.

Nad Vlčovicemi vystupují zde dva pahorky, které jsou odděleny malým sedlem. První se jmenuje „Hůrka,“ druhý

¹⁾ Vesnice jihovýchodně Příbora, asi na polovici cesty mezi Příborem a Frenštátem.

²⁾ Die geognostischen Verhältnisse der Nordkarpathen etc. 1861.

„Fialka“. Na mapě generálního štábu — list Nový Jičín z r. 1876 (měřítko 1 : 75.000) — zaznamenána nad kostelem jenom výška 333 a nad západní částí vyvýšeniny název „Loužka“. Hohenegger označil zde frýdecké vrstvy, které v této krajině zasahují až k Tiché, Frenštátu, Lichnovu a zaujímají také horu „Červený kámen“. Kdežto vrchol Hůrky je porostlý jehličnatými stromy, jest Fialka — mimo několik stromů na vrcholku — holá a skýtá

Obr. 1. Mapa rozšíření tithonu u Vlčovic.

jíž svým vnějškem stejný pohled, jako tithonské vrchy štramberské. Na několika místech na výši Fialky otevřen je lom bílých vápencův. Vyskytuje se zde vápenec, který souhlasí se štramberským, mimo to však také vrstvy více břidličnaté, pevné, lomu lasturovitého, které jsou velmi podobny stejné hornině, kterou znám z Rychaltic a ve které se vyskytuje hojně *Terebratula simplicissima* Zeusch. Jsou-li vrstvy tyto mladší a tvoří-li snad horní pásmo na štramberských vápencích uložené, nelze dnes rozhodnouti, protože jsou lomy otevřeny nedostatečně. Nemůže býti

však pochybnosti o tom, že se zde jedná o samostatný útes štramberského vápence a nikoli snad o veliké jeho exotické balvany. Pokud se týče rozsahu útesu, mohl jsem zjistiti, že sahá na západ až k potůčku, který teče od Pískovně směrem severovýchodním. Kdežto na straně na sever obrácené můžeme sledovati tithon až skoro do vzdálenosti 200 kroků ke kostelu, na straně jižní sahá jen asi do polovice horského pásma, asi k sedlu, které dělí Fialku od Hůrky. Hůrka na této straně je složena celá z bělavého a šedého pískovce, který zde, jak vidno, v lomech místy otevřených jest uložen v mohutných vrstvách a nepochybně patří k vrstvám frýdeckým.

Jak jsem podotkl, jsou na mapě Hoheneggrově označeny exotické valouny štramberské u Vlčovic. Při bližším srovnání mapy se skutečností shledal jsem, že Hohenegger zaznamenal valouny vápencové, které jsou na horním toku potůčka, popsané vrchy na jihu ohraničujícího.

Podotýkám ještě k tomu, že valouny vápencové se vyskytují na obou svazích Hůrky a Fialky, na severním i na jižním. Pamatuji se, že za dřívějších dob byly ve Vlčovicích vápenky, ve kterých tamní rolníci pálivali vápno. Valouny nejsou všechny stejné. Našel jsem zde několik druhů hornin; jsou to:

1. Typický šedavý vápenec štramberský.
2. Vápenec štramberský s hojnými organickými zbytky — t. zv. brekie ulitová.
3. Opukovitá hornina barvy světløšedé, žlutavé.
4. Opukovitá hornina barvy tmavošedé až černavé.
5. Brekie skládající se z malých kousků vápence štramberského, černě zbarveným tmelem spojených.
6. Kousek vápence červeně zbarvený, jako vápenec kopřivnický.

Samostatný útes vápence štramberského u Vlčovic není označen, ale za to něco dále na východ u Kopřivnice, v místech kde na generální mapě nalézáme označení Pískovna, kteréžto pojmenování také je rozšířeno mezi lidem. Pískovnu lze dobře viděti s vrchu „Fialky“, také lom v ni otevřený, ve kterém však dle udání tamních lidí neláme se vápenec, nýbrž pískovec. Bylo mi sděleno, že na straně ke Kopřivnici se láme vápenec štramberský. Sám jsem již neměl kdy, abych prozkoumal tamější lokalitu, nepochybuji však o pravdivosti udání, a to tím méně,

protože údaje ty souhlasí s mapou Hoheneggrovou. Konečně připomínám, že také Klvaňa ve Vlastivědě Moravské (díl I., str. 62. a 66.) jmenuje jako naleziště štramberského vápence vrch „Pískovňu“ východně Štramberka a Koprivnice.

Zbývá ještě promluvit o zkamenělinách, které podařilo se získati mému otci z Vlčovic:

1. Kousky korálů blize neurčitelné, dvěma druhům patřící.
2. Thalamopora Zitteli Zeise.
3. Peronidella sp.
4. Ellipsactinia ellipsoidea Steinm.
5. Balanocrinus subteres Münst.
6. Průřezy ostnů ježovek neb článků lilijicových.
7. Serpula sp., zbytky rourek.
8. Prosopon sp. z části v hornině skrytý. Ač je pěkně zachovalý, nebylo možno vypreparovati exemplár celý a přesně určit.
9. Rhynchonellu sp. jmenoval jsem již v práci o rychaltické fauně z černavého vápence.
10. 3 kousky — jádra kamenná bivalv blize neurčitelná.
11. Cyldrites sp.
12. Dva negativní otisky žebernatých ammonitův.
13. Neurčitelné úlomky hladkého ammonita.
14. Aptychus — fragment.
15. Belemnites ensifer Opp.
16. „ cf. bipartitus Blv.
17. Větší počet úlomků menších belemnitův.

Z těchto zkamenělin poskytlo možnost přesnějšího určení 5 druhův. Poohlédneme-li se po rozšíření jejich, shledáme:

1. Thalamopora Zitteli Zeise známa je z vápence štramberského ze Štramberka, Rychaltic, Hory Sv. Ignáce, Skaličky, Koňákova, Vilamovic, Chotěbuze, Višlice.

2. Ellipsactinia ellipsoidea Steinm. jenom ze Štramberka.

3. Balanocrinus subteres Münster vyskytuje se ve vrstvách t. zv. kopřivnických, pak v tithonu rogoznickém a czorsztynském, ve vápenci diphyovém u Fondí, v horní švábské juře. Protože se udává, že Balanocrinus subteres se počíná vyskytovat již v t. zv. Ornatenthon, je podobno pravdě, že rozličné druhy mají stejné články stopky. Nepadá zde na váhu tedy vyskytování článků tohoto crinoida.

4. *Belemnites ensifer* Opp. známe hlavně z bílého vápence ze Štramberka, z vrstev t. zv. kopřivnických. Další naleziště jsou: Vápenec diphyový (Folgaria u Rovereda, Cadine u Tridenta), Lémenc u Grenobla — tedy vesměs tithon. (Štramberské vrstvy.)

5. *Belemnites* cf. *bipartitus* Blv. ve stejném zachování připomínám z kopřivnického vápence.

Konečně dodávám, že *Prosopon* sp. souhlasí úplně s nálezy štramberskými, nelze jen určití přesně, který druh jest to.

Z napsaného patrně, že přesně určitelné zkameněliny z Vlčovic se vyskytují jen v tithoně, a to předem ve štramberských vrstvách.

Zprávy spolkové.

Zprávy z Moravské musejní společnosti.

Zprávy z odboru vědeckého.

V pondělí dne 14. listopadu 1904 konala se první schůze třídy filologickohistorické, a tím se počalo čtvrté období vědeckého odboru českého vůbec.

Třídní předseda p. prof. dr. Kameníček, uvítav pp. účastníky, promluvil o usnesení musejního kuratoria ze dne 6. června 1904. dle kteréhož usnesení má kuratorium na poradu kommissi osmičlennou jakožto výbor přednáškový, totiž dosavadní předsedy a sekretáře odborové (4 Č., 4 Ň.), a kommisie tato podává kuratoriu návrhy o přednáškách a demonstracích konaných. Do budoucí valné hromady tudíž bude v třídě filologickohistorické fungovati praesidium dosavadní (prof. dr. Fr. Kameníček, předseda, prof. Fr. J. Rypáček, sekretář).

Potom přednášel p. prof. Rudolf Dvořák „o účasti stavů moravských za poslední korunovace české r. 1836“. Vyloužil snahy stavů moravských, kteří, uznávajíce vždy Moravu za zemi přivtělenou království Českému, hleděli sobě zachovati samostatnost největší. Prohlašovali, že jsou sice many králův, nikoli však stavů českých. Snahy tyto projevovaly po každé, měl-li býti nastolen nový panovník, tudíž také za poslední korunovace české r. 1836, kdy byl korunován císař a král Ferdinand Dobrotivý. Pan přednášející promluvil obšírně o vyjednávání, konaném proto mezi stavy moravskými a zemským hejtmanem moravským (hr. Al. Ugartem) s jedné strany a s dvorskou kanceláří a s nejvyšším úřadem hofmistrovským se strany druhé. Nemo-

houce se stavové dožádati holdování samostatného v Brně, svolili sice, aby vyslána byla korunovační stavovská deputace do Prahy, ale si vyžádali podrobných předpisův, jimiž mělo býti vyznačeno výlučně a zvláštní postavení markrabství Moravského i stavův jeho. Všechno toto jednání vyličil pan přednášející dle rozsáhlých akt korunovačních, uložených o dvou fasciklech v mor. archivě zemském. Tiskem vyjde přednáška jako část páté (poslední) knihy „Dějin Moravy“, vydávaných „Vlastivědou Moravskou“. —

Ve čtvrtek dne 17. listopadu 1904 konala se první schůze třídy mathematickopřirodovědecké (mimořádně v posluchárně fysikálního ústavu české techniky, propůjčené laskavostí p. prof. Vlad. Nováka). Po zahájení a uvítání schůze p. třídním sekretářem prof. Vl. Novákem přednášel p. dr. Fr. K. Studnička, docent české vys. školy technické, „o parietálních orgánech obratlovcův“. Předeslav stručný výklad o dějinách výzkumu, o všeobecných morfologických poměrech a o genesi orgánů parietálních, demonstroval projekcím mikroskopem řadu zajímavých praeparátů parietálních orgánů všech skupin obratlovcův. Mimo to předložil několik pěkných a instrukčních kreseb, znázorňujících jednotlivé podrobnosti mikroskopické stavby jejich. Demonstrovány praeparáty byly originály k vyobrazením, uveřejněné p. přednášejícím v monografii jednající o parietálních orgánech těchto. *Fr. J. Rypáček.*

* * *

Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti.

Schůze dne 4. července. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Zahájiv schůzi připomněl p. praesident, že se končí dvacátý rok, kdy J. Ex. p. zemský hejtman hr. Felix Vetter-Lilie byl povolán za náčelníka samosprávy zemské, a vyžádal si za všeobecného souhlasu, aby směl jménem Mor. mus. společnosti velezasloužilému repreasentantovi markrabství moravského blahopřáti za veliké zásluhy, jež si vzácný jubilant zjednal o blaho země naší. — Rovněž jednomyslně schválen další návrh praesidentův, aby kuratorium p. kuratorovi zem. škol. inspektorovi dru. Karlovi Schobrovi blahopřálo k šedesátým narozeninám; neboť p. zem. šk. inspektor jako zástupce ministerstva kultu a vyučování v kuratoriu vždycky ukazuje největší zájem o museum. — Poslední dobou darovali sbírkám musejním p. J. Fischer, maj. usedlosti v Hrušovanech,

staré hliněné nádoby, nalezené za přestavby domu jeho v Kozi ulici v Brně, p. předseda lidovědného odboru ryt. Josef Januschka, c. k. místodrž. vicepraesident, sbírku fotografií z Viškova, pí. M. Krausová z Hranic hmoždír (z r. 1700) a oltářik, MUDr. Krones ryt. Marchland ze Štyr. Hradce podobiznu a rukopis svého zesnulého otce prof. dra. Františka rytíře Krones, p. vl. rada Al. šl. Janeček pamětní spis vlast. zem. pomocného spolku Červeného kříže, podobizny dvou skupin spolkových a podobizny J. E. zesnulého zem. hejtmana bar. Vojtěcha Widmanna a nyn. zem. hejtmana J. E. hr. Fel. Vetrá-Lilie, p. konservator dr. Frant. Slavík, prof. v Praze, dva tiskopisy, p. konservator Ad. Sterz, ředitel ve Znojmě, sbírku starých tiskův. Pp. dárcům projeveny díky. — Znamení podobizna kard. Frant. Dietrichštejna, po přání kuratoria vypracovaná p. konservátorem prof. Em. Pírchanem, byla přijata s díky, a p. umělci povolen čestný honorár. — Kurator p. prof. Em. Bayer podal obšírnou a zevrubnou zprávu o stavu geologických sbírek musejních, jakož i o způsobě, jak by se měly upravit. Navázav na zprávu referentovu promluvil p. praesident o potřebách ostatních sbírek a navrhl, aby přednostové odborných oddělení byli požádáni za vypracování zpráv o nynějším stavu všech sbírek a o dalším zvelebování jejich. Zpráva p. prof. Bayera a zprávy pp. přednostů budou pak základem budoucích soustavných prací v museu našem. Návrh p. praesidentův přijat jednomyslně, a p. prof. Bayerovi poděkováno za zprávu přednesenou.

Schůze dne 26. září 1904. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Zahájiv schůzi vzpomněl p. praesident nedávného skonu konservatora p. Jindřicha Dvořáka. Přítomní poctili zesnulého spisovatele povstáním se sedadel. — Sbírkám musejním darovali advokát dr. Jakub Eckstein mince, pí. Heřma Erlachrová ilustrované dopisnice, konservator p. dr. Ant. Fleischer, c. k. zdravotní rada v Brně, sbírku hymenopter a orthopter (vědecky velecennou a vlastní píli sebranou), konservator p. prof. Ed. Domluvil z Valašského Meziříčí předměty lidovědné, konservator p. uč. Kar. Gerlich z Modřic předměty praehistorické, konservator dp. Jan Jelinek, farář v Bojkovicích, staré knihy, lepty a keramické předměty, konservator p. uč. Jan Knies z Rogendorfa sbírku ze svých palaeontologických nálezů, konservator p. prof. Arnošt Krejčí

z Hodonína předměty lidovědné, konservator p. Karel Lick, pokladník ve Svitavách, mince a illustrované dopisnice, konservator p. prof. Em. Moser ze Štyr. Hradce miniaturu Fügrovu a staromexického bůžka, ct. lesní správa kníž. Liechtenštejna z Olomouce fotografie kostry z vápencového lomu v Mladci, p. Alb. Padowetz kus antické vasy s bohatým ornamentem, p. dr. Jan Palacký, univ. prof. v Praze, herbář, pí. Ant. Titlová z Vidně hud. rukopis svého zesnulého chotě, dvor. kapelníka Titla, pí. Em. Weissová dvoje umělecké hedvábné vyšívání, p. hr. Han. Wilczek publikaci, p. konservator farář Ign. Zháněl z Troubska kraslice a p. konservator prof. Hugo Zimmermann z Lednice předměty praehistorické. Pp. dárcům projeveny díky. — Důležitým předmětem jednacím byla též porada o nynějším stavu a o dalším zvelebování zemského musea vůbec a všech sbírek jeho zvláště. Uváženy zprávy odborných referentů ze všech oddělení musejních, a usneseno jednomyslně, aby zprávy tyto byly vytištěny a odezdány zem. výboru se žádostí, aby výbor zkoumal přání ve zprávách projevená a vymohl na sněmě zplnění jejich na prospěch musea zemského. — Zprávy vytištěné jako celek budou také rozeslány časopisům denním a přidány k oběma časopisům musejním. — Za řádné členy přijati pp. Karel Klima, zemský oficiál, Vilém Löw, c. k. rada zem. soudu, Hanuš Machotka, zemský oficiál, Rudolf Schmid, zemský oficiál, vesměs v Brně, a Emil Tutsch, učitel v Jevíčku.

Schůze dne 7. listopadu 1904. Předsedal p. praesident prof. dr. Kameníček.

Zpráva praesidentova o výsledku žádosti podaných zemskému výboru (resp. sněmu) přijata na vědomí. — Na pozvání rakouského uměleckého a průmyslového musea ve Vídni, aby se Františkovo museum zemské účastnilo zamýšlené výstavy domácího průmyslu uměleckého, a po referátě předsedy lidovědného odboru musejního p. místodrž. vicepraesidenta ryt. Januschky usneseno, aby na výstavu byl půjčen výběr předmětův musejních, svolí-li zemský výbor. — Návrhy knihovní kommisce, přečtené pp. kuratory arch. dr. Bretholzem a prof. dr. Šujanem a zem. knihovníkem p. cis. radou dr. Schramem i amanuensem p. dr. Jarníkem, byly schváleny bez rokování. — Na vědomí přijata a schválena zevrubná zpráva kuratora p. prof. dr. Jar. J. Jahna o některých moravských a českých sbírkách geologickopalaeontologických. Panu prof. Jahnovi pro-

jeveny díky za obětovnou práci (po návrhu kuratora p. dr. Fischla).
— Sbírkám musejním darovali pp.: konservatorové vrch. geometr Aug. Burghauser praehistorické předměty, inž. Inn. L. Červinka rukopis, odb. uč. Kar. Czizek 16 druhů libel, prof. dr. Fr. Dvorský nerosty, uč. Jan Knies sbírku zkamenělin; p. kons. rada řed. dr. Pavel Vychodil Susilův příruční výtisk Moravských národních písní z r. 1835, sl. městská rada uherskohradištská, místodrž. radové Molinek v Jihlavě a Wacha v Uh. Hradišti, pi. Hermína a sl. Marie Erlachrová fotografie a pohlednice. Pp. dárcům poděkováno.
— Za řádné členy Mor. mus. společnosti přijati pp. Karel Drögsler, fin. úč. oficiál, M. U. Dr. Viktor Herling, lékař, Karel Jablonský, abiturient státní reálky, Josef Mikesch, právník, Eduard Schušík, prof. něm. st. reálky, Ant. Syrový, zem. úč. revident, vesměs v Brně, J. U. Dr. Karel Čermák, advokát v Břeclavi, Josef Matějčík, uč. v Husovicích, a Richard Tenora, kooperator v Náměšti n. Jihl.

Literatura.

Vlastivěda Moravská. II. Místopis: Ivančický okres. Napsal Augustin Kratochvíl, kaplan v Popovicích. V Brně 1904. Nákladem Musejního spolku. Věnováno spisovatelem památce našeho buditele, spisovatele a ctilodného kněze B. M. Kuldy, rodáka královského kdysi města Ivančic. Cena 5 K.

Musejní spolek vydal dosud z Vlastivědy moravské 9 okresů: Brněnský, Břešský, Bučovský, Jihlavský, Blanský, Kunštátský, Litovelský, Ivančický a Znojemský. O každém bylo v různých listech referováno. Referáty byly dílem příznivé, dílem nepříznivé. Spisovatelé všech okresů vykonali značnou práci, za kterou všichni zasluhují úcty a uznání. Však nepodařila se práce všem stejně. Všichni dali na jevo píli a dobrou vůli a zachovali jednotný postup práce dle Slavíkova okresu Brněnského, jenž byl vydán jako vzor. Popsati okres dle daného vzoru není věc snadná. Nepostačí k tomu jen dobrá vůle a bedlivá práce, nýbrž třeba k tomu také hojných vědomostí, má-li práce nová znamenati pokrok proti práci Schwyovové a Volného. Kdyby Vlastivěda Moravská neměla býti pokrokem proti pracím starším, pak bylo by škoda nákladu na dílo tak rozsáhlé, neměla by užítku z něho ani věda ani obecnost, pro které se vydává. Pokrok ten musí býti patrný ve vědomostech geologických, přírodopisných, historických, folkloristických a statistických, čili v oborech, o kterých popis okresu obecnost poučuje. Tolik oborů vědecky dokonale ovládati dopřáno málo smrtelníkům, proto při každém okrese zjeví se nedostatky. Snahou popisovatelů musí býti, aby ty nedostatky byly co nejmenší. Na druhé straně však posuzovatelé Vlastivědy bývají často nespravedliví. Sotva postřehnou nedostatky v některém oboru, hned prohláší Vlastivědu za dílo bezcenné. Neprávem. Dosud nejčastěji bylo vytýkáno Vlastivědě, že nekontroluje historické zprávy Volného. Výtka oprávněná. Volný pracoval na základě pramenů rukopisných a vykonal práci úžasnou, ač s četnými omyly. Dnes omyly lze opravit na základě tištěných pramenů v Codexu, v Deskách a v Knihačích puhoňných. Tomu požadavku má a musí vyhověti každý spolupracovník Vlastivědy. Pan Kratochvíl vyhověl mu svědomitě. Ivančický okres zasluhuje chvály a uznání, poněvadž p. Kratochvíl ve

všech oborech pro práci svou zjednal si potřebných vědomostí na základě pilného studia pramenův a literatury i na základě ústního poučení osvědčených odborníkův. Dílo se mu podařilo.

Při popise jednotlivých osad postupoval dle osnovy ve Vlastivědě vůbec platné. Pro Ivančice ta osnova je málo vhodná, poněvadž dle ní nikterak nevysvitne veliká důležitost Ivančic v 16. a počátkem 17. století. V dějinách Ivančic (str. 42—85) jsou podány na str. 42—51 stručně dějiny politické, pak menší události (str. 51—52), privileje (str. 53—58), poddanské poměry (str. 52 a 58—60), kostel a kaple (str. 61—74), školy (str. 74—81), památné budovy (str. 81—83) a rodáci (str. 83—85). V dějinách Ivančic (42—85) bylo postupováti methodou genetickou, aby neunikl z práce pragmatismus. Nestalo se to vinou spisovatelovou, nýbrž způsobila to nevhodná osnova, která pro osady méně důležité dobře se hodí, jak viděti u pěkného popisu Kounic, Oslavan a Rosic. Že „r. 1282 byly Ivančice povýšeny s jinými královskými městy do 4. stavu“ (43 ř. 18), není možno. R. 1282 Morava byla ještě v zástavě Rudolfově, ten Ivančice nepovýšil, neměl ani práva ani příčiny, vždyt „město nezapomínajíc svého dobrodince (Přemysla) Rudolfovi se nezachovalo na svou vlastní škodu“ (str. 43. ř. 16.). Ve třináctém století královská města na Moravě ještě nebyla stavem zemským (Kameníček: Zemské sněmy I. str. 2. ř. 22.). Ivančice královským městem staly se následkem privilegia Václava II. z r. 1288. „Konšelé byli voleni celou obcí: 6 z nové a 6 ze staré rady (60 ř. 11)“ — není správně. Konšelé byli voleni celou obcí, ale šest jich tvořilo „novou radu“ a šest „starou radu“, podobně jako v jiných městech královských. Městskou radu tvořili: rychtář a konšelé, nikoli však rychtář, konšelé a „starší obce“ (60 ř. 16). Patronem kostela farního nebyla nikdy ani kapitula Pražská ani Brněnská (69 ř. 21. a 38.), nýbrž v nejstarších dobách markrabata, pak králové, konečně vrchnost Krumlovská. Městská škola za Jana Blahoslava r. 1569 byla utraquistická (podobojí), nikoli katolická (75 ř. 8). Bratři měli v Ivančicích školu elementární (českou pro děti) a latinskou trojtřídní pro dorost theologický, ze které r. 1575 přidáním dvou tříd vznikla škola šlechtická (akademie 1575—1620). Proti té škole jesuité založili gymnasium a konvikt šlechtický v Olomouci (str. 79 ř. 16) a gymnasium v Brně.

Bránie Německých neřídili nikdy „purkmistr, rychtář, 4 konšelé a starší obce (str. 112 ř. 20), to je názor moderní, ale do staré doby se nehodí při žádné obci. Staré obce řídili rychtář a konšelé čili starší, někde také rychtář, purkmistr a konšelé. Důkazem jsou při též obci registra sirotčí, jež podepsali: rychtář, 4 starší a písař (str. 113. ř. 6).

Kounický klášter za probošta Jakuba roku 1322 nekoupil od Sezemy z Jevisovic 8½ lánu s 11 dvorci za 282 hřiven. V listině stojí „11 curtículas“. Ve XIV. století ano i později „curticula“ znamená domek bez polí čili chalupu nebo chaloupku.

Dosud ve všech vydaných popisech okresů „curticula“ překládána: dvorec, dvůrisko nebo také podsedeck. Pojmy ty působí zmatek, poněvadž každý si k nim myslí také pozemky v neurčité výměře. Byly to však chalupy bez polí, obvykle se zahrádkou, v nichž bydleli „chalupníci“ čili „domkáři“, rozdílní od „sedláků“. Na to budoucně v celé Vlastivědě dlužno mítí pozor.

Rovněž obecně upozorňuji, že dosud Vlastivěda nikde při popise osad neuvádí velikost gruntů z r. 1848. Je to chyba. Volný ve své Topografii toho také neučinil, ale r. 1834 nikdo nemohl tušiti, že nastane parcelace selských gruntův. Selské grundy na Moravě většinou byly ustáleny r. 1749—1750. Lány časem byly rozděleny na půllány a čtvrtlány. R. 1848 v každé osadě lány, půllány, čtvrtlány a podsedky měly určitou výměru. Kromě polí gruntovních v každé osadě bylo pole „svobodné“, jež každý osadník znal. Do dneška rozdíl ten zmizel, ano následkem parcelace mizí lány, půllány a čtvrtlány. Nebude pomalu jedinkého gruntu beze změny od r. 1848. Dnešní pokolení ještě pamatuje lány, půllány a čtvrtlány, ale budoucí pokolení již tomu rozuměti nebude. Je tedy nutno, aby paměť toho zachovala alespoň Vlastivěda. Za našich časů děje se veliký převrat národohospodářský, třeba ho tedy poznamenati. Ať tedy u každé osady autoři poznamenají: 1. Kolik půdy r. 1848 zůstalo bývalé vrchnosti a kolik rolníkům. 2. Kolik měr měly lány, půllány, čtvrtlány a podsedky. Dnes lze se toho dovědět ještě od starších rolníků, za padesát let nedovíme se toho odnikud na velikou škodu historie a sociologie. Pan Kratochvíl tomuto požadavku také nevyhověl, ale není to jeho vina, poněvadž na tu věc bylo zapomenuto v „Dotazníku“.

Chyby tiskové nejsou četné: na str. 8. ř. 22. má býti Hanke místo Hanka, na str. 12. ř. 33. k nimž (k němuž); na str. 273. ř. 19. v r. 1650 nepanoval ještě císař Leopold I.

Ostatně Ivančický okres je dílo zdařilé a zasluhuje chválu a uznání.

Dr. Fr. Šujan.

Hözlzova Generální mapa království Českého. Zrevidoval Zdeněk Lepař. Měřítko 1 : 500.000. Provedeno v geografickém závodě Edvarda Hözlza ve Vídni (1904). Cena 5 K.

Vodorovná členitost Čech je naznačena dopodrobná a dobře. Kromě Čech jsou na mapě pěkně a jasné naznačeny také země sousední, a to přes polovice Moravy až ke Chropim, Slezsko rakouské k Vrtnu, Slezsko pruské k Nise a Javoru, Sasko až k Drážďanům, Kamenníci a Plavnu, Bavorsko při české hranici a část Horních a Dolních Rakous. V západním kraji mapy jsou velmi pěkné mapky okolí Pražského, Kladenského, Libereckého a Plzeňského v měřítku 1 : 100.000 a mapka hnědouhelné pánve mezi Ústím n./L. a Mostem v měřítku 1 : 200.000.

Kolmá členitost království Českého je naznačena nejasně, alespoň nedá se jasné sledovati, poněvadž mapa je přeplněna údaji topografickými.

Obraz zemi sousedních už je jasnější, poněvadž nejsou tak přepletěny. Kolmá členitost byla by jasnější, kdyby byla provedena methodou vrstevnicovou, jak vídeňský ústav vojenský vydává mapy Schobrovy. Pak by se hned stala zřetelnou úrodnost zlatého pruhu Labského, Pooří atd. Kolmá členitost má býti naznačena tak, by patrno byla hned důležitost krajiny pro obyvatelstvo.

Vodopis (řeky a rybníky) jsou naznačeny barvou modrou jasně, vhodně a dobře. V označování vodopisu závod Hülzlův přijal již způsob c. a k. voj. ústavu zeměpisného na velkou výhodu svých map, které proti staršímu způsobu (barva černá) jeví pokrok, poněvadž se staly jasnějšími.

Místopis je naznačen snad až příliš dopodrobna, čím mapa utrpěla poněkud v jasnosti. Jsou naznačena všechna města, a to šesti způsoby (nad 50 000, 20 000, 10 000, 5 000, 2 000 a pod 2 000), městečky čtyřmi způsoby (nad 10 000, 5 000, 2 000 a pod 2 000), vsi čtyřmi způsoby (nad 10 000, 5 000, 2 000 a pod 2 000). Je tedy místopis proveden čtrnácti různými značkami, jejichž rozdíl nepostřehne ani oko nejbystřejší. Postačila by trojí značka: pro města, městečky a vsi o různé velikosti. Místopis je proveden na základě mapy Kořistkové, Kotýškové a speciálních map generálního štábu tak podrobně, že nikdo nebude si přáti provedení podrobnějšího při měřítku 1 : 500 000, neboť jsou poznačeny všechny osady, které mají nad 500 obyvatelů. Jména osad jsou uvedena na základě prací Palackého a úředního seznamu míst. V nomenklatuře Lepař neshoduje se všude s Kotýškou. Místa poutnická mají zvláštní značku, ale ne všude na př. St. Boleslav. Na mapě jsou poznačeny také zříceniny, výsky trigonometricky zjištěné, vrcholky, průsmyky, zámky a lázeňská místa s minerálními prameny.

Rozeznávání značkami dráhy dvojkolejné od jednokolejných je zbytečno; rovněž značky pro silnice říšské mapu jen znejasňují, snadno by je bylo rozeznati od okresních bez teček jen širší značkou. Za to hranice okresních hejtmanstev jsou naznačeny velmi slabě, měly byti význačnější. Sídla okresních hejtmanstev jsou podtržena dvakrát, sídla okresů jednou, a jsou poznamenány již i nejnovější.

Celkem mapa znázorňuje království Českého z doby nejnovější na základě spolehlivých údajů statistických, a v tom spočívá její cena. V celé mapě pozorovati velikou a důkladnou práci i známou svědomitost Lepařovu. Velice zavdělil se obecnstvu podrobnými mapkami okolí Prahy, Kladna, Liberce, Plzně a hnědouhelné pánve mezi Ústím n./L. a Mostem, z nichž mapky Kladna i Mostu jsou prací původní. *Dr. Fr. Šujan.*

Dějiny kláštera a města Žďaru na Moravě. Sepsal MUDr. Bedřich Drož, obvodní lékař ve Žďáře. S 32 vyobrazeními. Nákladem vlastním. R. 1903. Stran 211.

Dílo patří k dobrým monografiím našim a jest doloženo pracemi tištěnými i prameny archivními. Prameny jmenuje p. autor summovně

a přehledně s počátku své práce i jednotlivě pod čarou. Obětovnost spisovatelova zaslouží plného uznání: vydal nádhernou knihu svou nákladem vlastním z lásky k vlastivědě moravské.

Dílo jest rozděleno na sedm hlav. V první hlavě čteme o krajině a o počátcích klášterních po rok 1253, v hlavě 2. líčeny jsou osudy klášterní po rok 1312 (po smrt p. Smila z Obrán), v 3. hl. podány jsou děje kláštera i městečka Žďára po r. 1422 (zboření kláštera husity), ve 4. hl. další příběhy po rok 1588 (po smrt opata Havla), v 5. hl. po rok 1638 (za opata Greifenfelsa), v 6. hl. události po rok 1784 (zrušení kláštera 4. října za opata Steinbacha), v 7. hl. vypsány jsou dějiny města Žďára po dobu nejnovější. Na str. 174—197 jsou dodatky (na př. zakládací listina klášterní z r. 1252, posloupnost opatů, o „Letopisech Žďárských“ a o kronikáři Jindřichovi Heimburském, o znaku města Žďára a j.). Na konci jsou rejstřík jmen místních a rejstřík jmen osobních, sepsané Ladisl. Vondruškou.

Práce (prameny jsou na str. VII. a VIII., hlavně „Chronica domus Sarensis“ a Breve chronicon Zdiarense, práce Steinbachovy, Brandlový „Listiny kláš. Žďár. z let 1409—1529“, dílo Kronesovo, rozprava Maškova o žďárském urbáři, četné prameny zem. archivu mor. a zem. registratury, zem. musea, městský i farní archiv žďárský a staré pozemkové knihy ve Žďáře) jest okrášlena 32 pěknými obrazy. O knize můžeme celkem říci, že jest psána s pietou k působišti (p. autor žije ve Žďáře) a že jest platným příspěvkem k místopisu moravskému.

Dovolíme si upozorniti na některá nedopatření věcná i jazyková. Nečiníme výtek, jen přátelské pokyny.

Na str. 38. čteme, že vdova po Smilovi z Lichtenburka se vdala „za jakéhosi Reviše“: byl to, jak psáno správně na str. 53. (pod čarou) Hrabše z Bobrové (nikoli Hrabš). Na str. 45. slove Rudolf Habsburský „nástupcem Otakarovým“ (byl jen správcem Moravy na pět let). Na str. 50. čteme: „R. 1284 stal se mladý král Václav též pánem Moravy“; stal se jím již r. 1283. Na str. 52 čteme o „šlechticích z Malovce“; byli ovšem Malovcové ale z Malovic. Na str. 55. slove Albrecht Habsburský „císařem“; nebyl jím, byl jen králem. Na str. 67. čteme, že Karel IV. bratrovi postoupil Moravy r. 1350; bylo to koncem r. 1349. Na str. 74. čteme, že markrabě Jan byl pochován „v klášteře u sv. Tomáše na Starém Brně“; byl pochován ovšem v klášteře sv. Tomáše, ale, kde jest nyní chrám sv. Tomáše; neboť na Staré Brno přešli augustiniáni teprve po zrušení panenského řádu cisterciáckého. Na str. 87. jest psáno, že Žižka zemřel 12. října, ale na str. 85. před tím čteme správný den úmrtí 11. říjen. Pan Jiří z Poděbrad nebyl „samojedíným správcem“ zemským r. 1446. Na str. 112. čteme, že za sporu Žďárských s biskupem olom. byl kommissářem hr. Žerotín; koncem 16. stol. nebylo hrabat Žerotínův, nýbrž pánů Žerotínův. Na str. 151. čteme, že mírem děčinským (1779) bylo odvráceno nebezpečení válčné; mír byl učiněn v Těšíně, nikoli v Děčíně.

Vzdálenost tiskárny (spis tištěn v Mor. Budějovicích) zavinila asi také mnoho chyb tiskových ve psaní měst a míst: na př. *Vymyslice* (*Výmyslice*), *Milíkovice* (*Milíkovice*), *Modlíkov* (*Modlíkov*), *Švábenice* (*Švábenice*), *Krňov* (*Krnov*), *Rýmařov* (*Rymařov*), *Smilenheim* (*Smilnheim*). Trčkové se psali z *Lipy* (nikoli z *Lipé*), a pánové z *Lipého* (nikoli z *Lipé*). Švédský velitel slul *Torstenson* (nikoli *Torstensohn*). Pišeme *Jeronym*, *Marketa*, *Kuna* (nikoli *Jeroným*, *Markéta*, *Kuno*): hory *Reichensteinské* slovou česky *Rychlebskými*: *Jodoka* zčeštujeme *Joštem*. V rejstříku na str. 205. jest *Jan Soběslávek* (vlastně *Jan Soběslav*) synem *Karla IV.*, ale byl bratrovcem jeho; hr. *Petr Ugarte* (nikoli *Ugarde*) atd.

Sluh i pravopis leckde by měly býti správnější a češtější. Ve spise jest dosti germanismů: na př. nalézal se (byl), udržel se (zachoval se), přišel o to (pozbyl toho), jest k podivení (jest podívno), dostavil se (přišel nebo nastal), nacházel se (byl), scházel (chyběl), stávající osada, stálo to práce, pře- a přístavba, následkem toho, stál v přízni, prováděti stavby, vzdor smlouvání, zdržoval se a j. Nepěkně čteme: přiletejší, zběhnuvší (lépe přiletlý, zběhlý). Není správo psáti: *vádní* písaři, *najmut*, *dokázatelný*, *pomíjejícnost*, *vyměňující*, *opravce*, *ochrance*, *proklestěn*, *mytění*, *kajícně*, *manželé* svému, *probošství*, *tchýně* a j. Nesprávná jsou adjektiva *kýžený*, *dotýčný*. Duchu českému nesvědčí psaní: k vůli desátkům, k vůli úspoře, *pracovati na* spise neb na stavbě, uzavíratí svazky, vůči klásteru, užívati *požitky* a *dávky*, přenechati proti ročnímu nájemnému a j. Češtější jest také, pišeme-li: *potomkům* (nikoli pro potomky), za spásu (nikoli pro spásu), na počest (nikoli ku počtě), na věčné časy (nikoli pro věčné časy), *odnímal* (nikoli *odejímal*), za příležitostí (nikoli při příležitostech) atd.

Poznámky naše nechtějí nikterak ubíratí skutečné ceny pilné práci *Drožové*, jsou jen upřímným připomenutím, aby budoucně — doufáme, že p. spisovatel po svém díle prvním bude pokračovati v práci topografické — bylo přesněji dbáno stránky slovesné i někde také věcné.

Mnoho zdaru za dalších prací! První práce jest nadějná a cenná.

Fr. J. Rypáček.

Od kolébky našeho obrození. Několik obrázků z dějin jazyka a písemnictva. Napsal *Fr. Bílý*. České knihovny zábury a poučení vydané Ústředním spolkem čes. professorů č. XVII. Cena 1.50 K.

Obsah knihy naznačen autorem vlastně jejím druhým titulem. V kap. I. „Oživené památky staročeské“ probírá dobu Karlovu, osudy evangelia remešského, legendy svatokateřinské, chované nyní v Brně; doba předhusitská charakterisována Štítným, druhá polovice XV. věku *Knihou Tovačovskou*. — V kap. II. „Z dějin úpadku národa českého“ líčí klesání jazyka českého, jak se jeví na pracích *Rosy*, *Jana Václava Pohla* a j. pod. spisech. — Kap. III. „První novočeská bible“ vyzdvihuje zásluhy *Fr. Faustina Procházky* získané novým katolickým vydáním bible, která zas dostala se po letech do rukou lidu, když až do r. 1770 *Index librorum prohibitorum* lidu bibli čísti

zakazoval. — Kap. IV. „Literární spory v době obrození“ předvedena genese a vývoj boje o spisovnou mluvu prosaickou i básnickou: spory o pravopis končící vítězstvím mladých, pracujících o opravu analogickou — a spory o prosodii (na str. 104. chybou tiskovou psáno prosodii) vrcholící v tom, má-li se básniti časoměrně (Jungmann) či přízvukně (škola Puchmírovská), skončené vítězstvím přízvuku, jak ani nebylo jinak možno při známé vlastnosti češtiny, která má přízvuk expiratorní (Král, „Rhythmika“ 31. pozn.). Časomíry (viz L. Fil. 1898) netřeba užívat ani v onom „úzkém pruhu bývalé državy staroklassických překladů“, o němž mluví Bílý na str. 119. — V kap. V. „Dvě doby z dějin českého divadla“ líčí divadlo koleje jezuitské, přechází pak do stol. XVIII., kdy znovu pučí české divadlo v područí jevišť německých, až r. 1862 vzniká v novém prozatímním divadle naděje na lepší budoucnost. — Poslední kap. VI. „Od kolébky nové poesie české“ vede nás od pokusů Dlabáčových a Stachových k almanachu Thamovu, Puchmajerovu, k nově vznikajícím časopisům „Českému Poslu“, po němž přišel „Hlasatel český“ až k smutně proslulým Hromádkovým „Prvotinám“ a končí jako účtem za dobu minulou Jungmannovou „Slovesností“.

Knih, při níž postrádáme seznamu a rejstříka a již nelze vytýkati nic leda snad mluvu dnes neobvyklou (viz str. 5.), výrazy pod. tomu, jaký čteme na str. 101. (Hanka s Nejedlým se rozestl), posudky jako o Štítném (str. 24: „neutápí se v utopích a neupadá do takových upřílišeností, jaké vyznívají z Kreutzerovy sonaty“), někde větší obsírnost, než předmět zasluhuje (u Pohla str. 65—72) — obsahuje přehledně a populárně vše, co učeněji a zevrubněji máme vyloženo jinde zejména v „Dějínách české literatury“ od Jar. Vlčka a v „Literatuře XIX. stol.“, a zasluhuje, aby byla co nejvíce čtena nejen mládeží studující, ale všemi, kdož se zajímají o vývoj naší literatury a našeho národního života.

K. Janouš.

A. Seznam časopisů výměnou docházejících:

Časopis Matice Moravské, Československé letopisy musejní, Český Lid, Český Sever, Hlídka, Krása našeho domova, Listy Filologické, Lovecký Obzor, Museum bohoslovců československých, Národ a Škola, Národopisný Sborník Československý, Obchodní listy, Opavský Týdeník, Sborník České společnosti zeměvědné, Sborník historického kroužku Vlast, Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí, Slanský Obzor, Slovanský přehled, Vatra, Věstník Matice Opavské, Věstník museí kraje král. hradeckého (Archiv), Věstník Národopisného musea československého.

B. Knihy a rozpravy redakci zaslané:

Knihovna našeho lidu. R. VIII. (21.), č. 1., 2., 3., 4.

Roční zpráva c. k. státní vyšší reálné školy v Nov. Městě. X.

Generální mapa království Českého. Zrevidoval Zdeněk Lepař.
Měřítko 1 : 500.000.

Трудове на българското природоизпитателно дружество.
Книга II. София 1904.

Српска краљевска Академја:

Српски етнографски зборник книга прва—цета 1894—1903:

1. Живот срба сељака. Написао М. Б. Милићевић.

2. Старинска српска јења и пића. Од Симе Тројановића.

3. Српске народне песме и игре с мелодијама из левча прикупио Т. М. Бушетић, музички приредио Стеван Ст. Мокрацац.

4. Насела српских земаља. Расправе и Грађа уредио Др. Ј. Цвијић.

5. Насеља српских земаља. Книга II. Уредио Др. Ј. Цвијић.

6. Насеља српских земаља. Книга I. Атлас. Уредио Др. Ј. Цвијић.

7. Насеља српских земаља. Книга II. Атлас. Уредио Др. Ј. Цвијић.

Oznámení.

Cena „Časopisu“, vycházejícího dvakrát ročně, počátkem m. ledna a počátkem m. července, za rok 2 K. Lze jej koupiti ve Františkově mor. museu zemském v Brně.

Páni čeští členové Moravské Musejní Společnosti a páni kurátorové a konservátorové všichni dostávají „Časopis“ zdarma.

Noví páni členové přihlašují se písemně u pana sekretáře Emila Kořistky ve Františkově mor. museu zemském, v Musejní ulici, v čísle 2., a u pp. konservátorů téhož musea.

Roční příspěvek členský pouze 4 K.

Prosíme uctivě za výměnu časopisů vědeckých a slušně žádáme sl. musejních spolkův a společností národopisných za posílání publikací jejich.

Upozornění.

Poněvadž „**Moravská Musejní Společnost**“ jest jedinou právní nástupkyní bývalé „c. k. mor.-sl. společnosti na zvelebení orby, přírodnictví a vlastivědy“ a „Musejní sekce c. k. mor. společnosti hospodářské“, prosíme, aby všechny zásilky knih a časopisů byly posílány **jen** s adressou: **Moravská Musejní Společnost** (zemská knihovna) **v Brně.**

Za kuratorium:

Prof. Dr. Fr. Kameníček,
praesident.

ČASOPIS

MORAVSKÉHO MUSEA ZEMSKÉHO.

VYDÁVÁ
MORAVSKÁ MUSEJNÍ SPOLEČNOST.

REDAKTOROVÉ:

PROF. FRANT. J. RYPÁČEK.

PROF. DR. FRANT. ŠUJAN.

PROF. DR. JAR. J. JAHN.

ROČNÍK V.

ČÍSLO 2.

V BRNĚ.

TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKÁRNÝ.

1905.

OBSAH

čísla druhého.

A. Rozpravy a pojednání.

- Fr. A. Slavík: Staré znaky a pečeti městské a vesnické na Moravě. (S obrázky.) Str. 133—166.
Jan Vyhlídal: Knižka lékařská od Nového Města z r. 1780. Str. 167—178.

B. Zprávy vědecké.

- Zpráva o archaeologických výzkumech za rok 1904. (S obrázky.) (I. L. Červinka.) Str. 179—197.
Nové nálezy archaeologické. (S obrázky.) (Al. Procházka.) Str. 197—200.
Hromadné nálezy minci. (Al. Procházka.) Str. 200—204.
Zpráva o rodině Vyzovských, z které pocházela první manželka Jana Amosa Komenského. (J. Panek.) Str. 205—212.

C. Zprávy z Kommissie na přírodovědecký výzkum Moravy.

- Stopy diluviálního člověka a fosilní zvířena jeskyň Ludmírovských. (S obrázky.) (Jan Knies.) Str. 213—254.
Nové nálezy v tithonském vápenci u Skaličky. (Dr. M. Reměš.) Str. 255—263.
Poznámky k diluviálním nálezům v jeskyních mladečských a k stopám glaciálním na severových Moravě. (K. J. Maška.) Str. 263—266.
„Lochy“, umělé jeskyně na Moravě. (S obrázky.) (I. L. Červinka.) Str. 266—278.

D. Zprávy spolkové.

Zprávy z Moravské musejní společnosti:

- Zprávy z první třídy odboru vědeckého. (Fr. J. Rypáček.) Str. 279—286.
Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti. Str. 286—287.
Zpráva o činnosti Moravské musejní společnosti za rok 1904. Str. 287—330.

E. Literatura.

- Dr. Frant. Kameníček: Zemské sněmy a sjezdy moravské. (Dr. Frant. Šujan.) Str. 331—333.
Dr. Karel Absolon: Kras moravský a jeho podzemní svět slovem i obrazem. (Dr. Oldřich Kramář.) Str. 333—335.
-

Staré znaky a pečeti městské a vesnické na Moravě.

Podává Fr. A. Slavík.

(Pokračování.)

II.

Obecná znamení ve znaku.

Předmět ve znaku měst, městeček a vesnic, jako ve šlechtických a zemských, jest buď jeden, hlavně v nejstarších, nebo více jich rozmanitě sestaveno. obyčejně když byl znak polepšen nebo rozhojněn (viz str. 11.). Vyobrazeny pravidelně jsou po způsobu věku, kdy byly obcím dány, stavby a kroj lidí také podle tehdejšího obyčeje v krajině, jak názorně ukazují obrázky staveb ve znaku Brna str. 12., Uher. Brodu str. 14., Bzence tab. I., č. 1., 2. a 5.; na tab. II. č. 3. a 7. Bystrice n. Pernšt., č. 5. Nové Břeclavě, č. 8. Jaroslavice, č. 11. Krumlova; na tab. IV. č. 2. Zlína, nebo na tab. VII. č. 2., 3., 8., 9., IX. č. 4. a 11., XIII. č. 10., XV. č. 1.—4. Jevišovic, Přerova, Uher. Hradiště a Napa-jedel; kroje na tab. III. č. 7. Loděnic u Krumlova, č. 12. Hutiska u Rožnova, IV. č. 10. Olbramovic, VI. č. 12. Košátek u Příbora.

Též úprava a celý sloh znaku shoduje se s rázem umění doby, ze které pochází. Pozorovati to lze hlavně na znacích z jednotlivých století, jež nesou i letopočet svého původu, a srovnají-li se v podrobnostech a celkem s jinými výtvarnými památkami oněch dob (viz str. 4.).

V následujících oddílech heraldických znamení moravských obcí uvádíme napřed popis některých znaků městských z privilegií nebo dle vyobrazení znaků, kdež i barva štítu a předmětů jest podána, pak ostatní městské a vesnické téhož druhu.¹⁾

¹⁾ Podáváme je stručně a přehledně v rozměru časopisu; jinak by pojednání vzrostlo na knihu. Znaky s několika věmi uvádí se pravidelně jednou dle hlavního znamení; vedlejší znamení ještě v jiném oddíle příslušném,

1. Lidé.

Člověk jakožto znamení ve znaku přichází v rozmanitých podobách, rozličného věku, stavu, zaměstnání a obého pohlaví.

Město Frenštát u Rožnova, jež patřilo k Hukvaldskému panství Olomuckého biskupství, má ve znaku na červeném štítě biskupa v modrém spodním rouše a stříbrném svrchním, s mitrou zlatou na hlavě, an sedí na zlatém trůně, drže berlu v pravé ruce; u jeho nohou na 2. stupni stkví se dvě bílé holubice.

Hornické Staré Město u Koldštýna má v modrém poli horníka v černém kabátci a hnědých kalhotách, jenž rukou napráhl hornické kladivo zlaté proti hnědému medvědovi, vzprámenému na zadních nohou.

Královnu na trůně, u její pravé ruky štítek s českým lvem dostalo za erb m. Brtnice;

rytíře s mečem v ruce na koni Měnik u Úsova; rytíře v horní polovici štítu a lilii v dolní Domašov u Šternberka;

jezdce na koni: Halenkovice u Napajedel, Veselá u Valaš. Meziříčí (obr. X. 8.), Zádveřice u Vizovic; oděnce na koni a j. m. Horní Kounice u Hrotovic (v. str. 19.);

myslivce, an střílí na jelena, mezi nimi strom, m. Krumberk u Šumberka (obr. 15.);

střelce Slavoňov u Mohelnice;

trubač troubí na roh: Vlkoví u Bitišky;

muž dotýká se pravicí zorané země: Dub a Uhřinov u Hranic; muž pod stromem, máje pravicí pozdvíženou: Hošťálkov u Vsetína; muž drží v levé ruce radlici na zemi stojící, v pravé květ rostoucí ze země: Hodov u Budišova; muž drží v levé ruce

je-li důležité a jinde málo přichází. Zkrácenina m. znamená město neb městečko. Poloha míst uvedena jest dle bývalých větších panství nebo blízkých měst. Kdo by snad potřeboval bližší podrobnosti znaku některého místa, najde otisk staré pečeti obecní nebo dílu obce v zemské registratuře v Brně v rektifikačním oddělení u bývalého panství, když ji obec r. 1749 dala přitisknouti a znak jasně byl vytlačen. Ku srovnání obecních znaků se znaky rodů panských, klášterů a j., které měly nebo mají stejné znamení ve znaku, viz Českomoravskou heraldiku od M. Koláře a Aug. Sedláčka nebo přehled jich dle znamení v Heraldice od V. Krále z Dobré Vody. Srovnáním jich určíti můžeme, i když se privilegium na pečeť a znak dané ztratilo, zdali a který znak celý nebo jeho část pochází od bývalých pánů a držitelů obcí, jak vidno na příkladech str. 5. a v popise složeného znaku Bzeneckého str. 14.—15. a Žďárského str. 22.—24.

srp. pravou má u snopu: Pozdátka u Třebíče: muž s kloboukem, v předu a po stranách ohnutým, drží v pravé ruce hrozen a v levé kosíř: m. Olbramovice (IV. 10.); v levé ruce stromeček, pravou máje v bok podepřenou: Pavlovice u Jemnice; drží kladivo, vedle je stromek: Racovice u Jemnice: drží kosu na ramenou: Čakov u Litovle (str. 3.); tlučé kameny ze skály, drže kladivo oběma rukama: Cetechovice u Strělek; muž s vysokým kloboukem nese 3 květy: Kamenná Hora u Svitav; jde, máje hůl v pravé ruce: Kladeruby u Kelče: jde, máje v levé ruce hák, vedle květ: Plinkout u Sovince; pospíchá, máje ruce rozloženy: Hrdibořice u Tovačova; chce chytiti jelena, jenž proti němu běží, za parohy: Drátkova u Holešova; divoký muž: Opatov (viz str. 16.); muž na lodi, po jeho stranách větve: Svytinov u Napajedel (VII. 4.); vesluje tyči na lodi, nad ním jsou mraky: Hejčín u Olomouce.

Dva muži nesou hrozen na rálně: m. Blučina u Židlochovic;

rolník v haleně s dlouhými vlasy v zadu a se širokým kloboukem na hlavě orá: Bezuchov u Bystrice p. Host. — orá s 2 koni: Hrádek u Valaš. Klobouk; orá na poli, za ním je strom: Křenářov u Osovské Bitišky; rozsévá obilí: Slavětín u Litovle; seče obilí: Pacetluky u Bystrice p. Host.: jede s 2 koni zapřaženými do žebřinového vozu: Nepřivazy u Olomouce;

mlatec s cepem mlátí snop na obilí rozvázaném: Okřešice u Třebíče;

drvoštěp kácí strom: Ruprechtov u Viškova;

kovář ková železo: m. Frýdland u Místka;

pastýř neb ponocný drží v pravici hůl zvýší člověka, ruce má sepjaté, u levého boku troubu: Čelechovice u Prostějova;

poutník s holí v ruce: m. Stonařov u Jihlavy;

mnich (1719): Bělidla a Nemilany u Olomouce;

žena (spravedlnost) drží v pravici meč vzhůru a v levici vážky dolů: r. 1730 Košátka u Příbora (VI. 12.). m. Morkovice u Zdounek; ženská postava: Hvozdná u Vizovic a Vedrovice u Bohutic u Znojma; žena v horní polovici štítu, jelen v dolní: Brodek u Přerova; drží pravou rukou psa, v levici nádobu: Přílepy u Holešova (III. 6.); má v pravici křížek: Horní Otaslavice u Prostějova; ženská na koni s praporem, nahoře pták s roztaženými křídly: Olešinky u Radešína;

dvě ženy drží radlici vzhůru: Olešna Závišná (O. Horní) u Nové Říše;

dvě osoby drží znak vrchnosti jesuitů IHS nahoře s křížkem, dole se 3 hřeby: Jamné u Jihlavy;

dvě děti nahé drží vzhůru srdce, jedno levou, druhé pravou rukou: Stará Libava u Dvorců.

Svatí a světice.

Zbožnou mysl jeví pak volba svatých osob jakožto znamení obce.

Nejčastěji mají ve znaku sv. patrony kostelů „na památku v jejich chrámu Páně založení“, ¹⁾ a to nejen osady, v nichž jest farní kostel, nýbrž někdy též osady k nim připojené. Jinde však mají znakem také jiného svatého nebo světici, než patrona kostelního.

Sv. patrona farního kostela svého mají, někdy i jméno jeho v nápisu u jména obce (nejvíce na panství Kunštátském) nebo S (svatý a začáteční písmeno jeho u postavy) v rozličných krajinách:

nejsvětější Trojici: Mysločovice u Holešova, Studnice Vysoká u Jihlavy; Pannu Marii: Borovnice u Jimramova, Cholina u Olomouce, Svatoslav u Tišnova (III. 3), Štípa u Holešova, Ždár (str. 23.); Vše Svaté Přemyslovice u Konice (v horní polovici štítu 2 svaté, v dolní strom); sv. Jakuba ap. Komna u Bojkovic; sv. Jana Křt. m. Slušovice u Vizovic; sv. Jiljí Křelov u Olomouce; sv. Jiří Náklo u Litovle; sv. Kateřinu Hrabova u Mor. Ostravy, Kašava u Fryštáka; sv. Libora Jesenec u Konice; sv. Linhart, pod ním štítek s radlicí Hněvotín u Olomouce; sv. Martina Měrotín u Litovle, m. Tlumačov; sv. Michala Jiřikov u Rymařova; ²⁾ sv. Mikuláše Bedřichov u Kunštátu, Horká u Olomouce, m. Malenovice, Újezd u Vizovic; sv. Petra a Pavla m. Tištin u Kojetína, na štítě Brezovice u Prostějova sv. Stanislava Pitín u Bojkovic; sv. Urbana Holice

¹⁾ Selský archiv: Listinář č. 37.

²⁾ Privilegium na str. 16. týká se Jiřikova, zaniklého městečka u Dolních Kounic.

u Olomouce:¹⁾ sv. Václava Krásná u Jimramova, sv. Vavřince m. Hluk, sv. Vojtěcha m. Slavičín.

Některé připojené obce dostaly znakem také sv. patrona farního kostela, na př. Pannu Marii Bedihošť u Prostějova, Dubčany u Cholín; sv. Jana Křt. Blatec u Charvát; sv. Jiří Lhota, Střeně a Unčovice u Nákla; sv. Petra a Pavla Luběnice u Těšetic; sv. Stanislava Hostětín u Pitína (VII. 8.) a j.

Jiného sv. patrona ve znaku dostaly, nežli byl farní kostel nebo jejich kaple, na př. Pannu Marii Kyselovice u Přerova (farní kostel ve Vikoši jest sv. Prokopa); sv. Barboru Neobuza u Vizovic (farní kostel v Slušovicích sv. Jana Křt.); sv. Bartoloměje Lehotice u Holešova (f. k. v Mysločovicích nejsv. Trojice); sv. Gertrudu Makov u Kunštátu (ale kapli nejsv. Trojice); sv. Jana Nep. Dolní Ves u Fryštáka z r. 1730, (f. k. ve Fr. sv. Mikuláše); sv. Kláru Sichotín (kapli Panny Marie) a sv. Pavla Prosetín u Kunštátu. (tamní farní kostel jest sv. Markety); sv. Václava Předvor u Jihlavy (f. k. v Lukách sv. Bartoloměje).

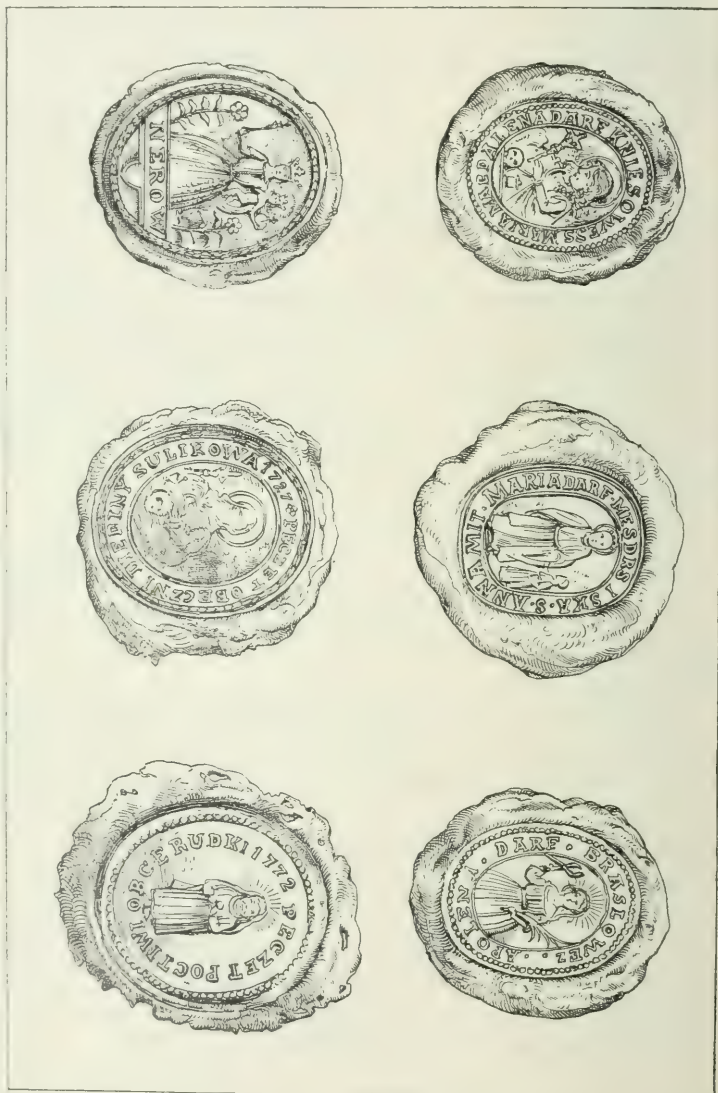
Nejčastěji přicházejí ve znaku svati: Panna Maria, Anna, František, Jan Křtitel a od polovice XVIII. století také Jan Nepomucký, Jiří, Kateřina, Martin, Michal, Mikuláš, Pavel, Petr a Pavel, Václav; nikoli však, což bychom očekávali, sv. Cyrill a Method.

Nejsv. Trojici mají ve znaku Drnovice u Kunštátu; oko Boží m. Hulin u Kroměříže; Ježíše Krista na kříži Veselá u Vizovic; po straně stojí 2 osoby a vedle nich v levo vinná réva, v pravo snop, nad křížem beránek, za ním praporec: Paměťice u Boskovic (v. III. 5.); beránka Božího s křížem pravou nohou držným Kovalovice u Nezamyslic, m. Kunovice u Hradiště Uher.; Duchu sv. ve způsobě holubice, od níž vychází zář, Lošov u Olomouce; Pannu Marii Chropý u Uherčic, Krmelín u Mor. Ostravy, Nejrov u Kunštátu (obr. 11.) a společně s ním Sasina a Zboněk jinak Klevetov, Paskov u Mistka, m. Pozoříce u Slavkova, m. Uherčice u Mikulova;

¹⁾ Listiny od obce končili r. 1767: . . . „Aby ale tento ordinár a dokument zachován byl pro potvrzení všeho toho, potvrdili jsme my podepsanými našema jmény a naši obecní pečeti přitlačili figuru svatého Urbana papeže a mučedníka a patrona našeho chrámu Páně Holického.“ (Selský archiv 1904 str. 185.).

anděl drží v pravé ruce meč, v levé vážky: Leštnice u Mohelnice; orá s voly, sedlák klečí na levém koleně, slunce na ně svítí: Žákovice u Bystřice pod Host.; anděl s trubou:

Obr. 8.—13. Pečetě a znaky obcí: Kneževsi, Mezitřeba, Braslavec, Nejrova, Sulikova a Rudky u Kunštátu.

Horní Bečva (III. 11.): na některých znacích bývá anděl jako strážce štítu (viz str. 10.), nebo hlava jeho nad ním, na př. m. Brumova, Vizovic (obr. 25.) a j.; sv. Alžbětu má Rudka u Kunštátu

(obr. 13.); sv. Annu Meziříčko u K. (obr. 9.), Blažovice u Slavkova; sv. Antonína Krakovec u Konice, Ořechové u Křižanova, Roseč u Sulikova; sv. Apolonii Braslavec (obr. 10.), Louka a Tasovice u Kunštátu; sv. Cecilii Mladotice Horní a Dolní u Slavičina; sv. Františka Brňovi, Bolešín a Nyklovice, Sulkovec a Věšín u Kunštátu, Lhota u Olešnice; sv. Isidora m. Kněhnice u Boskovic; sv. Jana Křt. Jankovice u Holešova, sv. Jan křtí člověka klečícího: Hoštice u Viškova a dole beránka Božího, jenž drží kříž s praporcem: Bohušovice u Olomouce; sv. Jana Nep. Klečůvka u Vizovic, Lhota Chvalčov u Bystřice pod Host. a Kánice u Brna od r. 1779; sv. Jan Nep. s mostu svržen: Šišma u Bystřice pod Host. z r. 1725;

sv. Jiří m. Brušperk a vsi: Cítov u Přerova, Gruna u Morav. Třebové, Chudobín u Litovle, Litobratřice u Krumlova, Lomnice u Sovince, Lubnice u Bitova, Neředín u Olomouce; sv. Josefa Hluboký u Kunštátu, Korovice a Polom u Bystřice n. P.; sv. Kateřinu Veselí, Nedvězičko a Ubusín u Kunštátu;

sv. Marketu: Rybníky u Krumlova po zaniklé vsi farní Tupanově, z níž se zachovala část kostela, a u něho dosud z Rybník pochovávají; sv. Martina Rovečín u Kunštátu;

sv. Maří Magd. Kněževes a Sulikov u Kunštátu (obr. 8. a 12.);

sv. Michala Machová u Holešova, Medlice u Višňové (III. 8.), Myslechovice u Litovle: sv. Mikuláše Brankovice u Bučovic; sv. Pavla Kozlov u Jihlavy; sv. Petra a Pavla Kojetice u Sádku; sv. Štěpána a j. Svitávka (str. 20.); sv. Terezií Bitovice Horní u Jihlavy; sv. Václava Lačnov a Šeichov u Drnovic (III. 2.), Trusovice u Sternberka, Újezd u Kunštátu, Zdětin u Plumlova; sv. Vavřince Haňovice u Litovle; sv. Wolfganga Hnanice u Znojma.

Svaté měly znakem také: Beranov u Jihlavy, Bohuslavice u Konice, Bresce u Dol. Štěpánova, Bystrovany u Olomouce, Crhov a Kčenov u Kunštátu, Kunice a Lhotka společně u Drnovic, Kyselov u Slavonína, Libuš u Hnojic, Ohnice u Olomouce, m. Pačlavice u Zdounek v novém znaku, Paseka u Sovince, Rosička u Drnovic, Šanov u Pitína, Těšetice u Olomouce, Újezd u Žďára, Vedrovice u Olbramovic, Žerůvky u Olomouce; poměrně nejvíce na panství Drnovském a Kunštátském, i osady menší, připojené k jiným osadám farním. Jména těchto svatých měly některé obce také v nápisu pečeti (viz nápisy dále.)

Srdce a jiné části lidské.

Podobně o dobré mysli svědčí, jako v národní písni a jiných plodech lidových, že velmi často volili obecním znamením srdce lidské, obyčejně také jako v lidovém umění výtvarném s květy nebo jinými věcmi, jež naznačují rozličnou náladu a povahu mysli, jemný cit a důmysl.

Srdce a z něho květ mají ve znaku: Vesky u Uher. Hradiště; ze srdce velký květ, po straně kosíř a radlici: Lovčovice, Plačovice u Pulic; — srdce, z něho květy: Kaňovice a Pradlisko u Luhačovic, Kořenec u Šebetova; — nejčastěji mají české a německé osady srdce a z něho 3 květy: Bludov u Šumberka, Boršov u Mor. Třebové; Cotkytle, Postřelmov u Zábřeha; Čáskovice u Telče, Dobré Pole u Mikulova, Staré Hobzí u Jemnice; Hostákov, Radošov a Týn u Třebíče, Jakubov u Náměště, Jezovice a Mličovice u Vranova, Kadolec u Křižanova, Kojatin, obnovená ves u Náměště, Kostelec a Suchá u Jihlavy; Lipnice u Lipolce; Loučka u Lipníka; Loučky u Jihlavy; Ludkovice u Luhačovic, Matějov u Ždára, Mezíříčko u Jihlavy, Mikovice u Hradiště Uh., Oleksovičky u Jaroslavic, Oplocany u Tovačova, Petrovice u Vel. Mezíříčí, Horní Radíkov a Urbanec u Dačic, Rancířov u Jihlavy, Rejhartice u Dvorců, Rojetín u Osov. Bitisky, Stálky u Uherčic, m. Studená u Telče, Hrubá Voda u Olomouce, Vysice u St. Hobzí, Záhlinice u Hulína (VII. 5.);

srdce a 4 menší a 1 větší květ Troubelice u Úsova (IX. 5.); — srdce a z něho 7 květů Lanžov u Vranova; — srdce, z něho 3 květy a po straně 2 květy: Podhoří u Hranic; — štít ve 4 pole rozdělený: dole v pravém poli srdce, z něho 3 květy: Cetkovice u Šebetova; — srdce, v něm 3 růžice a z něho 3 kvítky: Bělčovice a Modlava u Jemnice; — srdce a z něho 3 klasy: Bělotín a společně s ním Černotín, Jezerník, Milenov, Opatovice, Slavič a Středolesí u Hranic; — srdce a z něho 6 klasů: Kerhartice u Dvorců; — srdce, z něho 3 květy, po stranách ratolest: Blahutovice, Lhotka, Radíkov a Zbrašov u Hranic; — srdce, z něho 3 ratolistky se 4 a 3 kvítky: Hradečná u Úsova;

srdce, v něm 2 klíče a nad ním kvítek: Mutná u Dačic; — srdce a nad ním pták: Hrozenkov Nový u Vsetína; — srdce, na něm stojí 2 ptáčkové k sobě obráceni: Prosenice u Lipníka; — srdce s 3 květy, na prostředním ptáček: Světlá u Šebetova;

— srdce, z něho 3 květy a po stranách na srdci sedí 2 ptáci, pod srdcem 2 ratolesti: Matějov u Žďára: — podobně Březi u Žďára: srdce, podél něho ratolest, na něm stojí pták drže ratolest v zobáku; — srdce s 3 květy, nad ním radlice a kroidlo: Čáslavice u Třebíče;

srdce šípem proklané, z něho 3 veliké květy: Lhota u Radkova u Bystřice p. Host.; srdce šípem proklané a z něho 5 květů: Novoplán u Dvorců; — srdce 2 šípy prostřelené, nad ním hvězda: Rešov u Rymařova; — srdce 2 meči proklané: Vicenice u Náměště; — srdce, do něho pila zařiznutá, nad ním květ, kolem 2 hvězdy: Horní Brečkov u Vranova; — srdce a na přič kladivo: Hostěnice u Slavkova; — srdce a kolem něho 3 koule: Únanov u Znojma; — srdce, z něho plamen, po stranách 2 růžice: Herčvald u Dvorců; — srdce, nad ním 2 hvězdy: Hostim u Budějovic;

hlava mužská s vousy: Horní Újezd u Lipníka;

hlava, ruka a j.; Bělčice u Dvorců; v červeném štítě ruka vztažená z bílého oblaku drží půl bílé střely zavínuté: m. Nový Jičín;

Rouchovany u Hrotovic král Matyáš r. 1486 nadal erbem a pečeti: „štítem, v kterémž poli zeleném snop pšenice a ruka po loket polovici šerou barvou místo sukně přikrytá a srp pod snopem držíci se spatřuje“;

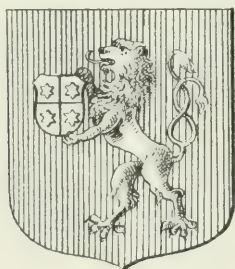
ruka drží ratolest: Hysle u Kyjova, 6 klasů: Menhartice u Jemnice, jetelový trojlist: Veiglov u Sovince, lilium s trojím květem: Dubany u Prostějova; drží cep, vedle je snop a nad tím réva: Čechyně u Slavkova (X. 10.); ruka ve štítě drží kříž, nad fafrnochy a přilbou svítí půlměsíc a hvězda: Provodov u Luhačovic; ruka drží 3 louče nebo svíce hořící: Přestavky u Přerova; ruka s mečem bývá na pečeti rychtářů městských, obyčejně kde měli soudní právo hrdelní, později též jako vedlejší znamení ve znaku městském, na příklad Bzenec (I. č. 3. a 5.); 2 ruce spojené drží mlat: Branišov u Radešína; z oblak jedna ruka drží meč, druhá vážky, pod tím hvězda: Petřvaldiky u Příbora (VI. 6.).

2. Zvířata čtvernohá.

Z nich nejčastěji oblibili si do znaku českého lva s korunou nebo bez ní, pak koně, jelena; páni z Pernšteina dávali svým obcím v jednom poli rozděleného štítu rodný znak svůj, zubří hlavu, v druhém znamení hospodářská.

Ve znaku města Břeclavě (obr. IV. 5.) stojí v červeném poli zlatý lev bez koruny vzhůru, opřený o stříbrnou věž na zelené půdě; Jihlava měla ve znaku původně stříbrného lva českého (str. 12.); Lipník zlatého lva s korunou v černém poli (str. 21.), Tišnov v modrém poli; — Stará Říše „v štítu žlutém lva modrého od levé k pravé straně vzhůru stojícího s rozžavenými ústy a vyplazitým jazykem, držícího v předních nohách znamení pětihranaté, jež obyčejně muří noha slove“.

Český lev nad branou stojí: m. Rožnov; drží v pravé tlapě meč, v levé srp: Blažice u Bystrice p. Host.; v pravé tlapě štítek: rychta Prostěcká, Sumrákovská a Vyderská u Telče; — českého lva mají dále: m. Starč u Třebíče, Koldštýn, lev drží štítek rozečtvercený, na němž ve 4 polích jsou hvězdy 6hranné (obr. 14.); Nové Město u Jihlavy (str. 22.), Podivín (obr. IV. 6.), Rousínov, Strážnice, Uher. Brod (str. 14.), Úsov a vesnice: Kozlov u Lipníka, Lukovany u Rosic (IV. 11.), Mčenovice u Valaš. Meziříčí;

Obr. 14. Znak města Koldštýna.

Obr. 15. Znak města Krumberka.

jelena m. Konice, Račice a vesnice: Hartikovice u Náměště, Krásensko u Viškova, Ostejkovice u Jemnice, Trnava u Vizovic; — jelena v běhu: Benešov u Boskovic, Kožušany u Olomouce, Horní Lesonice u Znojma; — jelena v běhu a za ním strom: Vornice u Ivančic (VI. 2.); — jelena a strom: Březina, Javoříčko, Veselíčko a Vojtěchov u Litvle společně; — jelena mezi stromovím: Dolní Hynčína u Zábřeha; — jelena ve skoku, strom a myslivce m. Krumberk (obr. 15.); — štít rozdělen: v horním poli jelena v běhu, v dolním ještěrku: Ostrov u Žďara; — jelena leže: m. Jaroměřice u Budějovic; — ve štítě 3 jeleni běží přes vrch, kolem štítu fafrnochy a nad nimi

hrábě se špičákem skřížené: Solanec u Rožnova: — píl jelena ve skoku: Bohdalec u Radešína, m. Jedovnice (str. 15.); roh jelení se 6 parohy a j. Šumperk (str. 19.);

daňka leže: m. Mohelno (obr. II. 4.);

losový roh vzhůru stojí v modrém štítě: m. Vlachovice; medvěda: Blažov a Kadeřín u Litovle; — medvěd ve štítě drží malý štítek a na něm 2 břevna vodorovná: rychta Radkovská u Telče (VIII. 1.); — drží štítek a na něm kotvu: rychta Racovská, — písmeno M, nad ním korunu: rychta Sedlejšovská tamtéž;

v modrém poli zlatého vlka ve skoku, uprostřed těla shůry šípem zlatým kosmo prostřeleného, má m. Rymařov (obr. 16.);

psa: Bobrůvka u Žďáru, Mirošov u Radešína: — nad ním a pod ním hvězdu: Krhov u Bojkovic; — psa v běhu s vyplazeným jazykem: Ústí u Hranic;

kůň bílý ve skoku na modrém štítě, sedlem hnědým osedlaný, nad ním v levém rohu štítu zlatá 6lístá růžice, dole pruh zelené země: m. Mor. Ostrava; kůň s uzdou: Cerekvička u Jihlavy; — kůň na zadních nohou vzepjatý: Jaroměřice u Jevíčka; — kůň a za ním šíp hrotem nahoru šikmo obrácený: Vlokoš u Kyjova; — kůň v běhu a nad štítem koruna: Bačov u Boskovic;

— kůň ve skoku na 3 pahorcích: Pateřín u Litovle; — koně v běhu nebo skoku dále mají vesnice: Borač u Doubravníka, Bresko u Konice, Drahanovice u Olomouce, Džbel u Konice, Evanovice u Brna (XII. 5.), Hermanice u Hranic, Jamartice u Rymařova, Kosov Horní u Jihlavy, Krhov (III. 9.) a Ludikov u Boskovic, Lhota, Nová Ves a Přivoz u Mor. Ostravy, Lipina u Šternberka, Lučice u Hranic, Řečice u Radešína, Starechovice u Plumlova, Studničky u Jihlavy, Újezd u Rosic (VI. 8.), Vlachov u Mohelnice;

na rozděleném štítě v horním poli koně a v dolním radlici má Lhota u Šternberka; hlavu koňskou Grygov a Skrbeň u Olomouce (VII. 1.);

býka Ocmanice u Náměště; vola Hynčice u Losína; vola ve skoku zadníma nohama na pahrbku Služín u Plumlova (VI. 1.); vůl ležící na zemi: Hovězi u Vsetína; —

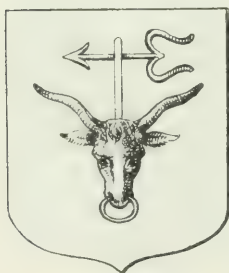
Obr. 16.

Znak města Rymařova.

vůl v levo jda. nad nim koruna: Polouves a Hrabůvka u Hranic;
 .. volská hlava: m. Bitiška Osovská (IV. 3.); půl volské hlavy
 v 1 poli a v druhém 2 břevna kosmo ležící: Rymice u Hole-
 šova: — dva rohy na konci otevřené: Pavlovice u Dřevohostic;

zubří hlavu s houžví, skrze chřipě protaženou, po svých
 pánech dostaly m. Přerov (XV. 2.), Nedvědice, Strážek, a nad
 ni zavínutou střelu Plumlov (str. 5 a obr. 17); půl hlavy zubrovy
 černé a půl orlice Bystřice n. Pernšt. (str. 19.—20., obr. II. 7);

městečko Němčice u Tovačova r. 1563 po žádosti Vratislava
 z Pernšteina: „štít od svrchu až k spodku rozdělený; pravá po-
 lovice žluté barvy, v níž půl hlavy zubrové s kruhem a vypla-
 zitým jazykem své přirozené barvy; druhá polovice modré barvy,
 v níž u spodku kopeček zelený, na němž pět klasů pšeničných
 své přirozené barvy povřískem svázaných se vidí.“

Obr. 17.

Znak města Plumlova.

Vesnice na panství Pernšteinském do-
 staly ve štítě na příč rozděleném v horním
 poli zubří hlavu a v dolním hospodářské
 věci: strom, radlici a krojidlo rychta Čer-
 novská: Bory, Černovice, Hodonín, Husle,
 Jestřábí, Klokočí, Litava, Sejřek a Strítěž;
 — dole radlici, snop a krojidlo rychta Dou-
 bravnická: Křižovice, Maňová, Rakoví; —
 dole motyku a rýč křížem položené rychta
 Kozlovská: Kozlov, Hrdá Ves, Leseňovice
 a Pivonice; — dole sekeru, strom a vidle
 rychta Ujčovská: Ujčov, Čebín Horní a
 Dolní, Kovářov, Liskovec a Olešnička (IX. 9); — dole snop,
 srp a cep rychta Věženská: Býšovec a Věžná (IX. 10); — nahoře
 zubří hlavu a po straně růžice, dole radlici a krojidlo rychta
 Nedvědicá: Čenvír, Chlívský, Skorotice a Smrček; nahoře radlici
 a krojidlo, dole domek, u něho člověka rychta Zlatkovská, Radkov;
 — naopak v horním poli radlici, hrábě a pořiz, v dolním zubří
 hlavu a po její straně 2 růžice rychta Štěpánovská: Borovec,
 Čtyry Dvory, Kobylnice, Korožná, Svařec, Vrtěříž;

ve štítě radlici a nad nim zubří hlavu rychta Roženská:
 Bukov, Jabloňov, Milasin, Rožná;

sviní hlavu Křtěníce u Krumlova (III. 10.);

ovci nebo beránka m. Vsetín (II. 5.) a vsi Heřmanice a Klokočí u Hranic, Kratochvílkau Ivančic, Obranice u Litovle (str. 3), Pokojov u Žďára, Starnov u Šternberka;

kozla Bečva Prostřední u Rožnova (III. 13.), Lipov u Strážnice; — kozla v běhu, nad nim půlměsíc a hvězdu Javorník u Strážnice; — půl kozla vyskakujícího Jámy u Žďára; — v rozděleném štítě v horním poli $\frac{1}{2}$ kozla vzprámeného, v dolním 2 břevna m. Bystřice p. Host.;

zajíce v poli zeleném m. Prostoměřice u Znojma; — zajíc utíká pod stromem: Runářov u Konice;

vydra drží v ústech štiky v červeném štítě: m. Chropín u Kroměříže.

3. Ptáci.

Oblíbeni byli nejvíce moravská orlice, kohout, holubice, čáp, husa a malí pěvci.

Orlici moravskou mají obce městské: Olomouc, Znojmo (str. 11. a obr. 18.), Jevíčko, Mor. Třebová; Boh-

Obr. 18. Znak král. města Znojma. Obr. 19. Znak města Hustopeče u Brna.

dalov u Žďára, Hostěradice u Krumlova (nad štítem korunu), Králice u Prostějova; — moravskou orlici a j. v.: Brezová, Hranice, Němčice u Židlochovic (V. 7.); černou orlici: Uničov (str. 13.); půl orlice černé: Šumperk (str. 19.); s jinými předměty: Slavkov (str. 18. a II. 8.), Strachotice (str. 20. a V. 12.), Libava (str. 22.), Žďár (str. 23.); Oleksovice u Znojma „štít na póli na přič barvami rozdělený, jehož spodní polovice bílé barvy, v níž se litera W v latinském způsobu žluté barvy spatřuje; druhá pak svrchní polovice modré neb lazurové barvy.

do níž z té bílé polovice půl orla nebo orlice černé, literu R též způsobu latinského bílé barvy uprostřed života mající s křídly rozkřídlenými a jazykem vyplazeným pod korunkou zlatou od levé strany k pravé obrácené vyniká;“

půl orla bílého a 2 hrozny vlnavé červeném štítě: Miroslav;

půl orlice s jinými věcmi, obyčejně v rozděleném štítě: m. Bíteš s $\frac{1}{2}$ českým lvem; Bitiška Veverská s 2 břevny kolmo; Bystřice n. P. (str. 20. a II. 3., 7.). Drahotouše, Drnholec u Mikulova dole s 2 břevny kolmo; Prostějov, vedle mřížoví; Štramberk šíp, dole u něho srp a půl orlice; m. Tršice u Lipníka půl orlice v horním poli, břevno a v dolním žábu (VIII. 4.).

Hustopeč u Brna ve štítě na zděl rozděleném v pravém červeném poli uprostřed na příčném břevnu zlatém hrozen vlnavý, nad břevnem bílý nůž s hnědou rukovětí, pod ním prázdné pole; v levé polovici půl bílé orlice v modrém poli (obr. 19.).

Z vesnic mají orlici: Opatovice u Jevíčka, Rovensko u Rudy, Valtinov u Dačic; orlici a 2 hvězdy: Chabíčov u Šternberka; na panství Luckého kláštera pěkný znak Loděnice: v horním poli půl orlice a v dolním písmeno W, po stranách drží znak 2 štihlé postavy (obr. III. 7.); Milfron u Znojma nahoře orlici, u ní v pravém koutě †, dole rošt, W. a j.; Suchohrdli u Krumlova radlici, kosíř, půl orlice a W; v rozděleném štítě na děl 1. radlici a 2 půl orlice, nad štítem korunu, dole po stranách ratolesti: Brňovi, Smolná a Malonín u Jevíčka;

kohouta: m. Bánov u Uher. Brodu, Brňany u Viškova, Lišná u Domaželic, Loučka u Litovle, Moravičany u Jivové, Rousmírov u Vel. Meziříčí, Rudslavice u Holešova; kohouta a pod ním růžici Záhorovice u Bojkovic; kohouta a vedle břevna m. Višňová u Krumlova (V. 9.).

páva, kolem něho kvítí, Pavlov u Lechovic;

bažanta a j. m. Horní Dunajovice (str. 17.);

skřivánka m. Dolní Kounice (V. 5.);

holubici Tresné u Kunštátu; holubici na štítě v rovném klině, brotem nahoru obráceném, ana drží ratolest v zobáku, v ostatních polích 3 břevna m. Náměšť u Brna (obr. 20.); holubici s ratolestí v zobáku Vršava u Jaroslavic, Prostředkovice u Jihlavy;

vránu m. Dražůvky u Žďanic (IV. 9.);

vodního ptáka v rákosí Lužná u Brumova;

čáp a Dešňvek u Bitova. Luka u Jihlavy. Svratka Radešinská. Zvole u Zábřeha; čáp drží hada v zobáku, nad ním jsou hvězdičky: Hradec u Uničova; drží v zobáku ratolest, kolem něho jsou 4 křížky a po stranách jeho 2 ratolesti: Prusy Moravské u Vískova;

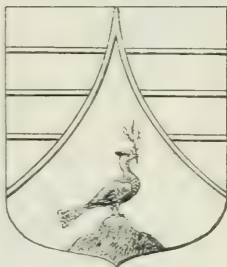
husu Boškůvky u Vískova, m. Hrádek u Jaroslavic (obr. 21.), Lukavice u Mohelnice, Trebčín u Prostějova; husu, po straně její ovoce: Branišovice u Krumlova; husí nohu m. Kokory (str. 16.);

labuť s roztaženými křídly: Chvalice u Bitova;

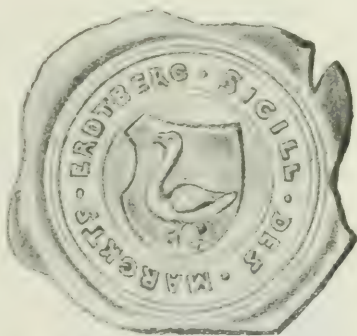
pelikán rozzobává si prsa, aby nakrmil 3 mladé vzhůru k němu hledící: Vilimov Znak města Náměště u B. u Litovle (str. 3.);

křídlo: m. Křižanov (IV. 12.), Kuřim, Velké Meziříčí a ves Radostín; křídlo šachované, pod ním ptačí noha s drápy: m. Náměšť u Olomouce; ve štítě 3 křídla, 2 po stranách štítu a 3. dole péry vzhůru položená, mezi nimi 3 †: m. Tasov u Vel. Meziříčí;

ptáka pěvce a j. m. Dolní Dunajovice; — pták: Hluboké u Náměště, Mořice u Kojetína, Podolí u Radešína: — ptáka ve štítě, nad tímto kvítky: Prosenice Hrubé u Lipníka: — ptáka stoje Kovalovice u Slavkova. Sazomin u Žďára: — ptáka na kameni Nová Ves u Bitišky, na protředním vyšším ze 3 kamenů Medlice u Dvorceň, na květině: Hedvíkov u Sovince, Holešín u Rájce; u hroznu: Osyčany u Nezamyslic, na vinném keři ze země vyrostlém a strom, radlici a krojidlo Řeznovice u Ivančic: — pták sedí na prostředním suku ostrve: Lazce u Prostějova; na pařezu, drže v zobáku ratolest: Bánovice u Jemnice; na suché větvi: m. Měnin (V. 11.) a Podolí u Brna (XIV. 6): na stromě: Bystrice u Bánova, Pavlovice u Kojetína; pták na stromě, vedle 2. strom. na pravo radlice: Vážany u Vískova;

Obr. 20.

Obr. 21. Pečeť a znak městece Hrádku u Jaroslavic

pták s vyzdvíženými křídly: Bohdík u Losína, Novosady, ves u Kroměříže (teď předměstí Kroměřížské); s rozepjatými křídly stojí na oseknutém pni se 4 větvemi: Bratřejov, Lhotsko, Lutonín a Prlov u Vizovic; — letí nad zemí: Koží Loučky a Nýdek u Hranic.

4. Obojživelníci, ryby a jiná zvířata.

Z ostatních zvířat vyskytují se na obecních znacích nejvíce ryby a rak, méně jiné. Z obojživelníků mají:

želvu Žabná u Místka;

žábu v dolním poli znaku m. Tršice (obr. VIII. 7.);

hada u nohou sv. Michala Medlice u Krumlova (obr. III. 8.), v zobáku čapově Hradec u Úsova;

rybu Bedřichovice u Brna (XIV. 4.), Jeřmaň u Litovle, Lhotka a Obyčtov u Žďára; rybu na vodě plovoucí: Oslav u Budišova; rybu a nad ní kvítek Tečice u Rosic (VI. 5.); rybu a radlici: Hevlín u Jaroslavic; v dolním poli štítu rybu ve vodě, v horním poli uprostřed strom, po stranách radlici a půlměsíc Vicomělce u Bučovic; — kapra Ráječko u Zábřeha, Vatin u Žďára; —

— štika pokosem ve štítě m. Rosice u Ivančic; — ve štítě rybu šikmo vzhůru: m. Brunzeif u Rymařova; — kapra a štika m. Litovel; — 2 ryby: Číkov u Bíteše na čtverhranné pečeti (obr. 22.), Doubravice u Jívové, m. Hrušovany u Jaroslavic (V. 8.), Potůčník u Losína; dole 2 ryby křížem položené, uprostřed štítu břevno a nahoře 2 hrozny: m. Dolní Vistonic u Mikulova a Polava u nich; — 2 ryby ve středním poli Žerůtky u Kunštátu; — 2 ryby křížem položené Pulgarov, Začany u Židlochovic, a pod nimi raka Bohuslavice u Brumova; — 2 ryby po stranách 2 ostrví křížem položených Dyjákovice u Jaroslavic; — 2 ryby a nad nimi korunu Buč u Žďára;

raka: Červená Lhota a společně s ní díly Hrabí a Řimic u Litovle, Lupenné u Svitav, Pasohlávky u Mikulova, Rakodavy u Tovačova; raka a rybu Chrbov u Tovačova; v oválním poli 1. raka, 2. sv. Jirí, mezi poli květinovou ozdobu: Lhota a Střeně

Obr. 22. Pečet a znak
Číkova u Bíteše.

1

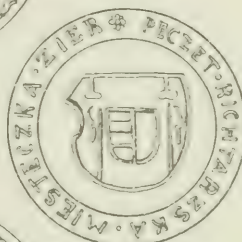
2

3

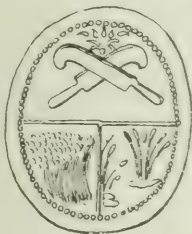
4

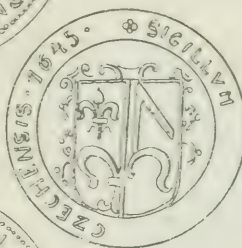
5

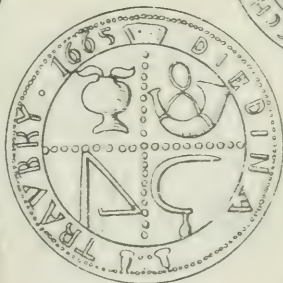
6

7

8

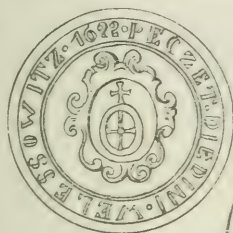
10

9

11

1

2

3

4

5

6

7

8

9

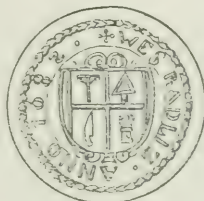
10

11

12

13

u Litovle; — 3 kusy račích klepet ve štítě a nad ním ruku m. Měrin u Vel. Meziříčí;

okřídlený hmyz: Křídlovice u Jaroslavic.

5. Rostliny.

Rostliny zdobí často obecný znak, nejvíce celý strom, v krajinách vinorodých réva a hrozen, buď samy nebo ve spojení s jinými předměty, zvláště hospodářskými, pak růže a rozličné květiny a květy, podobné jako v národním vyšívání a malování.

Strom rozličného tvaru mají ve znaku: Nová Běla u Paskova, Bohutice u Znojma, Březová a Hrobice u Vizovic, Cvrčovice u Židlochovic, Čechůvky a Dobrochov u Prostějova, Dřínov u Zdounek, Hodice u Třeště, Hajany u Brna (XIV. 3.), Horní Ves u Holešova, Jarcová u Valaš. Meziříčí, Křesťanovice u Dvorců, Křtiny u Brna (XIV. 1.), Květin u Mírova, Lesonice u Krumlova, Lhotice u Budkova, Lhota Nedásova u Brumova, Ludmírov u Konice, Místřice u Uher. Hradiště, Dolní Moravice u Sovince, Odrlice u Litovle, Pičinek u Dačic, Přibyslavice u Bíteše, Sokolom Dolní u Uničova, Stará Ves u Rymařova, Stošíkovice u Bohunic, Studnice u Viškova, Svatoborice u Kyjova, Svinošice společně se Sv. Kateřinou a dílem Šebrova u Blanska, Vítova u Holešova, Vítovice u Slavkova, Vranín u Jaroměřic, Vranovice u Prostějova, Zahrádka u Náměště; — strom s rozložitými silnými větvemi Mouchnice u Bučovic; — strom s vysokým pněm a malou korunou Prosatin a společně Blahoňov, Jestřabí, Nová Ves a Panov u Kuřimě; — strom s plody Ivaň u Židlochovic; strom o suchých větvích, na větvi ptáka Kotvrdovice u Blanska; strom a 2 květy po stranách m. Osvětimany; strom, u něho květoucí rostlinu Zákřany u Ivančic; pod ním 2 kupy Krěmaň u Olomouce; strom ovocný, na přič pod korunou přede pněm radlici Zástřizly u Strílek; pod ním radlici Leskovec u Koryčan; strom a radlici Babice u Brna, na přič radlici Staré Hvězdlice u Bučovic; strom a vedle krojidlo Kožušice tamtéž; nad ním radlici a krojidlo Kladná, Pozlovice a Řetěchov u Luhačovic; strom, radlici a košatý strom ovocný Křhová u Vel. Meziříčí; strom a krojidlo Třesovice u Krumlova; strom a po stranách sekeru a radlici Rudice u Rájce; přes jeho kmen sekeru křížem položenou Pěňčice u Přerova; pod ním 2 sekery křížem Mouřinov

u Bučovic; pod ním radlici a kosíř Radotice u Pulic; pod ním u kořene motýku a sekeru Lopeník u Uher. Brodu; u něho špičatý kámen a po stranách půlměsíc a hvězdu Dětkovice u Prostějova; v rozděleném štítě strom, půlměsíc a hvězdu m. Jivová u Šternberka; strom mezi 2 skalami Branškov, Lažanky a Maršov u Kuřimě; 2 stromy Lukoveček u Holešova, Poteč u Brumova; 2 na pahrbkovité zemi, na prvním štíhlém sedí pták, pod 2. košatým stojí myslivec a míří na ptáka: Vohančice a Herotice u Tišnova; strom ovocný, pod ním opřena kosa na pravé straně, cep stojí vedle stromu v levo, Krhov u Hrotovic; na pni stromu ovocného pod korunou nakloněný štítek a na něm CR (začáteční písmena pánova, Karla Rogendorfa) Rogendorf u Blanska; po stranách stromu 2 věže m. Dolní Dunajovice; strom a nad ním radlici Veselíčko u Lipníka; 2 lesní stromy na svalu kopce Nemilov u Úsova; 3 na kopcích Bzová u Bojkovic a Mladoňov u Šumberka; 4 jehličnaté stromy na skále Přistba u Jaroměřic; les, 3 velké stromy a 3 menší, nad menšími nahnutou sekeru Klepáčov u Viesenberka;

větev se 4 listy Horní Vilimovice u Třebíče, s 5 květy Stritěz u Třebíče, s plody Nejdek u Lednice, Pavlovice u Hustopeče; — větev s ovocem a radlici Ždárna u Boskovic; — větev, radlici, krojidlo a hvězdu Bynina u Vel. Meziříčí; — suchou větev a kopáč křížem položené m. Rajhrad (V. 1.);

větev dubovou se žaludy: Karlov u Sovince, m. Lanžhot u Breclavě, Mikulčice a Ratiškovice u Hodonína, Nová Ves u Uher. Ostroha; s 1 žaludem Savín u Litovle, s 2 žaludy Lideřovice u Strážnice, Mladč u Litovle, Snovídky u Bučovic; se 3 žaludy Bukovinka u Brna (XIV. 5.), m. Modřice u Brna, Rohatec u Hodonína, Šumvald; 2 žaludy s 2 listy m. Pouzdrány u Mikulova; 3 žaludy spojené Milokoš u Uher. Ostroha; v horní polo-vici 3 žaludy, v dolní břevno m. Lednice;

ratolest Mešovice u Jemnice, s 3 listy Římov u Sádka, s 3 květy Edrovice u Rymařova, Chýlice u Uher. Ostroha; s 3 květy, nad štítem anděla Kvačice u Uher. Ostroha; ratolest a šíp křížem položené a 4 růžice Hrušovany u Židlochovic; ratolest a vedle radlici a motýčku křížem položené, nad radlici křížek Jasenice u Náměště; — list javorový Židenice u Brna (XIV. 8.);

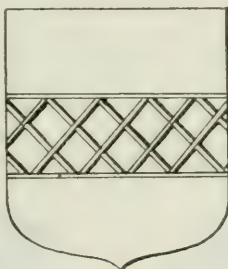
ostrev se 4 suky na horní straně m. Vlachovice u Brumova; ostrev, korunu, W a j. m. Fulnek; ostrev a růže 6listé Soboto-

více u Rajhradu (IX. 8.); 2 ostrve položené křížem m. Letovice u Boskovic a Ždár (str. 5. a 23.); ve stříbrném štítě 2 hnědé ostrve křížem položené a mezi nimi 3 hvězdy m. Mistek (obr. 23.); po stranách 2 ostrvi 2 ryby Dyjákovice u Jaroslavie; na 2 ostrvech křížem položených leží rámec, drží jej 2 čeští lvové, nad nim půlměsíc a hvězda: m. Lysice u Kunštátu;

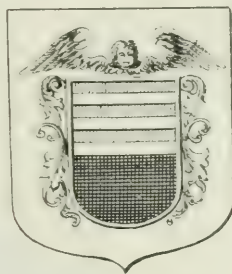
břevno síťované uprostřed štítu m. Kojetín (str. 5. a obr. 24.); břevno šikmé s 3 hvězdami m. Ždár (str. 23.); v 1. polovici štítu břevno, v 2. kohouta m. Višňová (V. 9.); uprostřed štítu na příč břevno, nad nim 2 a pod nim 1 radlici Pistovice u Račic; břevno, 2 šipy a 3 květiny Sedm Dvůrů u Šternberka; 2 břevna m. Brno v původním znaku (str. 11.—12.); 2 břevna a pod nimi 2 hrozny Horní Bojanovice u Hustopeče; 2 břevna,

Obr. 23.
Znak města Mistka.

Obr. 24.
Znak města Kojetína.

Obr. 25.
Znak města Vizovic.

kosíř a j. m. Žeravice u Kyjova (VIII. 5.); 2 břevna v dolním poli a j. m. Bystrice p. Hostýnem; 2 břevna ve štítku, jež drží medvěď, rychta Radkovská u Telče (VIII. 1.); 3 břevna ve štítku rychta Vanovská u Telče; 3 břevna vodorovná m. Dolní Bobrová, Loštice; 3 břevna a nad štítem 7 per m. Kunštát (V. 4.); 3 břevna v horní polovici, 2 hrozny v dolní Krepice u Židlochovic (IX. 2.); 3 břevna v horním poli, nad štítem hlavu andělovu m. Vizovice (obr. 25.); 3 břevna a kolem 6 hvězd m. Nivnice.

V krajinách vinorodých nejobyčejněji mají révu: m. Noslav (str. 15.), Židlochovice (V. 2.), Ostrovačice u Rajhradu, Újezd u Uher. Brodu; se 4 hrozny Chvalkovice u Bučovic (obr. 26.); révu kolem tyče, kosíř a hrozen Sobůlky u Kyjova; vinný keř s hrozem a kosíř: m. Oslavany a Padochov u nich; vinnou větev

s hroznem Dolní Bojanovice u Hodonína; hrozen m. Hustopeč u Brna (v. obr. 19.), Prusy Něm. u Viškova, Stáhlé Malé u Ryma-

Obr. 26. Pečeť a znak Chvalkovice u Bučovic.

řova, Újezdec u Buchlova, Zblovce u Bítova; hrozen, nad ním 3 květy, vedle kosíř: Žbánice u Višňové; hrozen a ptáka u něho Osycany u Nezamyslic; hrozen a kosíř: Biskoupky u Krumlova, Němčičky u Plavče, Německé Kounice, Suchohrdlí a Nový Šaldorf u Znojma, Ostopovice u Brna, Starovice a Starovičky u Lednice; v rozděleném štítě hrozen a kosíř Břestek u Buchlovic, Šardice u Kyjova (VIII. 3.); hrozen a radlici Čučice u Krumlova a Zbejšov u Ivančic;

nahore hrozen a kosíř, dole radlici Starý Šaldorf (IX. 8.); nahore hrozen, kvítek, kosíř, dole radlici a krojidlo křížem položené Virovice u Znojma; hrozen vína, po stranách 2 kosíře Písek u Veselí n. M.; — hrozen a kosíř, pod nimi radlici Petrov u Strážnice; — kolem hroznů a kosířů 3 hvězdy Kohoutovice u Brna; — hrozen, kosíř a kosu Medlov u Židlochovic;

Obr. 27. a 28. Pečeť a znak Valtrubic a Mackovic.

— pod révou v levo radlici a v pravo kosíř Nová Ves u Břeclavě a Těšany u Klobouk; — hrozen, radlici a kosíř Dobelice, Dobrensko u Krumlova; — hrozen, radlici a krojidlo Mackovice u Jaroslavic (obr. 28.); — hrozen, kosíř a s n o p Alexovice u Krumlova; — hrozen s 2 listy, kosíř a hvězdu Medlovice u Buchlova; — hrozen a šíp Bohuslavice u Kyjova; — hrozen, kosíř a rýč Vlčnov u Uher. Brodu; — 2 hrozny a 2 kosíře: horenské právo v Bzenči

(I. 4.). Tasov u Uher. Ostroha: — 2 hrozny a 2 ryby m. Dolní Vistonic: — 3 hrozny Horní Nikolčice u Židlochovic;

obilí stojaté v dolní části štítu, nahoře 2 nože křížem položené Osek u Lipníka (VIII. 7.); snop obilí Kyničky u Čech u Plumlova; snop a pole s klasy Jeně u Blanska; snop a 2 kvítky, nad ním křížek Drásov u Tišnova (X. 2.); snop, po jeho stranách růžice, dole radlici Žeranovice u Holešova; snop a pod ním srp m. Rouchovany (str. 141.); snop, po stranách 2 růžice a pod ním radlici Lověšice u Přerova; snop a za ním 2 cepy křížem Ohrazenice u Jaroměří a Nové Syrovice u Budějovic; 3 snopy Hlinný u Žďára, Nová Ves u Nového Města; 3 klasy dole spojené a po stranách kvítek Stáhle Velké u Rymařova;

jetelový list Dvoříště k špitálu Bystřickému n. P., Velvíz u Šumberka; kolem něho 4 růžice Milonice u Bučovic; trojlíst a náčíní na michání povidel (dle pověsti půlměsíc) a 2 hvězdy Chromeč u Bludova (VI. 9.);

rozvitou růži na větvi Lípovec u Dačic;

růži 5listou města: Hodonín (červená růže 5listá v bílém poli), Telč (viz dále změny a XV. 5.), Mrákotín, Studená u Telče (VII. 7.), Želetava; vsi: Pavlov a Třešnice u Telče, Senička u Litovle; růži na štítě v horním poli a břevno v dolním rychta Lhotecká a Olešná u Telče (VIII. 2.); ve štítě rozečtvrceném m. Slavonice v 1. a 4. poli 5listou růži, v 2. spouštěcí mříž k bráně, ve 3. ohradu neb plot z kolů (II. 6.); růži se 4 listy u stonku Rozvadovice u Litovle; 2 růže a mřížoví m. Archlebov (V. 6.); růži 8listou rychta Meziříčko, Pavlov a j. u Telče, Český Rudolec u Dačic; — růže a j. Rebešovice u Rajhradu; — 3 růže Frelichov u Mikulova; 3 růže a j. Svitávka (str. 20.).

Když Litenčice za městečko vysadil král Ferdinand I. 1535 po žádosti pana Jana Kropáče z Nevědomí, nadal je znakem pánovým (lilie) a po jeho příjmení takto: „Štít na dvě od spodku až k vrchu rozdělený, pravá polovice červená a levá blankytná, v té červené polovici jsou tři lilie bílé na hůlkách, dvě k vrchu křížem a třetí uprostřed nich k spodku přeložené a v druhé polovici blankytné kropáč bílý vzhůru stojí“;

lilii heraldickou dostaly též Arnoltovice u Sovince, lilii a hrozny m. Ždánice; — lilii a půl zavnuté střely Čechy u Plumlova (VIII. 8.); — 3 lilie Měrotínka u Rymařova (VIII. 11.), Vranovice u Židlochovic; — 3 lilie a j. m. Bzenec (str. 14.);

rostlinu neurčitou s 5 větvičkami Tylovice u Rožnova: — rostlinu jitroceli podobnou Popůvky u Brna; — 3 rostliny Javořin u Mirova;

květinu ve štítě, nad ní korunku Chomiž u Holešova; — rozvětvenou s květy Šebkovic u Lesonic; — s 3 větvičkami a 3 plody Martínkov u Lesonic; — s 3 květy Lipinka u Ůsova, Podolí u Mohelnice (VI. 7.); — s 5 květy Svatobořice u Kyjova; — květinu v nádobě Loučka u Šumberka, květiny v ní Karlovec u Dvorců; — 3 květiny v hrnku Slup n. Čule u Jaroslavic; — 3 květiny s hvězdovitými květy Předklášteří u Tišnova;

květ jednotlivý Křetin u Kunštátu, Zděchov u Vsetína; — květ s 2 tyčinkami Křivá u Sovince; — 5listý květ Podolí u Mohelnice; — kvítek s 5 květy a j. Bečva Dolní (X. 5.); — 3 květy na jednom stonku Katerinice u Vsetína; — 3 květy Jezovice u Třeště, Micmanice u Jaroslavic, Orlovice u Viškova, Ostrý Kámen u Svitav, Podolí u Mirova, Rychnov u Mor. Třebové, Slavkov u Nivnice; — 3 květy, na prostředním sedí ptáček: Holešín, Javoří u Mohelnice, Světlý u Šebetova; — 3 květy nad radlicí Řikovice u Přerova; — ve štítě tři větší a 2 menší květy ze země vyrostlé, nad štítem korunu Radkovic u Hrotovic;

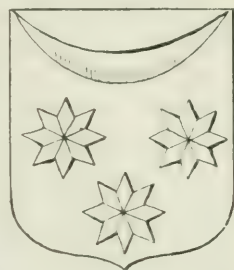
věncem Horní Moravice u Sovince.

6. Tělesa nebeská a věci pozemské.

Slunce a měsíc stkví se ve znacích obyčejně u jiných znamení, hvězdy ozdobují znak buď samy nebo s jinými věcmi; méně spatřují se oblaka a z pozemských věcí hory, vrchy a skály. Tři z nich dostalo městečko Jivová u Šternberka r. 1581: „štít uprostřed přímo dolů rozdělený, levá polovice téhož štítu modré neb lazurové a pravá červené neb rubínové barvy; v levé polovici štítu měsíc špicemi k pravé straně obrácený, před nímž hvězda se šesti špicemi žluté barvy, v pravé polovici u spodku tři pahrbky zelené, z nichž na prostředním nejvyšším zelený dub vyrostlý stojí*.

Slunce zářící má Luboměř u Spálova, slunce nad radlicí, kvítky a hvězdu Pičín u Telče; slunce nahoře, dole radlicí a krojídlo, po jejích stranách lilie Senetářov u Rájce; — půl slunce stranou nad pluhem Markvartice u Telče; — půlměsíc s hvězdou Stará Břeclav (V. 10.), s křížem Derfle u Uher. Hradiště (VII. 12.);

— půlměsíc, hvězdu a j. m. Lysice, Nezamyslice u Kojetina; — půlměsíc a po stranách 2 hvězdy, nad ním štítek s břevnem Běhařovice u Hrotovic; — půlměsíc a 3 hvězdy m. V. Bystřice u Olomouce (obr. 29.); — hvězdy kolem sv. Isidora Kněhnice u Šebetova; — hvězdu m. Mírov, Pohoř u Fulneka; — hvězdu s 5 paprsky Brusný a společně obce Podolí, Řepka a Veselí u Lomnice, — se 6 m. Nové Hvězdlice; ve štítu rozečtvrceném 4 takové hvězdy m. Koldštýn; se 7 m. Šilperk u Zábřeha, s 8 m. Bojkovice, m. Dvorce u Berouna a ves Hučovice u Šternberka; — hvězdu, kosíř a hrozen vína Brezovice u Kyjova; — nad hvězdou kříž Popice u Znojma; — nad ní kříž, po stranách kosíř a hrozen, kolem kříže 6 hvězd Havraníky u Znojma; — hvězdu, v ní růži Slistou a v této kříž, Tylov u Sovince; — hvězdu, sekeru a nad ní W Veska u Olomouce; — hvězdy a j. m. Mikulovice (str. 16.), Mistek (obr. 23.); 3 hvězdy ve štítě Veleboř u Čsova; v rozděleném štítě nahoře 3 hvězdy, dole radlici a krojídlo Piskov u Uničova;

Obr. 29. Znak měst.
Velké Bystřice u Olom.

oblaka, hvězdu a j. Petřvaldíky (VI. 6.);
mračno, blesk a loďku na vodě rozvlněné Boleloun u Tovačova (VI. 10.);

horu zelenou a nad ní zlatou hvězdu m. Šternberk; — 3 hory, na prostřední praporec obrácený v pravo m. Jimramov;

vrch; po něm běží 3 zvířata, kolem štítu fafrnochy a nahoře hrábě a špičák křížem položené Solanec u Rožnova; — 2 vrchy, údolí a j. m. Mikulov (str. 20.—21.); — 3 vrchy, nad nimi velkou hvězdu, kříž ozářený a věnec, v něm Z: Zašová u Val. Meziříčí;

skálu m. Freistein u Vranova; — na ní věže a j. m. Šumberk (str. 19.); — skálu, slunce a strom Horní Újezd u Jaroměřic; — na ní 4 lesní stromy Přístba tamtéž.

7. Báječná zvířata a potvory.

Nestvůry neb obludy složené z těla lidského a zvířecího, jež se vyskytují v šlechtických a jiných znacích, v obecních nebyly oblíbeny.

Noha (gryfa) má ve znaku m. Slavkov (viz str. 18. a II. 8.); noha, pod ní kvítek, u zobáku hvězdu Greifendorf (III. 4.) a Ločnov u Svitav;

saň m. Dolní Kounice (str. 19.), Ochoz u Tišnova;

dvouhlavého orla v novém znaku m. Brno (str. 13.) a ves Rovensko u Zábřeha.

8. Umělé věci.

a) **Nástroje a náčini hospodářské a řemeslnické.**

Po hlavním zaměstnání obyvatelů dostaly mnohé obce znamením pracovní nástroj a náčini, nejčastěji hospodářské věci, radlici, krojidlo, kosíř, buď samy jednoduché nebo rozmanitě zdobené kvítem, hvězdami a j., pak sekeru, motyku, kopáč, hornická kladiva a p.

Tvrdonice u Břeclavě r. 1538 Ferdinand I. vysadil za městečko a nadal je erbem a pečeti: „štitem modrým, v němž se dvě radlice a půl kolečka plužního spatřuje“.

Pačlavice u Zdounek též r. 1538 vysadil za městečko a nadal erbem neboli pečeti, zejména „štitem červeným, v němž na kříž dvě krojadla plužní barvy železné se spatřují“.

Radlici měly ve znaku, pokud známo, obce: Bačice u Hrotovic, Běskov u Znojma, Biskupice u Jevíčka; Bohdalov, Borušov, Derflík, Kunčina, Dlouhá Loučka, Malikov, Mladějov, Nová Ves, Pačov, Prklišov, Radišov, Radkov, Horní Rudna, Sušice, Šnekov, Útěchov u Mor. Třebové; Bohdikov u Rudy n. M., Blížkovice a Bojanovice u Znojma; Borek, Dobrohošť, Hermanec, Hostkovice, Hřišice, Chlumec, Manešovice, Matějovice. Stojíčov a Toužín u Dačic; — Borotice u Znojma, Brničko u Uničova, Breží u Osovské Bitišky, Březina u Brna, Budkov u Jemnice, Bukovice u Viesenberka, Bukovina u Brna; — Citonice u Znojma, Černovice u Brna; Čížov, Hosov, Myšín, Pístov, Popice, Rancířov a Rošice u Jihlavy; — Dančovice a Dědice u Jemnice, Drásov u Tišnova, Dražovice u Viškova, Drozdov u Zábřeha; — Holesice u Telče, Hoštice, Hrabenov a Janoušov u Rudy n. M., Hrachovec u Val. Meziríči, Húzová Moravská u Šternberka, Hvozď u Polom u Konice; — Chvalkovice u St. Hobzí, Chvalovice u Znojma; — Jasená, Pozděchov a Raková u Vizovic, Javůrek u Ivančic; — Ketkovice u Náměstě B., Klentnice u Mikulova,

Kloboučky a Kozlany u Bučovic, Klučov u Hrotovic, Klužínek u Jesence, Komňátka u Rudy n. M., Kravsko u Znojma, Křemenov u Mirova, Křoví u Vel. Meziříčí, Kundratice u Křižanova, Kunovice u Kelče, Kvítkovice u Napajedel: — Lidečko u Brumova, Lhota u Vískova, Lhota Chrastová u Svitav, Lhota Štědráková u Rudy n. M., Lhotice u Náměště B., Lhotka u Čekyně a u Valaš. Meziříčí, Lomnička u Tišnova, Lubník u Zábřeha, Lužice u Hodonína; — Malinky u Bučovic, Martinice a Miškovice u Holešova, Mašovice u Znojma, Medlovice u Vískova, Mirošov u Brumova, Mladějov u Mor. Třebové, Moskov u Uničova, Mramotice u Znojma: — Nebštych u V. Bíteše, Nedašov u Brumova; Nemotice, Nesovice a Nevojice u Bučovic; Němčí Horní u Uher. Ostroha, Nenkovice u Žďánice; Nová Ves u Losína: — Obec u Brna, Olšany u Rudy n. M., Opatovice u Vískova, Osovice u Bitova, Otratice u Náměště B.: — Peč u Telče, Pěničky u Přerova, Pisařov u Šilperka, Písečné a k němu příslušné obce Novosady a Slavětín u Jemnice, Podmole a Přímětice u Znojma, Ponětovice u Brna, Popovice u Rajhradu, Postřelmůvek u Zábřeha, Prusy u Přerova; Raclavice, Roštěnice a Rybníčky u Vískova, Radomilov u Rudy n. M., Radostice u Brna, Rapotice u Náměště, Rousko u Kelče, Řehořov u Jihlavy, Říčany u Ivančic: — Selec u Mikulova, Seninka u Vsetína, Senohrady u Náměště, Sívce u Slavkova, Spělov u Batelova, Dolní Studénky u Zábřeha, Střebice u Holešova, Střelná u Brumova, Střemeničko u Litovle, Stráž u Valaš. Meziříčí; — Šanov, obnovená ves u Hrušovan, Šumice u Krumlova, Švábov u Batelova; — Tetetice u Nezamyslic, Arnoštov, Bezděči, Pečkov, Petrůvka, Rozstání a Umrázka u Trnávky; Těšov u Náměště B., Turovice u Dřevohostic; — Uhřice u Bučovic, Újezd u Boskovic; — Václavov u Zábřeha, Vickov a Vidonín u Bitísky Osovské, Vír u Kunštátu, Hvozdečko u Litovle, Vsechovice u Tišnova; — Záblatí u Vel. Meziříčí, Zňatka u Náměště B.; — Železný u Tišnova, Žerotice a Žerůtky u Znojma;

radlici a nad štítem zubří hlavu rychta Roženská u Pernšteina (X. 4.):

2 radlice Kojetice a Třebetice u Jemnice, Strážov u Třebíče; 2 r. křížem položené Petrovice u Viesenberka; v rozečtvrceném štítě v každém poli radlici hrotem nahoru a ostrím k okraji štítu obrácenou Rudlice u Plavče; — r. a začáteční písmena obcí: Bohuslavice, Hladov, Olšany, Vápovice, Vilímeč Dolní,

Vystrčenovice u Nové Říše; Bulikovice u Budějovic; r. dolů ostrím obrácená, nad ní 2 stromky, a nad nimi letí pták: Obět-kovice u Kojetína; r. a nad ní konika má Lhota u Šternberka; r. a na ní vyrytý kosíř Nová Ves u Oslavan; — r. a nůž Stribrnice u Kojetína; — r. a po stranách 2 růžice Jackov u Budějovic; — r., na ní vyrytou růžici a po stranách 2 růžice Láz u Budějovic; — r. ozdobenou kvítím po stranách a jinak: Babice u Lesonic, Březinky u Jevíčka, Krchleby u Mirova, Mezihorí u Trnávky, Marhěfy u Bučovic (viz obr. 30.), Pavlovice u Bohdalic,

Obr. 30. Pečeť a znak Marhěf.

Petrůvka u Mor. Třebové, Slavičky u Třebíče, Sudice u Náměště, Stará Trnávka; — r. a po stranách 2 květy: Dolní Jeršpice u Brna (XII. 11), Jetřichov u Mor. Třebové, Loukovice a Řípod u Třebíče, Přeskače a díl Přesovic u Hrotovic, Slavikovice u Rousinova; — r. a 2 kvítky po stranách: Bačkovice u Jemnice, Petrov u Mor. Třebové, Popovice u Rosic; — r. a kvítek se 3 květy Údanek u Mor. Třebové; — r. a 3 růžice Domášov u Ivančic; —

u r. květinu Domamil u Budějovic, Linhartice u Mor. Třebové; — r. a 2 trojlísty Vokarec u Náměště B.; — 3 křížky kolem ní Benkov u Uničova; — nad ní hvězdičku Chudčice u Tišnova; — nad ní hvězdičku a po stranách kvítky Hunkovice u Židlochovic, Unášov u Vranova; — 4 hvězdičky kolem ní Hlívce u Uničova; — kolem 6 hvězd Hrabová u Zábřeha, Pomyč u Vranova;

radlici a kroidlo: Bezděkov u Mohelnice, Bezměrov a Hradisko u Kojetína, Bohdalice u Bučovic; Božice u Jaroslavic, Brabice u Vršavy, Budkovice u Krumlova, Buč a Lechovice u Znojma; — Černé, nyní Červenka, u Litovle; — Dobročkovice u Bučovic, Drnovice u Kunštátu; — Hlubočany u Viškova, Hvozdec u Tišnova; — Jedov u Náměště B., Jestřebičko a Pobuž u Mirova, Jinačovice u Brna (XIV. 13), Jindřichovice u Telče, Jiratice u Jemnice; — Krňčice u Budějovic; — Laškov u Konice, Lelekovice u Brna, Lesnice a Pivonín u Zábřeha, Letošov u Bučovic, Lhota Bílá u Litovle, Lhota Nová u Strážnice, Loučka Horní u Tišnova; — Majetín u Přerova, Medlov u Uničova, Nemochovice u Bučovic, Němčice u Rájce, Nová

Veska u Dvorců; — m. Uherský Ostroh; — Pouchov u Třebíče. Proseničky u Lipníka, Příbram u Rosic, Přimětice u Znojma; — Rájec u Blanska, Rajhradice u Rajhradu; — Slatina u Brna a Hrotovic, rychta Stvolovská u Kunštátu; Šasovice u Telče; — Těšice u Hodonína, Továř u Olomouce; — Újezd Zadní u Uničova; — Vanovice u Boskovic, Velatice u Brna, Všetuly u Holešova; Žeravice u Přerova;

r. a krojidlo křížem položené: Bratrošov u Šumberka, Domaželice u Dřevohostic, Kladky u Jevíčka, Korytná a Suchá Loza u Uher. Brodu, Dolní Radikov u Dačic, Rakovice u Konice, Rapotín u Šumberka, Šebetov u Boskovic, Vendolí u Svitav, Vratikov u Boskovic, Vrbka Velká u Strážnice; — r. a krojidlo křížem položené a kolem kvítky Stavenice u Úsova; po stranách žaludy Hrabětice (str. 27.); — r. a krojidlo křížem, pod tím hrozen Hodejice u Slavkova; — r. a krojidlo křížem, stranou 2 kosíře a nad tím hrozen Derflice, obnovená ves u Znojma; — r., krojidlo a hrozen: Rozdrojovice u Brna, Těšov u Uh. Brodu; — r., krojidlo a květ dolů svislý Police u Mohelnice; r. a krojidlo, pod nimi srdce s 3 květy Čáslavice a Čechočovice společně u Třebíče; — r. a krojidlo, nad nimi hvězdu: Petrovice u Rájce, Svěbohov u Zábřeha; — u radlice 3 hvězdy, u krojidla 1 hvězdu Bohutín u Šumberka; — r., krojidlo a kolem 7 hvězd Svinov u Zábřeha; — r. a krojidlo, kolem nich hvězdy, jednu na radlici Babice u Rosic; — r., 3 hvězdy a nádobku Roketnice u Třebíče; — r., kolem ní 5 hvězd, nad ní krojidlo Vážany u Šebetova; — r. a krojidlo, po jedné straně 4, po druhé 3 hvězdy Tavíkovice u Hrotovic; — r., krojidlo a j. Hradčany u Prostějova; — r. a krojidlo, pod ní 2 křížky Uhřice u Šebetova;

r., krojidlo, k osíř a j. Blížice u Koryčan; v rozečtvrceném štítě radlici a krojidlo, dole kosíř a révu Vrbovec u Znojma; — r. v pravo, u ní růži a pod radlicí snop, v levo krojidlo Nořízov u Kuřimě; — radlici, kvítek a hvězdu, nad radlicí slunce s paprsky Pičín u Dačic; r., krojidlo, hvězdu a j. Řečkovice u Brna (XII. 1.); — r. a j. Nenkovice u Ždánic, Tištin u Kojetína, Želechovice u Uničova; — r., krojidlo a j. Rudka u Ivančic, Zadní Újezd u Uničova; — r. a 2 krojidla Holasice u Rajhradu, Stanoviště u Bitesě (obr. 31.); — radlici, otku, krojidlo a ptáka na ratolesti Pivín u Kojetína; — r. a podávky, v pravém rohu štítu 3 hvězdy

šikmo Rybníček u Šternberka; — r. a roubík křížem Chrudichromy u Boskovic; — r. a srp Lázníčky u Lipníka; — r. a snop dědina Hrotovice z r. 1681; r. a 2 snopy Něm. Malkovice u Bučovic (obr. 32.)¹⁾; — r., za ní cep a sekeru křížem položené,

Obr. 31. Pečeť a znak Stanovišť
u Bíteše.

Obr. 32. Pečeť a znak Něm.
Malkovic.

nad ní krojidlo Křtomil u Bystrice p. Host.; — r. a sekeru Habrůvka u Brna, Mladoňovice u Budkova, Žabečná Lhota u Přerova; — r., po stranách krojidlo a sekeru Ostrov u Rájce; — nad ní sekeru a motyku křížem, kolem hvězdy Vidče u Rožnova; — r. a kosu Markvarec u Dačic, Pňovice u Uničova, Popovice u Přerova; — r. a kosu křížem položené Lažany u Jaroměřic, Lipnice u Dačic, Znorovy u Strážnice; — r., kosu a po stranách 2 květy Loděnice Moravské u Olomouce; — r., kosu a kosíř Opatovice u Rajhradu (X. 7.); — r. a srp Lázníčky u Lipníka, Moravany u Buchlova; r., krojidlo a srp Věteřov u Žďanic; — nahoře r. a dole pilu Lideřovice u Dačic; — r. a kosíř Bílovice, Horní Jeršpice (XII. 12.) a Komin u Brna, Hornice u Jemnice. Kněždub a Sudoměřice u Strážnice, Komořany u Viškova, Krumvír a Mutěnice u Hodonína, Kuchařovice a Kyjovice u Znojma, Moutnice a Žabčice u Židlochovic, Načeratice u Znojma, Silůvka a Trboušany u Dol. Kounic, Šakvice u Hustopeče, Tulnice u Vršavy, Žarošice u Žďanic; — radlici, kosíř a hrozen Bošovice u Žďanic, Bračice, Malešovice a Neslovice u Dol. Kounic, Bystrice (Bystre), Kobylnice, Přízřenice (XII. 7.) a Rozdrojovice u Brna, Diváky

¹⁾ Obrázky č. 8.—13., 22., 26.—28., 30.—32. laskavě půjčil z Vlastivědy Moravské sl. Musejní spolek v Brně.

u Klobouk, Jezeřany u Krumlova, Němčice u Oslavan, Prušánky u Hodonína: — r., kosíř a j. Hostěrádky u Žďanic; — ve štítě na zděl rozděleném radlici, kosíř a j. Suchohrdli u Krumlova; — r., kosíř a kolem hvězdy Kněhnice Moravské u Tišnova; — r. a révu Zvěrkovice u Budějovic; — r. a hrozen Ledkovice u Oslavan, Pračice u Znojma, Řeznovice a Zbejšov u Ivančic; — r. a 2 hrozny Kněhničky u Brna (XIII. 12.); r., hrozen a kosíř Bohunice u Znojma, Hostěrádky u Slavkova, Chlupice u Krumlova, Kostice u Břeclavě, Moravany a Štikovice u Brna; — radlici, dole 2 hrozny, mezi nimi kosíř Lanštorf u Podivína; — r., hrozen a krojidlo Násedlovice u Žďanic, Šitbořice u Klobouk B.; — r., na ní žalud, kosíř a 2 žaludy Kostnky u Pulic; pod ní hrozen, hvězdu a j. Drnovice u Račic; — r., kosíř, nebo zez a pořiz Protivanov u Boskovic (X. 3.); — ve štítě kosmo rozděleném nahoře kosíř a 2 hvězdy, dole radlici Těšetice u Znojma; r. a strom Tučapy u Viskova, Vážany u Rousínova; — r., strom a srp Drysice u Viskova; — r. a 3 stromky kolem ní Lomy u Budkova; — r., stéblo s pšeničným klasem a krojidlo Viska u Litovle; — r., kvítek a krojidlo Mor. Libiny u Uničova; — r. a pod ní kolo Lhánice u Náměště B.;

krojidlo Lipa a Ublo u Vizovic; — krojidlo a radlici Drbalovice u Boskovic, Heřmanice u Hrotovic, Lelekovice u Brna, Lhotka u Kelče, Polánka u Krumlova, Příložany u Jaroměřic, Štěpkov u Budějovic, Velká u Hranic; — krojidlo, radlici a kosíř Jamolice u Krumlova; — krojidlo a radlici, mezi nimi nahoře půlměsíc a kolem hvězdy Skalice u Boskovic; — krojidlo, radlici a kvítek Štěměchy u Třebíče; — krojidlo, radlici a stéblo s klasem pšeničným ze země Chořelice u Litovle; — krojidlo, nad ním pták drží ratolest: Vičice u Kojetína; — krojidlo, radlici a j. Klopína u Mohelnice; — krojidlo, snop a radlici Vysoké Pole u Brumova; — krojidlo a motyku křížem Jarošov u Uh. Hradistě; — krojidlo a kosíř Milonice u Lednice; — 2 krojidla křížem položená a 2 růžice Hartínkov u Jevíčka;

pluh na zorané zemi Polom u Hranic; — pluh s kolečky Čekyň u Přerova, Litohoř u Budějovic (X. 6.); — pluh s kolečky, nad ním 3 klasy dole spojené Stálkov u Dačic; — pluh a širočinu Jindřichov u Hranic; — pluh, vedle nahoře půl slunce Markvar-tice u Telče;

rádlo, celé s krojídlem, bez koleček Hruška u Kojetína (X. 9.);
kopáč a sekeru křížem položené Útěchov u Brna, a mezi
nimi 4 hvězdy Pekařov u Viesenberka; — kopáč a palici napříč
spolu svázané m. Frýdland u Sovince;

motyku a palici křížem položené, nad nimi pořiz a ne-
bozez Suchý u Boskovic; — motyku a sekerku křížem Brňov,
Bystřice, Bystřička a Lhota u Val. Meziříčí;

špičák a sekeru křížem Ochoz u Brna (XIV. 9.); — špičák
a motyku křížem Teplice u Viesenberka; — špičák a palici a
pod nimi radlici Řícmanice a Kánice u Brna (XIV. 10.);

rýč Častotice a Pozdětín u Náměstě, Kožichovice u Třebíče,
Milešín a Rozseč u Bilišky Osovské, Šošůvka u Blanska; — rýč
uprostřed držadla okřídlený Rájec u Zábřeha (X. 12.); — rýč
a radlici křížem položené díl Černčina u Bučovic; — rýč, srp
v pravé polovici štítu a j. Štěpánov u Šebetova;

palici a lopatu křížem položené, mezi nimi nahoře křížek
Bochovice u Třebíče;

lopatu Krákořice u Šternberka;

vidle a kopáč, po stranách 2 růžice Tvarožna u Brna (XIV. 12);

brány polní Nahošovice u Dřevohostic, Horní Němčice
u Telče, Roketnice u Slavičina, Vykýřovice u Šumberka; —
brány polní, na pravém a levém rohu sedí pták, u něho jest
hrozen: Moravské Malkovice u Viškova;

hrábě a kosu položené křížem, uprostřed nich srp m. Střílky
u Zdonpek; v rozečtvrceném štítě hrábě, radlici, hrozen a snop
Radlice u Dačic (IX. 13.); — 2 hrábě křížem položené a 3 hvězdy
Osykov u Šumberka;

kosu Hynčov, Kosov, Vysoká a Vilanec u Jihlavy, Jeníkov
u Dačic; — kosu bez násady Lhota Francova u Brumova; —
kosu a hvězdu Vavřinec u Rájce; — kosu, větev, mezi nimi
kolmý pruh Těšetice u Kojetína; — kosu uprostřed napříč ostrím
nahoru položenou, nad ní a pod ní radlici hrotem ke kose obrá-
cenou, Lučkov u Jaroměřic; — kosu a radlici, mezi nimi kvítek
Zarazice u Veselí n. M.; — kosu, radlici a 2 hvězdy Vilimovice
u Rájce; — kosu a krojídlo Hradisko u Dačic; — kosu a hrábě
křížem položené Blatnička u Uher. Ostroha, a mezi nimi 3 růžice
Otročkov u Konice; — kosu a j. (rok 1749 obráceně vyryt) Poličná
u Valaš. Meziříčí; — 2 kosy křížem položené: Popovice u Jaro-

měrie, Račerovice u Třebíče. Žďár u Rájce; nad nimi radlici Hrubšice u Krumlova, u nich kviti Sentice u Tišnova; kosu a j. Újezd u Šternberka;

srp, hvězdu a po stranách srpů 2 hrozny Radějov u Strážnice; 2 srpy křížem položené Olhrozim u Plumlova, a pod nimi holubici v novém znaku m. Horní Dunajovice u Znojma;

cep a rýč křížem položené Štolhara u Losína;

kosíř Koberice u Ždánic; — kosíř a 2 hrozny Jundrov u Brna; kolem něho 4 hrozny Sedlešovice u Znojma; — kosíř, po stranách 2 hrozny vína, nad tím 3 růžice Nesechleby u Znojma, Skalice u Krumlova; — kosíř a 2 hvězdy Přisnotice u Židlochovic;

kosíř a hrozen: Borkovany u Klobouk u Brna, Boubalov u Strážnice, Hlína u Dol. Kounic, Kudlovice a Sušice u Napajedel, Kuchařovice a Štosíkovice u Znojma, Loučka u Rajhradu, Popovice u Mikulova, Rašovice u Slavkova, Strábrnice u Buchlova; — kosíř, hrozen a vinnou ratolest Příkluky u Lednice; — kosíř, a radlici: Kupčice u Krumlova, Mašůvky u Znojma, Němčany u Slavkova, Police u Jemnice, Šumice u Slavkova; — kosíř, hrozen a kvítek Václavov u Krumlova; kosíř, hrozen a radlici Damnice u Krumlova; — kosíř, radlici a nad nimi hrozen Bílovice u Břeclavě; — ve štítě kosmo rozděleném nahoře kosíř a 2 hvězdy, dole radlici Těšetice u Krumlova; — kosíř a krojidlo, uprostřed nich hrozen a 3 kvítky Holásky u Brna (XIII. 6.); kosíř, radlice a krojidlo Šamikovice u Hrotovic; — kosíř, krojidlo a hrozen Ledec u Židlochovic; — kosíř, radlici a hrozen Bohumělice a Oblekovice u Znojma, Medlánky u Brna; — kosíř, rýč a hrozen vína Kostice a Lanštorf u Břeclavě, Těšov u Uher, Brodu; — kosíř a pluh Tasovice u Znojma; — kosíř, šíp a radlici Valtrubice u Jaroslavic (obr. 27.); — kosíř a j. m. Mikulovice u Znojma, m. Pravlov a Němčičky u Židlochovic; — 2 kosíře a hrozen Pemdorf u Krumlova; — 2 kosíře křížem položené Hradčany u Dřevohostic, Nížkovice u Ždánic; — 2 kosíře a 2 hrozny Kádov u Krumlova; — 2 kosíře křížem položené, nad nimi kvítek, pod nimi hrozen České Bránice u Ivančic; — 2 kosíře křížem položené a radlici Německé Bránice u Ivančic;

sekeru Čiměř u Třebíče, Salavice u Jihlavy, Vranov u Brna; — sekeru a květ Rýdeč u Šternberka; — po stranách sekery 2 kvítky Věstonovice u Třebíče; — sekeru a žalud Horákov u Brna; — sekeru a kopáč křížem Dětrichov u Šternberka; —

sekeru, kopáč a j. Hochštýn u Zábřeha; — sekeru a motyku křížem a kolem 4 křížky Bystřice u Rožnova; — sekeru a motyku křížem položené a dole radlici Čabová u Dvorceň, dole rýč Repchy u Boskovic; — sekeru, motyky křížem a uprostřed rýč Valehov u Boskovic; — sekeru a radlici Doloplazy u Olomouce, Horice a Olešná u Blanska, Lhota Žabeční u Přerova; — sekeru a krojidla křížem položená Ondratice u Vískova; — sekeru, hrábě a cep Hlásnice u Šternberka; — 2 sekery křížem položené Laskovec u Dačic, Pekařov u Viesenberka; a kolem nich kvítky Olomučany u Blanska;

širočinu a motyku křížem Hažovice u Valaš. Meziříčí; 2 širočiny křížem položené Karolin u Rájce, Králova Ves u Uničova;

kladivo na kovadlině a kus železa položené Lesůnky u Lesonic; — hornické kladivo a kopáč Oskava u Uničova; — obě křížem položené, a pod nimi ptáček jde, Horní Město u Rymařova; — hor. kladivo a špičák, kolem 5 hvězd a dole O Hrbínek u Uničova; — 2 hor. kladiva křížem položená Svanov u Mor. Třebové;

2 špičáky křížem položené a kladivo Starý Moletín u Mohelnice;

2 nože s kulatou rukovětí křížem položené Maršová u Viesenberka; — nože dlouhé mají přidány od biskupa Ditrichšteina města Hranice, Kroměříž, Libava, Lipník, Mikulov, Nové Město, Příbor a Žďár (viz str. 21—23.); — 2 nože křížem, dolů obrácené, nahoře růžici a kouli, dole hrozen mají Chrlice u Brna (XIII. 5.); — 2 nože na přič položené Hradčany u Dřevohostic;

Obr. 33.

Znak města Kroměříže. štítě dostaly m. Boskovice a Černá Hora u Blanska (str. 5.);

kužele 3 mají Petřvaldy u Příbora (VI. 3.); — nahoře 3 a dole 2 m. Příbor; — v rozděleném štítě v horním poli 4 a v dolním 2 m. Kelč, m. Mohelnice a vesnice k ní příslušné Libová a Svinov, m. Žďár (str. 23.); Kroměříž (obr. 33.) mimo tento znak arcibiskupství Olomuckého ještě uprostřed štítek se znakem biskupa z Ditrichšteina 2 nože;¹⁾

hřeben zlatý o 7 zubech v modrém

¹⁾ Více kuželů vedle sebe zvou hřeben.

krokev m. Trešl u Jihlavy;

klič se 3 zuby uprostřed pečeti, po jeho stranách srp a kosíř Mešovice u Jemnice; — klič a meč křížem položené Mokrá u Brna (XII. 6); — klič a meč křížem, vedle radlici Starý Roušnov; — klič a srp m. Nová Říše; — v horní polovici kříž, v dolní hrozen Bohonice u Brna (XII. 10); — 2 kliče kolmo vedle sebe Posvátno u Kelče; — 2 kliče položené křížem Jenesov u Náměště, Újezd u Židlochovic; — pod sv. patronem Těšetice u Olomouce; — 2 kliče o 3 zubech křížem položené Kostelec u Holešova;

visecí zámek trojhranný neb podobnou věc Pentkov a Strupšín u Zábřehu, Petrovice a Stachov u Šternberka; — dole po stranách 2 hvězdy Ladín u Konice;

kalich m. Kokory, m. Křenov u Mor. Třbové; — kalich a z něho 3 květy Slavkov u Lipníka (VIII. 9.);

zvon hvězdami obklopený Bruchotín u Olomouce;

kolo Lubný u Tišnova, Podolí u Uher. Hradiště; — na něm kříž Velešovice u Slavkova; — nad ním radlici Dobronice u Hrotovic, Lhánice u Náměště; — nad ním rošt Vojkovice u Židlochovic; — kolo a 2 koule Újezd u Tišnova; — kolo a j. Sobotín u Viesenberka; — v rozečtvrcené pečeti kolo, srp, kladívko na 2 strany špičaté a rýč Biskupice u Tovačova;

kolo mlýnské Zvole u Horní Bobrové;

kotvu rychta Jihlavecká u Telče (IX. 12.); kotvu a kříž Boršov u Kyjova (panství kláštera sv. Tomáše v Brně); — kotvu ve štítě, jež drží medvěd, rychta Rácovská u Telče; — $\frac{1}{2}$ kotvy a hvězdu m. Jiřice u Krumlova;

loďku a j. Bolelouc u Tovačova (VI. 10);

vrš ve starém znaku m. Vladislav u Třebíče;

vinný lis m. Lišeň u Brna dostalo „štít všechen červený, v němž přes vinný dřevěný¹⁾ s podloženými hrozny zelenými se vidí“;

nádobku s květinami Loučka u Šumberka, Karlovec u Dvorcev a Slup u Jaroslavice; — ve štítě 3dílném nádobu (kotel),

¹⁾ Podle privilegia z roku 1558; nikoli podobná lišeň, jak se zdálo na otisku pečeti.

po stranách 2 hvězdy a pod ní jednu, v 2. díle brozen, v 3. radlici Zbejšov u m. Slavkova; — v rozečtvrceném štítě nádobu, trubku, radlici a srp Troubky u Tovačova (VIII. 10); — 3 nádoby s kroužkem Smolín u Židlochovic;

3 korbele, 2 k rohům štítu obráceny, 1 dolů m. Ivančice; hmoždiř Pucov u Náměstě B.;

2 sypeny neboli korce a j. Mikulovice (str. 16.).

(Dokončení v roč. VI.)

Knížka lékařská od Nového Města z r. 1780.

K tisku upravil Jan Vyhlídal.

(Dokončení.)

21. Klidvoser, to jest klidní vodu, z bolestného klidu když teče, staviti.

Totížto takto: K tomu potřebuj a vem z mladého dubu listy, a to usuš dobře, pak to dobře na prášek roztří, a tak v kterém místě z toho klidu ta vodička teče, tu tím práškem v to místo dobře přikládej, a navrch konopnou koudelí dobře přivazuj tak dlouho, až se tecti zastaví a přestane.

22. Zasej klidvoser, to je oudovní vodu, stavit.

K tomu vezmi konopnou koudel, a tu dobře s kopřivami ve vodě vař, a tak tu koudel vždy vlažnavou na ten klid a místo, z kterého ta voda, ta jest žlutá, teče, přivazuj. To jest velmi výborné proti stavení takovej vody.

Item zase jiné k tomu vezmi: listí, volovej jazyk i s kořením, a to tak zelený a živý stluč, a skrze šatu dobrou z toho co nejvíce můžeš vycedit vodičky, a tu sobě dej do sklenej nádoby a více k tomu vezmi cukrkandr červenej, křídý a ledek. To zase všechno dobře na moučnej prášek stluč a roztří, pak to všechno spolu s tou vodičkou jako těsto zmíchej a z toho jako pekáčky dělej a na tu ránu, kde klidní vodička teče, dobře klad a navrch konopnou koudel přilož a přivazuj! Tedy taky jest toto výborná vědomost, že brzo přestane, a dobře bude, že se staví. Probatum est.

23. Když kůň nebo člověk spadnutím nohu vytkne.

Tedy k tomu vezmi bylinu, která se jmenuje „ozanka“ a německy „Vergiss-meyner Nicht“, a když to chceš užívat, tedy tu bylinu zesekej na drobno aneb stluč, a dej to do šatky, a potom to na to vytknutý místo vlož a zavaž. Tak dlouho to dělej, až se zase v své místo usadí, a voteklina i bolest se rozejde, a bude zase dobře.

24. Když jest kůň raněný buďto čímkoliv a kdekoliv, třebaš až dovnitř života bylo.

Totížto k tomu potřebuj takto: vezmi medu, a vlož ho do čisté pánve, drž ji s tím medem nad žhavým uhlím tak dlouho, až se z toho všechna vlhkost vykourí a vytáhne, potom z toho ostane načernalý neb sívý prach, a ten sobě dobře skovej. Na to pak pánev pěkně vymej, a dej do ní ledku, a ten zase taky na tej pánvi tak dlouho nad žhavým uhlím drž, a nechej ho se vařit, až z toho bude prášek: pak ho taky na mouku rozetři, a taky ho sobě s tím z medu dobře skovej. A tak když potom máš koně raněného lojiti, tedy vezmi jitrolínu a vlož ho něco do střípku, a nalej na něj čistéj studničnej vody a nechej ho tak dlouho stát, až se ten jitrolín rozplyne, potom tu vodu vezmi, a ty dva prášky stejně jednoho jako druhého, pak předně tou vodou šátkou ránu vymývej: potom těmi prášky spolu zmíchanejmi zasejpej, a na to konopnej koudelk klad, jestliže pak ale rána hluboko v masí jest, tedy vezmi dlouhou trubku, a toho prášku dvakrát za den do tej rány, a to každodenně až do devíti dní, tak jak se tuto povídá, dělej a pilen toho buď. Tedy nechť je jakákoliv rána velká, zajisto ji za devět dní dokonale vyhojíš, nebo to jest na mnoha koněch raněnejch aprobíret.

25. Když jest kůň v životě raněný neb polámaný, a nevíš, co mu jest.

Tedy k tomu vezmi dobrej ječmen a slepičí trus, vař to dobře ve vodě, potom to skrze dobrej šat přeced, pak to koňovi dávej pít. Jestliže však toho pít nechce, tedy je dobrý znamení, že se mu tím pomůže, a bude zdravěj.

26. Když jest kůň něčím bodnutej neb píchnutej.

Tehdy k tomu vezmi vosku, dřevěnýho voleje, nedvědího sádla, jeleního loje, a konvalinky, a to stejně jednoho jako druhého, a z toho při žhavým uhlí na jednom novým dobře oklejtovaným rendlíku spolu dobře rozpust a rozmíchej, až z toho masť uděláš, potom tej masti vždy na tu ránu přikládej, tedy ho sobě tou mastí zajisto brzo vyhojíš.

27. Když kůň jest zabodnutej.

Tedy odtrhni mu podkovu, a hned vezmi dobrej vinej vocet, a vymej dobře tu ránu, kde jest bodnutej, a až do živého v půdě v rohu vybraný, potom vezmi kopřivy, soli a slaniny, to všecko spolu stluč, pak mu to na místo živě dobraný, kdežto potřeba káže, přilož a zavaž, a tak toho nechej den a noc, potom zase k tomu pohlidni, jak se to ukazovati a zdáti tobě bude. Bude-li potřeba, tedy zase čerstvý na to dej, až se vyhojí.

28. Kterej kůň jest na přirození raněný. aneb má protrž.

K tomu vem jednu libru bílého plavajzu a půl libry kozlového loje. to spolu zmíchej při uhelným žhavým vohni. a uděláš z toho dokonalou masť. a tak tou masť to ranění často mazati musí. tedy se zase pomaly náležitě vyhojí, a bude zase dobře zdravej.

29. Když koňovi někde nějaké zlé maso narostuje.

K tomu vezmi bobky na prach stlučené. a tak ten prášek jenom na to zlý narostlý maso klad. a konopnou koudeli na vrch na to přivazuj, tedy je brzo ten prášek odežere.

30. Kdyby kůň žluvu měl a ta by smrtnedlná byla, a že by mu žíly pod břichem tuze naběhly.

Tehdy k tomu vezmi semenec a ten dobře rozetři a ze psa krve, že se pro tu krýv k tej potřebě může psovi ucho uřezat. a tak to spolu zmíchat, a tým tu žluvu ale potřikrát potírat. tedy se potom brzo rozežere, a tratiť. Bude zase dobře.

31. Kdyby se kůň zmyslil. aby mu vodvírati nedal. a prve nikdy se mu vodvírati nedalo.

Rozdrápej mu v konci ocas dobře pušťadlem křížem, aby mu z něho dobře hodně krev tekla. a tu krev na kus chleba tecti nechej. potom jemu ho sežrati dej. a jazyk dobře soli třít a pod ním mu pustit.

Ittem jest taky k spomáhání takového: Vem dvě cibule, ty dej do horkého popela. aby se trochu vteplily. pak je volup z vrchní kužky. a potom tak trochu teplavý strč do každé nosní díry. a vem žhavého uhlí na nějakou poklučku. a natlučeněj drobno sirky a tou sirkou mu do skřípí. přikryj mu hlavu. podkuť. tedy mu tým to spomoženo má býti.

32. Pro otlačeninu od sedla neb od chomoutu
voteklinu sehnat a zhojit.

Totížto vem mosaznej neb měděnej kotlík neb pánev, nalez do ní studničnej vody. a do ní dej s hrst ledku. a toli jitrolínu. též taky trochu kadidla. pak to postav k vohni, aby se to dobře zvařilo. též taky do toho trochu krušpatu přidej. Pak s tým tu votlačeninu vomej. A tak se to potom brzo strátí a zhojí.

33. Když kůň je čímkolivěč tuze otlačeněj a to
kdekolivěč.

Tehdy vezmi z tej votlačeniny z vocasu a zvrchu hlavy z každého toho některej chlup. a ty dej spolu do mladej čerstvej hrušky. než

slunce vyjde, provrtája díru, a špuntem dobře zatluč. Tedy zase skrze to k svému dobře přivede a zhojí, že mu škodit nebude.

34. Když kůň hlavu dolů pod žlab sklopuje, a smutně hledí, a nechce jesti.

Tedy takovému hned předně mu dej na jedné straně jednu plícní, a na druhé straně zase jednu světlou, nad vokem a pod uchem, též jednu vostružní — žíly pusť. To se jmenuje přes kříž, a jestli můžeš dostati veronikovej vody tažené, v apatyce ji dostaneš. Pak-li ale tažené dostati nemůžeš, tedy lileď veroniku dostati, tu dobře svař s bílým vínem zmíchanej, a tak mu potom vlažný ale půl mázu neb ze tří polůvky do života vlej a veprav, a na to ho pomalu krokem sprojížděj, a potom lehne-li, tedy ho nechej tak ale ze 3 neb 4 hodiny tichého ležení, a vobrohem ho žráti nemuž, ani ho v tom ležení nesháněj, až se sám bude k tomu stávání míti, potom taky brzo bude se k jídlu chápat. Pak-li ale by se potom za půl neb za den nelepšil, tedy vezmi se 4 polůvky čerstvej vody, s dobrou lžící medu, s půl druhýho lotu ledku, a růžového květu neb listí s dobrý 3 neb 4 hrstě; tak to všechno dej spolu a dobře vař, a potom vlažný ráno a na večer do života dobře vlej a veprav. Přijde zase k sobě, a bude spomoženo.

35. Když kůň jest skrze hada uštípnutej.

K tomu vezmi psiho sádla, a pomaž ho v tom voteklým s ním, potom vem pules armení neb mastnou zem aneb hlínu, a to drobno na prach stluč, a též vem dobrej vocet, a ze třech vajec bílky, a tak to všecko spolu dej a dobře rozmíchej, tak jako krupičnou kaši to udělej, a trochu vlažně teplavý na to uštípnutý voteklý místo potom psím sádlem mazaným proti srsti vomaž, a když to ushne, tedy to pěkně voškrab, a zase čerstvý na to vomaž. Tedy mu zase od toho uštípnutí pomůže, však nieméně taky jest takovej onštrych a vovazování velmi dobrej, když kůň je potlučeněj, a voteklej prant uhasit. To jest vskutku dobrej flastr, jak se vypsanej tuto vynachází, kdežto jsem já sám v své osobě mou znalostí na sto koních s vyhojením a s pomožením probu sproukázal. Probato est.

36. Který kůň má šupiny na kůži, kteréžto se podobněji k prašivíně a k lyšejím.

K tomu vezmi z díže kvas čerstvej, a tým mu v těch místech, kde ty šupiny má, dobře vomaž aneb přivazuj, a to po 3 dni dělati musíš, potom to po třech dnech luhem obmej, tedy to z něho se odpraví, že bude čistej.

37. Aby koňovi, v kterém místě sešla srst jest, brzo zase jiná srst narůstla.

K tomu vezmi několik vlaských šneků. též taky toli soli. to stluč spolu. zmíchej, a nějakou chvíli to státi nechej. tak bude z toho masť, a tak tou masťou v tom místě. kde potřeba jest, masť a potřej, tedy mu naroste zase brzo jiná srst a chlup.

38. Koňovi vocas a hřiva aby hodně košaty brzo narostly.

K tomu vezmi borový čerstvý šišky. ty hodně mastny jsou. pak je v kravských seánkách dobře vař. a často mu vocas a hřivu tím namáčeš, a zapleteš neb zavazuj, bude ti brzo to košatět.

39. Aby se tobě koně dobře dařili a stále užirní byli.

Tedy hleď před svatým Jirím dostati ptáčka-střížicka, a toho sobě do žlabu živého zavřej. šnejdarem neb dlatem dobrou díru udělej, a špuntem ho zatluč, budeš mít vždy pěkné a taky žirné koně.

40. Zasej. aby žirný a vždy pěkné koně jeden měl.

K tomu potřebuj takto: Tehdy v novou neděli. nežli slunce vyjde. před obrokem dej jim kořen nastrouhanej. kterejžto se — netyka — jmenuje, a nepotřebovaněj napilovanéj pilnikem vocele. a chlebového nátěstku z díže, to spolu zmíchej a každou novou neděli. než slunce vyjde, ve vobroku jesti dávej. K tomu v novej čtvrtek zvař sobě ve vodě dobře opych. a tou vodou jim ten vobrok polívej. tedy zajisto budeš každý koně pěkné míti.

41. Aby kůň od těla spadlej brzo zase na sebe tělo vzal a tlustej byl.

K tomu dávej takovému koňovi vařenéj roves neb ječmen jesti, a tu vodu z toho za den po třikráte mu pítí dávej. Tedy, jak to navykne jesti a pítí, taky zase bude pomaly tlustnout a tělnatět.

42. Zase, aby klisna zhřebná ostala, když ji koňovi pouštět jede.

K tomu vem ze stavení kus mechu. kde na něj slunce nedochází svítit, a tak ten mech dej jí v chlebě jesti, a hleď skotnou zaječici, která v sobě zajičky má. dostati, a tak z ní vem ty mladé zajičky. a v novém oklejtovaným hrnci dobře pokličkou přikrytej a vomazanej hlinou na prach při uhelním vohni anebo v peci při topení spal: potom ten prach jí taky s tím mechem v chlebě po tři dni před tím vedení koňovi, též i tu chvíli jesti dávej. Tedy ten, kterej to mnohdykrát juž dělal a sprubíroval, skutečně to jísti, že aby do patnacti let stáří klisna

zhřebná byla, po tej věci jí daný zhřebná zajisto vstane. Nebo ten, které to jistí, sám při svehch klisnách to dokazoval, a tak po sobě to k pomůžení jinějm vepsané zanechal. A to že i ženská osoba těhotná musí ostatí, když jí to používati dává.

43. Zasej, aby klisna plodná byla.

K tomu vezmi před Jiřím zelenou žabku, ne do holej ruky, a to taky na tři dni před pouštěním, abys jí mohl mítí, anebo třebaš ten den poslední, když by se koňovi pouštět vedlo, bylo by i k lepšímu, a tak jí nejjistější jest svázat a porazit, a do huby jí skrze žebříček nechat a vehnat do krku; aby jí ta klisna živou do sebe do života podzřením dostala. Tedy taky to zajisto má k dobrej plodnosti bejtí.

44. Zasej, aby klisna nepometala.

Vem v měsíce máje hluchej kopřiv, ty usuš a drobno na moučnej prach rozetří, potom pal; toho prachu hned od svatýho Václava až přes měsíc listopad před obrokem každý ráno v chlebě po troše jestí dávej, tedy taky zajisto tobě nepomete, aby dosti zle padala, aneb v tažbě byla, tedy od pometení obhájena bude.

45. Kdyby tobě tvého dobrého pušťáka pokazili, že by se nechtěl dobře pouštět a ku klisnám jít, totižto zasej takto ho napravuj sobě.

Vezmi od vozu hrubej svorník, a ten dobře pilníkem voškrab a opiluj; a to, co z něho napiluješ, dej mu to v chlebě sněsti, tedy ho sobě zase dobře k pouštění napraviš, a dobře ke klisnám půjde.

46. Kolikrát se má v roce koňom krev pouštět?

Totížto poněvadž pak od krve aneb krevnosti téměř všechny nemoci, kterýmižto kůň obtížen bývá, tehdy mnoho na tom záleží, aby se vědělo, kdy a který čas v roce, a kterak se má koňom pouštět. Totíž předně ku konci schodu měsíce apríle, nebo se tenkrát krýv počíná rozmáhati a přibějvati: zasej podruhykrátě při začátku měsíce septembris, to jest září, tenkrátě se zbytečná krýv koňovi vypustila: zasej za třetíkrátě v prostřed měsíce octobris, to jest října, aby ta hustá krev zlá dobrou neporušila. A tak jest koňom k jejichnu zdraví k zachování.

47. Aby se tobě tvé koně ve všelikejch jízdách, fůrách, v robotě a v cestách neunavili.

K tomu vezmi černobejlovej koření, ten přivaž koňovi dobře na udidlo, tedy se tobě neunavějí. Však ale třebaš by se trochu na nich

někdy to unavení pouzvalo, tedy přece zase to z nich vyjde, že jim škodit nebude, a přijdou zase k své síle a čerstvotě.

48. Aby se tobě koně v cestě nepotíli ani neustali v běhu.

Tedy v příčině takové, že kdyby před tebou nějaký doktor a klouzevník, v slově dobrý čarodělník jel napřed, a on svým koňm popavu a česnek jesti dával, tedy by z tvých koní všecku sílu bral, že bys za ním nic ujetí nemohl. Tehdy zašij tvému (!) každému koňovi do malého pytlíčka verbíny a černobejlí, a to dobře pod kštm pod uzdu koňovi zaopatř, aby toho nebylo merkovat, tedy tobě nic škoditi se od něho moci nebude, a všude dobře pojedeš.

49. Zase aby koně své celý rok zdravé měl, a taky aby v cestách od jinejch žádnej neřesti nedostali, následuje k tomu potřebovat.

K tomu vem na štědrý den dobrého živého kapra, a přede dnem ho nad žlabem dobře vytřeném roztrhej, a tu krev z něho všeckmu dobře do žlabu nechej vytécti, a pak s ní ten žlab dobře zvytírat, tedy tobě zajisto celý rok budou dokonale zdraví.

50. Chceš-li sobě to dovésti, aby ty tvé koně všechno i hnůj pod sebou jedli, a od toho pěkně tlusté vždy byli.

Tedy musíš na velkej pátek přede dnem nahej jíti do pole, deveselejovej¹⁾ kořen vykopati, a potom s tím kořenem v celým roce každou novou neděli přede dnem žlab tak, jak slunce v sobě jde, dobře vytírej, tedy budeš vždy koně veselý, pěkný a tělnatý mít. Též taky, když na nov měsíce šaty perou, hled od toho prádla tej nejprvnější špíny dostat, a tak tou špinou tvé (!) koně dobře omej, tedy taky po tom umejvání, každoměsíčně to dělat budeš, budou ti vždy tělnatý, hladký a pěkný.

51. Když jeden s druhým sveau koněm o základ jeti chce, tedy k tomu potřebuj, abys ho předjel a vyhrál.

Vykopej v novou neděli přede dnem bílej popavy, a zavaž mu ji dobře na udidlo s česněkem, a tak skrzeva to druhému koňovi, s kterým o základ jeti míší, sílu a rychlost odejímá, a vždy ho předjedeš a vyhráš.

52. Zasej který kůň je tuze bouřlivý.

Tedy takovýho často jenom svinskejím teplejm lejnem potírej, tedy potom ho taky skrotíš, že bude přístupnějším a tej bouřlivosti uleví.

¹⁾ Devítisilový.

Zasej kterej kůň je tuze protivnej, že se vždy jenom zhůru spíná. Tedy k tomu vezmi novej žbán hliněnej, a to nehrubě pevnej, třebaš byl nakrápanej z ouskejch hrdlem, ten naplň vodou, pak sedni na něj, a ten žbán s tou vodou vezmi do ruky, a tak ho vostruhami bodni, aby se spínal, jako se jindy spínává. A tak, jak se sepne, tedy mu ten žbán s tou vodou hned v tom spínání vo hlavu mezi ušima roztluč, aby se mu ta voda dobře do uší dostala, tedy se takovej kůň potom ulekne, a více se spínat nebude. Jestliže na jednom tomto dokazování nepřestane, tedy mu je vícekrát tak dělej, tedy potom se bude vždy toho vobávat, a toho spínání nechá a opomine.

Zasej jinačím tuze bujněbo koně a bouřlivého skrotit. Totiž vezmi kus vlčího masa, a to mu k nosu k vonění dávej, aby mu z toho masa ta vůně do nosa šla, tedy ihned bude krotší.

Zasej když chceš, aby z toho vyšel, a tu prvotní bujnost zase dostal, tedy mu dej do každýho ucha 3 neb 4 zrna hrachu, potom nabude zase svou prvotní bujnost.

Zasej kterej kůň pro svou bujnost nechce se dáti kovat, tedy mu jenom taky toho vlčího masa dobře k nosu k vonění a taky do každýho ucha po třech zrnkách hrachu dávej, tedy se potom vždy pokojně dá kovat.

53. Proti lenivosti konskej.

Tedy takovému lenivému koni žáby jak na prach usušený a zetřený ve vobroku neb ve chlebě jesti, tedy potom bude hbitej a čerstvej. Též taky pro tu lenivost vem dva neb tři žabí jazyky, a ty dobře do karabáče neb do bičiska aneb do nějakej hůlky dobře je zadělej a zavopatř, potom ho tým mrskej nebo bij, tedy ti tu lenivost stratí a bude rychlej.

54. Aby tobě letním časem koně od much štípání pokoj měli.

Tehdy když ponejprv vuhlídáš mladý housata, hleď od nich na nejvejš jedno z nich dostati, a tak ho hned roztrhni na dvě, a zvotírej tým dobře všudy ty koně, tedy zajisto budeš od těch much štípání bezpečen, aniž sedlem i chomoutem neotlačíš, když sedlo i chomout potřeš.

55. Kdyby tobě zlej člověk tvé koně na zimu občaroval, že by tobě schli, smutněli a jesti nechtěli.

Totižto tehdy ty tvé koně v novou neděli přede dnem vočeš, a toho prachu z každého trochu do papíru sobě dej, a potom do ševcovskej smoly to dobře zavobal, pak to dobře do vosky zavrtej a lohovej dřevem — klínem dobře zatluč, a nechej toho tam tak bejti, tehdy tomu škůdci zle brzo bude, a posloužíš, a on juž taky bude při sobě, a přijde k tobě, bude tebe pěkně prosit, abys ho propustil, a co tobě

z tvejh koní ujal a vzal a je sušil, zase to bude tobě navracovat, a tak se potom zase jak ty koně tak i jinej dobytek, kterého by se to taky tak dotekalo, bude spravovat, a ten jistě škůdce bude prosit, abys to mezi lidi na něj nepronášels.

Zasej kdyby tobě nějaká dobrá šelma udělal, že bys v cestě jeda rychle uvíz a jak s konima tak s vozem z místa se hnouti a odtrhnouti nemohl, tedy sobě takto pomáhej: vem svou sekeru, a s tou sekerou voběhni po třikráte koně s vozem, a když si již po třetí voběhl, tehdy uhoď s tou sekerou po třikráte na konec voja, a řekni: Pacholče jed' z toho místa, a hned pojeděš zamršťa tvůj (!) bič, a když z toho místa na jiné a čerstvé vodtrhneš, tehdy tomu šelmovi takto dokaž, sliční tvůj (!) kabát sleza s koní, a prostři ho na tu zem a místo, kde tebe s ďáblem přimrazil, a tak tým zamrštenějm bičem všudy dobře sešlahej ten tvůj (!) kabát, a tak toho šelmu, by dosti daleko byl, vyplatíš a zmrskáš.

56. Aby celý rok koně skrze žádného uřknuti nebyli.

Tehdy k tomu potřebuj, přede dnem na svatého Tomáše zvař dobře kapratí v nepotřebovaném novém hrnci v říčním hraničním proudě ve vodě, a tak tou vodou z toho kapratí sobě své koně přede dnem dobře všechny veskrz od hlavy po hřívě, po hřbetě až přes vocas, potom zas na přič přes páteř a břich zomejvej † v Bohu Otci † v Synu † v Duchu svatém.

57. Proti uřknutí hřiběte.

Zasej když se hřibě narodí, tedy hned nežli cecat bude, podkuř je dobře vlčím lýkem; tedy se tobě do smrti nezmyší, aniž ho na ouroky žádnéj neuřkne.

58. Zasej žehnutí proti španu a nálevkám zahnat.

Ve jmenu Otce .†. ve jmenu v jeho Syna .†. i v Duchu svatém .†. Já N. N. zažehnávám toto znamení, aby nerostlo, jako neroste kamení od Syna božího narozený, zažehnávám tento špan, tyto nálevky a tuto bolest, jakákolivěč jest, skrze Pána Boha živého, svatou Mariji Pannu, aby pomínula neviditelně, jako dnešní den, tento měsíc pomíjí, k tomu mně rač dopomáhati nejsvětější nerozdílná Trojice svatá Bůh Otec : † : Bůh : † : Syn : † : Bůh Duch svatý : † : na věky požehnaný. Amen.

III. Rozličné rady hospodářské.

1. O včelách.

O včelách jistá probírovaná věc, totižto že mezi všemi bylinami a květinami nemají příjemnější byliny jakožto fenykl, to jest vlaskej kopr neb hanýz se jmenuje. Protož tuto bylinu dobře stluč kamenem

na kameni, a tak to skrze dobrej šat proced' a presuj, aby z toho vodičky co nejvíce napresovatí můžeš, a tak tou vodičkou ty oule sobě často potírej, to jest k velké užitečnosti včelám. Tak sobě okolo oulu takovej vlaskej kopr neb hanýz nasej, poněvadž to včely tak velmi sobě libují, a užitečné to jest.

Zase jiné o včelách, aby mnoho medu dělaly a mívaly, tehdy natři dobře oul jak z venku tak ve vnitřku díru natříkrát a povícekráte, kudy ony ven vycházejí, vovčím mlíkem. Potom tobě na med budou úrodný.

2. O husách.

Totížto že vobyčejně se v husách každý hledí vybírat v jejich velikosti nebo hrubý a velký husy tlustej a širokej život mají, takové každej nejrači má, protože pečeněj na stole větší a tlustější kus sobě ukrojití může, však ale ty nesné husy, který košatý a ludatý s vodvėsnu-tejma břichy až na zem mají, takový zajisto pro mladý k vysezení se za dobrý a užitečný drží. Však nieměně zasej houser se jmenuje masculus, ten má delší a vyšší nohy nežli husa, a taky jest ta proba, že když housera za krk vezme, tedy jenom přece křičet bude, ale husa křičet nebude. Zasej když husa tuze křičí, a jí ten křik jeden chce přetrhout, tedy jenom zrnko hrachu do ucha vstrč, tedy tobě toho hrubého křiku přestane, nebo ona skrze to voslechne a voněmí.

Ittem. V měsíci červenci nejvíce mladý housata vodumírají, a to jest příčina skrze velikou mokroš toho roku trefunk, anebo toho času jak velký tak drobný muchy nejvíce se plemení, a mladejin housatom ty drobný muchy do uší lezou, a tak se potom koušou, že pomřít musejí. A tak na takový mušky vem lněnej neb dřevěnej volej, a namaš' jim ty uši, tedy zajisto jim tam nepolezou a škodit nebudou.

Ittem. Zasej když husy vši dostanou, tedy vem kořený pibenel, to roste na loukách, to se má dobře ve vodě vařit, aby dobře změklo. Potom těm husám toho do huby liti, aby to požíraly, tedy jich pozbydou, a více jich nedostanou.

Ittem. Zase vem koření = sažník se jmenuje, to roste na hatích aneb pastviskách, to jest nápodobný rozmarýnu, a tak to koření jim polož do jejího ročního odpočívání, tedy žádné vši nedostanou.

Ittem. Zasej když chceš husu nasadit, tedy pokud ona vejca nese, něco málo jí jísti dávat, tak jenom, co by ona své živobyті obdržela, nebo ty vejca skrze dobrý a mnohý jídla tuze tučný budou, a tak z takovejch vajec nikdá žádný dobrý a stálý housata se nevysedí, a k zrostu nebudou.

Ittem. Zasej když husa nésti nechce a nenese, k tomu vem u vody ten věchet, co s ním děvky nádoby drhnou, ten dobře na drobno sesekej, k tomu vem trochu votrub a spolu to zmíchej, a jesti tej husi dávej, tedy tobě zajisto dobře a užitečně potom ponese.

Ittem. Zasej když někdo mladý housata urkne, že se v rychlosti rozmnožení, k tomu vem ze třech pánův panství v lesích neb v polích ze třech hromad trojich brabenců, a ty dej těm housatom po tříkráte

jich přinešený jest. však ale to musíš dělat v novou neděli. a by tě žádněj neviděl, a tak potom po potřetí jich dáni zasej je vem na pastvu, na pasení vyžeň, tedy budou zase zdravý.

3. Proti stinkám a cvrčkám vypudit.

K tomu potřebuj takto: Vezmi z hovězích dršček ten neřád zeškrabanej, a ten dobře usuš. k tomu taky krušinového dřeva vem, a z toho dřeva udělej ve světnici volýnek. a ten neřád z dršček dávej na ten krušinovej volníček, aby z toho co nejvíce se kouřilo. však ale vokenice a dveře uzavírej. a jestli máš ve světnici jaké truhly neb jarmarky. že by se v tom jak ty stinky tak ty cvrčky zdržovaly. zvodvírej. a stůl taky rozdělej. aby ten kouř všecko všudy dobře sprocházel. postel taky všecku rozdělej. a to se musí při schodu měsíce dělat. však ale skrze ten velkej a těžkej smrad do třetího dne v tej světnici bydletí mocti nebude, a potom když se líčiti bude. tedy dej do toho vápna hovězí žluče a roždí. jak slunce jde. tak začni líčit. tedy se zajisto ta všechna neřádnost vytratí. a nikdá více toho neřádu mítí nebudeš. když to tak dělat a šetřit se bude.

Item. Zase jiné proti takovejím neřestám.

Vem svinskej trus a ten dobře usuš. k tomu vem tureckého pepře, a to spolu dobře trochu rozetři a zmíchej. a taky tím dobře všudy. kde potřeba kuř. Však ale lepej a jistěj jest tyto dvoje věci — k těm druhejm přidat a spolu to zmíchat a tím vším dobře kouřit.

Item. Taky vem v poslední dny masopustní nějakěj dobrej kus hovězího masa. a dej ho do nějakěj nádoby a nalej na ně vody, a nechej to tak stát. až by dobře zasmrádlo. a potom tu vodu z něho vlej do vápna a lič s tím a tak tou vodou dobře všudy krop. tedy se ti to všecko jak cvrčky tak stinky a jiné neřesti vytratí. že jich více mítí nebudeš. Probató est.

4. Stinky v domě umořiti.

K tomu vezmi pelynek, a ten dobře vař ve vodě, a tak to dej do vápna. co z něho líčíš, a přidej do toho taky dřevěného voleje, pak-li toho nemáš, tedy vem lněného, lič tedy — se vytratí, a více jich mítí nebudeš.

5. Proti blechám, vším a hnidám a více jinejm neřestem.

Tehdy se jenom často s (!) pelynkovou vařenou vodou mej a v domě pokropuj, a tak skrze ten pelynek se nebude jednoho žádná taková neřest držeti.

6. Muchy a jiné nečisté žížaly z domu vypuditi.

K tomu vezmi z dudka ptáka peří a tak s tím celej dům i všecky místa, maštale, chlívky dobře zvykuňuj, tehdy potom skrze ten kouř se všecky neřestný věci z toho domu a míst vytráti.

Zasej jedovaté a trudovaté žáby a potvory jim rovný vypudit, totižto když se na velikonoční slavnost pokrmy světi, a tak které kosti po jídle zůstanou, tehdy ty dej a zakopej v domě v zahradě, neb kdekoliv jinde potřebnejch místách se taková neřest drží, tedy se všechno vytráti.

7. Aby strom před časem svého ovoce zesebe nepouštěl.

K tomu učin takto: Vem volovnénej kroužek a tím ho dobře opas, potom ti z něho ovoce před časem, nežli náležitě dozrá, z něho dolů padati nebude.

8. Aby ptáci stromoví neškodili.

K tomu vem jenom česnek, a ten na ty stromy, které od těch ptáků škodu činění chceš mít ochráněny, pověšuj, tedy potom mu škodit nebudou.

9. Aby z trpkého neb kyselého ovoce sladké ve stromě působil.

Tehdy vyvrtej do toho stromu, kterej trpký neb kyselý ovoce nese a vydává, až do prostředku díru, potom naplň tu díru plnou dobře medem dobrejším a zatluč ji dobře špuntem trnovým neb luhovým, tedy potom budeš sladké ovoce míti. Pak-li chceš nějakou vůni míti, tedy do toho medu takové vonné věci dej, potom to ovoce tu vůni od toho míti bude.

10. Vejce bez vohně uvařit.

Vejce bez vohně uvařit. K tomu vezmi mísu neb hrnec a postav sobě to na stůl, neb kde se koli líbí; nalej do toho studenej vody, a dej do té vody dobrej kus nehašeného vápna, a to vejce k tomu, tedy se ti potom dobře uvaří.

Zprávy vědecké.

Zpráva o archaeologických výzkumech za rok 1904.

Podává c. k. konservator I. L. Červinka.

Během roku letošního využil jsem hned od časného jara až pozdě na podzim každé příležitosti k návštěvě jednak dříve už známých nalezišť, jednak snažil jsem se také objeviti nová, což se mi na mnohých místech skutečně též podařilo. Podávaje o svých nálezech zprávu na veřejnost, činím tak proto, že mnohé z nich zasluhují toho pro svou důležitost, ostatní pak, zvláště nová naleziště, aby nebyla zapomenuta a aby po případě byla některým bližším badatelům poskytnuta možnost zabratí je do okruhu jejich pozornosti.

Ze stanic **neolithických** navštívil jsem:

Boršice (u Velehradu). U polní cesty k Polešovské Salajce bylo v březnu rozoráno na polích asi uprostřed mezi oběma kříži několik tmavých skvrn, plných popelnaté země a kusů vypálené hlíny i mazu. Mimo to zdvihl jsem tam několik střepin z kulovitých nádob s ornamentem nehtovým a pupíky i s ozdobou volutovou a kosočtvercovou a delší dláto kamenné velmi tenké, z amfibolitové bridlice vyhlazené. Sedliště toto v trati „Oujezdky“ dotud nebylo známo.

Buchlovice. Na známém sedlišti na panském poli „Příčka“ bylo v březnu opět rozoráno množství jam, pluh však vyhodil jen něco málo střepin; mimo to zdvihl jsem dvě přeražené sekyrky, tři pazourkové nožiky a pěkné škrabadlo; také na podzim nebyla kořist o mnoho lepší.

Uh. Brod. Na „Měchorách“ objevili jsme s p. uč. J. Kučerou sedliště se střepinami kulovité keramiky s pupíky, nehtovými

otisky a rohatými uchy, kamennými sekyrkami a dlátem kopytového tvaru. Trať „Měchory“ je dosti vysoko položena mezi lesem Těšovským a silnicí Praksickou, odtud pod silnicí spadá zvolna táhlý ostroh s panským polem „v Nákladech“ až k lesíku, který se trati v úzkém údolíčku od Prakšic ku Lhotce spadajícím. Také tu na jetelnísku v „Nákladech“ našli jsme drtidla, pěkné kamenné hladidlo a sekyrky vesměs z amfibolu. Naleziště dotud nebylo známo.

Nálezy uloženy v kraj. museu Uh.-Brodském.

Havříce. Nad Vazovým mlýnem jsou na polích znatelný vrstvy tmavé popelovité hlíny. Pluh vyhodil tu něco střepin kulovitých nádob s ornamentem nehtovým a volutovým. Také v břehu Olšavy byly znatelný tyto vrstvy. Pp. prof. Fr. Rajchl a učitel J. Kučera našli tu též kamenné sekyrky. Naleziště toto je ze všech moravských posunuto nejdále k východu.

Hlinsko pod Hostýnem. V zářezu nové cesty do Prusinovic proříznuty poblíž hranic tři dížovité jámy menších rozměrů; naplněny byly temnou uhlou prsti popelnatou, kousky vypálené mazanice a střipky neolithických nádob kulovitých s nehtovými otisky. Stopa nového sedliště neolithického, které je od známého naleziště „nad Kasařovem“ u Prusinovic vzdáleno sotva 15 minut cesty. Dotud nebylo známo.

Horákov (u Brna). Na známém nalezišti neolithickém v trati „Čtvrtky“ mezi vsí a mohylou pod myslivnou zrovna v místech, kde před lety pan Jindř. Slovák učinil své výkopky, byla na zemačisku hostinského p. Řiháčka rozorána popelová jáma. Dobrý můj známý a pilný archaeolog p. zvěrolékař Josef Stávek ze Šlapánic vyprávěl mi o jámě, i dali jsme se tam hned zavézt i a popelitou skvrnu jsme rozkopali. Měla tvar nepravidelného čtverce asi 1 m zhloubi a vyryta byla do šterkovice v průměru něco přes 2 m. Vyplněna byla až pod samou ornici sypkým popelem. Pod každým zarytím vyvalovaly se větší menší střepiny. a téměř každý střípek vyvolával v nás nové a nové překvapení. Větší část totiž, ač jich bylo na sta, byly úlomky nádobí skvostně pomalovaného. Mezi střepinami objevovaly se kusy vypálené mazanice, četné rozštípané kosti zvířecí (hlavně z tura, zubra, jelena, prasete), několik pěkných kostěných šidel, velmi četné úlomky pazourku, i pěkné nožíky a škrabadla, kousky

nožíků obsidianových, větší kamenná sekyra s ostřím s obou stran přibroušeným, úlomek velikého mlatu a drtidlo z rohovec-
vého valounu.

Keramika je velmi zajímavá a krásná. Tvoří dva druhy nádobí. Menší část pochází ze džbánekovitého nádobí drobnějších tvarů z jemné plavené hlíny, velmi zručné práce řemeslné a dokonalého téměř vypálení. Jsou to známé baňaté hrníčky s válcovitým krkem a přehnutým hrdlem; na rozduť jsou tu a tam připevněny pupičky, podobně pod okrajem. Celý povrch jejich byl ornamentován nanášením barevných vzorků geometrických (oválných, svislých, meandrových), někdy rytými čarami vymezených, a sice v barvách bílé, žluté a červené na původním povrchu světlešedém, terrakotovém nebo tmavším. Některé úlomky okrajů svědčí, že nádoby ty byly ornamentovány i na vnitřních plochách hrdla.

Mnohem větší část keramiky pochází z nádobí většího, z hrubé hlíny, znečištěné zrny křemenitého písku, hněteného hlavně do tvaru mis a hrnců. Mísy mají hnízdivitý tvar s okrajem málo dovnitř nahnutým, anebo krčkovitě dovnitř vtlačeným a s okrajem ven vyloženým: někdy jsou dosti hluboké nebo též na nožce. Z plastických ozdob vyskytují se pupíky někdy provrtané, a to buď při okraji nebo na lomení břicha přilepené. Základní barva je obvykle černá, méně terrakotová. Na ni pak nanášeny celé plochy žluté barvy mezi bílé a červené pásy, a v nich vyryt — tedy ve vrstvě barviva, nikoli až do nádoby! — ornament: hlavně zubatě lomená čára, nebo kosý meandrový vzor a pod.; na jiných nanášeny zas různé barevné pásy, vlnice, křivolaké čáry a t. d.; převládá vsude barva žlutá. Připojené obrázky podají lepší pojem o ornamentice i tvaru nádobí než zbytečně rozvláčné popisy.

Část nádobí, na němž není ornamentu, má též tvar, anebo byly to hrnce a hrnky baňatých tvarů s hrdlem táhlým a málo ven vyloženým. Jeden džbánek dal se sestavit mimo malou část břicha téměř celý. Je barvy hnědočerné a ozdoben na vyduť břicha čtyřmi bulkami proti sobě ležícími a kolem rytými kroužky ohrazenými, a k nim stáčeji se shora i zespodu volutové pásy trojitých čar. Okraj hrdla je vroubkován zářezy. Celá vázovitá tato nádobka má velmi vkusný tvar i vzhled.

Barevné ornamenty na střepinách Horákovských uchovaly se velmi pěkně tím, že uloženy byly v popelnaté vrstvě. Také našli jsme kusy červené hrudky a rozbitou kamennou ploténku, na níž byla roztrávena barva.

Z ostatních artefaktů zmínky zasluhují ještě úlomky a provrtané krčky lžic a půlka kulovitého závaží provrtaného.

Celkem má zdejší keramika vzhled velmi pokročilé techniky a velmi příbuznou podobu s nádobím terramarovým.

Později otevřel p. zvěrolékař sám ještě několik jiných jam rovněž s výsledkem velmi uspokojivým, a podá jistě sám o svých výkopkách podrobnou zprávu.

Količín. Po letech navštívil jsem zase rozsáhlé sedliště neolithické na panském „Újezdě“, jednou z jara, po druhé po zimním orání. Stopy jednotlivých jam i rozlehlejších vrstev byly velmi zřetelné a plny přepálené hlíny, popela a kusů nádobí. Nasbíral jsem tu zajímavé střepiny s ornamentem nehtovým i volutovým, dva krásné otesavače z pazourku, několik pěkných nožiček a škrabadel pazourkových, křemenná drtidla a čtyři hladidla amfibolitová.

Měrovice. Na „Předních dílech“, táhlém to ostrohu mezi drahou a osadou, bylo v březnu rozoráno několik tmavých jam s keramikou volutovou. Nedalo se mi však tehdy místa tato blíže obhlížeti, nemohu tedy zatím nic určitějšího oznámiti. Naleziště toto je nové.

Staré Město. Na známém nalezišti v „Olši“ našel jsem v únoru pár střepin a pazourkové nožičky.

Podolí (u Uh. Hradiště). Na „Druhých“ objevil jsem v dubnu na svahu při potoku několik rozoraných jam s keramikou kulovitou s ornamentem nehtovým i volutovým, také nasbíral jsem tam kamenné sekyrky i pazourkové nožičky.

Druhé sedliště současné rozkládá se v témže údolíčku, ale až pod samým lesem „Kroužkem“, tedy víc než 20 minut cesty. Tu na louce, z níž vyvěrá pramének, a na sousedních polích jsou velmi mocné vrstvy tmavé prsti popelité a na nich množství střepin keramiky volutové; také sekyrky a pazourkové nožičky jsem tam nasbíral.

Obě naleziště dotud nebyla známa.

Polešovice. Na panském poli mezi chodníkem k Neda-
chlebicům a silnicí zdvihl jsem střepinu z nádoby s volutou,
na čerstvě rozoraném poli nedalo se však více hledati.

Naleziště též nebylo známo.

Prakšice. Na svahu panského pole ode dvora ke mlýnu
jsou mocné vrstvy s keramikou kulovitou, nehtovanou a volutovou.
Vzrostlé obilí nedalo mi však místa tato prohlédnouti důkladněji.

Naleziště též dosud nebylo známo.

Prštice. Na upozornění p. naduč. Jana Hally, že se na polích
před zámkem rozorávají četné popelnice, zajel jsem do Prštice
a prošel obě panská pole, a tu hlavně v poli „nad Zahradami“
zjistil jsem rozlehlé sedliště s keramikou nejstarší. Jámy byly na
velmi mnohých místech zachyceny pluhem, a část jejich obsahu
octla se na povrchu. Mimo kusy vypálené omítky a střepiny
s ornamentem nehtovaným i volutovým byly tu nespočetné kusy
a ústipky pazourku a obsidianu, krásné šípky, nožíky, otesavač,
škrabadla i jádra, z hlazených nástrojů kamenných velmi hojně
zajímavé sekyry s ostřím buď s obou stran stejnoměrně obrou-
šeným anebo na jedné straně plochým a na straně protější kle-
nutým (kopytovitý tvar), škrabadla, hladidla, četné přeražené mlaty,
přesleny, drtidla a kusy ploten mlýnských. Velmi zajímavou
kollekcí zdejších nálezů přenechal do mých sbírek dp. P. Aug.
Kratochvil z Popovic. Všechno to nasbíral p. naduč. L. Peška
v Tikovicích. Mimo hojně nástroje pazourkové, nožíky, škrabadla, je tu
několik nožičků i jáderek obsidianových, přesleny, kostěná šidla,
úlomky keramiky pomalované a hojnost kamenných sekyrek, dlat,
některé i nedohotovené, pěkný mlat, provrtaná motyka a kulo-
vitý mlat s vrubem na topor.

Naleziště toto do té doby nebylo známo.

Prusinovice. Po desíti letech navštívil jsem zase známé
sedliště, které jsem objevil r. 1891 v panském poli „Nad rybníkem“
a „Pod Kasařovem“. Mimo něco střepin nasbíral jsem se svým
společníkem p. Ig. Tabarkou něco pazourkových nožičků a jader,
úlomky i celé pěkné sekyrky kamenné, přeražený mlat, pěkné
oblé hladidlo, a pan Tabarka zdvihl neporušené krásné škrabadlo
kopytového tvaru. Po podzimním orání zdvihl jsem mezi jinými
zvláště velmi veliký a na obou ostřích silně vyštípaný nůž, čtyři
hladidla a několik drtidel z křemene.

Nájemce velkostatku p. J. Winkler za léta nashromáždil několik sekyr, z nichž jedna vyniká nápadnou délkou, přeražené mlaty a jeden celý obuch, něco pazourků a pod.; z jiných panských poli odevzdali mu dělníci pět mlatů hadcových náhodou vyoraných a nalezených, z nichž zvláště vynikají dva pěkné faetované kusy.

Prusy (u Přerova). Na známém sedlišti „na Bršlůvkách“ našel jsem několik střepin s volutovou ozdobou, nožiky z pazourku a takovou též krásnou šipku; má podobu rovnoramenného trojúhelníka a je překrásně vyštipána. Naleziště toto prokopával v l. 1895 P. Bedrich Kaláb a mimo četnou keramiku vydobyl tu pouze něco pazourkových nožičů. Pan uč. Ed. Peck nasbíral tu též podobné starožitniny a zvláště pěkné pazourkové šipky a veliký obsidianový nůž. Nálezy tyto uloženy s jeho sbírkou ve Vlast. muzejním spolku v Olomouci.

Telnice (u Brna). Na polích nad cihelnami za drahou obešli jsme s p. zvěrolékařem J. Stávkem v srpnu právě rozorané pole a nasbírali na tmavých skvrnách plných vypálené mazanice něco střepin z plavené hlíny s ornamentem píchane tečkovaným, jiné hrubšího nádobí červeného s otisky nehtů a s rohatými oušky a pěkné škrabadlo z pazourku.

Pan zvěrolékař J. Stávek našel z jara několik pěkných motýček z modré amfibolitové břidlice a kopytové škrabadélko, též střepinky nádobí pomalovaného a kousky rudé hrušky rumělkové.

Velehrad. Na známém nalezišti „Dolním Rákoši“ našel jsem na osetém poli dvě pěkné sekyrky či motyky, přeražené dlátečko a něco střepin z jara. Po podzimním orání velmi hlubokém dala se zjistiti rozloha tohoto nápadně rozlehlého osadiště. Rozorané jámy táhnou se od samé osady nad Salašským potokem až po údolíčko s vodojemem pod samým lesem. Všude na nich rozhozeny úlomky nádobí, pazourkové nožiky, škrabadla i odštěpky a úlomky kamenných nástrojů hlazených. Na sedlišti tomto pokusím se o systematický výzkum.

Veseličko. Na panském poli „U Vlčinců“ objevil vldp. P. Kar. Loniček, farář v Podhoří, rozsáhlé neolithické sedliště s keramikou nejstarší: červené nádobí s ornamentem nehtovaným a pupíky, drobnější nádobí z hlíny plavené s ornamenty rytými v podobě

podkov, kosočtverců a t. p. Mimo sta a sta pazourkových ústípků nashbíráno tu ve dvou, třech letech několik set pěkných velikých nožíků, škrabadel, šipek, jader a otlukavačů z pazourku, jaspisu, rohovce i z obsidiansu: z kamenných nástrojů hlazených přicházejí tu nejčetněji sekyrky, v ostří buď souměrně nebo po jedné straně klenuté a z protějška úplně na plocho broušené, pak větší i menší škrabadla tvaru kopytového, celé i přeražené mlaty, vývrtky, hladidla tvaru válcovitého, drtidla, otesavače z křemenných oblázků; také mlýnské plotny v rozmanitých velikostech vyorávají se velmi četně. Také přesleny byly nalezeny. Pan farář ze svých velmi hojných nálezů sestavil pro mě sbírky vzory zdejších nástrojů kamenných i stěpin typických. Mně samému podařilo se na podzim t. r. při prohlídce naleziště tohoto sesbírat četné typické stariny.

Zdounky. Na Předních dílech u panského pole na roli pana Jana Sedláčka byla v červnu rozorána jáma s hrubou keramikou neolithickou s otisky nehtů a vypálenou hlinou.

Naleziště dosud nebylo známo.

Z jednotlivých nálezů získal jsem několik kamenných sekyrek z **Podolí a Popovic** u Uh. Hradiště; u **Uh. Brodu** zdvihl jsem krásnou sekyrku s pole „Újezda“ na silnici vyhozenou. v **Křižanovicích** (u Vyskova) našel jsem na „Padělků“ týl přeraženého mlatu; krásný hráněný zlomek mlatu z **Mělčan** daroval mi dp. P. Aug. Kratochvíl, v **Neobuzi** (u Slušovic) přinesli mi lidé dva pěkné mlaty provrtané, které od pradávna chovali v rodinách jako hromové kameny; podobný kámen, pěknou drobnější sekyrku daroval mi na **Súchově** p. Vaněk. Od p. red. Fr. Kretze získal jsem krásný mlat z **Věžek** (u Kroměříže); mlat tento kuželovitěho tvaru je pod tupým koncem provrtán a kolem týlu třemi vysedlými proužky opatřen. Z **Polkovic** daroval mi p. naduč. J. Zikmund pěknou sekyrku a přeražené škrabadlo ze „Švýcarek“ a jinou velikou sekyru z „Kopců“.

Kultura pokolení skrčených koster.

Količín. Na obou stranách úvozu při panském „Újezdě“ objevují se v otevřených hlinicích stopy osadiště s keramikou známou u nás po skrčených kostrách. Jámy mívají tvary kotlu nebo díže a mimo četné kosti obsahují hojně stěpin z hrubšího

i jemnějšího nádobí. Hned roku 1890 otevřel jsem jednu takovou jámu na panské straně; vydobyta byla z ní: pěkná vyhlazená nádobka v podobě baňatého hrníčka, pod nízkým krékem s přehnutým okrajem má drobné úško, je dosti dobře vypálena a na povrchu žlutohnědé barvy; dále větší část menšího černého hrníčka o svislých stěnách a s malým polokulatým úškem, střepy hrubší nádoby, veliké parohové kladivo s čtverhrannou dlabanou dírou pro násadu a hladidlo ze žebra kravského. Pan uč. Ed. Peck vybral tehdy z vedlejší jámy kus bronzového drátu. Letos z jara otevřel pan Ignác Tabarka na straně úvozu rymického jinou jámu dížového průřezu a obsah — plný veliký koš střepin — daroval do mých sbírek. Z těchto střepin zajímaly především jemné, velmi široké šálky známého tvaru únětického, jenom že u nich nebyl okraj vyložen na vnější stranu, nýbrž zahnut dovnitř. Úško sedí úplně na hraně břicha, a místo dna vytlačen vespod nádobek plýtký důlek. Jeden šálek dal se sestaviti téměř celý. Veškerý jejich povrch byl velmi pečlivě vyhlazen a do tmava, až černá, vyleštěn, jak na nádobí této doby bývá obyčejem; je mi jen nápadno, že jednotlivé střepy v zemi pozbyly černé barvy a mají nyní pěkný okrový lesklý povrch. Jiná nádoba má široké baňaté břicho s ostrým lomením ke krku, ucho však i krk chybějí; pod krkem táhne se dvojité řada teček a pod ní sestavených trojúhelníků, vyplněných bílou pastou. Ostatní střepiny jsou z podobných hrnků různé velikosti, pak z mis plytších i hlubších s rozšířeným okrajem, hrnků větších menších hrubší práce, které vyhlazeny jsou jen uvnitř, na vnějšku však ryhovány byly prsty a ozdobeny pupíky. Také se tu vyskytly kusy cezanu. Celkový vzhled zdejší keramiky činí dojem pokročilejšího období kultury skřekův.

Lulč. Hradisko u sv. Martina je ostře vystupující vrch nad stanicí Lulčí. Náhorní rovina jeho byla útočištěm jistě velikého okolí za dávných dob, neboť je opevněna se strany severovýchodní, tam, kde souvisí s ostatním pohořím, několikonásobnými náspy. Kruhovitá podoba nejvrchnější její plochy rozdělena je hlubší roklinou s bystrinkou asi ve středu vznikající a k jihovýchodu směřující na dva ostrohy. Východní z nich pne se nad osadou Lulčí a nazývá se „Horka“; na temeni jeho poblíž rokle počínají hned nad srázem trojí náspy, příkopy oddělené. Tu se říká „ve Valech“. Náspy jsou plny kamení a zachovány pouze v lesíku;

na polích sousedních jsou už rozkopány, přes to však lze sledovati jejich směr hodně vyhnutého oblouku k východu a končícího nad srázem jihozápadním, kde jsou též z části ještě dosti zřetelně zachovány. Tyto valy uzavírají tedy nejvyšší část hory s kostelem sv. Martina a poblíž něho menší středověké tvrziště s mohutným valem a příkopem, nyní „Na Starém zámku“ zvané.

Délka jejich původní byla asi 970 m, v ochoze po celém okraji ohrazené roviny 2090 m. Od těchto valů zdvihá se k severu ostatní náhorní rovina a spadá do lesů. I tato ostatní rovina obkličena je valem, jenž se strany severní na jednom místě je až čtvernásobný a je po celé téměř délce v lese úplně zachován a měří v ochoze s celou horou 3830 m. Je tu tedy hradisko rozsahu obrovského. Na hradisko vedou tři cesty; jedna od západu přímo ke tvrzi stoupající je velmi příkrá, druhá ke kostelu od Nemojan a třetí vycházela z údolí osady Lulče a od studánky „Libuše“ a vcházela na hradisko právě tam, kde val je na svahu až sčtvernásobněn.

Pod ohybem prostředního valu vyvěrá pramének a spadá úzkou žlabinou do rokle; u pramene jsou dvě studánky, něco jižněji jest ještě jedna větší prohlubeň s vodou.

A právě nad těmito studánkami táhnou se rozlehlé kulturní vrstvy, které po hlubším rozorávání poskytují četných starožitností. Pan Vavřín Travěnek, rolník v Lulči, věnuje těmto místům upřenou pozornost a také během několika let nasbíral tu hojný počet pravěkých starožitností; jsou tu četné mlaty celé, přeražené i nedovrtané, vývrtky, kamenné sekyrky i dláta, otesavače i drtidla, pazourková jádra, nožiky, škrabadla i šípky, obsidianový nůž, četné přesleny, závaží, pěkné zvírátko z hlíny, z bronzů jsou tu četná šídla, dláta, trojhranná dýka s nůty, sekyra s ohrnutými okraji, rozmanité jehlice s ornamentovanými hlavicemi, také se tu vyskytl jantarový korálek. Keramika je velmi zajímavá a shoduje se úplně s nálezy učiněnými na hradisku „Obrova noha“ u Otaslavic nebo na „Hradě“ u Bilovic anebo „na Hradiskách“ u Senohrad a spadá tedy do období nejstarších bronzů. Také vyskytly se tu úlomky z pohárů zvoncovitých.

Hradisko toto je nejobsáhlejší ze všech ostatních hradíšť moravských a zasluguje také, aby bylo důkladně a systematicky prozkoumáno. Sám pokoušel jsem se sice dvakrát zakopati na hradisku, ale pokaždé mne deštivé počasí přinutilo ustati od práce.

Přístím rokem pokusíme se s p. Travěncem o několikadenní kopání jak na hradisku samém, tak i ve valech, abychom zjistili všecky okolnosti stáří zdejšího opevnění.

Nová Ves (u Břeclavě). Na pastvisku pod Vránovým válcovým mlýnem jsou rozrýpané vrstvy kulturní se střeplinami nádobí dle skrěků známého; mezi jinými zdvihl jsem tu též střípek z okraje zvoncovitého poháru.

Naleziště toto nebylo známo.

Slavkov. V městské cihelně objevují občas cihláři při strhování břehů hroby. 25. června 1904 odkryli opět novou kostru. Ležela na pravém boku hlavou k severu, tváří k západu. Lebka byla strhnutím břehu rozpoltěna, v zemi zbyla z ní pouze zadní část a dolní čelist, ostatní tělo vyzelo ve hlině neporušeno. Dal jsem je tedy odkryti; ruce směřovaly ku hlavě, nohy byly skrčeny, a sice pravá přitažena k prsům chodidlem ku kyčli, levá však stála kolenem vzhůru a byla chodidlem opřena o zem. Milodarů nebylo, pouze ve hlině z hrobu vyhozené vyskytla se šípka pazourková srdcovitého tvaru, avšak úplně zvápenatělá. Hrob tento proti dřívějším, po nichž zbyly ve stěně hluboké dížovité jámy tmavou hlinou vyplněné, byl sotva $\frac{3}{4}$ m pod povrchem úplně bez jakékoli stopy tmavé hlíny.

7. července dali jsme se s p. uč. Al. Procházkou do systematického kopání v cihelně. Nedaleko hrobu předešlého objeven hrob ve hloubce asi 1 m ve hnízdě tmavé hlíny. Nebožtik, dospělý muž, ležel tu v prosté zemi na levém boku hlavou k severu, tváří k východu, kolena byla silně přitažena k loktům, ruce zdviženy před tváří. Pod pravým loktem napříč na levém rameni ležela pískovcová ploténka, pod ní pazourkový nožík a kostěné šidlo, pod loktem bronzová dýka s řapem, za pánví ležel povalený hrníček s uchem a polokulovitá mísa s rozšířeným okrajem, pod okrajem mísy byly tři pazourkové šípky. Na mise ležela kůstka z drobného zvířete. Lebka byla tlakem hlíny rozmáčkuta, ale dala se dobře slepiti.

Jižním směrem uhozeno na nový hrob, který obsahoval dětskou mrtvolu na levém boku ležící, tváří téměř dolů obrácenou; kolena byla silně přitažena; u pánve stál hrníček s ouškem, rozdrobil se však při vybirání.

Další kopání jsme zastavili, poněvadž se neobjevovaly stopy nových hrobů v žádném směru, ačkoliv prokopáno bylo více než 200 m².

Telnice. V cihelně druhé pod drahou jsou v severní stěně zařezány těsně podle sebe dvě překrásné dížovité jámy s obloučnatým dnem, vyplněné vrstvami popela, vypálené hlíny a drobnými úlomky nádob. Jámy ty nedají se probádati, aby se vysoký břeh nesvezl. V jiných místech objevily se podobné jamky menší a v nich keramika známá po skrčených kostrách.

Újezd (u Sokolnic). V zahradě domu čis. 32. vykopávalo se při planírování mnoho skrčených koster. 3. srpna uhodili jsme s p. zvěrolékařem J. Stávkem při ohledávání toho místa na jediný hrob, ale rozrušený už pozdější jamou na zemáky. Pouze jsme našli roh obruby kamenné složený ze čtyř větších kamenů a při nich hnát lidský a úlomky dvou rozdrčených nádob, hrubšího hrnka a jemnějšího džbánečka.

Dle výpovědi majitele domu bylo takových hrobů otevřeno kolem 30, v každém bylo kameni a vždy dva hrnky; v jednom i bronzové kruhy na hlavě. Zachováno nebylo však ničeho z toho, poněvadž nikdo si toho nevšímal.

Vranovice (u Prostějova). Poblíž hrobů r. 1901 v úvozovém břehu panského pole otevřených (srov. Čas. Mor. musea zem., 1902, str. 74) vyskytl se ještě jeden zajímavý hrob. Vldp. farář P. J. Pospíšil, jenž se zasloužil o probádání tamějšího okolí, upozoroval v břehu úvozu tmavou jámu a rypáním do ní objevil střepiny nádobky. Dal tedy hned místo ono odkopati s vrchu a objevil kostru ležící na pravém boku hlavou k jihu, tváří k východu. Ruce položeny před tváří, nohy silně přitaženy k prsům: u nohou stály dva hrnky s úškem stejné velikosti a podoby, nad koleny pak drobná kulovitá nádobka s třemi pupičky pod krkem, u ní ležel malý bílý křemének v podobě srdéčka, výše pak před obličejem byla plýtká miska. Ve hlíně při hlavě nalezeno pak šidélko z úlomku kosti a pazourek. Kostra ležela v prosté zemi, ve hnědé tmavé hlíně.

Celý zajímavý náález věnoval vldp. farář do mých sbírek.

Žižkov (u Podivína). Pan uč. B. Novák ze Súchova upozornil mne na novou cihelnu Žižkovskou, kde prý se vyskytují častěji hroby. Zajel jsem tam příležitostně a zjistil, že se v cihelně

nad rybníkem pod slabou vrstvou ornice vyskytují se četné dížovité jámy s keramikou dle skrčků známou a mezi nimi jednotlivě i hroby s přiloženými nádobkami. Jedna mrtvola byla dle udání p. uč. Arnošta Nováka pochována v sedě a měla nádoby mezi nohama. Celý hrnek a kus větší nádoby z něho vzal si p. naduč. Fiala z Kostic. Z jiného hrobu byly sházeny na hromadu kosti staré bezzubé ženy a při tom střipky dvou hrubších nádobek.

Nového hrobu jsme nenašli, pouze dal jsem prokopati dvě jámy nepřiliš velikých rozměrů. Obsahovaly mimo drobtý ztýřelých kosti a zubů zvířecích střepy z několika hrubších nádob; podobně v druhé jámě, kde mimo čelist koňskou a něco střepin z mis a hrnků, vykopáno jenom krátké šidélko z kosti po sám kloub vybroušené.

Keramika má vesměs ráz nádobí známého podle skrčkův: černé hlazené hrníčky uchaté, misky, větší hrnky uvnitř hlazené a svrchu prstovými ryhami svisle čmárované a pak veliké nádobí podobné práce. Naleziště toto rovněž nebylo známo.

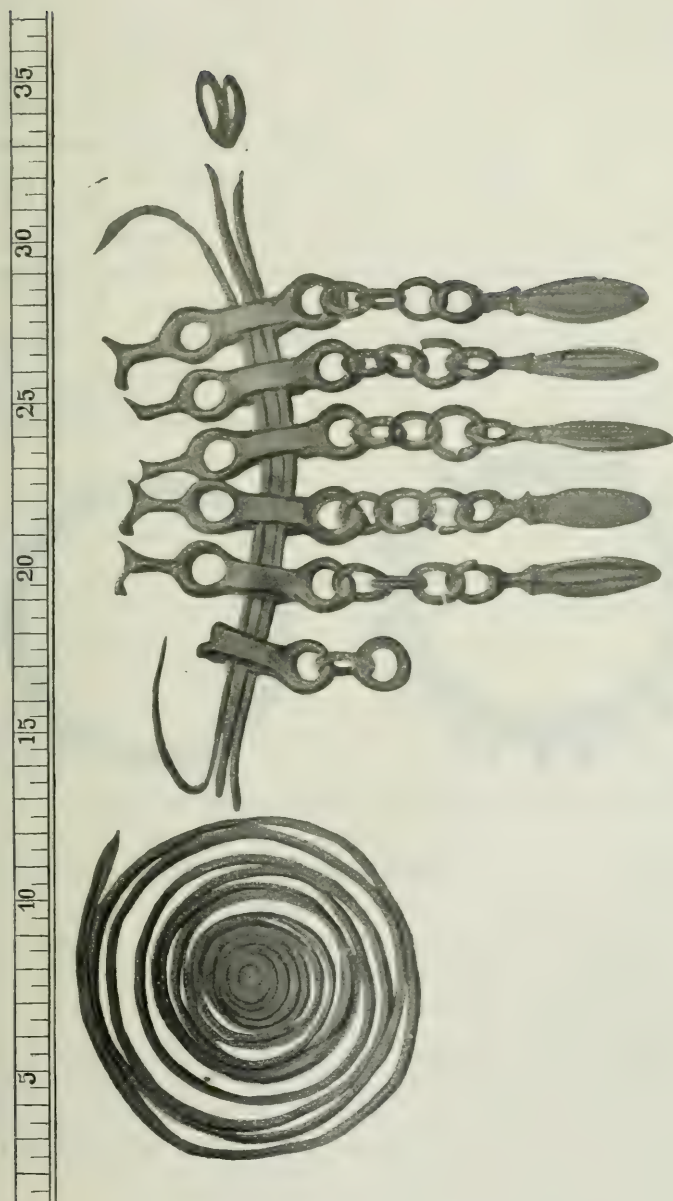
Nálezy bronzů.

Kostice. Na „Stávaňoch“ vyoral na podzim r. 1903 rolník p. Trčka nádobu a v ní 42 bronzové obojky téhož tvaru i velikosti, jako byly roku 1897 na „Nových joších“ p. Prokopem vyorány. Uloženy byly v nádobě; spodní vrstva jich srovnána byla hřbetem dolů, hořejší pak přes ně křížem, opět hřbety nahoru. Větší část nálezů rozešla se po „známých“, asi 30 kusů obdržel pan nadučitel Fiala a daroval prý je sochaři Skálovi, žáku prof. Suchardy v Praze. Z nádoby zachováno jen něco střepů; byl to baňatý hrnek na povrchu hlazený a černě zbarvený, nádoby, jaké známe z hrobů se skrčky.

Nález tento nebyl dosud registrován.

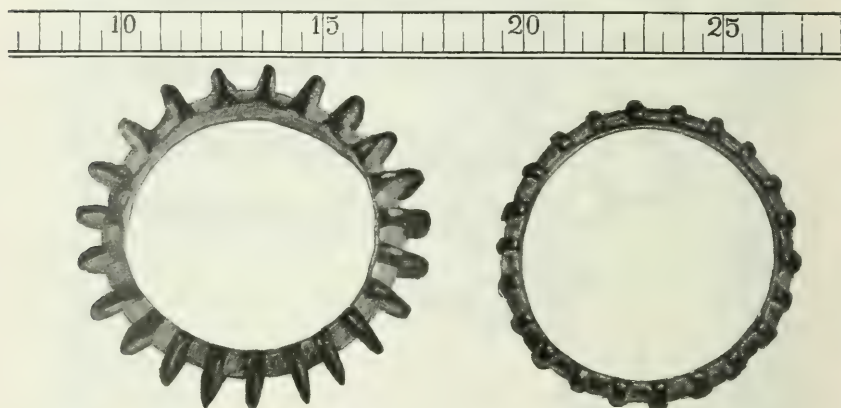
Louka (u Velké). Na panském poli vyorána byla velika sekýra bronzová s laloky. Laskavosti p. red. Kretze dostala se do mých sbírek. Sekýra je krásně zachovalá a pokrytá silnou vrstvou lesklé modrozelené patiny.

Paseka (u Uničova). Při drenování poli r. 1902 nalezena byla drobnější sekýra se schůdkem; nálezce přivezl ji s sebou do Částkova, zbavil ji však částečně pěkné patiny modrozelené a pak mi ji prodal.

Obr. 1. Bronzová spona ze Salaše.

Salaš (u Velehradu). Drvoštěp Konrád z Borsíc našel při kučování pařezů v panském lese nad Salašem velikou bronzovou sponu. Nevěděl ovšem, co by to bylo, a poněvadž se to v lomu do zlata lesklo, zašel s tím ku zlatníkovi do Uh. Hradiště a hodlal nález dobře zpeněžit. Zlatník ho ovšem vyvedl z bludu a doporučil ho se sponou na mne, a tak se podařilo zachrániti překrásnou sponu rázu uherského. Ovšem měly ji především v práci děti drvoštěpovy, co nezlámal on sám při kopání, o to se staraly ony při neobvyklé hračce. Tím se stalo, že z celého tohoto skvostu pravěkého zbyly trosky. Připojená fotografie znázorňuje sponu mnohem lépe než sebe delší a podrobnější popisy. Sponu naši salašské nápadně podobnou vyobrazuje uherský archaeolog

Obr. 2. Bronzové náramky z hromadného nálezu u Šarov.

J. Hampel, pouze s tím toliko rozdílem, že je úplně neporušena zachována,¹⁾ ptáčekové na sloupcích stojící že jsou větší, sloupky mají pouze jeden kroužek a závěsků na každém řetízku že je zavěšeno po třech. Také na sponě salašské bylo prý takových závěsků více, děti je však vyvlekly a pohodily.

Šarovy (u Uh. Hradiště). Asi r. 1890 vykopal domkář Frant. Bařica ze Šarov na svém poli v „Hlubočku“ množství jantarových perel a rok na to širokou mísu plnou bronzových náramků. Perly potratily děti, a náramky koupil býv. lesní p. Redl z Březolup;

¹⁾ Slov. Jos. Hampel. *Alterthümer der Bronzezeit in Ungarn* (Budapesti 1890) Tab. XL. Pochází z hromadného nálezu v Medvědí v komitátě Oravském.

známi jeho mu je však záhy rozebrali, a mně samému podařilo se z těch kusů zachovati úzkou obroučku s malými vysedlými uzly. Podobný kus má pan ředitel J. Klvaňa v Kyjově. Teprve letos mohl jsem zakoupiti pro své sbírky jiný náramek, který uschoval p. Komárek, hostinský v Březolupech. Tento náramek je širší a po celém vnějšku ozdoben ostrými zoubky a shoduje se skoro úplně s podobným náramkem z Býčí skály.¹⁾ Oba náramky jsou ulity v kadlubu a jsou nyní potaženy silnou vrstvou ušlechtilé patiny v barvě sivozelené.

Místo nálezu, který u nás náleží celkem mezi nejvýznamnější depôty, nejeví nijaké stopy pravěkého osídlení ani pohřebiště. Hojnost jantaru poukazuje tu spíš na sklad kočovného obchodníka nebo poklad rodinný.

Kultura pokolení popelnicových polí.

Ivaň (u Tovačova). Na „Předních dílech“ jsou stopy rozsáhlého sedliště s kulturou pokolení popelnicových polí, zvláště na roli Fildánově a Činochově; jarní setba nedovolovala však už podrobnějšího ohledání. Nasbírané střepiny jeví vesměs význačný ráz slezské keramiky.

V cihelně pod těmito díly přicházejí cihláři občas na žárové hroby, a ivaňský p. naduč. F. Radda zachránil z nich několik nádobek do školní sbírky. Jsou to dva hrubé červené květináky, několik misek a osudí. Některé z nich jsou ještě tvaru čistě lužického, ač pokročilejšího, jiné už slezského s vlivem hallštatským (à la Plátenice v Čechách). Z bronzu nalezen jenom smáčknutý náramek z jednoduchého drátu.

Naleziště úplně nové.

Bilovice (u Uh. Hradiště). Na známém sedlišti v „Ploštínách“ byla při drenování na podzim r. 1903 vyryta hrubší červená nádobka a v ni několik set drobných kroužků bronzových a jen dva větší a massivnější. Mezi drobnými kroužky byl též prstýneček z drátku jemně krouceného. Správce p. Jilek daroval část nálezu mezi známé, velikou většinu pak do sbírek kraj. musea v Uher. Brodě.

Při jarní procházce v Ploštínách nasbíral jsem něco střepin, kamennou sekýrku se silně opotřebovaným ostrím a pěkné drtidlo.

¹⁾ Srov. Dr. J. Wankel, Bilder aus der mähr. Schweiz, na str. 405 vespod.

Uh. Brod. Na panském poli poblíž vinohradů objevil jsem v květnu několik jam s keramikou popelnicových poli rázu slezského; právě vyrůstající řepa nepřipustila však bližšího ohledání.

Naleziště do té doby nebylo známo.

Popůvky (u Kojetína). Pod silnicí k továrně na polích „Tabule“ a „Klínky“ jsou stopy sedliště se střepinami hrubých nádob s nehtovým šrafováním svislým a prstovými důlky na přilepených páscích pod krkem. Střepy z menšího nádobí jsou leštěné tuhou. Z povrchního ohledání nelze však rozhodnouti, je-li tu pohřebiště nebo sedliště.

Naleziště nebylo rovněž známo.

Velehrad. Nad rybníčkem pod samým lesem Rákošem rozkládá se na panském poli i výše na selských dílech dosti rozsáhlé sedliště s kulturou pokolení popelnicových poli. Na silně rozoraných jamách i vrstvách větších rozměrů nasbíral jsem veliké množství keramiky rázu slezského, přesleny, bronzový kroužek, ohnivko a drobné dlátečko, kamenné sekyrky, z nich jedna se silně opotřebovaným ostrím, pazourkové nožiky a úštěpky, přeražený mlat, drtidlo a j. v.

Vičice. Východně osady na polích „na Kopci“ je rozlehlé osadiště s keramikou popelnicových poli rázu hlavně slezského. Mimo střepiny vyskytlo se v dubnu na rozoraném poli i kostěné dlátečko, v sousední zahradě V. Hýžďala při planírování zahrady otevřena kotlovitá jáma s podobnými střepinami, úlomkem většího kruhu hliněného a hladidlem z kravského žebra.

Naleziště do té doby nebylo známo.

Nálezy kultury gallskořímské.

Popůvky. Při kopání studny v novém domku kovářově vykopáno množství rozmanitých střepin z nádobí tuhou prosyceného se stluštělými okraji.

Naleziště nové, před tím neznámé.

Slavkov. Nedaleko místa v městské cihelně, kde r. 1897 objeven hrob galským způsobem upravený, strhli cihláři dne 22. června 1904 opět břeh a odkryli nový hrob, tentokrát s kostrou muže. Dle jejich výpovědi ležela mrtvola na znaku, hlavou k severu, nohama k jihu. Nad hlavou v levo stála pěkná vázovitá nádoba, nad ní plochá deska kamenná a v pravo čelist

z divokého kance. U pravého ramene bylo široké listové kopí s dlouhou tulejí a u pravé nohy dlouhý meč s pochvou a u pasu dvě dutá kolečka, vesměs ze železa. Hrob vybrali cihláři sami a více mi nic neodevzdali, nelze tedy zjistiti ostatní snad přiložené milodary pohrobni (spony, kování štítu, nákončí kopí a pod.). Ve stěně cihlářské hlíny zbyla pouze obdélníková jáma vyplněná tmavou prstí asi 1.70 m. zhloubí a 2 m. zděli. Ve vyházené hlíně našlo se jenom několik úlomků pochvy.

Hrobní přídavky shodují se úplně s podobnými nálezy na Marně ve Francii, a také dle tvaru meče — přechod řapu k řítu bez podkovité ozdoby, úzké plekno — náleží zdejší hrob mezi nejstarší naše hroby podobné.

Vicoměřice. Na „Kratínách“ prošel jsem známé naleziště velmi rozsáhlé s typickou keramikou tuhovou, se stlustělými okraji a svislým šrafováním. Nejsilnější vrstvy kulturní jsou poblíž trigonometrického bodu u hranice Německé. Zajímavé toto místo vyžaduje rozsáhlejšího výzkumu systematického.

Drnovice (u Vyškova). Na „Přidankách“ nad mlýnem jsou stopy osadistě s kulturou provincialně římskou a hradištnou. Vzrostlé kultury v prostřed května nedaly mi však ohledati místa tato důkladněji.

Naleziště do té doby neznámé.

Křenovice (u Kojetina). Bohaté naleziště v hliníku pod Hradiskem poskytlo mi opět velmi zajímavé nálezy při letošních návštěvách. Cihlář Pišťák, jenž ze všech je na tyto nálezy starožitnin nejopatrnější, zachránil mezi jiným krásnou železnou sekyru s dutinou ve čtverhranném týle, nože, mezi nimiž vyniká jeden massivnější z jednoho kusu železa vykovaný s držadlem, jež je ukončeno knoflíkem, nad širokým jednostranným ostrím pak mu vybihá malý háček nahoru zahnutý.¹⁾ Mimo to vykopal ještě kostěná a parohová šidla, delší kulatou tyčinku ze slonoviny osekáné parohy a roh zubra, pak drobounký korálek, množství rozmanitých přeslenů větších i úplně drobounkých, ornametovaných nebo i ze střeptů vykroužených, pak dvě ploténky z parohů vyřezané a poněkud vyhlazené. Účel těchto plotének zůstává

¹⁾ Právě takové nože s háčkem nad ostrím, avšak s kroužkem místo knoflíku na držadle vyobrazuje J. G. Bulliot v díle Fouilles du Mont Beuvray, Album planche, XLIV. no. 6., pl. XLVII. no. 12.

mi vsuktu záhadným na ten čas. Jsou zděli 13 a 15 cm a 3·4 cm široké, do podoby obdélníků sřezané, na jedné straně vyklenuté, na protější pak vyhloubené; při jednom boku jsou provrtány dvěma dírkami v řadě. Jedna ploténka zdá se novou, jen málo opotřebovanou, druhá však jeví stopy delšího užívání a také dírký jsou víc otřeny.

Jinak zasluhuji zmínky ještě pěkné držadlo k šidlu z parohu vysoustruhované úplně v podobě moderní rukojeti, pak bronzová spirálka, bronz. jehlice s vroubkovaným tupým koncem a jiná s hlavici do očka svinutou, pak hlavička zvířátka z hlíny, několik typických střepin hlavně z nádobi tuhovitého se stlustělými okraji a se svislým šrafováním na břichu. Také vyskytl se tu střep pomalovaný barvou bílou a červenou, úplně shodný s podobnými střepinami ze Stradonic. (Dr. Pič, Čechy na úsvitě dějin, II. sv., tab. XLIX., č. 2., 3. a 7.)

Sám dal jsem opět na četných místech zakopati, avšak se štěstím nevalným; podivno, že mne vždy na tomto hradišti opouští. Mimo něco střepin vykopali jsme jenom nějaký přeslen a hrubě přisekané šidlo.

Lanzhot. Na svahu k řece Moravě od Lanžhotského hřbitova kolem kapličky Balíkových až po Kostice jsou stopy rozsáhlého osadistě z doby císařství římského. Pole byla v květnu skoro všude už obdělána jarní setbou, nezbylo mi leda spokojiti se pouhou obchůzkou několika z nich, abych zjistil aspoň rozlohu sedlistě. Při tom nasbíral jsem četné střepiny typického nádobi, přesleny a závaží jehlancové. Neopominu ovšem důležité toto místo za nejbližší příležitosti podrobiti důkladnějšímu výzkumu.

Naleziště zdejší dotud nebylo známo.

Polkovice. Na „Švýcarkách“ objevil p. naduč. J. Zikmund osadistě s kulturou z doby císařství římského a daroval mi odtud množství typických střepin, přeražené přesleny, osekáný jelení paroh a j. v.

Jiné soudobé sedlistě je na trati „Ostrovy“.

Obě naleziště dosud nebyla známa.

Šlapánice. Pan zvěrolékař Jos. Stávek umožnil mi s velikou ochotou a obětavostí zkusiti zakopnouti na velickém sedlisti z doby císařství římského, které sám byl objevil pod Žuranem v „Lánech u Makslovky“, nad samými Jiříkovskými lukami. Kopali jsme

po žních na poli cukrovaru patřícím, avšak nepodařilo se nám odhalení leda příkopovitou jámu popelnatou pod samou ornicí a v ní mimo typické střepy četné kosti zvířecí (prase, ovce, kůň, skot, jelen) a tři úlomky pěkně pracovaných kostěných jehlic. Také na místě opodál uhodili jsme na četné podobné střepy a ze střepu vybroušený přeslen.

Pan zvěr. Stávek nasbíral tam též pěkné střepy z nádobí arretinského.

Naleziště toto dotud nebylo známo.

Žižkov. Při prohlížení nálezů v cihelně u rybníka uhodili jsme též na plýtkou jámu, vlastně ohniště oválného tvaru s čelisti koňskou uprostřed a několika střepy z římskoprovincialní keramiky se stlustělými okraji.

Naleziště úplně nové.

* * *

Nové nálezy archaeologické.

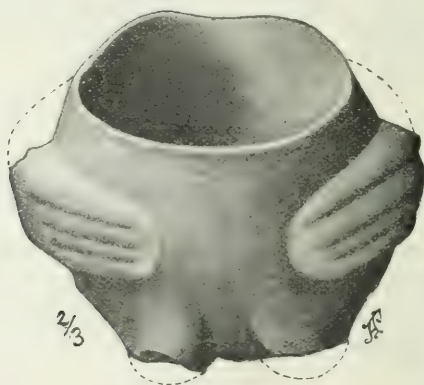
Kamenné nástroje získal jsem letos: Z **Horákova** sekyrku, z **Křenovic** od cihelny Horáckovy hadcovou krychlovou palici v provrtu přeraženou, z **Milonic** dvě „škrabadla“, ze **Střelic** dvě sekyrky a dva zlomky mlatů.

Neolithické předměty z Mouchnic.

Rolník Konst. Oháňka užil k výrobě „vepřovic“ na podzim r. 1904 hlíny z mírného svahu na dvoře svého domu č. 145, a odkryl tu příbytkovou jámu, ze které naduč. p. Ferd. Fráňa uschoval a mně odevzdal střepy, nádobku a 2 kamenné nástroje.

Hrubší střepy pochodí z větších kulovitých nádob a jsou zdobeny nízkými pupiky nahore plochými nebo prohloubenými, čtverhrannými uchy s děrou svisle a řadami vtisků nehtových: šedé střepy z jemnějšího nádobí mají ryté voluty lomené nebo v ohybech zaoblené a přerušované důlky. Tedy ornament obvyklý na neolithických sedlištích našich nejstarší skupiny: keramika kulovitá s prvními dvěma typy ornamentovými, nehtovým a rytých volut a meandrů (dle sdělení Červinkova, *Pravěk* 1904, str. 126.). Současná sedliště jsou na okrese u Pozorčic, u Habrovan, Holubic a Sivic.

Bizarní jest nádobka, která se zachovala celá. (Obr. 1.). Zhotovena jest z téže jemné šedé hlíny jako zmíněné nádobi s ornamentem volutovým, má tvar koule při ústí useknuté a velikost většího jablka. Zvláštěností jest její plastická výzdoba. Na nejvýdutějším místě objímá půlměsícovitě levou i pravou stranu s okrajem souběžná vyvýšenina, jejíž zadní polovička jest na obou stranách uražena: přední konce přecházejí do oblíny nádobky a mají po třech souběžných vodorovných ryhách. Na dně byly nalepeny dva podobné rohlikovité proužky, nyní skoro zcela uražené. Nádobka činí dojem zkomolené postavy držící se rukama za břicho.

Obr. 1. Neolithická nádobka z Mouchnie.

Z kamenných nástrojů jest jeden 13 cm dlouhý a u kuželovitého provrtu 4 cm široký zlomek pečlivě hlazeného mlátu. Náleží ke skupině t. zv. kopytovitých nástrojův. Spodní stěna jest rovná a obdélníková, zaoblené tělo (tak že příčný řez v kterémkoliv místě vedený jest úseč kruhová nebo eliptická) jest nejvyšší v provrtu a slábne k ostří, jehož hrana jest kolmá k ose provrtu.

Druhý zlomek jest tlý pěkného facetovaného mlátu.

Nákrční kruhy z Milonic.

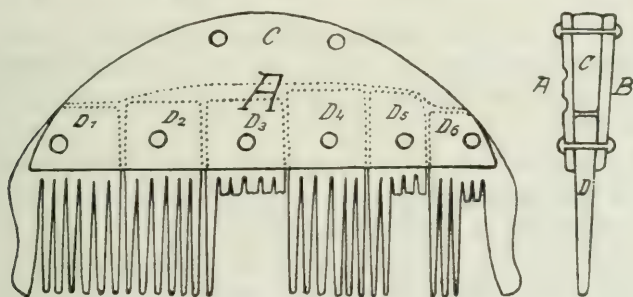
Před několika lety vyhodil na panském poli „Čertova brázda“ u dvora Rošťoutky pluh řízený Fr. Vlkem několik bronzových kruhů, z nichž zachoval nálezce 3. Tyto jsou nyní v mé sbírce, mají obvyklou podobu i rozměry a váhu 13, 15, 19 dkg. Jeden

je pečlivě ohlazený, jemně patinovaný a průřezu kruhového, druhé dva jsou z hruba formovány údery kladiva.

Také v trati „Luhovec“ rozebrán byl sklad takových kruhů. Jeden jest ve škole Milonické, jiný od p. Kellera z Uhřic mám já. Oba, jakož i další kruh, který jsem obdržel od rol. p. Závodného z Milonic (nalezl jej ve své zahrádce), jsou dobře hlazené a v průřezích kruhovitých. Poslední váží 23 dkg. Kellerův 19 dkg.

Blažovice.

Pan Tom. Ondráček prokopál na jaře 1904 na poli J. Hlučky v trati „na dilech“ (za zahradou J. Kubínka) příbytkovou jámu a našel v ní vedle četných střepů vlnovkou zdobených půl kuželovitěho přeslenu a kostěný hřeben. U tohoto zajímavý jest

Obr. 2. Kostěný hřeben z příbytkové jámy u Blažovic.

způsob, kterým byl zhotoven. (Obr. 2.) Není z jednoho kusu jako hřebeny dnešní nebo jako hřeben z podobné jámy v této trati již jednou p. Ondráčkem nalezený (Pravěk, 1903, tab. XVI. č. 10., 10a), nýbrž jest složen z 9 částí. Zuby vyřezány jsou v šesti deštičkách (D_1 — D_6) a to v první sedm zubů, v páté 5 zubů a v ostatních po 6. Oba krajní zuby jsou značně širší a na vnějších stranách vykrojené. Deštičky se zuby jsou v hřebenu srovnány vedle sebe, a na ně s obou stran až k počátku zubů připevněna jest z každé strany šesti železnými nůty svrchní deštička (A, na průřezu A, B) s horní hranou obloukovitou. Mezi obě tyto vložena jest podobně seříznutá deštička C a rovněž dvěma nůty s postranicemi spojena. Nůty procházejí hřebem veskrz a na obou stranách byly zakončeny polokulovitými hlavíčkami. Postranice A má po délce 2 rovnoběžně vyhloubené

žlábků. Délka hřebenu jest 11·7 cm, výška uprostřed 6·5 cm a tloušťka na nejvyšším místě 9 mm. Dle střeptů náleží inventář této jámy opět kultuře římsko-provinciální, ve zdejších okolí dřívějšími nálezy hojně doložené.

Alois Procházka.

* * *

Hromadné nálezy mincí.

Blažovice. Roku 1887 přišli za přestavby stodoly pana T. Ondráčka v čís. 12. v základní zdi staré stodoly na 25 stříbrných mincí. Tyto jsou vesměs s počátku XVII. stol. a všechny původu cizího. Nález tento uschován jest ve sbírce p. Tom. Ondráčka ml. a po rozřídění jeví se takto:

A) Mince se jménem Rudolfa II.

1. Ostrý ráz. Lic: Říské jablko, v něm Z 4. Podle leto-počet 16—1 (?) RUD · II · RO · IM · SA Rub: Rozčtvrcený štít: v 1. a 4. poli pětিলistá růže, v 2. a 3. ptáček na hvězdičce. SIMCE—MDILI.

2. Z r. 1604. Lic jako u předešlé. Rub: Rozčtvrcený štít: v 1. a 3. poli po hvězdě, v 2. a 4. III. Nad štítem 3 helmy s četnými klenoty a EDGHS—ESGEDG.

3. Lic: Dvojhlavý orl s 3 na prsou. RUDOLPH · II · RO · IMP · SE · AV · Rub: Ve 4 polích štítu jelen, lev, 3 krovky nad sebou, dva vodorovné pásy. LVD : GEOR · C · STOL · KO · R · WE · H ·

4. Groš Kolmarský. Lic jako u č. 3. RVDOL · II · SEM · A · IMP · PDE · Na rubu ve štítu kometa a MONE · NO · CIV · IMP : COLM ·

5. Lic jako u č. 3. a 4. Rub: Rozčtvrcený štít, v každém poli po lvu, uprostřed štítek se 2 lvy nad sebou. CVRAT · DAVN · COM · RHEN ·

6. Lic jako na předešlých. Rub: V erbu 4 pole: ve dvou vrchních po lvu, ve spodních štítek a vodorovné pásy. Uprostřed štítek se 3 krovky. IOAN · REINH · COM · IN · HANAW ·

7. Lic jako na předešlých. RVDOL · II · RO · IMP · AVG · P · F · DEC · Rub: 3 pole ve štítě, ve dvou po lvu, třetí šachované. Nad erbem 1602. IOHA · DG · CO · PA · RH · DV · BA · C · V · E · S ·

8. Čtyry varianty předešlé mince.

B) Mince Matyášovy.

9. Peníz jako čís. 6. popsaný, jen na lici místo Rudolf je Matyáš.

10. L.: Orel s 3. MAT · FERD · IMP · SEM · AV · 1612.
Rub: Ve štítě 4 pole: v horních po lvu, ve spodních pás a růžice. D · G · ERN · COM · SOLM · LICH · S ·

11. Jako čís. 10. ale z r. 1614. a se jménem jen Matyášovým.

12. Groš Matyášův na lici jako předešlé, na rubu nezřetelný.

13. Lic jako na předešlých. Rub: Erb jako na čís. 10. a 11.

. . . PVS . . . OLMS · LICH · .

14. Mince Magdeburská. L.: Říšské jablko, v něm Z 4
MAT · RO · IM · S · A · 16—17. Rub: Mezi věžemi postava
zvedající pravicí věnec · MO · CIV · MAGD.

C) Mince různé.

15. Dva polské groše Zigmunda III., z let 1616. 1617.

16. Dvě mince z r. 1603. švýcarského města Zugu. MONETA :
CIVI : TVGIENSIS · Na rubu dvojhlavý orel s 3 a DOMINE :
CON : NOS : IN : PA ·

17. Lic: V erbu pod korunou pravá půlka má svislý oblouk
se 4 křížky · IOH · G · CHR · AV · RVD · LVD · Rub: Říšské
jablko, v něm Z 4: Po stranách křížku 16—16. PRINC · AN
· CO · AS · FR ·

18. L.: Kolem poprsí: IOHAN · GEOR · D · G · MA · .
(Dále nečitelné.) Rub: Nezřetelný rozčtvrcený erb. GROS ·
ARG · III · CRV · 615 ·

19. L.: Nezřetelný dělený štít. D · G · REIN · WEN ·
ET · CAR · FRID · FR · Rub: V kruhu orlice s půlměsícem na
prsou, vedle B a R. Opis: DUC · SI · MONS · ET (3) OLS · CO ·

20 L.: Přední část berana ve skoku, za ním hradba. Kolem
97 MO · . . . (Nečitelné) . . . SCA · V · SENSIS · Rub: Říšský
orel s 3. V rozčtvrceném obvodu: DEVS SPES NOST RAES :

Nesovice. V roce 1891 vybrali v břehu cesty ku Snovídkám
nádobku asi s 50 kusy stříbrných mincí prostřední velikosti.
Nádobka byla rozbita a mince rozdány. Ze tří mincí těchto,
p. uč. Palečkem z Uhřic mi poskytnutých, jsou dva valně otřené
pražské groše Václava III., třetí pak dvanáctikrejcar Ferdinanda II.
z r. 1621.

Slavkov. Na zdejších panských polích nalezeny po dvakrát hromadně mince, které byly hned na nalezišti rozehytány a zašantročeny. Blížeších okolností těchto nálezů těžko se dopátrati, ježto majitelé z neochoty nebo z obavy před následky neoprávněného přivlastnění podrobnosti a mince zatajují.

1. Za kostelení na panské nivě vyorán asi před 5 lety velký stříbrný peníz, jakých potom, když hospodářský úředník p. Růžicka místo to dal prokopati, vybráno ještě 17 kusů. Část nálezu odevzdána vdově po majiteli cukrovaru, pi. Redlichové, ostatní rozešlo se po úřednících, 5 kusů pak má hosp. příručí p. Moudrý. Tento bližšího ohledání mincí mi nedovolil; pokud pak jsem při zběžném prohlédnutí poznal, jsou to krásně zachované tolary saské a jeden tolar biskupa olomuckého Jakuba Arnošta z Lichtenštejna.

2. Brzy po tom učiněn druhý nález na panském poli u Hodějic. Měl několik set drobnějších mincí a mezi nimi četné dvanáctníky mor. stavů známého vzhledu. Z těchto získal jsem dva: jeden se značkou Baltazara Zwirnera (B Z), druhý Kristofa Kantora (C C). Zmíněný pan Moudrý má ještě odtud 2 dvanáctníky a 13 drobnějších penízů. Z téhož nálezu chová p. Zigliani, strojník cukrovaru, 7 dvanáctníků (B Z) a 22 mincí menších.

Šumice. Před lety udál se tu za prohlubování sklepu nález 205 stříbrných mincí, o němž podrobnějšího nic nedalo se již zjistiti. Mince nálezcem rozptýleny, a jen 10 kusů dostalo se přede dvěma roky do mých rukou. Jsou to:

1. Ferdinanda I. pražský groš chatrného vzhledu z r. 1536.
2. Polský dvojgroš Zigmunda III. Pod erby na rubu značky prsten a trojúhelník. Bez letopočtu.
3. Groš téhož panovníka z r. 1598. V letopočtu L.
4. Groš téhož z r. 1616. Na rubu pod erbem značka .
5. Groš města Rigy z r. 1584 s poprsím krále Štěpána.
6. Braniborský groš Janův z r. 1545.
7. Peníz Ferdinanda I. z r. 1548.
8. Groš z r. 1605. Líc: Orlice v pravo hledící s půlměsícem na prsou. Opis: D · G · IOAN · CHRIS(3)ET · GEOR · RVD · FR+ Rub: Pod korunou dva štíty, v pravém orlice, jako na lici, levý šachovaný. Pod nimi v kroužku Z4. Opis: DVC · SIL · LIG · ET · BREG · 1605.

9. 25 mm široká mince kurfirsta Augusta Saského. Na lici mezi erby značka FB.

10. Groš Ferdinanda III. z r. 1630. Značka Petra Hemy.

Žarošice. Hospodář Bartoš Haška čís. 212. v Žarošicích upravoval o žních 1903 za svou stodolou půdu na usazení žentouru a vyryl tu asi 50 mincí ve sloupky naskládaných. Nález prodal p. Rud. Malikovi, měst. tajemníkovi a od toho přešel roku loňského do mé sbírky. Mince tyto jsou stříbrné groše stejné velikosti a velmi dobře zachované. Po určení vykazuje tento „poklad“ mincí

Ferdinanda II.	26 kusů,
Ferdinanda III.	9 „
různých panovníků a zemi . . .	11 „
celkem . . .	46 kusů.

A) Groše Ferdinanda II.

zastoupeny jsou v nálezu těmito varietami:

1. Sedm kusů na rubě s říšským orlem a značkou (HR) (Hanuš Rieger) z let: dva 1627, dva 1628, po jednom 1629, 1630, 1631.

2. Šest kusů s velkými okraji, na rubě erby rakouský, burgundský, štyrský. Z let 1624, 1626, 1627, 1628, 1634 a 1635.

3. Jeden kus s orlem na rubě, bez značky z r. 1626.

4. Jako předešlý, ale z r. 1635 a pod orlem značkou kolek k ražení mincí.

5. Jako čís. 4., z r. 1626., značka W.

6. Jako předešlý, z r. 1636, značka (H 1 Z).

7. Dva kusy z r. 1627, špatněji zachované se značkou (O) (Olomouc).

8. Sedm kusů. Na lici pod poprsím značka * (B. Hübner, Praha). Na rubu orl a ARCH · AV · DVX · BV · MA · M ·

Po jednom z let 1624, 1625, 1629, 1630, tři z r. 1626.

B) Groše Ferdinanda III.

1. Pod poprsím značka (Λ), na rubě orl. Jeden kus z r. 1637.

2. Jeden kus z r. 1639, na rubě značkou labuť.

3. Tri kusy; rub jako u grošů Ferdinanda II. popsaných pod č. 2. Z let 1638, 1639, 1644.

4. Dva kusy; na rubě orel, ve štítě na jeho prsou český lev. Značka: ruka držící v prstech hvězdu. Z let 1640 a 1642.

5. Dva kusy z r. 1637. Na lici značka: čáp stojící na jedné noze.

C) Groše Tyrolské.

1. Jeden kus bez letopočtu, arcivévody Ferdinanda (1564—1595). (Welzl v. W. 9.259).

2. Dva kusy Leopoldovy (1623—1632), bez letopočtu. Na jednom na lici poprsí v oděvu kněžském, na druhém pod vévodskou korunou. Na obou na rubě erby: rakouský, burgundský a tyrolský. (W. v. W. 9.311 a 9.313.)

3. Tri groše Ferdinanda Karla (—1662) překrásně zachované, z let 1639, 1640, 1643. Na rubu erb rakouský a tyrolský. (W. v. W. 9.332.)

D) Jedna mince se jménem Rudolfa II., bez letopočtu.

E) Groš Karla Euseba z Lichtenštejna, vévody Krnovského, z r. 1629. Líc: Kolem poprsí CA · E · D · G · S · R · I · PR · D (S) E · LICHTENST · Rub: Složitý erb pod korunou. Kolem: DVX · OPP · ET (3) CARNO · 1629.

F) Mince polské:

1. Dva penízky bez letopočtu. Líc: Orlice v pravo hledící. + MONETA · SIGISMUNDI · — Rub: Koruna (Nežřet.)
. . . . IS ꝛ POLONIE SI . .

3. Groš Zikmunda III. z r. 1609. (Jako z nálezů Šumického.)

Želč. V roce 1895 našel nadučitel p. Fr. Dobiáš na svém poli 6 zlatých mincí, z nichž něco prodal, něco rozebrali členové rodiny, jemu pak zbyla jediná, velikosti 20koruny. Jest to uherský dukát krále Matyáše s obrazem a jménem sv. Ladislava na rubě. (U Sivie nalezen uherský dukát Zikmundův. Viz Č. ol. mus. sp. r. 1901, str. 94. Ve Františkově museu.) *Alois Procházka.*

*

*

*

Zprávy o rodině Vyzovských, z které pocházela první manželka Jana Amosa Komenského.

Podává ve věrném opise J. Panek.

Nalezením svatební smlouvy velikého paedagoga Jana Amosa Komenského byla rozřešena zároveň otázka o původu první jeho manželky. Byla ji panna Magdalena Vyzovská ze Zábřeha na Moravě.*) Když to bylo poznáno, prohlédal jsem městský archiv v Zábřeze, i našel jsem sirotčí seznam (rejstřík) s konce XVI. stol. Kniha obsahuje 146 listů,**) z nichž 47 je popsáných. První záznam pochází z roku 1584. Na 25. listě počíná se tato zajímavá zvěst:

F. 1.

Inwentowanij Stadků: a Swrsskůw wssech pozustalich: Przednie po N: Adamowy Wyzowskym: Za druhé po N: Buryganu Wyzowskym synu geho zegmena — 1597 —***)

Leta panie 1603. Westzedň przed Swatau Dorctau stal se rozdijl o swrsský mezý Panem Gyrzikem Glotzmanem a syrotký zustalemy Po Neb: Adamowy Wyzowskem a Buryganowy Wyzowskem, tak že se swrsskowe rozdielyli na ssest dijlu, geden dijł Pan Gyrzik Glotzmann po Maryanie Manželeze swe wzal, a piet dijlu na syrotký zustawa:†) stal se tento rozdijl v prziytomnosty Pana Ottý Aurzednijka na Zabrzehe a Pana Ffrydrycha Rendygera z Reydychů, Regenta Panskeho.††)

*) Smlouvu z r. 1618 uveřejnil Kvačala v „Korrespondenci Jana Amosa Komenského“ II. str. 177 a 178 (1902).

**) Délka a šířka těchto listů činí 31 cm. a 22 cm. Vodotiskové znamení představuje hůl s křížem na vrchním konci. Hůl vzniká z volské hlavy. Okolo holi vine se had.

***) Tento letopočet jest později přeškrtnut.

†) Děti Buriana Vyzovského byly: Burian, Adam, Marie, Běta, Magdalena a Anna. Tato v závěti se nejmenuje, ale jest jmenována v nejstarší knize gruntovní v Zábřeze. Dům Vyzovského, v němž Magdalena se narodila, stojí podnes na náměstí v Zábřeze, je to tak zvané „Podloubí“ (pop. čís. 14.) naproti Záloženskému domu. Dům ten na západní stěně je vyzdoben znakem pánů z Boskovic a v l. 1584—1596 patřil rodině Vyzovských, jak zjistil městský tajemník p. L. Falz. Burian Vyzovský byl správcem sboru bratrského a na svou dobu hodně zámožný.

††) Podáváme u věrném opise p. vydavatele jako ukázkou pravopisu z doby J. A. Komenského. — Tiskárna nemá písmen pro y, z, s, e a t. d. s tečkami, proto tiskneme háčky; y s dvěma tečkami nebo s jednou tečkou, jak jest v původním textě, podáváme bez teček. Red.

Tyto swrsskowe na piet syrotků przy prawie
opatrzenegsau,

Perzyn swrehnijch welkých kůsůw	5	}
Spodnijch peržyn kusů	3	
Polssstarzij kůsůw	10	
Podussek malých	5	
Čzeynoweho naczenij odwaženo	296 lyber	
Obrůsů	14 „	
Rucznijků	11 „	
Prizije tlustey	6 $\frac{1}{2}$ sstuků.	

F. 2.

Od strzybra, lžycz, kofflůku, Pasů y gyneho wsselykeho strzybra
odwaženo na piet dijľů vij ffuntů²⁾
Wgėdne sskatulce tolarů ssyrokých xij,³⁾ tež ij gr. po 10 krejc.
Wycze wtež sskatulce dwa kamený kalczedonů w Strzybrže
zadielane ij⁴⁾

Gedna sskatulka malowana zustawa, ta neprzysla k rozdijľů,
wekterež sau ormpantý, dukatý mezy pateržĩ⁵⁾ a tež prstýnky
a niektere gine wiczý, ta gest zapeczetiena.⁶⁾

¹⁾ Tyto perzyny gest p: zuzana przygala od Aurzadů, na poruczenij Gegij mi-
losti panij. — V prostředku první strany jest na levo přilepen papirovy ústřížek
spoznámkou: Tento rozdila Inwentowanij tiech swrsskůw stalo se toto zapsanij do
toho Inwentarze — za hospodrzůw Miasta: Waczlawa Matiegyczký, Daniele Gem-
nyczkeho. Konsselůw: Matusse Panka, Waczlawa Hauzwyczký, Lorencze Brze-
zowskeho, Balczara Tony, Tobyasse Jaluscka, Andrie Ssubrta, Leta panie 1603.

²⁾ Roku 1613 wažic to strzibro našlo se 237 lotu 1 qut; z toho wyňal
Burian 47 lotu 1 qut, Adam wyňal 3 dily.

³⁾ Buryan wyňal 3 f. 4 g., Adamowy dano 4 tol. 23 $\frac{1}{2}$ g., Adam wyňal na dil Bietjn
2 tol. 18 g., M a n d a (Magdalena, pozdější manželka J. Amosa Komenského) 2 tol. 23 g.

⁴⁾ Adamowy dan 1 a na dil Bietyn tež 1.

⁵⁾ Na zvláštní příloze čteme tuto listinu: Letha 1603. W auterey po S w
Jakubu za Purkmystra Tobyasse Jalusckowého urozený Pan Krysstoff starssý
Hubrk z Belnsdorfů (Křištof Hubrk z Belnsdorfa byl majitelem svobodného
dvora v Nemili, půl hodiny západně Zábřeha vzdálené, později vladař všech
statků Velen a Zerotina a poručník děti doktora Bonaziny) oznámyl, že ty
wiczery zastawene byly we xx f. Atak Pan Krysstoff, czož tu geho klýnotu bylo, od
Aurzadu gest k sobie przygal, aczož na P: Gyrzyka Gloczmána z nich xx f. swrchu
psaných na dijľ geho przysslo, totyž iij f. x gr., ty gest P: Krysstoffowy darowal.
Aczož wycze z té sskatuky klýnotů naleželo, tež P: Gyrzyk dijľ swuy odtud
wyňal. Atak, czož wycze wnij gest, to gyž syrotkum naležy, a zapeczetiena gest. —

⁶⁾ Buryan wyňal 1 dukat a prstýnek 1, M a n d a 2 dukaty, Adam wyňal
4 dukaty, 2 Prstýnky a tolaru 2 dily. A sice Adam wyňal na dil Bětjn prstýnek 1,
dukaty 2 a tolaru geden dil.

Prawý se Pan Krysstoff Hubrk starssý kniektěrym wieczem
wnij zastawagyczym prawo gemiety tau przyczinau, że by to
wnieyake summie peniez Neb: Adamowij Wyzowskemu zastawyti
miel, když peníze, wczem gest to zastawýl, zase odwede, a od
Geho^{ti} Pana aurządu zabrzechskemu poruczenij se stane, budon
powynnij . . to zas gemu nawratiti, a zwostatek, czož by wte
sskatulcze zwostawalo, yako y ginýmy wieczmy se rozdielity.

Wycze Raucha piekná welyka hedbawým wyszywana a
zlatem vyplniowana s czendly zlatýmy j¹⁾

Wycze tkanycz zlatych opremowanij na suknie žienske
niektery loket²⁾

Wycze iij Naczelnijky ženske, dwa hedbawym a tržeti
nytmy wyszywana³⁾

Platna lnieneho w osmy kusych gest 182 loket

Tež wijeze platna lnieneho po 20 loktech deset kusů . 200 loket

Koněpného platna we sstyržech kusych 81 loket

Thusteho platna we trzech kusych 93 lokte

Ffertochoy ženske smrzyzemij 3

Prostiradel po trzech pulach 5.

Letha 1616. Za purgmystra Lorencze Bržezowskeho w při-
tomnosti spoluradnich a Pana Jana Bidečowskeho*) z Přerova,
tež Buryana Wyzowskeho a Pani Mandiežky,**) což koli od-
placzet ubrusu, ruczniku, prostiradel a ffertochoy při prawě w trugle
se nachazelo, to wsse na 3 dily gest rozdieleno, a Pani Man-
dieczka y gned swůg dil prygala, totižto 4 obrusy, 3 plassty,
3 ruczničky, 3 czychy . . . ffertochoy, ostatny pak 2 dilowe do truhly
sau schowany.

Actum dne 22. January.

	F. 3.
Czijch welykých	5 {
Czych malých	5 { ¹⁾
Obrusy	4

¹⁾ Mandie pusťna.

²⁾ Adam wyňel.

³⁾ Bietie wydany gsau.

*) Onoho času panský písař v Přerově.

***) R. 1616 byla ještě svobodna, provdala se teprve 1618.

¹⁾ tyto czychy male a welke p: Suzanna Hubrkowa przygala.

Ruczničky	2
Kabatu kratkých wsselykých	6
Suknyčky saukeny	2
Galyoty	6
Plasstie mužský	3.

Ssaczowanij

12 f. Damasskowa czierwena suknie	j
10 ¹ / ₂ f. Suknie tupltykytowa papausskowy barwy	j
7 f. Suknie ssamlatowa bez wody cziena wkolo ssýta	j
13 ¹ / ₂ f. Suknie ssamlatowa cziena ssaldowana	j
8 ¹ / ₂ f. Suknie saukenna modra	j
2 ¹ / ₂ f. Suknie bez zywuťka grobgrynowa	j
6 f. Kolarek aksamytowey s kúnnymi weyložky	j
12 f. Kožych tupltykytowy zlatey barwy	j
12 ¹ / ₂ f. Kožych durowey z damasskoweym ziwůtkem cziernym	j
5 ¹ / ₂ Ssoreczpelcz ssamlatowey	j
7 f. ¹ / ₂ gr. Ssoreczpelcz durowey	j

²⁾

Tež wijeze P: Gyrzijk Gloczman odwedl
tyto zapysy za purg^{tra} Tobiasse Jalusskowneho w auterey po S^m
Jakubu letha 1603.

Na Pawla Banowskeho z Hranicz dwa zapysy, každey na	
100 f., summa	200 f.
Na Pana Jana starssyho z Žerotina a na losynie geden	
zapys na	1000 f.
Tež na Pana z Žerotina druhey zapys	500 f. ³⁾

F. 4..

Na Pana Ffrydrycha z Žerotina na	200 f.
Na Pana Bernarta Žerotina a na Ruddie	200 f.
Na Pana Jana Borowskeho na	100 f.
Na Pana Waczlawa Kobylku na!	100 f.
Na Jana Ryndygara Rychtarže Bržezenskeho zapys na	112 ¹ / ₂ f.
Summa 1962 ¹ / ₂ f.	

²⁾ tyto wssechny suknie y kožychy sau tež p: Suzanie Hubrkowe na zamek wydane z poruczenij gegij Mi^{vi} panij.

³⁾ přeskrtnuto a poznámka: tento gest vyplaczen od N: Adama z Tatenicze Po Panu Ssweynochowy, ma za ten zapys dano býty tolyko . . . 50 f.

Leta panie 1603. Po S^m Jakubu ten Anterey w Miestie Zabržehu na Rathauze za purg^{tra} Tobyasse Jalusskowa w przytomnosti Panůw starssych stal se gest Auczet s panem Gyržikem Gloczmanem, czož kolyw zanijm Pamiety dlužneych zapysůw y Registržikůw pozustawalo, naležegezy syrotkum Neb: Adama a Buryana wyzowskyh, že gest to odsebe odwedl, a dluhy, kterež poznamenane nebyli, o kterychž wiedzomost miel, ge zapsati dal, yakž ted dole poznamenano gest; to se pak wssezknio podle sprawy a wiedzomostij gehu wykonalo.

Na Auroczych zadržalych odwedl do leta 1602,
yak w zapysych dat^o sau.

Na Geho^{ti} Panu Janowy starssim z Žerotina a nalosynie Auroků
zadržaleho do letho 1602 330 f.
Na Geho^{ti} Panu Bernarthowy 60 f.
Na Janowy Rydyngarowy, Rychtarży Bržezenskemu, Auroků . 30 f.
Na Panu Janowy Borowskem 24 f.

Summa Auroků 444 f.

F. 5.

Za Geho^{ti} Panem nassým dlůhu odwedl.

Neyprwe zdomu Motloweho wzato z truhly zapeczetiene hotowych peniez po Buryanowy kruce Geho^{ti} 300 f.

Od Petra Brzezowskeho položenych geho^{ti} Panů
za grunt 600 f.

Tež za Geho^{ti} Panem za zahradu, kteraůž Jankowy
Masstalyrzi darowati raczil 200 f.

Summa 1100 f.

Dluhowe za lydmi Rozlycznij odwedeny.

Petr Brzezowsky dlužen Panů 112¹/₂ f.
Tobyass Jalussku dlužen 40 f.
Jakub Sseycha za 3000 czyhel a za 1 pecz wapna 50 f.
Matiej Pardubský 38 f.
Mykulass Zawadył 57 f.
Gyrzyk Plundra 36 f.

Ruk.: zanieg: Jan Motlu, Petr Grygar.

Bartoss Kodyнку	60 f.
Panij Zuzana Hubrkowa dluzna, Neyprw gy Maryana pucyzila x f. a podruhly 20 f. A na konwyczku strzybrnau tez pucyzila 20 f. uczinij wsseho dlühü	50 f.
Tu konwyczku strzybrnau gest Waczlaw Matiegyczek k schowanij przigal.	
Anna pankova dluzna	36 f.
Summa tiech dlühüw 496½ f.	

F. 6.

Też odwedeno na statecznych a Gruntech.

Na gruntu swem, kteryž koupyl od syrotku za 2000 f.

Na gruntech we Miestie y na przedmiesti s kau-
penych peniez 825 f.

W Miestie Unyczowie, yakž na wrubie na
rżezano gest, summy 347 f. 6 g.

Summa 3172 f. 6 gr.

Summa toho wsseho statků.

Na dluzych 7175 f. 6 gr.

Zteto summy Pan Gyržik Glotzmann porazyl sobie na swem
statků dylu sweho po Maryanie Manželce swe 1189 f. 17 gr. 1 d.

Atak zwostatek summy naležeti ma syrotkum Neb: Adama
a Buryana Wyzowskyh.

Teho wsseho weypys wydan Pana Gyrzykowy Gloczmanowy
pod peczeti leta 1603, wauterey po S^m Jakubem.

Tež gest ztoho wsseho Inwentarze Weypys wydan pod
peczeti z poruczenij Geho^{ti} Pana Buryanowy gednomu Syr:
W pondiely po narozenij Pany Marye leta 1606.

F. 7.

Prodani j swrssku napředpsaných

podle prossaczowanij Czechmystruw kožyssnyczkych
a kreyczowskych.

Tyto suknie a kožychy Gegij^{ti} Pani j Pani j kaupyti raczila

Kožych tykytowey zlatey barwy za xij f.

Kožych durowey z damasskowym żywutkem czernym za xiij f.

Sukny damasskowau czerwenau za xij f.
 Sukny tupltykowau papausskowey barwy za xj f.
 Sukny ssamlatu bez wody czerna wkolo ssyta za vij f.
 Też perżyn welkych y małych xxij kusy a Czych też
 welkych i małych x kusu, ssaczowany gsau za xxxx f.

Dorota stara ffararżka hospodyn

Natrzebowey*) toto kaupila

1603 leta.

Ssorecz pelez durowey za vij f. viij gr.
 Ssorecz pelez ssamlata bez wody za vj f.
 Sukny modrau saukennau za viij f.,
 dala nato hotowych peniez vj f.

Hospodynien na Zabrzehū kaupila

Suknij grosgrynowau bez żywutka za iij f.,
 dala zanj hned hotowy iij f.

Letha 1607 w autery po Swte. Alžbietie za Purknjstra
 Jakuba Ssegchy, Matausse Panka, Jana Sswendy, Tobyasse Tržky,
 Balezara Tony, Jana Motloweho, Sstiepana Hubaczka, Jana Cha-
 lupy z Poruczenj G. M. Pana prodano gest platno syrot: nade-
 psanych lnieneho a konopneho 3 kop loket, gedno druhemu na
 pomocz po 4 g., uczinj zanie 48 f., a tlusteho ij kopy loket
 po 2 g., uczinj zanie 6 f., a tak wsseho za platno utrziemo
 w summie 54 f.,
 ktorežto penieze utrziene dany na zamek do truhly.

F. 8.

Tehož leth a dne za tehož aurzadu prodano tež na Po-
 ruczienj G. M. Panie tychž Syrot: Naczenj czynoweho 296 ff., geden
 každy ffunt po 5 g., uczinj zanie 49 f. 10 g.,
 take takowy penjeze dany do truhly na zamek.

Tehož leth a: zatehož aurzadu: prodan kolarek
 aksamjtowy: Pani auržadnyczy za Summū 3 f. 7½ g

*) Moravská Třebová.

Wydanij z Przygmów Napředpsanych.

Leta 1606. W pondiely po narozenij Panny Marye za purgm: Mychala Zwolenskeho, w przytomnosti Pana Krysstoffa Hubrka Wydano Buryanowy Syr: plasst j, kabat j, galyoty j, platna lnieneho j kus 20 loket.

Leta 1607. Za purgm: Jana Motloweho z poruczenij Geho^{ti} Pana wydano mladssymu Adamowy syr: plasstie ij, suknyzeka j, platna konopneho na kossyle xv loket.

Tež Buryanowy syr: vydano galyoty iij, kabaty iiij, suknyczka j, platna lnieneho: 36 loket.

Zprávy

z Kommissse na přírodovědecký výzkum Moravy.

Stopy diluviálního člověka a fossilní zvířena jeskyň Ludmírovských.

Napsal Jan Knies v Rogendorfé.

Souvislé pásmo mor. Krasu počínající dominujícím kopcem na Hádech (v = 423 m) sv. Brna, zakončeno jest u Žďára z. Sloupa.

Odtud dále vystupuje devonský vápenec pouze v malých ostrůvcích, které stopovati můžeme čarou vedenou k Němčicům, Valchovu, Vratikovu, kde směr její obrací se do údolí říčky Bělé ke Knihnicům a Šebetovu, načež vytrácejí se v okrese Třebovském.¹⁾

Hojněji přichází devon na povrch opět severozápadně Konic u Jesence, sleduje tok potoka Šprámeckého v okolí Ludmírova a Javoříčka, odtud obrací se na sv. k Pateřinu, Hradečné a končí 343 m vysokým hrbetem Třesínem, jenž u Mladče příkře spadá do nížiny řeky Moravy (v = 240 m).

Ostrůvky vápencové tvoří namnoze pouze osamocená skaliska, na př. v údolí Bělé u Melkova a Vratikova, jinde zabírají plochy 0·5—3 km², jaké spatřiti můžeme mezi Valchovem a Vratikovem, u Ludmírova, Javoříčka a Mladče.

Relief devonských vápenců, dříve než byl přikryt mladšími sedimenty, byl erodí rozrušen, a vápence byly různě dislokovány.

Na mnohých místech tvoří vápenec temena hor, jinde setkáváme se s ním na svazích, někde i v údolích odpravením svrchních vrstev přichází na povrch.

¹⁾ J. Knies: Devonské ostrůvky v okrese Boskovickém. Věstník klubu přírod. v Prostějově, r. V. 1903.

Zdá se, že pod kulmem a jinými mladšími usazeninami netvoří devonské vápence souvislého pásma horského, nýbrž také jen tu větší či menší útesy, z nichž ovšem jen menší část vystupuje až na povrch.

Však i tato zbylá vyčnávající skaliska již, a to hlavně v době permské, byla ničena, balvan za balvanem odemilán a usazován do štěrku veliké řeky permské, která je usadila ve svých slepencích, jak pěkně spatrujeme v jižnější Moravě, hlavně u Rokytne v okrese Mor. Krumlovském.

Však i v pozdějších geologických dobách obnažená vápencová skaliska vymíláním vod, řícením vrstev jsou rozrušována, tvořeny v nich jeskyně, závrtky, protékány jsou podzemními říčkami, a to nejen v hlavním pásmě mor. devonu, nýbrž i na ostrůvcích, zde ovšem v míře mnohem menší.

Největší jeskyně v ostrůvcích pásma Konicko-Mladečského, které jest předmětem našich výzkumů, jsou:

Průchodice u Ludmírova, Zkamenělý zámek a Svěcená díra u Javoříčka, Bočková díra a Podkova u Mladče, z nichž první tři patří k úvodí potoka Šprámeckého, Zkamenělý zámek a Svěcená díra u Javoříčka přítoku Trebovky, ostatní k úvodí Hradečky, která povrchovým i podzemním korytem se vlévá do Moravy.¹⁾

* * *

Za příčinou palaeontologického výzkumu jeskyň, a to po nejvíce hlavního pásma mor. Krasu, prokopal jsem mnoho slují v tomto území a záhy rozšířil i svoji činnost na devonské ostrůvky, po velké části Moravy rozstříknuté, v nichž jsem zjistil, že sluje u Vratikova, „Sklep“ zvané, používal diluvialní člověk za své obydlí, nový to doklad existence *diluvialního člověka* na Moravě.²⁾

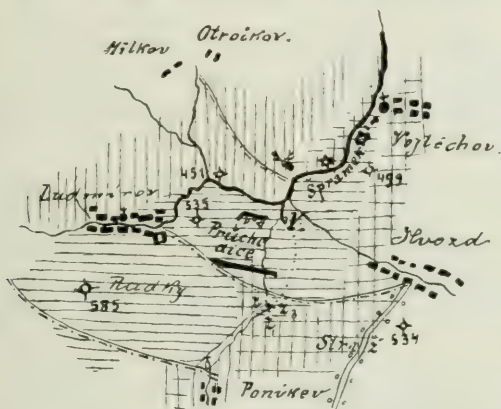
Práce tyto vyžadují velikého nákladu a často vykazují pouze výsledky negativní, jak dokazují na př. nepatrné nálezy, učiněné při rozsáhlém kopání v Suchém zlebě u Vilémovic.

¹⁾ J. Knies: Nový nález diluvialního člověka u Mladče na Moravě. Věstník klubu přírod. v Prostějově 1905.

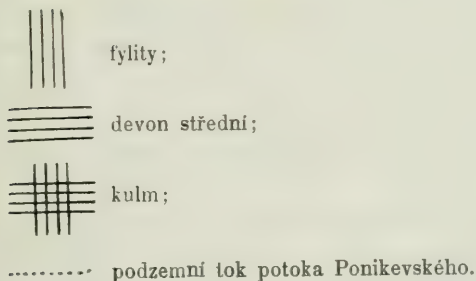
²⁾ Český Lid, III., 1893, str. 190.

Z té příčiny teprve podporou veleslavného zemského výboru, jemuž budiž zde dik vzdán, umožněn mi u větší míře částečný výzkum jeskyní Ludmírovských, odkudž nálezy odevzdal jsem zemskému Museu.

Ludmírov jest malá vesnička hejtmanství Litovelského, položená 9 km severně okresního města Konice v rozšířeném

Obr. 1. Geologicko-vodopisná mapka okolí Ludmírova.

V = východ potoka Poníkevského.

údolí, k němuž se strany severní a západní kloní se svahy fylitové. Na jihu ohraničena mohutným vápencovým hřbetem Rudkami (v = 585), na východě skalitou horkou taktéž střednímu devonu náležející (v = 535), jejíž východní část jmenuje se Průchodice. (Obr. 1.)

Takto uzavřená kotlina, na jejímž dně se rozkládá vesnička, severovýchodně otevřena jest lučinatým údolím ($v = 451$), protékaným malým potokem, u jehož břehu o samotě stojí myslivna, od níž dále na východ dva mlýny, z nichž první dle majitele se nazývá Vondráčkovým.

Nedaleko tohoto mlýna přijímá potok Ludmírovský na pravém břehu přítok, pramenící v okolí vesnice Poníkve, odkud teče nejdříve širokým lučinatým žlebem, v němž asi 1 km severně propadá se při východní straně do závrtku.

Kdežto jméno vesnice Poníkve obdržené patrně dle potoka, jenž zde zaniká či poniká, jest analogické s Punkvou mor. Krasu, užívají zdejší obyvatelé pro závrtky i propadání jiného, ne méně významného lidového jména „ztrata“, čímž označují místo, kde se voda ztrácí.

Ztrata č. 1. (Z_1) jest při západním úpatí Hvozdecké Stráže ($v = 534$ m); má podobu slepého žlíbku, jenž na severní straně, kde zasahuje do úbočí, jest 6 m, na ostatních 3·5 m hluboký; na jih vytrácí se do údolí v místě malou studánkou označeném.

Závrtek v ochoze má 35 m. Za větších přívalů nestačí veskeré nezřejmé ponory pohlcovati vodu, proto tato staví se zde a vytváří rybník, z něhož odchází dále do údolí ke ztratě č. 2. (Z_2) propadlé v řečišti. Ponor její se mění, o prázdninách roku 1904 byl 4 m dlouhý, 1·5 m široký, úmyslně kamením zaházený.

Severněji odtud jest ztrata č. 3. (Z_3), jejíž misovité dno k západu 1·5 m, na východ 7 m jest sníženo, travou zarostlo a jako řešeto prostoupeno ve hlinitém nánose okrouhlými děrami průměru 0·5—1 dm.

Těmito třemi propadáními vytrácí se větší část vody potoka Poníkveského do podzemí, kde ubírá se neznámými prostorami (na mapce vytečkovanými) a ústí opět na povrch korytem 4 m dlouhým, 1·5 m širokým (při V). Za větších přívalů teče voda od ztrat také žlebem, jenž čím dále k severu, tím hlouběji zarývá se do hor a u V (obr. 1.) schází se s vodou v podzemí se ubírající a vtéká do potoka Ludmírovského, odtud Šprámkem zvaného.

Také další přítoky tohoto potoka hlavně na pravém břehu mají ráz krasový. Pramenice ponejvíce na území kulmovém a

přicházejíce na hranice vápence, zanikají do ztrat a po krátkém podzemním toku vycházejí do údolí.

Uvádíme zde pro úplnost pouze důležitější z nich: ihned za poslední chalupou samoty zvané „na Skalce“ vytéká z prolomeného otvoru vápence mocný pramen, jenž zde tvoří nádržku 5 m dlouhou, 3 m širokou, a vedle něhož směrem severním jest jiný menší východ.

Také mezi Vojtěchovem a Brezinou jest ztrata ve trati Steklým žlíbkem zvané. —

Za posledním mlýnem Vojtěchovským náhle údolí se zužuje, stráně zvyšují a koryto hluboce se zarývá do vápence, v němž tvoří žleb nenepodobný údolí Punkvy, v jehož pravém břehu jest velikolepý krasový zjev Zkamenělý zámek a jeskyně Svěcená díra, načež potok při jižním úpatí Paní hory ($v = 487$ m) opouští území devonského vápence a ústí nedaleko Buzova do Třebovky. (Viz mapu gen. št. 1:75.000.)

Také jiné menší jeskyně jsou v území popisovaném; ihned severně Ponikve v levém svahu lesní trati Skalky zvané jest Liščí díra s otvorem 1 m² do nitra na 10 m zasahující, jiná sluj stejného jména patřící k území obce Hvozdecké jest nad východem vod Ludmírovských na svahu Stráže. Vchod jest 1·6 m vysoký, 1·5 m široký; chodba vede 3 m do skály, načež se rozdvíjí, levá končí skalní skulinou, pravá vede několik metrů klikatě dále do skály.

Pro náš výzkum nejdůležitější jsou jeskyně Průchodice zvané.

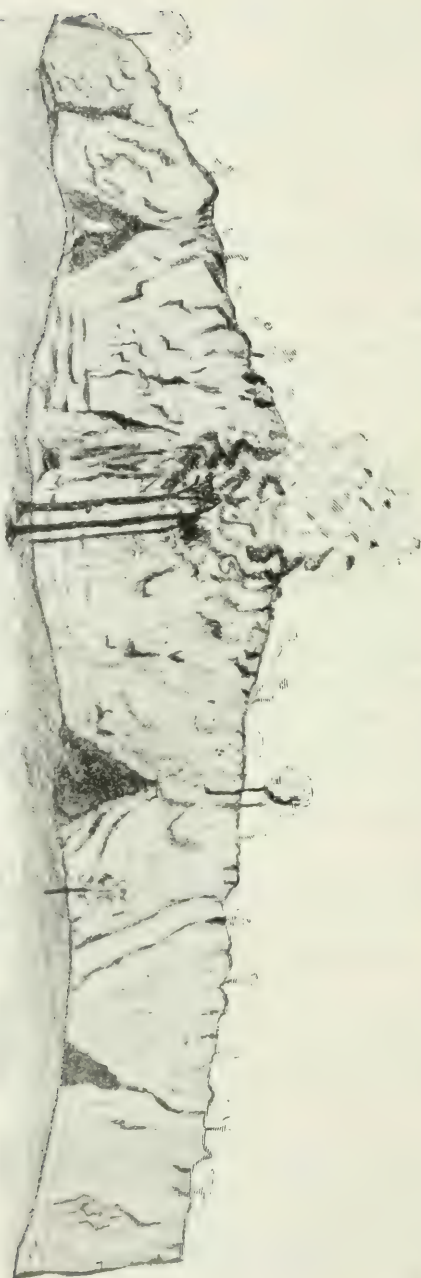
Jméno to má hora spadající na sever a západ příkře, namnoze strmě k potoku Ludmírovskému, na východ ohraničená přítokem Ponikevským, na jih mírněji se svažující k obecní cestě Ludmírovsko-Hvozdecké.

Témě jest sedlem rozděleno na dvě části, z nichž západní nad samou dědinou jako skalní útes strmí do výše 535 m, ve východní, listnatým lesem porostlé, jsou jeskyně částečně námi prozkoumané r. 1904.

Prolomeny jsou v temeni, které tvoří skalní bradlo na sever v kolmou, 12 m vysokou stěnu spadající (obr. 2.), a jak z přiloženého plánu vidno, mezi sebou souvisí (obr. 3.).

Hora jméno své patrně obdržela od jeskyň, z nichž dvě skálu veskrz procházejí. Území náleží majiteli velkostatku Čech,

Obr. 2. Severní kolná stěna Průchodice.

urozenému panu hraběti Sylva-Taroucovi, jenž laskavě povolil mi výzkum jejich, začož tímto vtělý dik vzdávám.¹⁾ —

Jeskyně Ludmírovské vznikly, jako jiné podobné útvary, působením vod jednak oblakových, které kamení erodí rozruřovalo a řřicovalo, jednak potočních, které je odplavovalo.

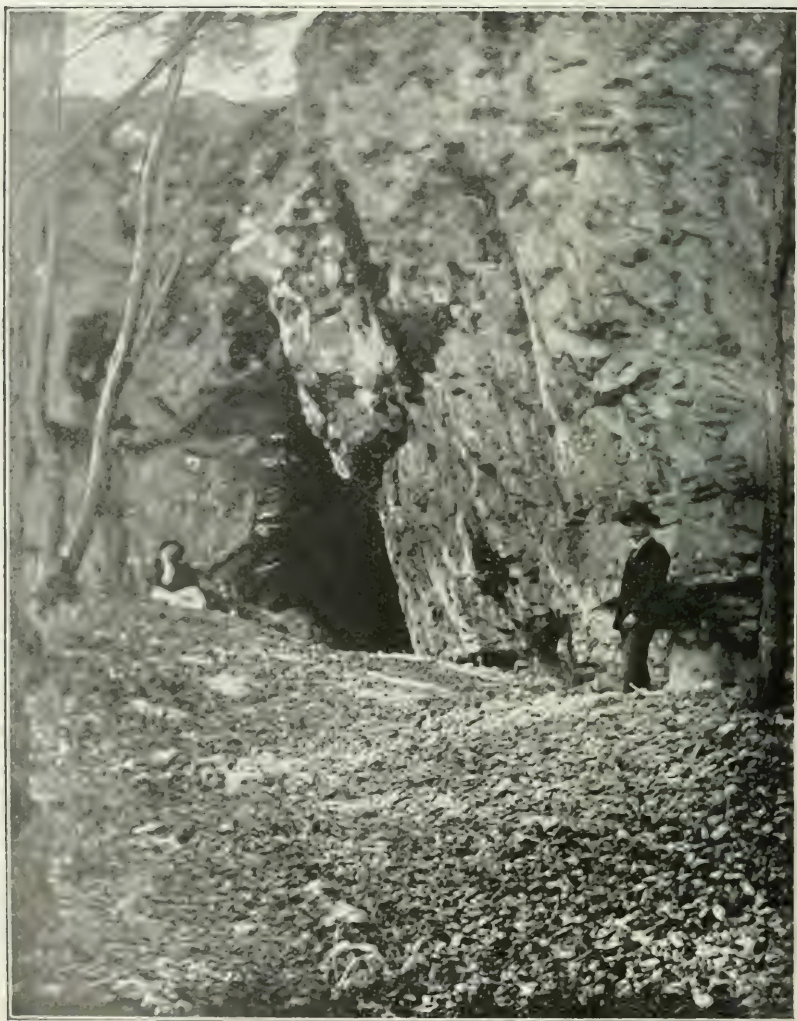
Že dosud činnost vody neustála, vidíme při západní straně skaliska Průchodice, kde v území sníženém — mělké ztratě — jsou čtyři ponory, do nichž se voda propadá a hlina sesypává.

Průchodice skládají se ze tří hlavních chodeb, které na orientování směrem od východu k západu nazýváme číslo I., II. a III.

Průchodice č. I.

Vchod (viz obr. 2. I., 3. I. a 4.) se strany severní (a) podoben jest gotické

¹⁾ Neměně díky jsem povinen za morální podporu, které se mi dostalo p. ředitelem velkostatku J. Konečným, jakož i lesním p. Antonínem Spitzerem.

Obr. 4. Severní vchod Průchodice č. I.

Obr. 5. Jižní vchod Průchodice č. III.

1. Černá, sypká, šterkovitá, humusovitá hlina, hojně kořeny prorostlá 0·22 m.
 2. Bělavá vrstva sypké vápencové ssedliny, která však k severní stěně se vytrácela 0·20 m.
 3. Diluviální hlina, řídce kamením prostoupená, v níž nalezeno něco kostí *medvědích*, pak nepatrné zbytky drobné zvěřeny, hlavně 2 čelisti *lumika* a několik *hrabošů* 1— m.
 4. Žlutka prostoupená množstvím šterku a hrubšími balvany, mezi nimi zaklinovány třísky větších kostí barvy leskle černé, hlavně *medvědích* 1— m.
- Úhrn 2·42 m.

Čís. 3.

Průkop č. 3. učiněný uprostřed hlavní chodby byl nejzajímavější a poskytl nejen dokladů pro přítomnost diluviálního člověka, nýbrž i hojně zbytků fossilních drobné zvěřeny.

1. Vrstva téměř čistého popela prostoupená kamením a síťovitě porostlá silnými, namnoze čerstvými kořeny . . . 0·50 m.

2. Žlutka sypká, kamením prostoupená, při jejíž spodku nalezeno na ploše 1·25 m² hnízdo drobné zvěřeny, které uprostřed bylo 0·15 m moené, ku kraji se však zužovalo 0·35 m.

3. Vrstva silně žluté hlíny, šterkem a balvany prostoupená, s nepatrnými úlomky větších kostí barvy černě lesklé, namnoze omleté, prokopána ještě 0·70 m.

Úhrn 1·55 m.

Průchodice č. II.

V téže skalní stěně severní jest vchod Průchodice č. II., v základně 5·32 m široký, 4 m vysoký, ostře sklenutý, nad nímž jest strop 5 m tlustý (obr. 2. a 3.).

Jeskyně tvoří síň 6·5 m dlouhou, která k jihozápadu se zužuje a mění ve skalní trhlínu šikmo 16 m nahoru vedoucí, odkudž do jeskyně šterk se sesypává (4). Směrem jihovýchodním odbočuje chodba 2·5 m široká, 1·25 m vysoká (5), zanesená náplavem. Naproti ní jest menší odbočka (6), zakončená skalní šterbinou dle vrstev vyvinutou, ústící u čísla 7.

Blíže vchodu učiněn průkop, označený obdélníkem, s tímto sledem vrstev:

1. Vrstva černé sypké hlíny, hojně kamením prostoupená, kořeny prorostlá	0·50 m.
2. Žlutka se šterkem, promíchané úlomky kosti <i>medvědí</i>	0·80 m.
Úhrn	1·30 m.

V této hloubce naraženo na velké balvany.

Průchodice č. III.

proráží jako č. I. tímže směrem skálu veskrz. Vchod 2·1 m široký, 2·8 m vysoký, se stropem 4·8 m silným, vede do chodby 24 m dlouhé, otevřené na jižní straně sklenutým otvorem, 2 m širokým, 1·8 m vysokým (obr. 2., 3. a 5.). Při sz. straně otevřena jeskyně průchodem 2 m širokým (8). Na opačné straně jsou tři menší pobočky 9, 10, 11, z nichž poslední ústí na povrch skály. Poblíž tohoto komínu rozdělena jeskyně velikým skalním pilířem 12. Šířka hlavní chodby, jak vidno z připojeného půdorysu, jest různá, mírný sklon od jz. ku sv.

Sled vrstev u severního vchodu byl tento:

1. Černá sypká popelovitá hlína	0·30 m.
2. Žlutka šterkem prostoupená s kostmi <i>koně</i> , <i>medvěda jeskynního</i>	0·60 m.
Úhrn	0·90 m.

Pod tím naraženo buď na veliký balvan nebo skalnaté dno.

Směr hlavních chodeb (od jz. k sv.) i siní pobočných (od sz. k jv.) vyvinut jest dle směru a sklonu vrstev i přiční bridličnatosti.

I.

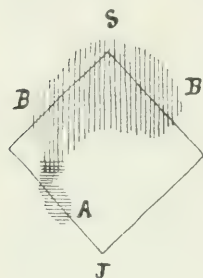
Nálezy archaeologické.

Pozůstatků předhistorického člověka v jeskyních Ludmirovských jest málo, nicméně dokazují přítomnost lidskou ve dvou daleko od sebe vzdálených dobách.

V alluvialní náplavě průkopu č. 3. nalezeny nepatrné střepiny, pocházející z tlustostěnné nádoby, ve volné ruce vyrobené. Jiného dokladu mimo množství popela zde nebylo.

Poněkud hojnější, však opětně jen nepatrné, jsou zbytky po člověku diluvialním.

Po odklizení alluvialní vrstvy v téže jámě, 0·50 m mocné, narazili jsme na žlutnici a v ní ve hloubi 0·35 m na hnízdo drobné diluvialní zvířeny. Kopání započato ode vchodu poblíž dvou velikých balvanů na plánu naznačených.

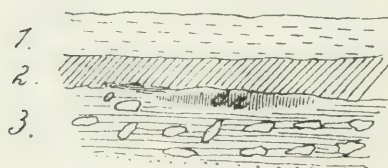
Obr. 6.

- ◇ Obrisy šachty č. 3.
- A Ohniště.
- B Hnízdo drobné zvířeny.

Abychom z výkopů pokud možno všechno zachránili, dal jsem vynášeti hlinu drobné kůstky obsahující před jeskyní, kdež čtyři zaměstnání jsme byli jejím přehlížením.

Již tu bylo nápadno, že mezi drobnou zvířenou jsou úlomky větších kostí, na př. kloubní násadec metacarpu sobího, roztrštěné kosti, obratle a zbytky zaječí, lišky, drobné úlomky uhlí, až konečně kollega VÁCL. ČAPEK, jenž mých výzkumů se účastní a ptačí zbytky určuje, našel nepatrný úštipěk bílého pazourku, později jiný mnohem větší s patrnými stopami opracování. Tím pozornost naše zvýšena, a také již dne následujícího, kdy dalším ode-

bráním hlinité stěny při straně jižní narazili jsme na malé ohniště, uložené mezi kamením v diluvialní žlutce nad zmíněným hnízdem drobné zvířeny (obr. 6. a 7.), od níž bylo odděleno jen slaboučkou

Obr. 7.

řez A S, o = ohniště, dz = drobná zvířena, 1. alluvium, 2., 3. diluvium.

vrstvou. Za to osamocené uhliky, jakož i rozpuštěný popel zasahoval do kostmi oživené vrstvy, barvil je do hněda až černa, nač některé zbytky poukazují.

Mimo roztrštěné kosti sobí a zaječí našel jsem při ohništi brot z nazelenalého pazourku délky 30 mm, po jedné straně ostěpováním v tupý hřbet opracovaný, po druhé ozubeným ostřím opatřený.

Pěkný tento předmět zdá se zlomkem většího nože.

V Průchodici č. II. a III. mimo roztrštěné kosti při popisu vrstev uvedených zvířat nenalezli jsme podobných dokladů; bylyť

také zkušební šachty zde učiněné příliš nepatrný, aby z nich dalo se souditi na obsah veškeré jeskynní náplavy.

Výzkumy ty ponechali jsme na dobu příští.

II.

Nálezy palaeontologické.

O tom, kterak vnikly kosti do jeskyní mor. Krasu, zmínil jsem se již na několika místech a tam uvedl výslovně, že všechny spůsoby se nehodí na každou sluj.¹⁾

Pozorujeme-li vykopaniny Ludmírovské, shledáme zde:

1. roztrštěné kosti větších zvířat;
2. třísky omleté, z těchže jedinců pocházející;
3. hojné zbytky drobné zvířeny.

Prvé z nich zavlečeny sem byly diluvialním člověkem a jsou pohozenými zbytky jeho potravy. Mnohé z nich rozkousány jsou i většími dravci a opět jiné rozdrčeny — kameny, buď se stropu spadlými, neb komíny sem shrnutými.

Nápadné jsou kosti omleté v Průchodicích, jeskyních prolomených v temeni hory, kam voda dnes nemá tak velkého přístupu, jako na př. potoky protékající v dolních patrech jeskyní sloupských, Výpustka a j.

Vysvětlujeme si zjev ten takto:

Kapky se stropu spadající, za mokra velmi hojné, svoji mechanickou silou v hlinité půdě jeskyní vyhlodávají důlky, v nichž se shromažďuje voda. V nádržkách těch často přicházejí do styku fossilní kosti s kamenky a pískem; ustavičným kapáním uvádí se obsah nádržky do pohybu, čímž se kosti znenáhla obrušují.²⁾

Drobná zvířena zavlečena sem byla jednak menšími dravci (kuna, lasice, hranostaj), hlavně však snesena dravými ptáky, ponejvíce sovami.

Tito přepadají menší ssavce, ptáky a j. živočichy, rozštěpením lebky je usmrčují, a celá těla často s velkou námahou polykají. Vhodnou potravu žaludek jejich ztráví, součástky však neústrojně neb méně záživné, na př. kosti, srst, perí, šupiny,

¹⁾ Lovecký Obzor, 1904; Čtvrtohorní zvířena jeskyně pod hradem u Suchdola na Moravě. Čas. Mus. spolku Olom., 1901.

²⁾ Zjev ten dodnes pozorovati můžeme na př. v Kůlně u Sloupa, která jest za počasí deštivého plná loužek s podobným obsahem.

krunýře, škorápky a j., vyvrhují ve způsobě chuchvalečů velikosti liskového ořechu až pěsti. Tak děje se dosud a dále zajisté mnohem účinněji v době diluvialní, kdy ptactvo nemělo tolik nepřátel jako dnes.

Draví ptáci vyhledávali si na odpočinek skalní výstupky neb osamoceně balvany (jako v Průchodcích) a lovem znavení trávili zde určitou část dne, zde nestrávenou potravu vydavovali a tak zachovali nám dosti úplný inventář drobné zvěře určitého období pleistocaeniho.

Obr. 8. Hrouda obsahující drobnou diluviální zvěřenu.

Jak výše již zmíněno, našli jsme zde celé hnízdo mikrofauny v rozloze 1.25 m² uprostřed až 0.15 m mocné ke kraji se vytrácející. Jen výjimečně vyskytlo se něco drobných kůstek osamocených v průkopu č. 2.

Kosti tvořily místy celé shluky téměř hlíny prosté (viz obr. 8.), slabě zpečené roztokem soli a vápence; jinde roztroušeny byly řidčeji a hojně hlinou prostoupeny.

Mezi zvířenou převládaly většinou třísky kosti ptačích, z nich opětně zastoupeny téměř samé *sněhule* (*Lagopus albus* a *Lagopus alpinus*).

Řidčeji vyskytly se kosti ssavců, různých *hrabošů*, *pištuchy*, *lumíka*, *křečků*, *rejsků* a j., pouze ojediněle kosti *žab*, skořápky *hlemýžďů* a obratel *rybí*: na původ uložení poukazují také drobná zrnka křemene, kulmového písku, devonského vápence, hladce omletá žaludeční šfávu dravých ptáků.

Zvířena zastoupena těmito druhy:

A. Mammalia. — Ssavci.

Insectivora. — Hmyzožravci.

1. *Talpa europaea* L. — Krtek.

Při posuzování stáří kosti *krtčích* jest třeba značné pozornosti a opatrnosti, neboť zvíře jak na povrchu zemském podobně i na okraji jeskyně zářívá se hluboko do země, kdež snadno může zahynouti a zanechatí svoje kosti nahodile i mezi zvířenou fossilní.

Proto při vykopávání přihlížel jsem k tomu, abych přesně zjistil stáří těchto pozůstatků, a to tím více, že nejlepší znatel drobné zvířeny, nedávno zesnulý Dr. ALFR. NEHRING ve svém 1890 vydaném díle „Ueber Tundren und Steppen der Jetzt- und Vorzeit“ vyslovil se: „Da, wo Lemmings-Reste an primärer Lagerstätte in grösserer Zahl vorkommen, scheinen Maulwurfs-Reste gänzlich zu fehlen. Lemming und Maulwurf passen schlecht zusammen.“

NEHRING je také náhledu, že zaledňováním, které od severu k jihu se dalo, zvíře to ustupovalo a teprve později opět do krajín našich se vracelo. S náhledem tímto se nesrovnávám; považuji *krtka* za jednoho z nejstarších členů domorodé zvířeny, která celou ledovou dobu v našich krajinách přestála, zde setkala se se zástupci arktické i stepní fauny a po odchodě jejím i na dále u nás obývala.

Nálezy Ludmirovské, kde mezi ostatní drobnou zvířenou, význačnou také *lumíkem*, vykopal jsem hojně zbytků z *krtka*, věci té nasvědčují.

Lebka u všech jedinců jest rozbita, zachovalo se pouze několik zlomků jejích. Za to hojně jsou dolní čelisti počtem 70. z nichž pravých 36.

Zajímavé je, že zoubky některých čelistí jsou hnědé nebo rudohnědě zbarveny, ovšem nikoli tak silně, jako u některých *rýsků*, (*Crossopus fodiens*, *Sorex alpinus*, *Sorex vulgaris*, *Sorex pygmaeus*), u nichž zbarvení to je význačné a objevuje se i u jedinců ve stavu embryonálním.

Zvláštním tvarem vynikají kosti končetin: jsou krátké, silné, široké, hlavně přední, k hrabání přizpůsobené, proto i fosilní se dobře uchovaly.

Obr. 9. Krték.

1, 2. humerus, 3, 4. radius, 5, 6. femur, 7. scapula, 8, 9. ulna, 10. tibia, fibula, 11, 12. dolní čelisti.

Kosti ramenních vykopáno 42, náleží většinou statným zvířatům: mají tvar lopatkovitý, naprosto odchylný od jiných ssavců a při délce 18—19·5 mm jsou 14—14·5 mm široké.

Ulna zachována v 69 exemplářích, délka kolísá mezi 20 až 24 mm. Svým tvarem podivných radií vybráno 31, rozměrů 13 až 15 mm.

Krátká a silná kosť stehenní zastoupena 54 kusy délky 17 až 20·5 mm.

Kosti holení nalezeno 24, rozměrů 19—21·5 mm, fibula k tibii uprostřed diaphyse přirostlá chyběla téměř u všech.

Tenkých, nepoměrně dlouhých lopatek objeveno 28, délky až 30 mm, většinou však porušených (neúplných).

Z nálezů Ludmirovských soudíme, že kosti z krtků patří asi 40 jedincům.

2. *Sorex vulgaris* L. — Rejsek obecný.

Velmi hojně ve zvířeně Ludmirovské zastoupeni jsou *rýskové*, jejichž drobné čelistky ponejvíce plavením hlíny byly získány. Vyplaveno úhrnem 126 dolních čelistek a 23 zbytků lebeček většinou neúplných, u nichž chybí význačná první stolička.

Nejvíce z kůstek patří druhu *Sorex vulgaris*, podřízeně naskytá se *Sorex pygmaeus*, *Sorex alpinus* a *Crossopus fodiens*.

Rejsek obecný jest u nás nejhojnější, a také mu většinou náleží čelistky z diluvialních vydávenin. První stolička dolní čelisti jest jednohrotá, druhá zřejmě dvouhrotá. Jsou zde pozůstatky asi z 50 zvířátek.

3. *Sorex alpinus* Schinz. — Rejsek alpský.

Kel dolní čelisti jest téměř rovný, vlnitě zoubkovaný, se třemi vyvýšeninkami, konec slabě do výše zahnut. První i druhá stolička dvouhrotá. Hroty tyto u první stoličky jsou méně zřetelné než u sousední. Druh ten obývá nejvyšší hory středoevropské, zjištěn však také v Krkonoších, a jest pravdě podobno, že i v našem Jeseníku se objeví. Kůstky patřily pouze asi 3 jedincům.

4. *Sorex pygmaeus* Pall. — Rejsek zakrslý.

jest nejmenší ssavec evropský vůbec. První stolička dolní čelisti jest jednohrotá, druhá dvouhrotá. Od jiných dá se snadno rozoznati svoji velikostí, neboť jest značně menší předešlých, dosahujet největší délka čelisti 8 mm, kdežto u jiných 12 mm; větev čelistní pak má vlnitě prohnutou. Nalezeny zbytky asi z 5 zvířátek.

5. *Crossopus fodiens* Wagl. — Rejsek vodní.

Kel spodní čelisti jest jen slabě do výše nahnut, špičky zubů rudohnědé jako u předešlých druhů záhy se otírají a mají často jen nádech červený. První stolička jednohrotá, druhá dvouhrotá, zadní hrot nižší předního. U nás u vod a bažinatých míst hojný. Nalezeny kůstky asi z 10 jedinců.

Carnivora. — Šelmy.

Felidae. — Kočkovité.

6. *Felis lynx* L. — Rys.

Potměsilá tato šelma dosud ojediněle žije v Evropě a Asii od Pyrenejí a Alp až po Laponsko, tedy k 68° s. š., v Asii až po moře Ochotské. V posledních letech zvláště hojně vyskytla se na Babi hoře u Žiwiec, odkudž chovám kosti ze tří rysů. Z Karpat zabíhá i do východní hornaté Moravy, a častěji již zde byla střelena na př. 1888 samička u Pitina, r. 1891 mezi Frenštátem a Lysou horou. Mezi drobnou zvěřou Ludmírovskou nalezeny dva články prstů délky 32 a 26 mm, které se shodují tvarem a velikostí s mými recentními exempláry. Jsou to buď zbytky potravy dil. člověka, nebo sem byly zaneseny nějakým větším dravcem a náhodou pomíšeny s drobnou zvěřou.

Canidae. — Psovité.

7. *Canis vulpes* L. — Liška obecná.

Také nepatrné zbytky patří *lišce*; jsou to pouze dva kly dolní čelisti a levý trháč. Do hnízda mikrofauny byly splaveny asi od ohniště; poukazuje na to jeden kel, jenž jest spálen a na povrchu popelovitou ssedlinou obalen.

Na druh *Canis vulpes* a nikterak *Canis lagopus* L. poukazuje trháč, jenž má délku 15 mm, která souhlasí s recentními exempláry z Mor. Krasu, kdežto týž zub u *Canis lagopus* z čelistí nalezených v jeskyni Kateřinské jest pouze 14 mm, Pěkárný 13, Balcarovy skály tolikéž 13 mm dlouhý, tedy značně menší druhu předešlého.

Mustelidae. — Kunovité.

8. *Coetorius vulgaris* Keys. a Blas. — Kolčava, lasička.

Poměrně hojně zachovalo se zbytků nejmenší, avšak velice krvežiznivě šelmy naší — *lasice*. Krutě zajisté pronásledovala hraboše, lumíky, pišťuchy, avšak často sama stala se úlovkem většího dravého ptáka, a pozůstatky její zaneseny mezi ostatní drobnou zvěřou.

Lebečky vesměs jsou rozbity, za to zachovalo se hojně dolních čelisti 12 pravých, 6 levých. Srovnány s recentními exempláři jeví tyto rozměry v mm:

	Diluvium Ludmírov			Recentní Mor. Kras	
	—	17—	—	17	18
1. Délka čelisti až ke konci proc. cond.	—	17—	—	17	18
2. Délka čelisti od zadního okraje alveoly klu ku konci proc. cond.	17·5	14·5	12—	15	16·5
3. Délka řady stoliček .	10—	9—	7·5	9	9

Kosti stehenní mají délku 17—20 mm, nalezeno 13 neporušených, 3 porušené. Tenké tibie se uchovaly pouze 3 délky 17, 19 a 20·5 mm.

Kosti ramenní mají délku 16—19 mm.

Na základě těchto odchylek ve velikosti kosti končetin snažili se někteří palaeontologové zavést nové druhy *lasice*, které však nesouhlasí se skutečností.

Různé rozměry kostí poukazují pouze k tomu, že pocházejí z jedinců jednak mladých, částečně i dospělých, nejsou však závislé pouze na stáří, neboť rozhoduje tu i pohlaví (samci jsou vždy silnější), vrh (jedinci z druhého hnízda jsou slabší) a individualita zvířete.

Mnohé kosti stejné délky jsou značně silnější jiných, jak hlavně na stehenních kostech lze pozorovati.

9. *Foetorius erminea* Keys. a Blas. — Hranostaj.

Ještě nápadnější tyto rozdíly ve velikosti a mohutnosti jsou u pozůstatků *hranostaje*.

Lebky této kuny, taktéž vesměs roztržštěné, poukazují, že stávala se úlovkem dravce Průchodice obývajícího.

Spodních čelistí nalezeno 11 pravých, 9 levých.

Srovnány s recentními, ukazují tyto rozměry¹⁾:

	Diluvium Ludmírov			Recentní	
				♂	♀
1. Délka čelisti až ke konci proc. cond.	26	22	—	26	22
2. Délka čelisti od zadního okraje alveoly klu, ke konci proc. cond.	23	19	18 "	—	19·5
3. Délka řady stoliček . .	13	12	10·5	13	12

Délka kosti stehenních pohybuje se mezi 26—35·5 mm; recentní samice mé sbírky má táž kost 28 mm, dle NEHRINGA samec 40, samice 32 mm.

Tibia: délka 39—31·5; rec. samice z Moravy 29·5, dle NEHRINGA ♂ 43 ♀ 34·6.

Ulna: délka 32—30, jedna defektní téměř 40, dle NEHRINGA ♂ 32, ♀ 26·3.

Humerus: délka 35·5—28; rec. samice z Moravy 30, dle NEHRINGA ♂ 36·6 ♀ 31.

10. *Meles taxus* L. — Jezevec.

Jediný krátký, nepoměrně široký metacarpus možno připsati tomuto zvířeti. Mezi drobnou zvířenu přimísil se tímže způsobem jako nepatrné zbytky *rysa*.

Ursidae. — Medvědi.

11. *Ursus spelaeus* Bl. — Medvěd jeskynní.

Porouchaný metacarpus nalezen v diluvilání žlutce průkopu č. 2, tamtéž kost člunková v sousedství dvou čelistí *lumiků* (*Myodes torquatus*). Os scaphoideum ležela mimo jeskyni vypadlá z tmavé humusovité hlíny, již vyplněn komín K, mezi první a druhou Průchodicí (obr. 3.).

Epiphysis humeru mladého zvířete bez obou kloubů a pátý metacarpus zřejmě ohřýzaný nalezen ve žlutce třetí Průchodice.

V hnízdě drobné zvířeny nenalezli jsme z medvěda ničeho.

¹⁾ Vše v mm, recentní ♂ dle Dr. Alfr. Nehringa: *Die kleineren Wirbeltiere vom Schweizersbild bei Schaffhausen. Denkschriften der Schweiz. Naturf. Gesellsch. Band XXXV. Zürich.*

Rodentia. — Hlodavci.

12. *Sciurus vulgaris* L.? — Veverka?

Při dobývání drobné zvěřeny přikryli jsme hnízdo silným papírem a odstranili ze šachty veškeré zbytky z hlinitých nadložených stěn dolů spadlé. Po vynesení hlíny však mezi drobnou zvěřenou nalezena levá stehenní kost z *reverký* bez dolního konce, odlišná svojí barvou (jest intensivně bílá, částečně pokryta popelovitými zbytky) od ostatních fossilních kostí, které jsou běložluté neb hnědé. Uvádíme sice zbytek tento mezi diluvialní zvěřenou, avšak s otazníkem, neboť možno, že za vši opatrnosti sem spadl z hoření alluvialní vrstvy.

13. *Cricetus frumentarius* Pall. — Křeček obecný.

Význačným zvířetem pro nálezy Ludmirovské jest *křeček*. Že tak mnoho zbytků sem sneseno, dá se vysvětliti jeho hojným rozšířením ve zdejší krajině jak dnes, tak zajisté ještě ve větší míře v diluvialní době.¹⁾

Mimo několik úplně rozrušených zbytků lebek nalezeno 16 pravých, 9 levých dolních čelisti. Rozměrů jsou těchto v mm:

	Diluvium Ludmirov		Recent.	
Délka čelisti od předního okraje alveoly řezáku až ke konci proc. condyl. .	28	30	28	31
Délka řady stoliček	9	—	10	7

K tomu podotýkáme, že diluvialní kosti křečků pocházejí vesměs z mladých zvířat, kdežto recentní patří starému samci.

Velmi mnoho našli jsme kostí končetin, avšak vesměs porouchaných.

Zachovalejších kosti stehenních jest 46; souhlasí celkem s recentním exemplářem, dolní kloub však bývá vždy odloupen.

Tibii nalezeno 40, na nich cpětně vždy chybí horní kloub. Délka jejich měří mezi 32—40 mm. Fibule jsou vesměs ulámané, a jen při spodní čtvrtině tibie nalézáme nepatrný jejich úlomek.

¹⁾ V hlavním pásmu mor. Krasu jest křeček zjevem velice řídkým, a bylo tak i v diluviu, jak svědčí celkem chudé nálezy, učiněné mnou v Balcarově skále u Ostrova.

Humerů zachovalejších napočítal jsem 63 vesměs bez proximálních kloubů délky 26—40 mm.

Široká však tenká ulna nalezena pravidelně přelomena, častěji uchoval se radius, na počet 35 kusů. Mimo to nalezeno hojně zlomků končetin celkem nepatrných, z nichž se však dalo souditi, že kosti zde vykopané náleží nejméně 50 jedincům.

14. *Mus* sp? — Myš druh?

Za podobných okolností jako zbytek *veverka* nalezena levá dolní čelist *mysi*, která svojí velikostí připomíná druh *Mus agrarius*. Její vzhled však velmi recentní, a nález v množství jiné zviřeny drobné tak ojedinělý nás přiměl, že nezařazujeme druh ten mezi ostatní fosilní mikrofaunu a jen na úplnost uvádíme jej s otazníkem.

15. *Myodes torquatus* Pall. — Lumik velký.

Nejvýznačnější zvíře arktické, pravý „misothermus“, jak je nazval Heusel, často vyskytující se mezi diluviální faunou Moravy a střední Evropy, vůbec jest *lumik velký* (*Myodes torquatus* Pall.).¹⁾

Odtud rozšířen hojně v severní Sibíři v okolí Beringova průlivu na Aljašce a po celé arktické Americe.

A ještě v těchto nehostinných krajích tundrových vyhledává bezlesé vyšší polohy a skalistá ubočí.

V době diluviální, když kraje ty jako dnešní Gronsco znenáhla pokryly se věčným ledem a tento po jistou dobu dále k jihu postupoval, ustupovala před ním zvířena, nenalézající zde vhodné potravy, až přišla i do střední Evropy, kdež po sobě zanechala ve vrstvách diluviálních četné pozůstatky, z nichž nejdůležitějšími jsou zbytky *lumika*, byť nevzbuzovaly v nás takový obdiv, jako ohromné hnáty mamutů.

Fosilní zbytky zvířete tohoto nalezeny v Anglii (2 nalezišť), Francii (1), Německu (20), Rakousko-Uhersku (11), Švýcarech (1), tedy až po 47° 32' severní šířky, neboť u Schaffhaus ve Švýcarech jest nejjižnější bod těchto nalezišť.

¹⁾ Viz také: J. Knies, Lumik a jeho rozšíření za doby diluviální na Moravě. Č. M. Z. M.

Z nich nejvíce objeveno v Německu, kde téměř po 50 roků o věci té se pracuje, avšak nálezy moravské jsou nejčetnější. Druh *Myodes torquatus* nejdříve zjistil na Moravě řed. K. J. MAŠKA, naleznuv v jeskyních štramberských Šipce a Čertově díře na 2000 dolních čelisti. Později při rozsáhlém svém bádání odkryl i Dr. M. KRÍŽ v Kůlně u Sloupa hnízdo drobné zvířeny, mezi níž 60 čelisti, v Kosteliku u Mokré 200. Kůlničce tamtéž 300, v kulturních vrstvách díl člověka u Předmostí 6 pozůstatků téhož zvířete.

Nejbohatším nalezištěm jest však Balcarova Skála u Ostrova, kdež r. 1886 později od 1898 až do konce roku 1904 nalezl pisatel těchto řádků neméně než 7000 dolních čelisti, většinou pěkně zachovalých.

Obr. 10. Spodní čelisti Lumíka velkého.

Určování čelistí z *lumíka velkého* a ostatních *hrabošů* není obtížno; snadno dají se i porouchané sanice poznati podle řezáku, který u *lumíka* končí vedle poslední stoličky¹⁾, kdežto u ostatních *hrabošů* též zub zabíhá až do kloubního výběžku.

Význačný je také obrys zubů dolní čelisti: první stolička má na straně vnější 5 záhybů, na vnitřní 6. První dva záhyby (se strany řezáků), patřící prvnímu okraji stoličky, kterou nazýváme hlavičkou, jsou kratší ostatních.

Hlavička často mění svoji podobu u jednotlivých čelistek.

¹⁾ Totéž platí i pro ostatní druhy *Myodes obensis*, *lemmus* a *schisticolor*.

Druhá stolička má na obou stranách po třech ostrých výběžcích, hlavička k první stoličce přiléhající má na každé straně po jednom zřejmém, ale zakrnělém výběžku.

Podobně utvořen i molar třetí. Tato podoba stoliček u dolní čelisti jest tak význačna, že ji i na osamocených zubech snadno můžeme rozpoznati a dle nich druh určit, což při ostatních hraboších jest nesnadno, často nemožno.

Lumík velký v mikrofauně Ludmírovské zastoupen jest 92 dolními čelistmi, které náležely 47 zvířatům. Pocházejí ze starých i mladých zvířat, nač poukazuje i délka čelisti od výběžku kloubního (Proc. condyloideus) ke konci řezáku, pohybující se mezi 17—22·5 mm (obr. 10.).

Čelisti jsou vesměs porušeny, některé však jen nepatrně.

Výběžek korunový (Proc. coronarius) nebývá u všech čelisti stejně vyvinut; někde je naznačen pouze nepatrným záhybem, jinde dobře znatelný; za to výběžek kloubní často se uchoval, kdežto proc. anguloideus je vesměs uražen.

Poznámka: Význačno pro zvířenu Ludmírovskou, že *lumík norský* (*Myodes lemmus* L.) zde chybí.

16. *Hypudaeus glareolus* Schreb. — Hraboš rudý či lesní.

Mezi vykopaninami hojny jsou zbytky *hrabošů* (*Arvicolidae*).

Poměrně chudě mezi nimi objevuje se *hraboš rudý* nebo *lesní*, zastoupený 27 dolními čelistkami (14 pr. + 13 l.). Hlodavec ten dosud hojně u nás žije na okraji lesů, v osamocených křovinách, rozšířen od Apenin až ku krajinám subarktickým. Od ostatních *hrabošů* snadno dá se rozeznati; první stolička dolní čelisti má na vnější straně 4, na vnitřní 5 výběžků, z nichž první pár se strany řezáků patří hlavičce, která jest kloboučkovitě na obě strany zahnutá.

Svoji podobou zaměněn může býti pouze s následujícím druhem: *hrabošem sněžným*.

17. *Arvicola nivalis* Pall. — Hraboš sněžný.

Hraboš sněžný jest zástupcem horské zvířeny; žije ve vyšších polohách Alp, Pyreneji i Karpat mezi pásmem lesů až k ledovcům. Zjistěn však i v Čechách v horách Krkonošských,

na místech nemnoho přes 1000 m vyvýšených. takže není vyloučena jeho přítomnost v moravském Jeseníku a Beskydách.

Ve zvířeni Ludmírovské zastoupen je 15 dolními čelistmi (8 pr., 7 l.). Útvarem první spodní stoličky podoben jest druhu předešlému; na vnější straně jsou 4, na vnitřní 5 výběžků.

Hlavička zubu toho jest takéž střechovitě neb kloboučkovitě zakončena, zvíře jest statnější *hraboše lesního*.

18. *Arvicola amphibius* L. — Hraboš vodní.

Nejsilnější náš *hraboš* jest na Moravě hojně rozšířen, žije po celé zemi nejen u řek a potoků, nýbrž i ve vlhkých lesích i na polích, k vodním tokům přiléhajících, kdež namnoze čini velké škody, n. př. v okolí Ivančic v polích, na nichž se pěstuje chřest. Náš lid jej zná a nazývá *vodním potkanem*.

Mezi pozůstatky drobné zvířeny snadno rozeznáváme *hraboše vodního*. Zvláště jsou nápadny rozdíly velikosti, měří vzdálenost od proc. condyl. až ke konci řezáku 28—29 mm. kdežto táž vzdálenost u ostatních druhů pohybuje se mezi 15—20 mm.

Význačná jest také první dolní stolička mající na vnějším okraji 3, na vnitřním 4 výběžky; hlavička tlustým krkem s ostatním zubem spojená, otřením mívá různou podobu.

Z nálezů Ludmírovských zachovaly se z lebky 4 zbytky a 10 řezáků v čelisti vězicích, pak 63 dolních sanic, z nichž 33 levých.

Čelisti jsou tenkostěnné, naduřelé a vzdušné, kosti končetin krátké, široké, k životu ve vodě přizpůsobené.

19. *Arvicola gregalis* Desm. — Hraboš sibiřský.

Dosti nesnadno rozeznati lze druh tento od *Arvicola ratticeps*, částečně i *A. arvalis*; čelisti hraboše sibiřského jsou však slabší druhů předešlých; vyskytují se zde takové přechody, že mnohdy není možno přesně zjistiti druh.

První dolní stolička má na vnější straně 3, na vnitřní 5 výběžků, z nichž u této první značně menší.

Má tedy hlavička na vnitřní straně 1 výběžek, na vnější žádný.

Rozšíření druhu toho je dosud málo známo; obývá vyšší polohy a zjištěn hlavně v okolí řeky Obi.

V diluvialní zvířeně moravské jest obyčejným zjevem; tak v Ludmirově nalezli jsme 196 dolních čelistí, patřících 98 jedincům.

20. *Arvicola ratticeps* K. a B.

Hrabošem krysovitým nazvali Keyserling a Blasius nový druh hrabošů, r. 1840 posledním zoologem zjištěný, a rok potom popsáný, a to dle tvaru lebky, která upomíná na krysu.

Zvíře náleží taktéž zvířeně arktické; žije v močálovitých lesích na rozsáhlém území Laponska, Finska a v zemích přilehlých k severnějšímu území Baltického moře. po severním Rusku, Sibiři až ke Kamčatce.

První dolní stolička má na vnější straně 3, na vnitřní 5 záhybů, z nichž první jest zakrnělý. Význačná jest také poslední stolička hořejších čelistí, nejsložitější všech hrabošů, mající na každé straně 4 výběžky, jichž délky ubývá od předu do zadu.

V době diluvialní rozšířil se daleko na jih až k velehorám Alpským.

Z nálezů Ludmirovských přisuzují druhu tomu 91 čelistek, z nichž jest 47 pravých. Na obtíž při určování poukázal jsem při druhu *Arvicola gregalis*.

21. *Arvicola arvalis* De Sel. — Hraboš polní.

Nejobyčejnější hraboš u nás a nejškodlivější, všeobecně zvaný polní myš, rozšířen od moře Středozemního až k Severnímu, od Atlantického oceanu až za Ural do stepí asijských.

První spodní stolička má na vnější straně 4, na vnitřní 5 výběžků.

Hlavička malá, ku předu snižená, někdy zahrocená, spojena s ostatním zubem tenkým krčkem. V Ludmirově nalezeno 158 dolních čelistí, mezi nimi 86 pravých.

22. *Arvicola agrestis* Blas. — Hraboš zemní.

Žije na pokraji lesů v křovinách u vod ve střední a severní Evropě až do Skandinávie a severního Ruska.

První dolní stolička má na vnější straně 4, na vnitřní 5 výběžků. Hlavička jest zaokrouhlenější druhu předešlého a silným

krčkem spojená s ostatním zubem. V Ludmirově nalezeno 31 čelistí, poukazujících k tomuto druhu, z nichž 22 levých.

23. *Arvicola campestris* Bl. — Hraboš lužní.

Druh tento patří k nejvzácnějším hrabošům. Také určování druhu na základě spodních čelistí jest nesnadno, namnoze nemožno. Rozdíly jsou hlavně v obrysech hořenich stoliček, kterých z Ludmirova nemáme.

Připisujeme mu 26 čelistí, z nichž 16 levých. U nás dosud zjištěn nebyl, žije však v sousedních zemích.

24. *Arvicola subterraneus* De Sel. — Hraboš podzemní.

V Belgii, severní Francii, v Porýnsku, Sasku a Bavorsku žije druh tento. První dolní stolička ve tvaru podobá se druhu *Arvicola arvalis*, na vnější straně má 4, na vnitřní 5 výběžků, hlavička jest malá, téměř kruhovitá.

Z Ludmirova zdá se druhu tomu patřiti 31 spodních čelistí, v nichž 21 pravých.

Poznámka: Při určování fosilních zbytků drobné zvířeny největší obtíže působí rozeznávání hrabošů, jichž v pleistocénu moravském žilo 9 druhů ve zvířené Ludmirovské vesměs zastoupených.

Nejobyčejněji uchová se dolní čelist bez poslední stoličky, která snadno vypadává. Důležitá k určování jest stolička první a velikost čelisti. Dle této ze zásob vykopaného materialu snadno vybereme největší druh *Arvicola amphibius*.

Dva druhy hrabošů a sice: *Arvicola gregalis* a *Arv. ratticeps* mají na vnější straně první stoličky 3 výběžky, na vnitřní 5; liší se však velikostí: menší *gregalis*, větší *ratticeps*. Již zde však narážíme na obtíže, neboť oba druhy vykazují četné přechody — snad křížením vzniklé — ke tvaru příbuznému *Arv. arvalis*.

Arvicola glareolus a *nicolis* mají hlavičku podoby kloboučku a dají se opět od sebe odlišiti, jednak velikostí, jednak dle podoby konce přední stoličky.

Určování ostatních druhů jest velmi nesnadno, mnohdy nemožno, proto bude zde třeba časem revise, až se zaopatří úplný recentní srovnávací material, a to z mnoha jedinců odlišného stáří a z různých krajů.

Sám srovnával jsem fosilní zbytky s recentními *hraboše vodního, zemního, polního a lesního*, ostatní dle vyobrazení uvedených v příslušné literatuře.

Namnoze jest však určení nemožno; chovám ve svých sbírkách přes 20.000 dolních čelistí hrabošů a za určování jsem shledal, že se nesrovnávají namnoze s obrysy uváděnými. Tím ovšem na věci se ničeho nemění, neboť jde hlavně o důkaz, že druhy uvedené zde žily.

25. *Lepus* sp.? — Zajíc druh?

Větší počet kostí nalezen ze *zajíců*, jest to dolní konec lopatky, 2 kůstky patní, obratel, úlomek levé dolní čelisti s 3 stoličkami, část pánve, 5 kůstek carpalních a tarsálních, 2 zlomky radia a několik phalangů, z nichž nemožno rozhodnouti, patří-li *zajíci obecnému* nebo *sněžnímu*. Proto uvedli jsme druh s otazníkem.

26. *Lagomys pusillus* Desm. — Pištucha zakrslá.

Jako *lumák velký* význačným jest zjevem pro zvířenu arktickou, tak opět *pištucha zakrslá* představuje typ zvířete výhradně stepního.

Pištuchy tvoří rod čeledi zajícovitých, u nás zastoupených *zajícem*, *králíkem* a vyhynulým pro naše kraje *zajícem sněžním*.

Zajímavého tohoto hladovce zjistil po prvé Pallas r. 1771 a popisuje takto: Velikost potkana, avšak se známkami čeledi zajícovitých. Obyčejnému zajíci podobna jest *pištucha* tvarem těla i barvou srsti, uši má však krátké, zaokrouhlené. Žije o samotě v krajinách travnatých, na rovinách i nižších pohořích.

V podzemí hrabe si jako divoký králik doupě, z něhož vedou k povrchu jeden i více východů.

V něm tráví den a teprve za soumraku vyhledává potravu. Vydává ze sebe hlas tlučení křepelek podobný, od čehož se mu dostalo Rusy onomatopoetického jména „čukošky“. Tataři nazývají ji „sulgan.“

Ku konci května vrhne 4—6 slepých mláďat, poměrně velkých.

V zimě hrabe pod sněhem chodby, jimiž vychází k zásobám sena, kteréž na určitých místech uschovává na zimu. V létě živi se listím různých jetelin a štavnatých stepních rostlin. Jest zvíře stepní a zřídka vyhledává okraje lesů.

Uzemí jejího rozšíření v Evropě jest nepatrné; západní hranice tvoří Volha, také zdržuje se hlavně v Orenburských stepích a na jižním svahu Uralu.

Hojnější jest na stepích středoasijských v poříčí Ory, Irgisa, na dolním toku Obi a rozšířena jest až do pohoří Altajského.

Z této nynější vlasti za doby diluvialní buď rozšířila se daleko na západ, nebo ve střední Evropě byla původně domovem a teprve změnou podnebí ustoupila do nynějšího území.

Zbytky její v diluviu nalezeny ve Francii, Belgii, Německu, Rakousko-Uhersku, však také v Anglii.

V Čechách zjistil přítomnost čukošky Dr. J. N. WOLDŘICH, u Sudslavic a v hliništích kolem Prahy a Košíř.

Nad jiné země bohatými nálezy diluvialní pištuchy vyniká Morava.

Obr. 11. Pištucha zakrslá.

1.—5. femur, 6.—8. tibia, 9. humerus, 10. ulna, 11. radius,
12.—14. dolní čelisti.

V jeskyních Štramberských, Šipce a Čertově díře nalezl red. K. J. MAŠKA přes 200, Dr. M. KŘÍŽ v Kůlně u Sloupa, Kosteliku a Kůlničce u Mokré 500, pisatel těchto řádků v Balcarově skále u Ostrova přes 2000 kůstek tohoto zvířete.

Poměrně hojně zastoupena jest *pištucha zakrslá* ve zvířené Ludmirovské (obr. 11.).

Z lebky zachovalo se 14 zlomků horní čelisti, neboť zvíře bylo při útoku dravým ptákem usmrceno tím, že mu rozklobnuta lebka.

Přední řezáky, které mají podobu $\frac{1}{3}$ kruhu v průměru 9—10 mm. vně jako u jiných zajíců podél jsou opatřeny hlubokou ryhou, která jde blíže vnitřního okraje, takže dlátovité zakončení jest dvouhroté a nestejnohroté; pod nimi jsou dva malé řezáky zadní.

Chrup ostatní složen jest na rozdíl od ostatních zajíců pouze z 5 stoliček. P_2 jest velmi tenký P_1 trojhranný; M_1 , M_2 a M_3 jsou sobě velmi podobny, na třetí ploše prohloubeny jako dva srostlé člunky. Vně i uvnitř jsou zřejmě dvojhroté.

Dolních čelistí vykopáno 178 kusů, z nichž 92 pravých. Většinou jsou porouchány, kloubní výběžky namnoze ulámany.

Chrup obsahuje 5 stoliček a jeden řezák.

P_2 jest na průřezu trojhranný, P_1 , M_1 a M_2 jsou téměř shodné, zřejmě dvojdílné, na obou stranách dvojhroté. M_3 skládá se pouze z jediného sploštělého válečku, jest tedy vně i uvnitř jednohrotý. Řezáky dolní jsou mnohem slabší horních, méně zahnutý, délky 10—12 mm a zasahují do čelisti ku M_1 .

Rozměry zachovalejších dolních čelistí srovnány s recentním exemplářem *pišťuchy zakrslé*, chovaným v Petrohradském muzeu, jsou tyto:

	Recentní	Fossilní z Ludmírova	
1. Délka čelisti od proc. angul. až ke konci řezáku	29·5	27	28
2. Délka čelisti od vnitřního bodu proc. cond. ke konci řezáku	23	22	22·5
3. Kolmice spuštěná z nejvyššího bodu condyl na zákl.	16	14	15
4. Délka řady stoliček	6·5	7	7 ¹⁾

V číslech těchto shledáváme shodné rozměry diluvialních *pišťuch* s recentním exemplářem, z čehož soudíme na totožnost druhu.

Kosti stehenních zachovalo se 41, jejichž délka kolísá mezi 22—26 mm; trochantery jsou dobře vyvinuty, trochanter

¹⁾ Vše v mm.

major nepřevyšuje násadce bederního (u zajíce a králíka jest tomu naopak). Asi uprostřed na vnitřní ploše jest malý hrbolek k upevnění svalů. Femur jest přímý, nikterak obloukovitě dovnitř prohnutý, jak u jiných zajíců.

Kosti stehenních nalezeno 19 délky 25—29 mm.

Fibula u všech schází, jest však znatelná přelomeným dolním koncem, jenž jest k tibií téměř uprostřed přirostlý.

Kosti ramenní mají délku 22—24 mm, jsou po většině dobře zachovány, za to ulna a radius jest téměř vždy přelomen.

Perissodactyla. — Kopytníci lichoprstí.

27. *Equus caballus* L. — Kůň.

Nepatrné zbytky vykopal jsem z *koně*, a sice hoření stoličku, osamocený řezák, vrchní konec fibuly. Pocházejí vesměs z Průchodice č. III., kamž zavlečeny byly buď diluvialním člověkem aneb větším dravcem, nač poukazují ohryzané některé zbytky.

Artiodactyla ruminantia. — Sudoprstci přeživši.

28. *Bos primigenius*. — Tur.

V téže vrstvě Průchodice č. III. nalezena diaphyse humeru z mladého ještě zvířete, jehož oba kloubní násadce jsou uraženy. Obě strany hnátu jeví otisky zubů: byl sem tedy zavlečen zvěř.

29. *Cervus tarandus* L. — Sob.

Při ohništi diluvialního člověka nalezena polovice dolního kloubu sobího metacarpu, mezi drobnou zvířenou pak dva osamocené řezáky.

Artiodactyla choeromorpha. — Sudoprstci vepřoví.

30. *Sus scrofa* L. — Kanec divoký.

Jediný, a to porušený phalanx poukazuje na přítomnost tohoto zvířete.

Počet jednotlivých druhů a procento, v jakém množství se vyskytují, udává tato tabulka :

Číslo	D r u h	Počet jedinců	
		vůbec	v proc.
1	Talpa europaea	36	4·43
2	Sorex vulgaris	50	6·16
3	Sorex alpinus	3	0·37
4	Sorex pygmaeus	5	0·61
5	Crossopus fodiens	10	1·23
—	Rejskové defektní	50	6·15
6	Felis lynx	1	0·12
7	Canis vulpes	1	0·12
8	Foetorius vulgaris	10	1·23
9	Foetorius erminea	10	1·23
10	Meles taxus	1	0·12
11	Ursus spelaeus	2	0·24
—	Sciurus vulgaris	1	—
12	Cricetus frumentarius	35	4·31
—	Mus sp.?	1	—
13	Myodes torquatus	50	6·15
14	Hypudaeus glareolus	15	1·85
15	Arvicola nivalis	8	0·92
16	Arvicola amphibius	35	4·31
17	Arvicola gregalis	98	12·07
18	Arvicola ratticeps	47	5·79
19	Arvicola arvalis	86	10·59
20	Arvicola agrestis	22	2·71
21	Arvicola campestris	16	1·97
22	Arvicola subterraneus	21	2·59
—	Hrabši defektní	100	12·31
23	Lepus spec.?	2	0·24

Číslo	D r u h	Počet jedinců	
		vůbec	v proc.
24	Lagomys pusillus	92	11·33
25	Equus caballus	1	0·12
26	Bos primigenius	1	0·12
27	Cervus tarandus	1	0·12
28	Sus scrofa	1	0·12
		812	100 ¹⁾

Z uvedeného soupisu vidno, že v Průchodici Ludmirovské ztráveno bylo nejméně 812 kusů ssavců drobné zvěře, v čemž započítáno i několik málo velkých druhů, jejichž kosti nahodile byly nalezeny.

Důležitý jest zde poměr jedinců mikrofauny, z něhož vidno, že *hraboši* tvoří více jak polovici, totiž 53⁰/₁₀₀. Daleko za nimi jsou *rejskové* 14⁰/₁₀₀, *pištuchy* 11⁰/₁₀₀, *lumci* 6⁰/₁₀₀, *krtek* 4·4⁰/₁₀₀, *křecci* 4·3⁰/₁₀₀; zbytek tvoří ostatní.

Prehlédneme-li tento seznam diluvialní fauny Ludmirovské, vidíme, že jsou zde zastoupena zvířata :

1. dosud u nás nebo v sousedních zemích žijící . . 63⁰/₁₀₀,
2. žijící na stepích, hlavně ruských a sibiřských . . 11⁰/₁₀₀,
3. patřící druhům severním č. arktickým 24⁰/₁₀₀,
4. obývající vysoké polohy horské — fauna alpská . 1·3⁰/₁₀₀.

Jest to tedy zvěřena smíšená, jak i v jiných jeskyních, na př. Balcarově skále, Kůlně, Kůlničce, Šipce, Čertově díře byla nalezena, o jejímž původu jsou dodnes neustálené náhledy.

Pokud se arktické zvěře z Ludmirova (zastoupené druhy: *Myodes torquatus*, *Arvicola gregalis* a *Arvicola raticeps*) týče, není sporu, že sem byla zatlačena zaledněním, které k nám od severozápadu postupovalo, a znenáhla, avšak stále ubíralo výživné půdy zvířatům, takže nucena byla ustupovati do krajín našich i jižnějších (viz *Myodes torquatus*). Z téže příčiny sestoupila zvěřena alpská do poloh nižších (*Sorex alpinus*, *Arvicola nivalis*).

Však již o původu zvěře stepní v našich krajinách není náhled ustálen.

¹⁾ Vlastně 99·65 bez opravy.

Ostatní zvířenu, která dosud u nás nebo v blízkých zemích žije a v diluviu již se vyskytovala, považujeme za domorodou, totiž takovou, která se kdysi v předcházejících geologických dobách vyvinula, periodu glaciální, byť během jejím i prořídla, přečkala a dodnes k naší fauně přináleží.

Poukazuje na to přízpůsobení života zimního některých ssavců a nižších zvířat, každoroční tah ptactva, které se pudem vždy vrací ku hnízdění do svého domova a j. zjevy.

Také negativní výsledky výzkumů jeskyní Ludmirovských jsou důležité.

Schází zde kreček stepní (*Cricetus phaeus*) jinde (n. př. v Balcarově skále) hojný, podobně i lumík norský (*Myodes lemmus*), tedy význačné dva tvary arktické a stepní fauny.

Velice pozoruhodná jest i nepřítomnost myši, nehledě k plchům a netopýrům, zvířatům to většinou nočním, která se snad nestala úlovkem dravce denního.

Z nálezů vidno, že drobná zvířena Ludmirovská jest zástupcem určité fáse dlouhé periody diluvialní.

B. Aves. — Ptáci.

Mezi kostmi drobné zvířeny Ludmirovské převládají, jak výše pověděno, kosti ptačí.

Vynikají sice počtem, nikterak však zachovalostí (mimo tarsy a carpalní kosti sněhuli a tetřívků); také druhy jsou chudy. Nicméně podařilo se kol. VÁCL. ČAPKOVÍ — jenž veškeré kosti diluvialního ptactva určuje a všech palaeontologických myšl. výzkumů se účastní (k čemuž používá rozsáhlé svojí sbírky rozložených koster recentních ptáků) — zjistiti 13 druhů, z nichž 5—6 jest pro fosilní zvířenu moravskou nových.

Ptačí zvířena diluvialní z Průchodice Ludmirovské jest tato:

1. *Brachyotus palustris* Bp. — Pustovka.

Pastorka jest stěhovavá sova, která v létě hlavně severní kraje obývá a teprve zimou přinucena ustupuje na jih. Ráda vyhledává vlhká křovím a travou porostlá místa; lesům se vyhýbá.

Z ptáka toho nalezeny v Průchodici: metacarpus délky 49·5 mm, článěk z druhého prstu v křídle, zlomek tibie, tarsus délky 42 mm, tarsus defektní z mláďete, článěk prstu z nohy; úhrnem 6 zbytků patřících asi 2 jedincům.

2. *Turdus pilaris* L. — Kvíčala.

Pták ten obývá severní Evropu a Asii, na zimu ustupuje do krajín jižnějších. U nás v zimě velmi hojný, vyskytuje se v četných houfech a živi se bobulemi jeřábu a jalovce.

V Průchodici nalezena zlomená tibie a ulna.

3. *Pica caudata* L. — Straka.

Domov *straky* jest střední a severní Evropa, Asie a Amerika.

V diluviu moravském dosud zjištěna nebyla. V Ludmirově vykopali jsme tyto kosti ptáka toho:

metacarpus (délka jednoho 31 mm) . .	2
ulna defektní	1
tibie zlomená	1
Úhrnem . . .	4 zbytky,

patřící 1 jedinci.

4. *Columba spec?* — Holub spec?

Holubi obývají listnaté lesy Evropy, na zimu stěhují se do krajín jižnějších. Kostí z holuba dosud v pleistocaenu moravském nebyly zjištěny. V Průchodici nalezen metacarpus délky 30·5 mm.

5. *Lagopus albus* Gmel. — Kur rousný.

Arktickým zástupcem diluv. ptactva moravského jest *kur rousný*. Ačkoliv žije v nejsevernějších krajinách Evropy, Asie i Ameriky, není přece zvířetem výhradně severním, jako mezi ssavci jsou na př. lumíci.

Zasahuje od svého nehostinného bydliště, kdež vyhledává rovinné tundry, zakrslou vrbou a břízou porostlé, daleko na jih v Evropě až do močálovitých Východních Prus. V Asii vyskytuje se ještě jižněji, a žije i na sibiřských stepích až po území 51° s. š., tedy po čáru, která se dotýká nejsevernějších Čech.

Za doby pleistocaeni rozšíření této *sněhule* v Evropě bylo mnohem jižuější a zde, zvláště u nás na Moravě byla mnohem obvyčejnějším zjevem, než dnešní naše koroptve.

Také v Ludmírově našli jsme přehojné zbytky této *sněhule*, jak vidno z přehledu ČAPKEM sestaveného:

ulna	138
radius	13
scapula	8
články prstů z křídel	25
ossa quadrata	9
humerus	33
femur	30
metacarpý celé	500
phalanx	198
tarsy celé	598
tarsy zlomené horní pol.	448
tarsy zlomené dolní	360
tibie horní konce	25
tibie dolní konce	283
Úhrnem	2668 kusů.

K tomu druží se četné obratle, články prstů, drápky a množství roztrštěných kostí, poukazující na druh kura rousného.

Určování druhů *Lagopus albus* Gmel a *Lagopus alpinus* Nilš. jest velmi obtížno a namnoze nemožno.

Nejlépe oba druhy dají se rozeznati dle velikostí, a to hlavně kostí neporušených, tedy tarsometatarsů; u kura rousného jsou vždy delší a silnější než u druhu *Lagopus mutus*. Však i zde pozorovati četné rozdily v délce kostí, které způsobeny jednak stářím, pohlavím i hnízdem a krajinným rázem, v němž se zvíře vyvinulo.

Recentní exempláře tarsů *Lagopus albus* dle Dr. A. NEHRINGA kolisají mezi 35·6—41 mm, v nálezech Ludmírovských 37 až 42 mm.

Z těchto kostí možno souditi i na počet jedinců zde vykopaných, které činí nejméně 523 kusy.

Jeden metacarpus z polodospělého individua pochází dle ČAPKA z bastarda, vzniklého křížením rodů *Lagopus* × *Tetrix*.

Zajímavý je také dolní konec tibie, jevíci pathologické známky; zvíře za živa patrně zlomilo nohu, delším však klidem lomné plochy se spojily, srostly a utvrdily svalkem. Podobný menší callus pozorovati i na porušeném metatarsu, kdežto jiný jest zřejmě znetvořen.

6. *Lagopus mutus* Leach. — Kur alpský.

Kur alpský jest blízký příbuzný *rousnému*, obývá dnes kraje věčného sněhu v dalším severu Evropy, Asie a Ameriky, mimo to poblíž ledovců Alpských a Skandinavských.

Žije na holých skalách, kde jen chudé rostlinstvo vzrůstá, a toliko za krutých mrazů sestupuje do nižších poloh.

Také *kur alpský* za doby zalednění ustoupil daleko na jih, když však ledovce vrátily se do svých nynějších mezí, sledoval je i kur alpský jednak do arktických krajín, jednak do Alp. Také na Moravě zanechal četné zbytky v diluvialních vrstvách, nikterak však tak hojně jako druh předešlý.

Seznam a počet důležitějších kostí z Ludmírova jest:

humerus	2
ulna	35
radius	4
femur	12
tibia	43
coracoidea	5
scapula	2
furcae	9
zobák	6
třísky lebek	7
ossa quadrata	6
phalanges dig. II.	28
fibule	2
metacarpus	160
tarsy celé	193
tarsy zlomené horní konce	154
tarsy zlomené dolní konce	107

Úhrnem . . . 775 kusů.

Kosti tyto, soudíme-li opětne dle počtu tarsů celých a zlomených horních konců, patří nejméně 174 jedincům.

Srovnáme-li opětě tyto kosti u zvířat recentních, a fossilních z Ludmirova, kolisají u prvých rozměry mezi 31 až 33·5 mm; z Průchodice u několika set ČAPKEM měřených činí 30—36 mm.

Také k těmto zbytkům dlužno přičísti mnoho menších bezvýznamných kosti jakož i roztrštěné hnátky větší, které se nedají přesně odloučiti od druhu *Lagopus albus*.

7. *Tetrao tetrix* L. — Tetřívek.

Tetřívek rozšířen je po celé severní Evropě a Asii až k polárním kruhu. Hnízdí tu onde i v našich lesích, čím dále na jih, jest však řidším zjevem. Vyhledává listnaté lesy, hlavně břizami promíchané, v nichž na volnějších místech hojně rostou borůvky, brusinky, maliny a ostružiny. Jest tedy ptákem pro náš kraj typickým.

V Průchodici nalezeny tyto zbytky ptáka toho :

humerus	2
ulna	3
metacarpus, délky 44—45·5 mm . .	11
femur	3
tibiae	8
fibula	1
furcae	4
coracoideum	1
ossa quadrata	6
sternum	1
phalanges	15
tarsometatarsy, délky 43—50 mm . .	44
Úhrnem	99 kusů,

patřících nejméně 22 jedincům.

8. *Perdix cinerea* Lath. — Koroptev.

Neobyčejně hojný tento pták u nás v pleistocaenu Moravském nevyskytoval se daleko v onom množství jak příbuzné mu obě *sněhule*. Domovem jeho jest střední Evropa a Asie, kdež žije na polích, stepích i při okraji lesů. Velkou zimou byl patrně buď z krajiny naší zatlačen dále na jih, aneb řady jeho následkem změny podnebí prořídly.

V Průchodici nalezli jsme tyto součástky jeho:

humerus, délky 47—49 mm	3
ulna, délky 44·5—45·5 mm	9
radius	3
metacarpus, délky 26—28 mm	21
tibiae	17
tarsy, délky 39·5—42 mm	27
coracoideum	1
drobné zbytky	15
Úhrnem	96 zbytků,

patřících 14 jedincům.

9. *Vanellus cristatus* W. — Čejka.

Čejka je rozšířena hojně po celé Evropě, západní Asii i severní Africe. Hnízdí všude u nás, kde kraje jsou močálovité. V planině Dražanské ráda k hnízdění vyhledává mokrá, četnými prameny prostoupená luka, na nichž obyčejně po párech hnízdí. V září stěhuje se do krajín teplejších, odkudž se již počátkem března vrací.

V Ludmirově nalezen pouze jediný zlomek vidlicovité furcy.

10. *Totanus ochropus* Temm. — Vodouš kropenatý.

Rozšířen jest ojedinele po Evropě, Asii a severní Africe; na Moravě u řek jest dosti obyčejným zjevem. Na zimu stěhuje se do teplejších krajín, odkudž v dubnu do krajín našich k hnízdění přilétá.

V Průchodici nalezen metacarpus délky 28 mm.

11. *Anser cinereus* M.? — Husa popelavá?

Jediný článek prstu křídel poukazuje na přítomnost *husy*; velikostí svojí se nejlépe srovnává s nadepsaným druhem.

12. *Anas boschas* L. — Kachna divoká.

Území rozšíření *kachny divoké* jest velmi rozsáhlé. Setkáváme se s ní po celé Evropě, Asii i v severní Africe a Americe. Na zimu odlétá do teplejší krajiny, však záhy se vrací; často zůstává u nás i v zimě, stěhuje se však k vodám ledu pustým.

V nálezech Ludmirovských nalezen zachovalý femur délky 47 mm a tarsus délky 41·5 mm patřící ♀.

13. *Anas crecca* Steph. — Čírka obecná.

Tato nejmenší z kačen evropských jest domovem v severní Asii a po celé Evropě všude u nás u větších vod, hlavně rybníků. Na zimu táhne až do severní Afriky.

Druhu tomu, a sice ♀, patří defektní metacarpus.

U ptactva udané procento nemá toho významu jako u drobné zvířeny ssavectva, neboť úlovek řidších druhů jest věci náhody.

Nicméně jest zde zajímavý poměr obou sněhulí, jeřábka a koroptve, které častěji v mor. diluviu se naskýtají.

Číslo	D r u h	Počet jedinců	
		vůbec	v proc.
1	<i>Brachyotus palustris</i>	2	0·3
2	<i>Turdus pilaris</i>	1	0·1
3	<i>Pica caudata</i>	1	0·1
4	<i>Columba</i> sp.	1	0·1
5	<i>Lagopus albus</i>	523	70·—
6	<i>Lagopus mutus</i>	174	23·—
7	<i>Tetrao tetrix</i>	22	3·—
8	<i>Perdix cinerea</i>	14	2·—
9	<i>Vanellus cristatus</i>	1	0·1
10	<i>Totanus ochropus</i>	1	0·1
11	<i>Anser cinereus</i>	1	0·1
12	<i>Anas boschas</i>	1	0·1
13	<i>Anas crecca</i>	1	0·1
		743	100 ¹⁾

Z přehledu toho vidno, že ptactvo arktické a alpské zastoupeno je ve zvířeně Ludmirovské 93%, ptactvo stálé, které po celý rok u nás trvá, 5·1%, stěhovavé, které u nás hnízdí, na zimu však odlétá do krajín teplejších, 1·9%.

¹⁾ Okrouhle.

C. Batrachia. — Občejživelníci.

Již při předběžném popise fossilních zbytků z Balcarovy skály u Ostrova upozornil jsem na veliký počet žabích kůstek, snesených sovou sněžní do diluvialních vrstev této památné jeskyně. Současně poukázal jsem na to, že poměrně krátké léto tehdy umožňovalo i život různého hmyzu, kterýž jest výhradní potravou těchto zvířat.

Také hojné nálezy Ludmirovské potvrzují tuto domněnku, neboť mezi drobnou zvěřenou nalezl jsem 44 kůstek žabích, většinou porouchaných, z jejichž rozměrů lze souditi na tři druhy.

1. *Rana fusca* Röss. — Skokan hnědý.

Skokan hnědý jest nejobyčejnější žabou, s níž jsem se všude na planině Dražanské setkával ve vlhkých lesích. Svě zimní obydlí opouští záhy z jara, jakmile slunce jen poněkud ohřeje zemi.

2. *Bufo vulgaris* Laur. — Ropucha obecná.

Večerní a noční tato žába dosahuje často značné velikosti; přisuzuji ji několik větších kostí, které se srovnávají s recentním exemplářem.

3. *Hyla viridis* Laur. — Rosnička zelená.

Některé kosti nápadně menší jiných, poměrně dobře zachovalé, shodují se s recentními *rosničky zelené*.

D. Pisces. — Ryby.

K řídkým zjevům střeoevropského diluvia náleží kosti rybi. Z nich ještě nejčastěji zachovaly se jednotlivé obratle známého tvaru nízkých válečků s drsným povrchem a základnami nálevkovitě dovnitř prohloubenými.

Také v Ludmirově vyskytl se jediný obratel defektní délky 8.5 mm, průměru 11.5 mm, patřící větší nějaké rybě, jaká nežije dnes v malých potůčcích zdejšího okolí. Byla patrně ulovena v Moravě, odtud 12 km vzdálené, a zbytky její zde vydávány.

E. Mollusca. — Měkkýši.

Diluvialní konchylie nacházejí se na Moravě velmi často, ač v nemnohých druzích ve spraši, a to buď ojediněle, často také ve větších shlucích. Poměrně vzácně vyskytují se v nánosech jeskynních.

Z hlíny, obsahující drobnou zvířenu, vyplavil jsem pouze čtyři zbytky skořápek, snesených sem patrně dravými ptáky, které mi laskavě určil známý odborník prof. JOS. ULÍČNÝ, začež vzdávám dík.

Větší druhy hlemýžďů byly patrně za potravu, menší požírány dravcem pouze pro lepší trávení na místě malých kaménků, s jakými v diluvialních i recentních vydáveninách se setkáváme. Zastoupeny jsou tyto druhy:

1. *Helix pomatia* L. — Hlemýžď zahradní.

Diluvialní stáří tohoto druhu na Moravě zjistil jsem již r. 1896 v Balcarově skále u Ostrova.

V Průchodici Ludmírovské našel jsem větší úlomek ulity a nepatrnou část z prostředních závitů z téhož druhu.

Hlemýžď zahradní žije téměř po celé Evropě, na severu zasahuje však pouze do krajín subarktických. Nejvíce rozšířen je na podloze vápenité na místech výslunných a jest dodnes u Ludmírova hojný.

2. *Patula rudrata* Studer. — Vrásenka pomezní.

Malá ulita dobře zachovalá, však popelem poněkud zkornatělá, náleží dospělé *Vrásence pomezní*. Recentní z okolí Ludmírova není dosud zjištěna, jest však dle ULÍČNĚHO dosud na Moravě v polohách horských — v Čechách na horách pomezských, odkudž dostalo se jí českého názvu; hlavní rozšíření má v severní Evropě.

Nalezena ještě jiná menší skořápka, která jest buď nedospělý exemplář téhož druhu, aneb byla část jeho ulity při plavení hlíny odlomena.

*

*

*

Nové nálezy v tithonském vápenci u Skaličky.

Napsal Dr. M. Remeš v Olomouci.

O fauně vápence štramberského v lesíku „Hrabí“ u Skaličky vystupujícího uveřejnil jsem roku 1902 ve zprávách říšského ústavu geologického ve Vidni¹⁾ malé pojednání. Od té doby bylo na této lokalitě pilněji sbíráno, a mnohý pěkný exemplář zůstal tím vědě zachován. Větší kolekce zkamenělin získána p. prof. Jahnem pro mineralogický ústav české techniky v Brně; také moje soukromá sbírka byla v posledních letech novými nálezy obohacena. Protože v novém materiálu objeveny mnohé druhy pro Skaličku nové, ukázalo se nutným doplnění prvního mého seznamu zkamenělin. Pan prof. Jahn ochotně mi zapůjčil seznam dotčených zkamenělin ve sbírkách české techniky uchovávaných, začož mu rád vzdávám na tomto místě díky. Jahnovy exempláře určeny byly v geolog. ústavě prof. Uhliga ve Vidni. Ony druhy, kterých jsem sám ve vápenci ze Skaličky nenašel, a které jsou jenom ve sbírce české techniky, označil jsem zvláště značkou B. t. = brněnská technika. Uvádím zde jenom druhy nově nalezené a podotýkám ohledně *Bivalv*, že jsem druhy pro Skaličku nové zaznamenal již ve svém dodatku k Bivalvám štramberským.²⁾

S p o n g i a e.

Thalamopora Hoheneggeri Zeise. B. t.

A n t h o z o a.

Opisthophyllum spec.

Dendrogyra sinuosa Ogilvie.

Stylina sp.

Convexastraeta minima Et.

Montlivaltia cf. Renevieri Koby.

Thecosmilia Voltzi Ogilvie.

B. t.

¹⁾ Dr. M. Remeš: Die Fauna des Kalkes von Skalička. Verhandlungen der k. k. geolog. Reichsanstalt 1902. Nr. 5.

²⁾ Über Bivalven der Stramberger Schichten. Nachträge zur Fauna von Stramberg IV. (Sep. aus den Beitr. zur Palaeont. und Geol. von Österr.-Ung.)

Thecosmilia truncata	"	}	B. t.
"	sp.		
Thamnastraea aff. confluens	Quenst.		

Hydromedusae.

Milleporidium Remeši Steinm.

Vermes.

Serpula planorbiformis Münster.

Serpula sp., trubičky průřezu kruhovitého, dosti tlusté, protáhlé.

Podobné uvádím na jiném místě z Rychaltic.

Brachiopoda.

Terebratula Bilimeki	Suess.	}	B. t.
"	aff. Beskydensis Zeusch.		
"	sp. (? příbuzná T. simpl.)		
"	tychaviensis Suess. (1 exempl. odpovídá obr. 2. a b. Tab. III. u Suesse.)		

Terebratulina latirostris Suess. B. t.

Waldheimia aff. cataphracta Suess. Exemplář větší než obrázky Suessovy, obrys kulatější, hrany od zobáku vycházející nezřetelné. Také v seznamu brněnské techniky české je Waldheimia aff. cataphracta uvedena, snad je to podobný tvar, jako můj.

Waldheimia trigonella Schloth. Exemplář dosti velký, zachované dvě třetiny měří asi 30 mm, největší šířka také 30 mm.

Celý kus byl jistě aspoň 35 mm dlouhý.

Waldheimia n. sp. B. t.

Rhynchonella Suessi Zitt. V seznamu uveden jako autor Pomp., což je asi mýlka. B. t.

Dictyothyris sp. (nejspíše Dictyothyris altirostris Remeš). Nebylo možno celý exemplář vypraeparovati.

Thecidea n. sp. vyskytující se zároveň na Štramberku a Rychalticích — (bude později jinde popsána).

Echinodermata.

Metaporhinus convexus Catullo. B. t.

Cidaris sp. (osten). B. t.

Cidaris glandifera Goldf. (osten).

Pseudosaccocoma strambergense n. g. n. sp. (bude zároveň se štramberskými exempláři na jiném místě blíže popsáno).

Crustacea.

Prosopon heraldicum Möricke.

„ *globosum* Remeš.

„ *marginatum* H. v. Meyer.

(?) „ *ovale* Möricke. (Exemplář neúplně zachovalý, proto určení není docela jisto.)

Bivalva.

Unicardium neutrum Boehm.

„ sp.

Diceras Beyrichi var. *rugata* Boehm.

„ „ „ *communis* „

„ *Luci* Defrance var. *communis* Boehm.

„ „ „

„ sp.

Opis? aff. *Gaulardea* Buvignier

Isoarca Haueri Boehm.

„ sp.

Astarte Studeri de Loriol sp. (malé kamenné jádro odpovídá obr. 2. u Boehma).

Modiola aequiplicata v. Strombeck. B. t.

„ *Lorioli* Zitt. Miska menší než u exemplářů štramberských.

Mytilus Neumayri Boehm. B. t.

Avicula sp. Druhý exemplář druhu mnou ze Skaličky již uvedeného p. (4.) 138.

Pecten aff. *poecilographus* Gem. et di Blasi. B. t.

Pecten acroeryssus Gem. et di Blasi. skulptura jen slabě viditelná.

Pecten aff. *acroeryssus* Gem. et di Blasi, souhlasí úplně se Zittelovým popisem exempláře koňákovského. Na jednom ze svých dvou exemplářů shledávám však ještě jemné radiální ryhování na oné části misky, kde se vyskytují koncentrické vrásky a čárky. Druhý exemplář je bez oné radiální kresby.

Pecten aff. *Gioenii* Gem. et di Blasi.

Pecten fraudator Boehm. Na jednom exempláři jsou zřetelně viditelná vějířovitě vybihající žebírka, která Boehm. popisuje.

Pecten cinguliferus Zitt.

"	aff. <i>Oppeli</i> Gem. et di Blasi.	} B. t.
"	<i>strambergensis</i> Remeš.	
"	<i>Gemmellaroi</i> Remeš.	} B. t.
"	<i>tithonius</i> Gem et di Blasi.	
"	aff. <i>vimineus</i> Sow.	
"	sp. několik druhů.	

Hinnites sp.

Velopecten cf. *inaequistriatus* Voltz.

Velopecten sp.

Velopecten cf. *astartinus* de Loriol. Dvě úplné misky odpovídají obr. 13., tab. II., v mé práci, jenom že dosahují asi $\frac{1}{3}$ velikosti štramberských exemplářů.

Velopecten (?), 1 exemplář souhlasí s exemplářem ze Štramberka mnou uvedeným, druhý s obr. 11. téže tabulky — je však menší.

<i>Limatula dispersa</i> Boehm.	} B. t.
<i>Limatula bucculenta</i> Boehm.	

Lima sculpturata, Remeš.

<i>Lima quadrangularis</i> Remeš.	} B. t.
<i>Lima</i> sp.	

Plicatula koniakavensis Boehm.

" *strambergensis*

" sp.

Placunopsis sp.

Ostrea (*Exogyra*) *sinuata* Sow.

" " *subsINUATA* Leym.

" spec. ind.

" sp.

" (*Alectryonia*) aff. *solitaria* J. Sow.

Ostrea (*Alectryonia*) *gregaria* Sow.

„ „ aff. *tithonia* Boehm. Spodní miska, která
s popisem **Boehmovým** souhlasí.

Ostrea sp. (*Alectryonia*). B. t.

Gastropoda.

Zittelia crassissima Zitt. B. t.

Itieria austriaca Zitt.

Cerithium praeses Zitt. v první zprávě s otazníkem uvedená,
vyskytuje se jistě ve vápenci u Skaličky.

Cerithium dictyotum Zitt.

„ *amabile* Zitt.

„ cf. *nodosostriatum* Peters. } B. t.

„ (*Euostoma*) *migrans* Zitt. }

Chemnitzia (*Pseudomelania*) *castor* Zitt. Kamenné jádro souhlasí
úplně s obrázkem u Zittla (obr. 19., tab. 45.).

Chemnitzia aff. *confrater* Zitt. } B. t.

„ (*Pseudomelania*) sp. }

Turbo transitorius Zitt.

Turbo stephanophorus Zitt., exemplář je poněkud špatně zachovaný.

Turbo spec. B. t.

Pleurotomaria multiformis Zitt.

Pleurotomaria spec.

Ditremaria gracilis Zitt. } B. t.

Patella Haueri Zitt. }

Cephalopoda.

Belemnites conophorus Opp.

„ aff. *conophorus* Opp.

„ *spec.*

Haploceras elimatum Opp.

„ *tithonium* „

Perisphinctes cf. *colubrinus* Reinecke.

„ cf. *Richteri* Opp. }

B. t.

Uvedené nové druhy pro Skaličku vyskytují se — mimo jeden — všechny ve vápenci štramberském a potvrzují znovu souhlasnost vápence u Skaličky s vápencem štramberským. *P. cf. colubrinus* nebyl dosud ze štramberských vrstev znám. *P. colu-*

brinus vyskytuje se ve starším oddíle tithonského stupně, a to v Karpatech (Rogoznik), jižních Alpách (zvláště hojný v diphyovém vápenci u Volana, Toldi, Folgaria, Noriglia u Rovereta, Pazzona a Malcesine na Gardském jezeře, řidčeji na Monte Catria ve středních Apenínech.

Není pochybnosti, že dalšími nálezy budou objeveny ještě nové se Štramberkem souhlasné druhy ve vápenci u Skaličky.

Seznam zkamenělin

dosud ve vápenci u Skaličky nalezených.

Spongiae.

(?) Eudea globata Quenst. sp.		Thalamopora Zitteli Zeise.
(?) Peronidella sp.		„ Hoheneggeri Z.

Anthozoa.

Opisthophyllum sp.		Thecosmilia suevica Quen. sp.
Stylosmilia rugosa Becker sp.		„ Voltzi Ogilvie
Dendrogyra sinuosa Ogilvie.		„ truncata „
Acanthogyra multiformis Og.		„ sp.
Pleurosmilia cylindrica From.		Thamnastraea aff. confluens
Astrocoenia Bernensis Koby.		Quenst.
Stylina sp.		Polyphylloseris tenuisept. Og.
Convexastraea minima Et.		Epistreptophyllum commune
Montlivaltia cf. Renevieri Koby.		Mil.
Thecosmilia longimana Quenst.		Diplaraea aff. nobilis Ogilvie.
„ virgulina Ét. sp.		

Hydromedusae.

Milleporidium Remeši Steinm.

Vermes.

Serpula planorbiformis Münster.

Serpula sp.

Brachiopoda.

(?) Terebratula pseudo-bisulfarcinata Gem.		Terebratula Bilimeki Suess.
„ simpl. Zeusch.		„ formosa „
		„ immanis Zeusch.

Terebratula cyclogonia Zeusch.
 „ *tychaviensis* S.
 „ *bezkydensis* Z.
 „ *aff. bezkydensis* Z.
 „ *moravica* Glock.
Megerlea Petersi Hohenegger.
Terebratulina substriata
 Schloth. sp.
 „ *latirostris* Suess.
Waldheimia lugubris Suess.
 „ *magadiformis* Z.

Waldheimia cataphracta S.
 „ *aff. cataphracta* S.
 (?) „ *Hörnesi* Hoh.
 „ *trigonella*, Schl.
 „ n. sp.
Rhynchonella Suessi Zitt.
 „ *pachythea* Z.
 „ *astieriana* d'Orb.
 „ *normalis* Suess.
Dictyothyris sp.
Thecidea n. sp.

Echinodermata.

Metaporhinus convexus (Cattullo) Cotteau.
Cidaris glandifera Goldf.
 „ sp.

Pseudodiadema sp.
Pseudosaccocoma stramber-
gense Remeš.

Crustacea.

Palaeosphaeroma Uhligi Rem.
Galathea sp.
Prosopon angustum Reuss.
 „ *heraldicum* Möricke.
 „ *margin.* H. v. Meyer.

(?) *Prosopon ovale* Möricke.
 „ *complanatum* Reuss.
 „ *bidentatum* Reuss.
 „ *globosum* Remeš.

Bivalva.

(?) *Clavagella* (trubičky).
 (?) *Gastrochaena* (kyjovité tvary).
Unicardium neutrum Boehm.
 (?) „ *umbonatum* „
 „ sp.
Diceras Luci Defr. var. *communis* Boehm.
 „ *Luci* Defr. β.
 „ *Beyrichi* var. *rugata* Boehm.
 „ *Beyrichi* var. *communis* Boehm.
 „ sp.

(?) *Opis aff. Gaulardea* Buvi-
 gnier.
Isoarca Haueri Boehm.
Isoarca sp.
Astarte Studeri de Loriol sp.
Modiola aequiplicata v. Strom.
 „ *Lorioli* Zitt.
Mytilus Neumayri Boehm.
Avicula sp.
Pecten cf. poecilographus Gem.
 et di Blasi.
 „ *aff. poecilographus*
 Gem. et di Blasi.

Pecten fraudator Boehm.	Limatula bucculenta Boehm.
„ cinguliferus Zitt.	Lima Pratzii Boehm.
„ acroeryssus Gem. et di Blasi.	„ mistrovicensis Boehm.
„ aff. acroeryssus Gem. et di Blasi.	„ sculpturata Remeš.
„ aff. Gioenii Gem. et di Blasi.	„ quadrangularis Remeš.
„ Oppeli Gem. et di Blasi.	„ sp.
„ aff. Oppeli Gem. et di Blasi.	Plicatula koniakavensis Boehm.
„ arotopicus Gem. et di Blasi.	„ strambergensis Boehm.
„ cordiformis Gem. et di Blasi.	„ sp.
„ tithonius Gem. et di Blasi.	Placunopsis cf. tatrix Zitt.
„ subspinosus Schloth.	(?) „ granifera Boehm.
„ Gemmellaroi Remeš.	„ sp.
„ moravicus Remeš.	Anomia sp.
„ strambergensis Remeš.	Ostrea (Exogyra) sinuata Sow.
„ aff. vimineus Sow.	„ „ subsinuata Leym.
„ sp. (několik druhů).	„ spec. ind.
Hinnites sp.	„ sp.
Velopecten cf. astartinus de Loriol.	„ (Alectryonia) strambergensis Boehm.
„ cf. inaequistriatus Voltz.	„ (Alectryonia) rastellaris var. moravica Boehm.
„ sp.	„ (Alectryonia) cf. hastellata Quenst.
Ctenostreon sp.	„ (Alectryonia) aff. solitaria J. Sow.
Limatula gibbosa J. Sow.	„ (Alectryonia) gregaria Sow.
„ dispersa Boehm.	„ (Alectryonia) aff. tithonia Boehm.

Gastropoda.

(?) Columbularia sp.	Cerithium praeses Zitt.
Zittelia crassissima Zitt.	„ dictyotum Zitt.
Itieria austriaca Zitt.	„ amabile Zitt.
Nerinea sp.	„ nodoso-striatum P.

Cerithium cf. nodoso-striatum, Pet.	Turbo transitorius Zitt.
Chemnitzia (Pseudomelania) castor Zitt.	„ stephanophorus Zitt.
„ aff. confrater Zitt.	„ sp.
Chemnitzia (Pseudomelania) sp.	Pleurotomaria multiformis Zitt.
Tylostoma ponderosum Zitt.	„ sp.
(?) Onkospira gracilis Zitt.	Ditremaria gracilis Zitt.
Turbo Waageni Zitt.	(?) „ cf. granulifera Zitt.
	Patella Haueri Zitt.

C e p h a l o p o d a.

Belemnites conophorus Opp.	Haploceras tithonium Opp.
„ aff. conophor. Opp.	Perisphinctes cf. colubrinus
„ sp.	Reinecke.
(?) Nautilus sp.	„ cf. Richteri Opp.
Haploceras elimatum Opp.	

P i s c e s.

Strophodus sp.

* * *

Poznámky k diluviálním nálezům v jeskyních mladečských a stopám glaciálním na severo-východní Moravě.

Podává K. J. Maška v Telči.

Neznaje dosud z vlastního názoru jeskyní mladečských u Litovle, použil jsem hlavních prázdnin r. 1904 k důkladnější prohlídce důležitého tohoto naleziště diluviálního, o němž v dřívějších časech a opět v nejnovější době kolovaly v časopisech různé, namnoze si odporující, při nejmenším aspoň spleťté a nejasné zprávy. Zajímala mne zejména zvěst o nahodilém nálezu kostí pravěkých obrů, jakož i druhá zpráva o nálezu kostry dospělého člověka a dítěte se zbytky diluviálních zvířat pod neporušeným pokrovem skalním.

Laskavosti pana dra. Jana Smyčky, městského lékaře a c. k. konservatora v Litovli, seznal jsem veškery nálezy mladečské, jež v původním ještě stavu byly uloženy v museu knížete

Liechtensteina na hradě Ůsovském a v lesní úřadovně na Nov. Zámech, jakož i jeskyně v hoře Třesině u Mladce: Podkovu, Bočkovu díru a nové naleziště člověka diluviálního. Byl jsem prvním odborníkem, jemuž dopráno celý nález blíže ohledati a takto samostatný úsudek si učiniti.

O novém nalezišti, jež jest na jižním svahu Třesina, asi 60 kroků na západ od starého vchodu do Bočkovy díry, nutno především stanoviti, že jest nám tu činiti se zbytkem bývalého výklenku nebo jeskyně, jejíž klenba v dobách dřívějších se sřítla neb byla odlamána. Zpozoroval jsem totiž dne 12. srpna r. 1904 ve vzdálenosti 4 m od nynější stěny skalní omletou skálu, na níž lpěla silná vrstva popelovitá s uhlíčky a kůstkami *fossilní lišky* a *zajíce běláka*. Pod sříceným stropem nalezeny v březnu r. 1904 zbytky *člověka diluviálního* i zvířat. Na západní straně naleziště vybíhal k temeni komín, v němž taktéž četné kosti diluviální byly uloženy. Za pobytu mého v Mladči byl tento komín již do hloubky asi 10 m od roviny původního naleziště lidských kostí vybrán; táhl se pak v této hloubce dále do skály směrem severním. Zdali a pokud tento komín souvisel se sousední bývalou jeskyní, člověkem diluviálním obývanou, nelze už stanoviti; mylnou však jest domněnka, že by byl přístup k nalezišti diluviálnímu umožňoval. Vchod do jeskyně nutno na jižní straně předpokládati. Zbytky zvířecí se nacházely pouze v hořejší části hlinité výplně komína.

Co se nálezu samého týče, nelze o diluviálním stáří lidských kostí pochybovati. Nálezejí, pokud jsem mohl při zběžném ohledání seznati, dvěma dospělým mužům postavy podobně veliké, však hrmotnější ještě, než byl diluviální člověk předmostecký (výšky asi 180 cm), lebky rovněž tvaru podlouhlého (délka 205 cm, šířka 152 cm, index lebeční 74) se silně vyčínajícími oblouky nadočnými, vyvinutým hrbolem bradním, zuby značně otřelými; kosti holenní jsou silně sploštělé, platyknemické, ač nikoli tou měrou jako předmostecké. Pouze jedna lebka byla zachována; druhá lebka jakož i všecky ostatní části koster byly roztrženy, lze však očekávati, že některé kosti končetin se dají z úlomků sestaviti. Třetí lebka, dle výpovědi dělníků dětská, jest lebkou liščí: nezjistil jsem ani kůstky, jež by byla náležela dítěti.

Mnoho částí obou koster bylo zmařeno, i jest velmi litovati, že po prvním objevu zbytků lidských nebylo další kopání ihned zastaveno a pak svěřeno zkušenému znalci.

Lidské tyto zbytky a zejména obě lebky podstatně se liší od kostí a lebky, jež v sousední Bočkově díře r. 1881 nalezl kustos vídeňského dvorního musea JOS. SZOMBATHY, a o jejichž diluviálním stáří jsem již tehdy pochyboval. Nový nález pochybnosti těch nerozptyluje.

Z výrobků lidských, jež s kostrami byly nalezeny, uvádím: zpracované parohy sobí, zejména 2 plochá, krásně broušená, na obou koncích přihrocená hladidla, z nichž jedno úplně zachovalé jest 17·5 cm dlouhé a uprostřed 2 cm široké; dále pak pazourkové škrabadlo, 9 cm dlouhé a 6 cm široké, kamenné hladidlo, jedno rohovecové jádro.

Z četných zbytků zvířecích, jež poblizku koster lidských byly nalezeny, určil jsem tyto druhy diluviální: *lišku obecnou*, *lišku polární*, *vlka*, *zajíce běláka*, *pištuchu*, *křečku*, *soba*, *losa*, *zubra* a *tetřeva*. Nezjistil jsem ani medvěda ani hyény. Dva odhozené parohy jeleni sotva lze pokládati za současné s ostatními zbytky diluviálními.

Nález celý zařaditi dlužno do nejmladšího diluvia, do pokročilé doby sobí, ač lebky lidské zachovaly ráz starší. —

Dalším účelem cesty mé bylo ohledání naleziště předmosteckého a severovýchodní Moravy se zvláštním zřetelem ke stopám doby glaciální.

V Předmostí shledal jsem, že každoročně objevují se v cihelnách po obou stranách tábořiště lovců mamutích dosti četné zbytky zvířeny diluviální, najmě mamutí se zřejmými stopami působení lidského a přicházejí často na zmar, ježto není nikoho, jenž by je od dělníků za přiměřenou náhradu kupoval. Městské museum přerovské by za několik korun mohlo z Předmostí získati cennější předměty, než chová ve svých jinak dosti bohatých sbírkách.

Ve Štramberku a okolí pátral jsem po stopách ledovců, jež by byly dokladem, že také téměř Kotoúče bylo v době glaciální ledovcem pokryto, nedospěl jsem však k jistému o tom úsudku. Bude třeba dalších pozorování.

S tím souvisí otázka zalednění moravských Bezkyd, zejména skupiny Radhoštské. Také zde nutno ponechat konečné řešení studiím příštím, ač by „mořské oko“ na jižním svahu Radhoště aspoň poukazovalo k lokálnímu, po delší dobu trvajícímu zalednění.

* * *

„Lochy“, umělé jeskyně na Moravě.

Souborný přehled.

Podává I. L. Červinka v Uh. Hradišti.

Po celé téměř Moravě, v Uhrách a Dolních Rakousích jakož i částečně v Bavorích vyskytují se všude, kde jsou mocnější ložiska cihlářské hlíny, uměle vykroužené chodby a úkryty křivolaké, někdy i v podobě bludišť založené. Bývají obvykle pod domy v nynějších osadách aneb i v lesích a na polích opodál lidských obydlí.

Lid říká jim „lochy“.

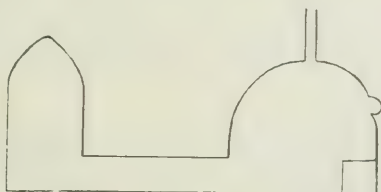
Minění o nich je podnes neustáleno, původ a účel lochů je dosud nerozřešen, ba opravdu hádankou.

Otázkou touto a prozkoumáváním lochů moravských zabývali se pilně pp.: K. Bukovanský, V. Čapek, Dr. M. Kříž, F. Myklík, pí. L. Bakešová, M. Trapp a m. j. Snesený materiál moravský je asi tento ve stručných zprávách:

Lochy v *Kloboukách* na Brněnsku popsal naduč. K. Jar. Bukovanský. Chodby jejich, které se táhnou snad na několik hodin (?) po krajině a do nichž vedou na rozličných místech otvory, jsou vykopány ve žluté hlíně diluviální; jsou asi 2 m vysoké, 0·7 m široké, s goticky lomeným stropem. Průkopem tímto, který vede daleko pod městečkem ano i do okolních lesů („Přestavky“, les „Divacký“), může tedy procházeti jen jediná osoba; po stranách chodby vždy ve vzdálenosti asi 20 m byly výklenky, aby se chodci mohli pohodlně vyhnouti.

Z této hlavní chodby vedou v pravidelných vzdálenostech na pravo i na levo nízké pobočné chodby v délce asi 3 m do postranních komurek. Tyto pobočné chodby jsou tak nízké, že

se jimi člověk může jenom čtvernožky proplaziti, načež octne se v komůrce obyčejně 1·8 m vysoké a 2 m do čtverce. V koutech těchto kobek jsou sedadla z hlíny upěchovaná, nad sedadly pak vždy výklenek, do něhož vkládán kahanek nebo louč (obr. 1.). V jedné komůrce byla aspoň klenba nad výklenkem plamenem začazena.

Obr. 1. Průřez lochu v Kloboucích.

Ve stropěch každé komůrky, a to právě uprostřed, jest asi 10 cm široký otvor okrouhlý, který vede až na povrch zemský a kterým patrně měl býti přiváděn do chodeb čerstvý vzduch.

Starší občané kloboučtí, kteří lochy navštívili, vypravovali, že se tam našla lebka zvířecí, střepy nádobi hliněného a několik kamenů. Jinde nalezeny známky po jakési brance: na zemi ležely dvě vrstvy hrubých a neforemných vepřovic (nepálených cihel) a ve stěnách stopy zaražených hřebů, které asi držely dvířka. Jiné lochy měly podél stěn náspy na sedění, ba i nasýpané stoly. V jedné takové světničce vykopány též lidské kosti.

Dnes jest většina lochů nepřístupna. Průduchy totiž vnikala do nich častěji voda, zaplavovala komůrky i chodby, stěny se sesouvaly a zanášely.

Také na návrší „Pod povětrňáky“ jsou lochy, většinou už zabořené.¹⁾

Mnoho lochů jest u Klobouk v lese nad Přestavlkou „na Rovinách“ řečeném a pak v lese „nad Novými horami“. V městečku jest jich nyní (1884) jen něco málo přístupných. V chaloupkách za helvetským kostelem, pak v domech od čísla 14. počínajíc, všude jsou lochy a vedly prý společnou chodbou pod dům čis. 93. Společná tato chodba prý vede ke studni v Mezírci, mezi čis. 93. a 94. Tam prý si

¹⁾ Časopis vl. muzejního spolku v Olomouci, 1884, str. 117.

lidé z lochů přicházeli pro vodu na pití i mytí a nazývali studánku Myjavka.¹⁾

O Myjavce zaznamenal p. Fr. Čičatka tuto pověst: „Před časy zpozoroval jeden soused, když nabíral v ní vodu, že do ní sahá jakási ruka s hlíněnou nádobou též pro vodu. Když to pozoroval po druhé, smluvil se se sousedy, a když ti se o tom přesvědčili, počíhali si a chytili onu ruku a s ní zároveň člověka, který podzemní chodbou pro vodu sí docházel. Byl to stařeček, který, když ho vzali domů a něco u nich pojedl, v prach se rozpadl.“

Také v lochách u Rožnovského našli kostru, která se rozpadla, když se jí dotkli.²⁾

Lochy kloboucké navštívil též pan Flor. Koudelka, známý archaeolog, a prohlížel loch v čís. 220. u p. F. Foretníka. Podzemní komůrky užívají tam za sklep, chodby z ní vedoucí však zazdili.³⁾

Ve *Ždánicích* jsou lochy na farním poli v „Klínarích“. Často se propadlo kus pole, a otevřela se díra, vedoucí do neznámých chodeb. R. 1888 otevřela se opět taková díra; otvor byl okrouhlý, na $\frac{3}{4}$ m v průměru. Pod ním sesypala se hlína na 4 m hloubky, a tu vedla úzká a nízká chodba do první širaviny, prostory na 2 m vysoké, 3 m dlouhé a 2 m široké. Zde mohl člověk pohodlně stát i chodit. Z této komůrky šla opět úzká chodba $\frac{3}{4}$ m široká a 1 m vysoká, a po 2 m byla opět tak veliká komůrka jako první, po dalších 2 metrech třetí. Z druhé komůrky odbočovala směrem jižním nízká, úzká chodba (0·4 m) a na 4 m daleko.

Prostory tyto vykrouženy jsou ve žluté, písečnaté hlíně nástrojem ostrým, kovovým, našemu rýči podobným, a sloužily za útočiště v případech války a pronásledování.

Zřízeny jsou dle určitého plánu, na obranu důmyslně promyšleného, a poskytovaly bezpečný úkryt těm, kteří se do nich utekli.

Variti a topiti se v nich nemohlo; nejsou ani stěny očazeny, ani tu není ohnišť a popelišť: kouř vycházející otvory ven, byl by úkryt prozradil.

V *Archlebové* již několikrát se stalo, že se lidem půda buď v síni nebo ve světnici nebo ve staji probořila, a otevřel se loch.⁴⁾

¹⁾ Čas. muz. Olom., 1885, str. 42.

²⁾ Čas. muz. Olom., 1886, str. 178.

³⁾ Čas. muz. Olom., 1885, str. 87.

⁴⁾ Dr. M. Kříž, Dějiny městečka Ždánic, str. 123.

V *Nenkovicích* (u Ždánic) jsou též lochy. Jeden začíná právě pod světnicí, jde pod návsím, protínal studnu na dvoře souseda naproti bydlícího a vytrácel se v jeho sklepě. Tato studna je na vrchu okrouhlá, ve spodku však čtyřhranná, tak že svrchu otvor k vodě vedoucí není viditelný.¹⁾

Vrbice u Klobouk. Při kopání sklepů nalezeny byly lochy vykopané v hlínovici a částečně i ve štěrku. Nadučitel V. Šmahel vypravoval, že se tam též našly lidské kosti, střepy z nádob hliněných a j.²⁾

V *Lošticích* zachovaly se v čís. 180. na „Skřečkách“ stopy lochu; začátek chodby do žluté hlíny vykroužené vyklenut nyní na sklep.³⁾

V *Óřechovickách* uloženo na lochy ve sklepě Jana Polcara. Byla to sluj 2 m hluboká i široká, a z ní vedly dvě chodby šikmo pod zemi. Ve stěnách sluje zastrčeny byly dřevěné dlouhé tyče, které se však rozpadly v prach, jakmile se jich dotkli. Nyní jsou chodby zasypány.

O dva domy níže, u Jana Němečka, spustila se pí. Bakesová z kuchyně nálevkovitým, asi 2¹/₂ m hlubokým otvorem do vykroužené dutiny; z ní vedou tři úzké trubicovité chodby různým směrem do země. Dvě z nich jsou zasypány, tak že se do nich dalo vniknouti pouze 2 m dovnitř. Hned z kraje bylo ve stěně pozorovati malé výklenky asi 4 cm vysoké, tolik hluboké a 6 m široké. O podobných výklencích zmiňuje se též P. L. Karner a domnívá se, že byly proto udělány, aby se člověk i bez světla hmatem podle nich mohl v lochu orientovati.

Třetí děrou 55 cm vysokou prosoukala se spisovatelka do místnosti, v níž se mohla pohodlně vztýčiti. Byla to kaplička se stropem špičatým, velikými cihlami „vepřovicemi“ vyzděným. V čele nevysoko od země byly dvě díry naproti sobě, v kterých asi bývalo upevněno dřevo na sedátko. Špičatým průchodem dost nízkým mohlo se vejíti do druhé větší místnosti, v které s obou stran byla sedadla hliněná, ve stěně výklenky a také ve

¹⁾ Čas. muz. Olom., 1875, str. 42. — Dr. M. Kříž, Dějiny městečka Ždánic, str. 124.

²⁾ K. J. Bukovanský, Čas. Ol. m., 1884, str. 119.

³⁾ J. Havelka, Čas. Ol. m., 1884, str. 171.

stropě průdůch. Dále vedla ještě nízká chodba, ale byla zasuta hlinou a kamením.

Tesy na stěnách byly způsobeny 3—4 cm širokým nástrojem, na stranách okrouhlým, a když spisovatelka přiměřila k nim kamenné dlátko, v týž den v zahradě onoho rolníka nalezené, hodilo se úplně do tesů ve stěně. L. Bakešová považuje tuto okolnost na posuzování stáří lochů za nemálo důležitou.

Také v *Tikovicích* byla v domě rolníka Dvořáka podobná skryš, nyní zazděná. Vypravují o ní, že měla podobu jakési kuchyně s klenutým stropem. Kolem stěn byla hliněná sedadla a uprostřed hliněné ohniště jako stůl, a na něm prý byly hrnce s popelem s přiklopkami. Průchody prý se vedly odtud až do Ořechova.

V *Ořechovém* jsou podobné podzemní chodby a skryše, které ve spojení s lochy ořechovskými a tikovickými tvoří podzemní labyrint a táhnou se až pod kostel.

V *Žižovicích* stojí kostel na kopečku, a pod ním ve skále vytesána je chodba s menšími a většími prý místnostmi. Němci jmenují sluj „zlatovou“.¹⁾

V *Lechovicích* na Znojemsku jsou také lochy. M. Trapp praví o nich, že jsou to chodby s gotickým obloukem, a z nich vedou těsné spojovací otvory do pěti komůrek.

Jiné lochy na Znojemsku jsou ještě v *Boroticích* a *Hrádku*, které popisuje obšírněji benediktin P. L. Karner.²⁾

Lhánice (u Mohelna) mají lochy v domě čis. 13. Prozkoumal a popsal je p. uč. V. Čapek, známý ornitholog. Ve studni jest ve hloubce asi 4 m. otvor do chodby hlavní. Chodba tato je také gotická, něco přes 1 m vysoká a 60 cm široká. Tu a tam jsou ve stěnách nepatrné výklenky, snad na světlo. Ze hřebene chodby vedou přímo k povrchu okrouhlé komínky; dole jsou přes 1 dm široké, k vrchu se úží. Hned blízko studny jsou po obou stranách chodby dvě komůrky (obr. 2.).

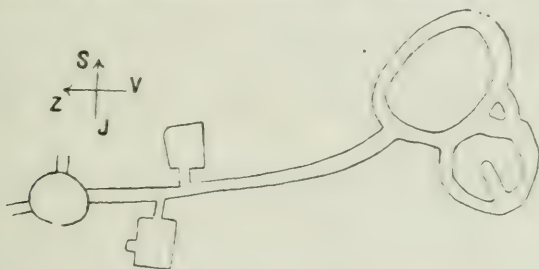
Do pravé komůrky vede nízká chodba (55 cm zvýší i zšíří a 1·4 zdelá. Jizbička tato je 2 m dlouhá, 14 dm široká a 15 dm

¹⁾ L. Bakešová, Čas. muz Ol., 1885, str. 77.

²⁾ L. Karner: Künstliche Höhlen aus alter Zeit. (Viedeň, 1903).

vysoká: strop je gotický. Ve stěnách byly malé výklenky, snad na umístění světla neb nějakých drobotin. Uprostřed stěny západní byl hluboký výklenek $\frac{1}{2}$ m široký a vysoký, a od stropu jeho vede nahoru malý, zasutý komínek. Stěny výklenku i stěny celé komůrky jsou tmavé, jako by byly začazeny. Ve výklenku samém byly zřetelné stopy ohně, něco popela, kusy opálené hlíny a několik kostí vepře domácího a kus pokličky s držadlem knoflíkovým.

Levá komůrka je těžce podoby, jenom o něco málo větší. Tato jizbička jest přímo pod stavením. Odtud vede chodba na východ, asi 14 m v délce, tu rozdvouje se na levo i na pravo a tvoří bludiště v podobě osmičky. Celkem jest délka všech

Obr. 2. Púdorys lochů ve Lhánicích.

těchto chodeb 55 m. Na severním oblouku bludiště byl vchod na povrch (do sousední zahrady), dnes je však zavalen. Ze studně vedou ještě dvě chodby podobné k severu a západu, jsou však po několika krocích zasuty.

Pod *Lhánicemi* jsou dle pověsti i jinde ještě lochy, a možno prý jimi přijíti až pod *Mohelno*.¹⁾

V *Padochově* u Ivančic otevřeny byly lochy na dvoře domu čís. 1. Vykopány jsou v drobném a dosti sypkém písku mioce-novém. Chodba vedena je oválně v délce asi 20 m, a vybočují z ní na bok dvě komůrky. Po stěnách, jež jsou velmi dobře zachovalé, vidny tu a tam stopy po úzkém ostrém nástroji. Strop ůží se do tupě lomeného oblouku, výklenků ve stěnách není, komínky či průduchy jsou však patrný dva. Obě komůrky rozměrů nepatrných (I. 210 cm dlouhá, 100 cm vysoká a 110 cm

¹⁾ V. Čapek, Čas muz. Ol., 1885, str. 88.

šíroká. Il. 110 cm dlouhá, 95 cm široká a 120 cm vysoká) s chodbou úzkými šíjemi spojeny. Na dně chodby nalezeny kosti ze dvou slepic a holuba a téměř celá kostra menšího psa a asi 4 střípky podobné nynějšímu černému nádobi ivančickému. Zeela podobných střepů jest na okolních zříceninách středověkých hradů dostatek.¹⁾

V *Syrovíně* u Bzence ukazují zasypaný otvor k lochu, ve kterém prý nalezena byla „zlatá kachna“. Pan Fr. Myklický prozkoumal zdejší lochy, pokud nebyly zasypány, pod grunty rolníků Fialy, Sluky, Šimíka a Habáně. Byly to úzké chodby klikaté, v jejichž bocích jsou střídavě v pravo a v levo malé začmouděné výklenky, pro světlo, po dvou metrech od sebe vzdálené. Průduchy na vzduch ucpány jsou práchnivým dřevem. Chodby klenuty jsou ostrým obloukem; stěny, málo otřené, zachovaly stopy motyky tak, jako by byly teprve včera vykrouženy. U Šimíků byla v lochu pec úplně z kamene vystavěná. Hospodář ji rozbořil a zdíva upotřebil.

Všecky lochy jdou stejným směrem od jihu k severu, jakoby vedly k jedinému středu na výšině kostelní.

O lochu u Šimíků povídá se:

„Kdysi se probořila v komoře díra do jakéhosi uzounkého sklepa, o němž nikdo před tím nevěděl a do něhož se nikdo také nechtěl odvážiti. Jednou byla hospodyně přes hrubou (mši) sama doma a ze zvědavosti vešla do sklípku, který se po několika krocích rozšiřoval v prostrannou místnost. Bylo tam několik stolic a na nich stříbrné peníze. Žena radostně po penězích sáhla, ale sotva že je shrábla, rozsypal se stolec na prach. Ulekána vyběhla ven a nepřiznala se nikomu. Po čase odvážila se do lochu opět a chodila si pro peníze, kdykoliv jich potřebovala. Když už tam nebylo peněz, odvážila se hospodyně dále do sklepa a tu na své ustrnutí spatřila několik osob seděti tiše při stěně, buď na zemi nebo na sedátkách, jakoby dřímaly. Chtějíc je probuditi popošla blíže, aby se jich dotkla, sotva však ruky na ně vztáhla, rozpadly se ve hromádku prachu a kostí. Strachem už do sklepa více nevkročila, ale když od té chvíle nebylo v tom domě pokoje, přiznala se ztrápena strachem; i byly kosti oněch osob vyneseny a pohřbeny, a v domě byl zase pokoj jako před tím.“

Také ve žlebě při cestě ze *Syrovína* do *Ořechova* byly prý podobné lochy.

Též ve *Stříbrnicích* u Buchlova jsou prý lochy, ale nyní zazděné.

¹⁾ V. Čapek, Čas. muz. Olom., 1895, str. 77.

Lid v *Syrovíně* si vypráví, že jsou to skryše pronásledovaných moravských bratří („novokřtěnců“), kteří měli své středisko v blízkých Žeravících.¹⁾

V *Křížanovicích* u Vyškova při stavbě silnice po návsi otevřeny byly pod čís. 11., 12. a 14. těž lochy. Dle výpovědi p. J. Přikryla, hospod. adjunkta, a jiných sousedů, kteří je tehdy prolezli, byla to úzká chodba, z níž na bok vycházely menší a nižší chodby do malých komůrek anebo jenom vytvořily kolo a vrátily se zpět. I průduchy byly zpozorovány. Nálezů učiněno nebylo žádných. Také v blízkých *Hosticích* byly prý lochy otevřeny.

V *Nezamyslicích* otevřena chodba podobná v cihelně, po několika metrech však je zasypána.

V *Úřčicích* prostírají se lochy pod usedlostmi celé „Hornice“, zrušením návesních sklepů byly však zataraseny i vchody do lochů. Loch ze sklepa J. Marka vedl prý až do lesíka Skalice. R. 1870 uhozeno na podobnou chodbu pěkně ve slinovici vystrouhanou pod školním dvorkem; vedla prý až pod kostel.²⁾

Podobně objeveny lochy i na Prostějovsku ve *Vrahovicích* a v *Kostelci*, kde loch pod silnicí dodnes je obydlen a proměněn v chaloupku „ve sklepě“ zvanou. Z chaloupky vede podzemní chodba po oklikách a zátočinách k severu. Do chodby ústí na několika místech prostranně, ale nízké skryše.³⁾

V *Náměšti* (u Olomouce) popisuje též p. V. Houdek komůrku pod usedlostí čís. 40. zachovanou. Ze sklepa vede do ní otvor jen 2 stopy vysoký; jizbička sama má tvar nepravidelně okrouhlý, asi 4 čtvereční sáhy veliký, jejíž klenba ve výšce asi 3° do špičky se sbíhá. Na dvou různých stranách při zemi byly nízké otvory do dalších chodeb, avšak majitel dal je „pro jistotu“ zazditi. V klenbě je též ústí okrouhlého komínka. Dle pověsti vedou tyto podzemní chodby až do lesa Džbána.⁴⁾

Zastávka. V cihelně uhodilo se též na loch ve vysoké hlinité stěně; je to čtverhranná komůrka asi 2½ m dlouhá a tolikéž široká; uprostřed stropu jde z ní průduch do výše.⁵⁾

*

¹⁾ Č. Ol. m., 1888, str. 78.

²⁾ F. Heidenreich, Č. Ol. m., 1887, str. 119.

³⁾ F. Faktor, Popis okr. hejtm. Prostějovského (v Praze, 1898), str. 140.

⁴⁾ Č. Ol. m., 1885, str. 133.

⁵⁾ A. Kratochvíl, Okres Ivančický, str. 350.

To jsou asi všechny moravské lochy, které byly aspoň lépe prozkoumány neb ohledány.

Ovšem mimo ně připomíná se jich množství jinde, na př. v *Kokorách*, v *Týnci*, ve *Šlapánicích*, v *Habrovanech*, v *Nákle*, v *Kuřimi*, v *Holasicích*, v *Šebetorě*, v *Rajhradě*, v *Mirolavi*, v *Naloučanech*, v *Želeticích*, v *Žárošicích*, v *Dambořicích* a j. v. Na úplnost nečini ani tento seznam nároků; protože pak tyto lochy zaznamenány jsou jenom z doslechu a podání, nemohou mít většího zájmu, pokud nebudou podrobněji ohledány a zjištěny.

Záhadné tyto sluje daly ovšem nemalou práci svým vyklada-
datelům, kteří chtěli podati pravděpodobný výklad jak o jejich účelu, tak pokud se týká původu. K. Bukovanský na př. klade původ jejich do doby praehistorické, je prý však nese-
nadno říci, používalo-li se jich za stálý byt anebo jen za nečasů
nebo v čas nebezpečí.

L. Bakešová soudí, že v nich člověk, nejsa ohrožen jejich
sesutím, vyhledával bezpečí před živly i zvěří a nepřáteli.

Považujíc je za nepochybné památky slovanské, srovnává je s pečetami ruskými a domnívá se, že u nás hned
už v dobách pohanských k účelům náboženským slou-
žily, a že později, když se víra křesťanská po všem Slovanství
rozšířila, zbožní poustevníci a mniši světa se odříkající v loších
zdržovali se dočasně. V Rusku na př. posud ještě mniši ve starých
pečetích obývají.

Také mohlo se jich používat jako pohřebišť, neboť všady
prý (?) se našly v Bavorích, Rakousích a na Moravě popelnice
s popelem spolu anebo aspoň poblíž lochů. Tak v *Ořechovickách*
u souseda Mich. Nováka pod chlévem byla neveliká místnost,
kolem stěn byla hliněná sedadla, uprostřed hliněný stůl a na něm
množství černých hrnců různé velikosti s poklopkami a v nich
jenom popel. Jinak možno, že v okamžiku nebezpečí, za zimy a
jiných svízeli, utíkal se člověk také do těchto bytů podzemních.
Není však pravděpodobno, že by mu byly tyto úzké, tmavé a málo
vzdušné chodby a prostory sloužily za trvalé obydlí.

Lid na Kloboucku i jinde si vypravuje, že jsou to skrýše.
v nichž obyvatelé před nepřitelem zásoby své ukrý-
vali a také sami po čas války přebývali.

„Když Tataři v kraji zdejším řádili, utíkali se obyvatelé do lochů, zvláště prý ženy a děti; mužové prechali s dobytkem do lesů. Přikvapivší Tataři sebrali, kde co bylo, ale majíce ještě v úmyslu ženy a dítky odvléci do zajetí, odjeli prý jenom na oko, avšak potichu se vrátili. Na to prý sami do lochů volali anebo někomu z domácích zajatých volati veleli: „Hančo, Káčo, Marjáno, Terezo, polez, už jsou ty šelmy pryč!“ Ženy uvěřivše tomu volání prý vyšly a byly schytány.“

Jinou pověst vyprávěl jakýsi stařeček, že prý v lochách bydlel pranárod „Zemčáků“ nebo „Zemkařů“. Jaký to byl lid, nikdo už neví.

M. Trapp považoval lochy za skrýše lidu venkovského v dobách vpádů švédských.

Dr. M. Kříž míní, že člověk pravěký lochů vykroužiti nemohl, neboť neměl k tomu potřebných nástrojů, podobně člověk předvěký (obyvatelstvo keltické).

Od našich slovanských předků tyto úkryty nepocházejí z těchto příčin:

a) Slované by nebyli nazvali úkryty německým jménem „loch“; název tento je rozšířen všude, kde takové úkryty se vyskytují. (Výraz „loch“ původně pro tyto úkryty užívaný rozšířen byl pak v některých krajinách i na sklepy nebo díry vůbec.)

Žádnému z našich slovanských předků nemohlo tak maně napadnouti, aby nazval ony úkryty „lochy“. kdyby nebyl názvu toho slyšel od lidí, kteří slova toho a těch úkrytů užívali.

b) Kdyby naši slovanští předkové byli lochy zrizovali, nebyli by tak učinili ve mnohých případech na místech, kde se nyní vyskytují.

Pravdě podobno však je, že i naši slovanští předkové lochů jim známých a za úkryt se hodičích užívali v případě války anebo pronásledování.

c) Dle pověstí z „lochů“ vycházely (a dosud vycházejí) „divé ženky“ a „diví muži“. V jeskyních a ve slujích bydlí, kdež vedou jakési hospodářství; nedaleko jeskyně mívají zvláštní pec na pečení chleba.¹⁾

Z podání toho usuzuje Dr. M. Kříž:

1. Naše „divé ženky“ nejsou tvory bájeslovnými, nýbrž osobami lidskými. 2. Jimi jest rozuměti lid národnosti cizí

¹⁾ Viz o tom více: Premie Umělecké besedy na r. 1888, článek Frant. Bartoše. — Světozor, 1882, str. 207.

(neslovanské). 3. Slované totiž přistěhovali do Čech a Moravy zastihli tu zbytky obyvatelstva cizího (germánského). 4. Tito lidé utekli se před slovanskými přistěhovalci do lesů, jeskyní a jiných podzemních skrýší. 5. Mužové jejich lovem zvíře se zabývající málo kdy se odvážili do osad nových osadníků. 6. Ženy však seznámivše se záhy s dobráckým lidem slovanským, pomáhaly v domácnosti i na polích. 7. Znajíce ze zkušenosti podnební poměry, radily s úspěchem hospodářům. 8. Také účinky léčivých rostlin ze zkušenosti znaly a hospodyním sdělovaly — ony daly podnět k bájím o „divých ženách“. 9. Mladé „divé ženy“ toužily zajisté po sňatech s mladými hospodáři. Tím se upevňovaly přátelské svazky mezi Slovany a zbytky obyvatelstva germánského, až konečně zůstaly pouhé upomínky rozmanitě pohádkově přibarvené na bývalé národopisné poměry.¹⁾

*

Potud naši badatelé. Z cizích zabýval se studiem těchto podzemních bytů hlavně v Bavorsku prof. Aug. Thiersch a považoval je za praehistorické komory hrobové či katakomby, archaeolog Panzer soudil o nich, že to jsou krypty a také staropohanské chrámy, podobně prof. Sepp a j., ačkoliv se tam nikdy ani zbytky mrtvol ani stopy po modloslužbě nenalezly. Arcibiskup Dr. Steichele považuje je rovněž za místa bohoslužebná, a to hned z dob národa, který v Bavorích sídlil před vniknutím Římanův.

Celé čtvrtstoletí práce badatelské věnoval lochům benediktin göttweigský, P. Lamb. Karner, jenž v Dolních Rakousích a při hranicích i na Moravě všecky známé sluje prolezl, změřil i hojně fotografoval, a všecky své výzkumy uložil ve veliké a skvostně vypravené knize.²⁾ Sluje dolnorakouské srovnávají se úplně s lochy moravskými; — tytéž úzké chodby s připojenými komůrkami, většími a menšími, sedadla, výklenky v bocích stěn, chodbičky do kruhu kolem silných sloupů vedené, — patrně zaskoky, — průchody a táž soustava bludišť a labyrintově založených chodeb, a to vše v cihlářské hlině vryto. Karner podává tu studii o nanejvýš zajímavém slohu stavitelském v podzemí, jehož původ, účel i užití zůstává nám napořád hádankou.

¹⁾ Děj. měst. Ždánic, str. 123. a násled.

²⁾ L. Karner: Künstliche Höhlen aus alter Zeit. Mit einem Vorworte von Dr. M. Much. Wien (R. Lechner), 1903.

Tajemství toto ovšem snaží se Karner rozluštit tím, že se přidržuje názoru arcibiskupa Steichele a s ním souhlasí, že jsou to božiska jakéhosi pravěkého národa. Mezi nemnohými a nepatrnými nálezy v prozkoumaných ložích zjistil totiž v *Mayrhoferu* na dně nádoby „slunné kolečko s křížkem“ a z toho tedy soudí na provádění jakéhosi způsobu slunečního kultu. Důvod to ovšem dost absurdní, povážíme-li, že podobné značky užívány a zavedeny byly hrnčírů na dnech nádob, aby se nádoba při práci na kole nesmýkala. Jiných více méně fantastických důvodů už ani nevzpomínáme.

Nelze-li tedy souhlasiti s domněnkami, že lochy měly účely bohoslužebné, napadá vzpomínka na podobné přibytky Eskimácké. Ovšem veškeré charakteristické znaky svědčí proti trvalým bydlištím; za útočiště dočasná lze je však míti nejpravděpodobněji.

Do pravěku sebe pozdního klásti jejich původ nelze; není pro to nejmenších důkazů.

Především nezjistilo se pranicjakých nálezů pravěkých, ať už nástrojů nebo zbraní, které by svědčily o obývání, ať popelnicových nebo kostrových hrobů, které by opravňovaly považovati lochy za krypty a hřbitovy; a také ani nijak nesouvisí naše ani cizí lochy s nalezišti pravěkými.

Považuji proto v souhlasu s V. Čapkem lochy moravské a jim podobné za skryše a útočiště, která si zřizovali naši předkové v nepokojných dobách válečných, a mám za to, že původ jich nesmíme hlouběji hledati než v posledních stoletích středního a prvních stoletích nového věku. Dovedné a zajisté i pracné a nákladné pořízení lochů předpokládá už dokonalé nástroje: úhledné komínky, výklenky (pro lampičky?), kloboucké vepřovice, stopy po brance a t. d., to vše poukazuje na doby opravdu pozdní

Další důvod vidíme v tom, že lochy bývají z pravidla pod nynějšími osadami; patrně předkové je budovali úmyslně a docela vhodně pod svými domy. V náhlém nebezpečí odnesli tam drobnější a cennější věci, mnohdy snad jenom holé životy v nich uchránili. Chodby do lochů jsou vždy těsné, aby se snadno daly zatarasiti a snad i snadněji hájiti. Bludisté, záskoky a pod. bezpečnosti zajisté jen napomáhaly.

Dalším důvodem pro mínění naše jest jejich takřka neporušený stav, tak že se zdá, jakoby jich poskrovnu bylo užíváno. V čas nebezpečí člověk si loch vykopal a připravil, a hleděl pokojněji budoucnosti vstříc — měl útočiště. Že ho snad neupotřebil, — tím lépe.¹⁾

Ovšem i proti tomuto mínění dalo by se namítnouti na př. že by rolníku za těžko bylo, ba i nemožno uchrániti v lochu nejzávažnější majetek, dobytek, koně, a pak i jednostejnost všech těchto staveb na rozsáhlém prostoru, na němž lochy zjištěny, a též s lidstvem různé národnosti je rovněž protidůvodná. Nelze tudíž lochy naše ani dolnorakouské považovati za pouhé skrýše. Snad se i tato hádanka časem jasněji osvětlí. Dnes jest pouze jisto, že dosavadní nálezy, stavba lochů a k tomu nutné dokonalejší nástroje dosvědčují, že původ jejich rozhodně nespadá do pravěku.

*

Mimo „lochy“ jsou v četných osadách jiné skrýše podzemní, které se sice podobně zovou, ale mají naprosto jiný účel i tvar. Sloužily za starých dob na uschování obilí.

Takové skrýše obilné na př. ve *Vrbicích* mají shora kolmý, okrouhlý otvor asi 0·66 m v průměru a 1·5 m hloubky; odtud se dutina rozšiřuje až i na 3 m v průměru a asi 3 m v celkové hloubce a v kulatém tvaru. Jáma se náležitě vypálila, aby vlhkost neměla přístupu, a užívalo se jí za sýpku na obilí nebo za skrýš na jiné věci.

Podobné jámy zjištěny byly ve *Ždánicích*, v *Kloboukách*, v *Mutěnicích*, v *Čejkovicích*, v *Lošticích*, v *Popůvkách* (u Kojetína), zasypané viděl jsem v cihelnách v *Uh. Brodě*, v *Kunovicích*, v *Drnovicích*, v *Brumovicích* a j.

¹⁾ Srov. V. Čapek, Čas. muz. Ol., 1885, str. 135.

Zprávy spolkové.

Zprávy z Moravské musejní společnosti.

Zprávy z první třídy odboru vědeckého.

V druhé schůzi, konané v pondělí dne 19. prosince 1904, přednášel konservator pan Augustin Kratochvíl, kaplan v Popovicích, „o bratrské škole ivančické a o lutherské škole velkomeziřícké“.

Ježto studentský život na vysokých školách německých nebyl právě vzorný, z obavy, aby mládí šlechticové z Jednoty bratrské na nich se nezpronevěřili ani jazyku ani mravům ani ryzosti bratrské víry, zkrátka, aby stěhování na cizí university se stalo zbytečným, bylo ustanoveno bratrskou šlechtou na Moravě, aby založena byla vyšší bratrská škola (lépe řečeno, aby rozšířena byla dosavadní škola partikulární o 2 nejvyšší třídy), na niž povolali za rektora r. 1574 Esroma Rudingra, z Wittenberka právě propuštěného, kteréhož bratři znali ještě ze studií na tamější universitě. A když byl Esrom v Ivančicích, usneslo se 17 (později o 3 více) šlechticů, že ročními příspěvky nahradí náklad na rektora a pomocníka jeho. Esrom přišed do Ivančic, přidal se k učení bratrskému. Rozvíjející se učitelské činnosti jeho vadila nemoc jeho, a vlivu a významu školy opírali se hlavně císař Rudolf II. a biskup olomoucký Stanislav Pavlovský. První přísně rozkazoval pánům z Lipého (r. 1580 a 1583), aby zavřeli školu, vyhnali učitele a zmocnili se Rudingra. Páni z Lipého neposlechli, ale napsali císaři, že jest špatně zpraven o škole ivančické. Biskup Stanislav dopsav těmto pánům, navrhl jim i místo ve svém biskupství, kam by měli dovézt Rudingra zajatého. Když však Bedřich z Žerotína zasáhl na prospěch Rudingrův u biskupa a

Frant. hr. Thurn a Zikmund hr. Hardek u císaře, změnilo se mnoho v bezpečnosti rektorové, jenž žil v Ivančicích do r. 1588. Zemřel 3. prosince 1591 v Altorfě v Bavorích. Nástupci jeho v rektorátě byli: Jan Eneáš, Mikuláš Albrecht z Kaménka, Jan Cruciger, Jan Novoměstský, M. Jan Dengius z Basileje a B. Zachariáš Ariston. Nedostatek peněz a tudíž i nedostatek vhodných učitelů škodily škole, jež zanikla bělohorským převratem. Škola prý bývala v domě s č. 188./II. a byla částí sboru (nyní je tam palírna). —

Smlouvou lutheránských šlechticů na zámku ve Vel. Meziříčí (ze dne 25. října 1576) bylo mimo jiné ujednáno zřízení školy po způsobě školy bratrské v Ivančicích, v níž by se vzdělávala mládež v duchu smlouvy, t. j. v učení Luthrově. Císař Rudolf II., leč marně, naléhal dopisy na Alínu Berkovnu Meziříckou z Lomnice, aby zrušila školu. Teprv v boji s kat. protireformací za Ladislava Berky podlehl škola osudu zpuštění a zavření (1602). Známým rektorem na ní byl Jan Ursinus a po něm Václav Plachelský z Vel. Meziříčí; z r. 1595 se připomínají učitelé: Paulus Lentzius, Petrus Nuberus a Theodoricus Wolfgangus Hugo. Neznáme ani jmen studentův ani rozvrhu učiva; naopak z policejního pořádku, jež dala Alína Berkovna a potvrdila Zuzana Heltová z Kementa (v pondělí po sv. Řehoři 1590), jest znám jen § 3., dle něhož uražení studenta mělo se připustiti na rozhodnutí rektorovi. Budova školní byla vystavěna r. 1578 paní Alínou. Od XVII. stol. vaří se v místnostech těch pivo. Pod nápisem zvěstujícím účel školy jest dnes nápis: „Knížecí pivovar“.¹) —

V třetí schůzi, konané v pondělí 16. ledna 1905, přednášel pan prof. Hugo Traub „O Češích a r. 1848“.

České hnutí o dosažení oprav za příčinami politickými, národními, společenskými i hospodářskými, jež se připravuje od let čtyřicátých, jest jen složkou mocného vření všeevropského, které můžeme pozorovati na všech stranách od veliké revoluce francouzské po revoluci únorovou. S počátku jest v pozadí program státoprávní a ustupuje požadavkům jazykovým; teprve nezdarem první akce petiční přicházejí do popředí promyšlené snahy státoprávní, hlavně působením Havlíčkových Národních Novin. Druhou akcí petiční dosáhli Čechové kabinetního listu

¹) Část o škole meziříčské tiskána v Čas. Mat. Mor., 1905. Část o škole ivančické bude otiskána v Kratochvilově dějepise města Ivančic.

z 8. dubna, jimž povolen český sněm zákonodárný (prozatím sice jen království samému, ale připojení Moravy a Slezska mohlo se státi již jen otázkou časovou) a zřízení nejvyšších odpovědných úřadů království Českého. Mezitím, co česká deputace vyjednává v Inšpruku se dvorem a panovník schvaluje všecky kroky zemským správcem Thunem podniknuté (jako svolání ústavodárného sněmu českého, jakož i jmenování odpovědné rady vládní), mezi tím, co zasedá v Praze slovanský sjezd, připravuje se tu bouře mezi nezralou mládeží studentskou a dělnickou, zfanatisovanou vídeňskými emissary, bouře, jež rázem učinila konec všemu. V týž den, kdy česká deputace s listem císařským, veškerá opatření Thunova schvalujícím a svolávajícím ústavodárný sněm český, přibyla do Prahy, kapitulovala hlava království. Čechy a zvláště státoprávní snahy české nemohla za nového věku stihnouti těžší pohroma, než bylo zmaření kabinetního listu z 8. dubna a koncessí inšpruckých. Čechové tím byli vrženi cele do náruči politiky říšské, chytili se Vidně jako záchrany a obeslali říšské zastupitelstvo bez záruky svým oprávněným nárokům státoprávním. —

Ve čtvrté schůzi v pondělí dne 20. února 1905 přednášel třídní předseda pan professor dr. František Kameníček a podal nové příspěvky ku zřízení biskupských manův olomouckých.

Starší doba o biskupských manech olomouckých jest zpracována v Časopise Matice Moravské (1891) V. Brandlem. Manské knihy kroměřížské nejsou dosud probádány soustavně. Sbíraje archivní prameny ke svým „Sněmům a Sjezdům“, našel pan přednášející hojně látky o manském zřízení a podal v hlavních rysech pěkný a přehledný obraz o manech biskupských. Biskupové olomoučtí, neobyčejně vlivní za XVI. století, hájili zvláště svého duchovního a manského soudu. Biskupství olom. bylo samostatným celkem přímo pod svrchovaností krále českého. Manský soud, jehož předsedou býval biskup a za nepřítomnosti jeho biskupský hofrychtěř, zasedal v Kroměříži. Na soud mohl býti pohnán i biskup sám. Appellace šly přímo k panovníkovi. Manové byli dvojího druhu: 1. absolutní, kteří měli statky jen od biskupa, a 2. částeční nebo dočasní, kteří měli vedle biskupských statků též své vlastní statky. Roku 1531 byla ujednána smlouva mezi

moravskými stavy a biskupy o statky biskupské ve smyslu, že statky biskupské, zapsané v zemských deskách, nepatří na soud manský. Skutečná práva manská byla tiskem vydána počátkem XVI. století, ale r. 1573 byl poměr manský upraven znova. Znění této smlouvy uveřejnil pan přednášející v III. díle svých „Sněmův a Sjezdův“. V letech osmdesátých vznikl spor mezi panovníkem a biskupem Stanislavem II. Pavlovským o práva manská, má-li biskup právo zastupovati své many ve všem. Biskup hajil práv svých tvrdě, že biskupové olomoučtí nejsou lenniky, nýbrž jen poddanými králů českých. Od polovice XVI. stol. manský soud dobrovolně rozhodl o tom, aby appellate nedály se více do Magdeburka, nýbrž přímo ke králi českému. Správu obecní měli na starosti fojtové, kteří vybírali určité dávky. Nej-přednějším úředníkem byl původně hejtman v Kroměříži, jenž měl též správu města Kroměříže; od doby kardinála Dietrichštejna regent. Manům svým vydávali biskupové veřejné listy (patenty) a měli právo svolávat je do pole pod prapor biskupský. Před bitvou bělohorskou za povstání stavovského byli manové prohlášeni za svobodné, ačkoli se tomu vzpírali. Po katastrofě prohlásil však kardinál Dietrichštejn, že obnovuje v celém rozsahu dřívější poměr manský. Pokud se týče složení soudu manského, nastala tehdy změna, že do soudu povolání za přisedící dva zástupci kapituly olomoucké. —

V páté schůzi v pondělí dne 13. března 1905 přednášel vzácný host z university pražské, pan docent Dr. Josef Šusta „o historickém vývoji imperialismu“.

Předseda uvítal srdečně p. přednášejícího jakožto mladého a snaživého badatele a člena pražské obce vědecké a prosil ho, aby nejen sám, ale i soudruhové jeho přicházeli častěji do Brna, aby se tím utužovaly vzájemné styky českomoravské a aby se pomáhalo vědeckému rozvoji na Moravě.

Pan přednášející podal výbornou úvahu svou slohem plynutým a s bystrými rozhledy. Římské imperium tvořilo určitou jednotku. Přes to, že se podařilo Germánům, Slovanům i Arabům rozbiti tuto jednotku, myšlenka imperia, že vzdělaný svět tvoří jednotu, zůstala na dále. Bylo to císařství, obnovené Karlem Velikým. Ale rivalita mezi oběma dědici, císařstvím a papežstvím, umožnila vznik Evropy moderní,

kteřá nechtěla myšlenky jednotící v jednotě, ale v modernosti. Zdálo se již, že se ztratí myšlenka imperialismu, když tu násilně byla vzbuzena a obnovena v ruku Habsburkův. V Karlovi V. byla obnovena potřeba jednoty křesťanstva proti ostatnímu světu; Karel V. chtěl učiniti císařskou korunu něčím, co by určovalo hlavní osudy evropské, ale pracoval již jinými prostředky nežli za středověku. Kontrast mezi císařskou mocí a papežstvím pozbýval váhy, protože papežství nemohlo více konkurrovati o světovládu, neboť bylo nuceno, aby pečovalo o vlastní existenci. Tak stala se říše Habsburská přední ochránkyní křesťanstva i papežství. Filip II. byl jakýmsi kuratorem katolictví, a zvláště patrně za Ferdinanda II., že protireformace jest ve službách imperialistické ideje habsburské. V bojích náboženských není složka náboženská příliš mohutná, neboť boje tyto jsou vlastně obranou celé Evropy proti imperialismu habsburskému, spojenému s protireformací (jak dokazuje chování stavů českých, nizozemských, Anglie i Francie). Mír Vestfalský a Pyrenejský jsou náhrobky habsburského imperialismu, protože jednotná říše roztržena na dvě části. Ale myšlenka imperialismu není zatlačena definitivně, neboť zároveň skoro vzniká imperialismus Bourbonův. Ludvikovi XIV. se podařilo přenést na Francii vedoucí úlohu. Císařství bylo ochráncem křesťanství, a proto boj proti Turkům stal se hlavním úkolem Habsburkův. Ludvik XIV. hleděl převzít boj tento. Imperialismus francouzský má v sobě mnoho nových stránek. Vládne sice žezlem jen jedním, ale mohutným, a převahou jeho jest merkantilismus, představující nazírání na stát jako pevnou jednotku. Úlohy se změnily. Zastáncem imperialismu byla Francie, hlavním odpůrcem Habsburkové, ale zvláště Anglie v osobě Viléma III.: bylať merkantilismem ohrožena v celé své bytosti. Ani porážkou francouzského imperialismu není zničena myšlenka imperialistická: vzniká mínění, že možno vrchní vládu křesťanskou zajistiti ovládnutím mimoevropského světa, a tak dochází k prvním pokusům o opravdové rozdělení zemí mimoevropských. Rivalita, která se tu jeví mezi Francií a Anglií, vrhá reflexe i do Evropy; také naše dějiny té doby jsou toho důkazem. Mírem Versailleským zastaven a znemožněn pokus francouzský o expansi. Ale tu vznikají Spojené Státy Severoamerické, a tím nastává rovnováha státův evropských. Napoleon I. je pokračovatelem francouzského imperialismu; mohlť užiti nového, dosud

neužitého prostředku: rozpoutání mass. Anglie způsobila pád vševládne myšlenky Napoleonovy, zmocnivši se posic nepřátelských. Snaha její směřovala za vybudováním vlastní velikosti na maritimní moci. Anglie v zápase s Napoleonem měla ještě spoluvítěze, Rusko, které čerpá snahu svou po světovládě z imperia byzantského. Nikde nenajdeme tolik podobnosti jako mezi Ruskem a říši Diokletianovou a Konstantinovou. V boji carismu s Anglií záležela světová politika, protože ostatní státy vlivem kvasu revolučního neměly snah po expansi politické, což trvalo až do let sedmdesátých minulého století. Dnešní politika světová nespočívá na kontrastě mezi jmenovanými dvěma říšemi, ale jeví se tu pestrý uzel různých státův. Moderní Evropa dokončena byla za let sedmdesátých, po ústavních bojích domácích a národnostních. Vznikly tu tři státy revoluční: Německo, Itálie a republika Francouzská, a tyto tři faktory hlásí se o účast na politice světové. Byť Evropy stal se těsným, a proto došlo na dělení Afriky mezi národy evropské. Protože byla špatným odbytištěm evropského průmyslu, rozvitého kapitalismem, koncentruje se proud ten do Asie. Otázka dělení Asie hlásí se do popředí, ale s evropskými státy konkurrují též státy mimoevropské: Unie severoamerická a Japan. Rozmnoženou konkurencí zaplétá se uzel politiky světové neustále dál. Kdežto Anglie dříve u vědomí své síly tvrdila, že netouží po imperialismu, nyní pro obrovskou soutěž hlásí se po vědomém imperialismu, aby si zachovala vrchní vládu světovou.

Tof velmi stručný a kusý výňatek z přednášky neobyčejně zajímavé. Pan přednášející soudnými a duchaplnými vývody rozvil pěkný a poutavý obraz vývoje myšlenky imperialistické od dob římských až po doby nejnovější. Přednáška byla poslouchána s napětím a přijata s hlučným souhlasem. Pan předseda poděkoval za ni slovy vroucími a prosil p. přednášejícího za další přízeň. Milý pan host přislíbil ochotně. —

V šesté schůzi, konané v pondělí dne 7. dubna 1905, přednášel třídní předseda p. prof. dr. Frant. Kameníček o moravském cechovníctví, podav obraz ze svých studií o XVI. století moravském.

Již v Římě vyskytují se řemeslná bratrstva, odkud přešla přes Německo k nám. V italských městech (jako ve Florencii) a

v německých (jako v Norimberce) dala se obecní správa cechů. K nám však nedostaly se cechy již hotové, nýbrž vyvinuly se tu časem; zvláště na Moravě trvalo dlouho, nežli se cechy domohly vlivu v obecním zřízení. Ještě na poč. XIV. stol. neúčastnily se cechy správy obecní, až teprve za druhé polovice XV. stol. volání cechmistrů na poradu. V polovici tohoto století stali se cechmistrů přisedicemi městských rad, šlo-li o úpravu řemeslnictva. V XVI. stol. jsou velmi důležitým činitelem, zvláště proto, že zachovávaly pořádek, mravnost a ducha náboženského. Proto zůstalo nám z tohoto století mnoho cechovních řádů, zvláště v archivu kroměřížském. Cechovní řády mají v hlavních rysech podobné znění, některé z nich však nejsou původu domácího. Členy cechovními bývali mistři, tovaryši i učňové; mistři byli členy řádnými, ostatní jen příslušníky. V čele cechů stáli cechmistrů, voleni mistry a potvrzováni purkmistrem a radou, kdežto dříve je jmenovaly městské rady. Chtěl-li býti tovaryš mistrem, musel míti řádná vysvědčení a vykonati mistrovský kus. Stal-li se kdo mistrem, dosáhl plnoprávného postavení občanského, třeba neměl vlastní usedlosti. Zavínil-li něco cechmistr, byl trestán dle usnesení všeho společenstva, ostatní vinníci trestáni dle cechovního řádu. V městech biskupských podléhali příslušníci cechů zákonům biskupským. Některé cechy pěstovaly i činnost podpůrnou, ale dávaly se vlastně půjčky, nikoliv dary. Někdy bylo sdruženo i více řemesel v cechu jediném, společném, a každý cech měl svou pečeť a korouhev. Kdo si chtěl zaříditi cech, museli požádati o svolení vrchnosti své, která též schvalovala cechovní řády i změny jejich. Olomoučtí biskupové starali se velmi o ně a centralisovali je, vidouce v tom dobrý prostředek na církevní utvrzení; jimi schválené řády byly však nejprísnejší. Každý cech měl svou pokladnu, ročně konány valné schůze, kde předkládány účty vrchnostem nebo městským radám. Zástupci jejich bývali přítomni poradám cechovním, ano mívali i právo veta při věcech dotýkajících se práv vrchnostenských. Ševci měli cechy skoro ve všech městečkách, kdežto jiná řemesla se tolik nedružila. V některých městech bývalo i více cechů, jako v Olomouci až 40. Cechovníctví moravské upadalo koncem XVI. a s poč. XVII. stol., protože mu vyšší stavové nepráli ze žárlivosti. V městech přecházely cechy v panství několika rodin, a jimi podělovány též úřady městské. V XVII. stol. přibývá cechů, ale nerovnáji se vý-

znamem svým cechům dřívějším; pochopitelně, ježto cechy upadaly též v cizině. Nově tyto cechy jsou více méně obyčejné spolkaření.

Třídni tajemník poděkoval p. přednášejícímu, jenž jako před-
seda přiměřenými slovy zakončil čtvrté období přednáškové.¹⁾

Frant. J. Rypáček,
odstup. tajemník.

* * *

Zprávy o zasedáních kuratoria Mor. mus. společnosti.

Schůze dne 12. prosince 1904 za předsednictví profesora
Dra. Fr. Kamenického.

V poslední době věnovali do sbírek: konservátor professor
Zimmermann v Lednici sbírku zkamenělin; mistodržitel radové
Frey ve Vel. Meziříčí a Dr. Molínek v Jihlavě, konservátor
Lipka v Boskovicích, sl. Ter. Janušková a knihkupec Klabusay
v Holešově, okr. školní dozorce císař. rada Klima v Litvli,
knihkupectví synů Werlikových v Mistku a obecní starosta
hrotofský Jan Škoda větší počet fotografií a pohledových
dopisnic s vyobrazeními lidovědnými. Dárcům se vyslovuje dík
kuratoria. — Dle zprávy podané kurátorem prof. Drem. Jahnem
vzata na vědomí usnesení poslední schůze kommisie na přírodo-
vědecký výzkum Moravy, a návrh „zákonu na ochranu staro-
ž. památek v markr. Moravském“, vypracovaný konservátorem
ředitelem Maškou z Telče a předložený touž kommisí. odevzdán
kurátorům Dru. Dolanskému a Dru. Fischelovi do referátu. Za
členy ubylé přestěhováním, prof. Karla Franka a Dra. Frant.
Machačka, zvoleni do kommisie na přírodověd. výzkum prof. Hanuš
Kober a kurátor prof. Josef Matzura. — Za řádné členy Musejní
společnosti byli přijati pp. Dr. Bedřich Eisler, c. k. soudní ta-
jemník, Dr. Julius Frucht, Moric Fuhrmann, továrník, JUC. Jos.
Hroch, c. k. policejní adjunkt, Edvard Kehlmann, posluchač
na c. k. něm. vysoké škole technické, Jan Langenbacher, c. a k.
vojenský vrchní zvěrolékař n. odp., Dr. Robert Mayer, náměstek
sekret. obchodní a živnostenské komory a soukr. docent na něm.
technice, Josef Plaček, c. k. gymn. professor, Ferdinand Schnitzler,

¹⁾ O schůzích druhé třídy podá zprávy tajemník téže třídy p. prof.
dr. Vlad. Novák z české techniky.

c. k. vládní rada, náměstek řed. úrazové pojišťovny, Jos. Toegel,
c. k. složní kontrolor, Hugo Traub, c. k. gymn. profesor, vesměs
v Brně, a František Racek, fotograf v Král. Poli.¹⁾

* * *

Zpráva o činnosti Moravské musejní společnosti za rok 1904.

Koncem r. 1904 dovršila Mor. musejní společnost pátý rok svého trvání.

Pohled na činnost rozvitou loňského roku a na její výsledky může kuratorium naplniti uspokojením a radostným vědomím, že se opět o značný kus přiblížilo k cílům stanovami vytčeným.

Jsou zvláště dva směry, v nichž kuratorium i za uplynulého roku rozvíjelo činnost svou.

První se týká odborné správy, zvelebování a účelné úpravy zemského musea i zemské knihovny s ním spojené.

V druhém směru jest úlohou kuratoria, aby zkoumalo přírodní poměry markrabství a podporovalo vědeckou literární i uměleckou kulturu domácí.

Oč se v těchto směrech kuratorium přičiňovalo a čeho dosáhlo, o tom podává stručné poučení tato zpráva.

Vycházejíc z úvahy, že žádoucí vypravení musea i jeho sbírek očekávati lze jen od vydatné podpory zemského zastupitelstva, usneslo se kuratorium podati sl. sněmu motivovanou zprávu o nynějším stavu musea i o prostředcích na jeho povznesení a žádati o blahovolnou podporu dotčených snah Společnosti.

Proto byly vytištěny zevrubné zprávy jednotlivých odborných oddělení o nynějším stavu sbírek a žádoucím jejich zvelebení a s doprovodem podány zemskému výboru s prosbou, aby memorandum předložil a doporučil zemskému sněmu a dodal

¹⁾ Zprávy další o zasedáních za rok 1905 budou uveřejněny souborně v ročníku VI.

je pánům zástupcům vládním jakož i všem pánům poslancům. Bylo také usneseno memorandum rozeslati členům Musejní společnosti jako přílohu k 1. sešitu obou musejních časopisů za r. 1905.

Přání vyslovená v memorandu se týkají

1. opatření úplně světlých i suchých místností pro zemské museum a jeho sbírky,

2. přiměřeného rozmnožení úřednictva a laborantův,

3. podstatného zvýšení roční dotace, a to jak na zhotovení vhodných skříní moderních, tak na doplnění a uspořádání jednotlivých oddílův a na opatření potřebného materiálu studijního.

Také uplynulého roku snažilo se kuratorium horlivě o doplnění a časové vypravení musejních sbírek.

Úsili kuratoria o doplnění zvláště kulturně důležitých sbírek lidovědných koupí zajímavé i bohaté sbírky Kretzovy setkal se se zdarem, i byla povolena potřebná částka na přímělu ve sl. zemského výboru sl. sněmem.¹⁾

Z peněz, jimiž vládne Mor. mus. společnost, byla dále zakoupena zajímavá sbírka praehistorik z okolí brněnského, a placeny nejnnutnější doplňky ostatních odborův.

V jednání, které již loni bylo zahájeno s majiteli větších sbírek praehistorickopalaeontologických o prodej, se pokračovalo.

Účinnou podporou sl. sněmu bylo kuratoriu umožněno založiti kustodovou příruční knihovnu a opatřiti ze subvence, povolené na rok 1904, především řadu nejdůležitějších děl určovacích.

Také uplynulého roku byla návštěva sbírek velmi utěšena: navštívilof je celkem 32.193 osob (o 5364 více než předloni). Jsou otevřeny zdarma ve středu, ve čtvrtek a v sobotu od 10 do 12 hod. dopol. a od 2 do 4 hod. odpol., v neděli od 10 do 12 hod. dopoledne.

Pro značné vydání za otop a dohled nebylo pohříchu lze vyhověti přání projevenému ze členstva, aby sbírky byly otevřeny obecnstvu denně. Za to usneslo se kuratorium vydati nového „Průvodce“ po sbírkách, o jehož úpravě se již pracuje.

¹⁾ Viz odbor pro moravskou lidovědu.

Odbornými přednosty byli uplynulého roku tito pánové: pro knihovnu kurátoři zem. archivář Dr. Bretholz a prof. Dr. Šujan; pro sbírku map předseda prof. vys. školy techn. Dr. Kameníček a kurátor prof. Matzura; pro geologii, mineralogii, botaniku a zoologii: místopředseda prof. vys. školy tech. Rzehak, kurátoři prof. Bayer, prof. vys. školy technické Dr. Jahn, odborný učitel Schirmeisen a konservatoři odborný učitel Czizek, zdrav. rada Dr. Fleischer, prof. Janda, soukromník Stohandl a prof. vys. školy technické Dr. Vandas; pro archaeologii, praehistorii a národopis konservátor prof. Dr. Dvorský a místopředseda prof. vys. školy technické Rzehak; pro mor. lidovědu mimo předsedu odborového místopředsedu vicepresidenta na odp. Jos. ryt. Januschku kurátor prof. Matzura a kurátorský náměstek prof. Rypáček; pro výtvarná umění konservátor rektor vys. školy technické J. Bertl a kurátor Dr. Fischel; pro drobný a umělecký průmysl kurátoři Dr. Dolanský a Dr. Fischel; pro mince a medaile kurátoři Dr. Fischel a kons. rada prof. Kašpar.

Komise na přírodovědecký výzkum Moravy, zřízená r. 1903, již sl. sněm povolil podporu 2000 K, Cyrillo-Methodějská záložna v Brně pak 100 K, rozvinula intenzivní činnost, z jejichž výsledků poplyne prospěch jak vědě tak i praksi.

Časopis moravského musea, vydávaný Společností v obou zemských řečech, jehož r. 1904 vyšlo česky i německy po dvou sešitech, byl zasílán zdarma, resp. výměnou členům a mnohým vědeckým společnostem domácím i zahraničním.

Jako redaktoři působili zdárně: při českém časopise kurát. náměstek prof. Fr. Rypáček, kurátor prof. Dr. Fr. Šujan a konservátor prof. Jiří Janda, při německém místopředseda prof. Ant. Rzehak, kurátoři K. Schirmeisen a prof. Emil Soffé. Jako spolupracovníci a spisovatelé odborných článků se jmenují: z českého časopisu pp. Fr. Doležel, Ed. Domlúvil, Rud. Dvořák, Antonín Gottwald, Dr. Jar. Jahn, Aug. Kratochvíl, Fr. Lipka, Dr. Jan Novák, Alois Procházka, Dr. Jan Reichert, Dr. Jos. Podpěra, Fr. Rypáček, Dr. Fr. Šujan a Josef Vališ; z německého páni: Vincenc Neuwirth, Adolf Raab, Ant. Rzehak a Dr. Vil. Schram.

O pořádání vědeckých přednášek (stanov Společnosti § 3.), lze poznamenati, že pro ně členové obou volebních kurií ujednali zvláštní ustanovení. Osmičlenný komitét, volený

kuratoriem, do něhož každá z volebních kurií vysílá 4 členy, pečuje o pořádání přednášek, jež jsou přístupny všem členům. Řízení přednáškových schůzí připadá těm členům přednáškového komitétu, kteří náležejí té které volební kurii. V české sekci přednáškové byli: předsedou filolog.-histor. oddělení praesident prof. Dr. Kameníček, tajemníkem kurát. náměstek prof. Rypáček, předsedou math.-přírodověd. oddělení kurátor prof. Dr. Jahn, tajemníkem kurátor prof. Dr. Novák; přednášeli pak v oddělení fil.-hist. pp.: prof. Fr. Autrata, univ. professor Dr. Jar. Goll z Prahy, prof. Čeněk Syrový, koncipista zem. archivu Dr. Bohumil Navrátil, prof. Rudolf Dvořák a P. Aug. Kratochvíl; v oddělení math.-přírodov. pp.: prof. Dr. Jar. J. Jahn, ředitel zkušební stanice botanické Jan Vaňha, prof. Jiří Janda a docent Dr. Fr. K. Studnička. V německé sekci přednáškové byli: předsedou filolog.-histor. oddělení kurátor zem. archivář Dr. Bretholz, tajemníkem odb. učitel Ad. Jos. Manda, předsedou math.-přírodov. oddělení vicepres. prof. Ant. Rzehak, tajemníkem kurát. náměstek prof. Dr. Ot. Lenežek; přednášky pak, jež se zahájily 30. listopadu, konali v oddělení filol.-histor. vicepraes. prof. Ant. Rzehak a v math.-přírodov. professor Jindř. Laus.

R. 1904 konalo se 11 schůzí kuratoria a valná hromada.

Ve složení kuratoria stala se změna, že J. E. ministr kultu a vyučování na místě zem. škol. inspektora p. Jana Slavíka, jenž odešel na trvalý odpočinek, svěřil funkci zástupce ministerstva vyučování na zbytek funkčního období zem. škol. inspektoru a vládnímu radovi p. Vinc. Jarolímkoví. Odstoupělému zem. škol. inspektoru Slavíkovi, jenž jako kurátor povždy dovedl hájiti a podporovati zájmy Společnosti a musea, zachová Společnost vždycky vděčnou vzpomínku.

Také uplynulého roku mělo kuratorium častěji příležitost, aby ve smyslu úkolů stanovami přikázaných podávalo vládě i zastupitelstvu markr. moravského návrhy a odborná dobrozdání.

Zem. výboru podalo kuratorium řadu žádostí o vymožení na sněmu peněz potřebných na koupě sbírek a uměleckých předmětů. Zvláště žádalo — kromě zmíněného již memoranda — ještě zvláštními motivovanými podáními velesl. zemského výboru, aby se v zemském sněmu přičinil o zakoupení domů, sousedících

s museem, o systemisování druhého místa kustodského a místa laborantského, o povolení dotace na koupi Freynova herbáře atd. Dále byla projevována dobrozdání o žádostech podaných zem. sněmu různými spolky i jednotlivci, i podařilo se kuratoriu dosáhnouti jim podpor a stipendii (pro krajinské museum, pro moravského umělce, pro badatele o keramice).

Oslava dvacetiletého zem. hejtmanování J. E. pana hraběte Felixe Vettera zavedla kuratoriu vitanou příležitostí, aby všeobecně váženému panu zemskému hejtmanovi, který zemskému museu povždy dopřává účinné podpory, projevil nejsrdečnější blahopřání. Také 60. narozenin kurátora zem. školního inspektora Dra. Karla Schobra užilo kuratorium, aby velezasloužilému panu kurátorovi vyslovilo nejupřímnější blahopřání.

Uplynulého roku podjali se pp. pozemkový odhadce Erlacher a tajemník českého odboru Zemědělské rady Máša opět s ochotou namáhavé práce přezkoumání musejních účtů, začez oběma náleží vřelý dik.

S uspokojením lze vytknouti, že počet členů roste neustále. Bylo jich koncem r. 1903 631,
nových za minulý rok přibýlo 76,
ubýlo pak úmrtím neb přestěhováním 23.
Měla tedy Mor. mus. společnost koncem r. 1904 členů . . 684.

Neúprosnou smrtí byli nám vyrváni členové: Dr. Emil Dluhoš, advokát v Brně, Jindř. Dvořák, redaktor v Brně, Hugo Gallus, majitel kamenického závodu v Mikulově, Karel Hogenauer, vrch. rada c. k. zem. soudu na odp. v Brně, Dr. Ctibor Helcelet, advokát ve Vyškově, Vinc. Kočvara, c. k. gymn. professor v Brně, Dr. Ludvík Nikisch, c. k. fin. rada v Uh. Hradišti, Jaroslav Reinhold, gymn. professor ve Vyškově, Jaroslav Tebich, tajemník zemědělské rady v Brně, Dr. Eduard rytíř Ulrich, přisedící zem. výboru a velkostatkář v Brně, Václav Vrána, majitel hostince v Přibyslavicích. Čest budiž jejich památce!

Dříve než bude podávána zpráva o činnosti jednotlivých odborův a knihovny, dlužno vysloviti upřímný dik všem příznivcům moravského musea zemského.

Především budiž děkováno sl. sněmu markr. moravského za hmotnou a láskyplnou podporu účelů Společnosti, jakož i vysokému ministerstvu kultu a vyučování za poskytnutou státní subvenci. Vřelý dik náleží dále časopisům denním i odborným za

ochotné uveřejňování zpráv a neméně všem spolupracovníkům a příznivcům, kteří účinně podporovali snahy Mus. společnosti.

Kuratorium, oceňující plnou měrou horlivost a vytrvalost úřednictva jak musejního tak i knihovního, pokládá za vhodné vysloviti mu naprostou pochvalu a uznání.

A. Sbírky.

I. Oddíl přírodovědný.

a) Mineralogie, petrografie, geologie a palaeontologie.

Odborovi přednostové: p. prof. Dr. J. J. Jahn a p. prof. Ant. Rzehak.

Jak vysvitá z dolejšího seznamu přírůstků, vzrůstají se sbírky ustavičně, byť pozvolna, i vyplnila se také v uplynulém roce nejedna citelná mezera. Tak bylo zvláště hleděno k pořízení výstavní sbírky moravských hornin, a počátek učiněn sbíráním v okolí brněnském, v krajině fryštácké, velkomeziříčské a sobotinské. Tyto horniny, vesměs rozměrů 8·5×11 cm, budou v příštích letech tak doplněny, aby poskytovaly, až budou vystaveny, úplný obraz povahy moravské půdy.

Mineralogické sbírce daroval konservátor p. prof. dr. Fr. Dvorský druzu křemenů z Chabíčova, komise na přírodovědecký výzkum Moravy nerosty z krajiny sobotinské, jež s její podporou sebral p. prof. Vinc. Neuwirth v Olomouci.

Zakoupeny byly různé moravské nerosty, dva vltaviny (výstavní kusy) ze Slavic a menší počet nerostů z opuštěných dolů kutnohorských.

Petrografické sbírce věnoval konservátor p. prof. P. Jan Wiesbaur v Lešné značný počet vzorků hornin z okolí fryštáckého, které, jak již řečeno, ve stejném formátě se zakoupenými brněnskými, velkomeziříčskými a sobotinskými, jsou určeny za základ příští výstavní sbírky petrografické.

Do palaeontologické sbírky darovali pp.: konservátor Karel Gerlich, nadučitel v H. Heršpicích, dolní čelist mamutí, vykopanou v uhelné modřické; kurátor Dr. J. J. Jahn, prof. na české technice brněnské, zkameněliny z moravského útvaru třetihorního z liasu z Lukovecka jakož i velmi bohatou sbírku českého siluru; Jan Kůnl, nadhorní v Božím Požehnání, otisky rostlin z uhelného revíru rosičského; konservátor prof. P. Jan Weisbaur v Lešné, zkameněliny liasu

lukoveckého: Josef Wozniakowsky, důlní správce na odp. v Brně, zkameněliny z uhelného revíru ostravsko-karvinského, a konservátor Hugo Zimmermann, professor v Lednici, zkřemenělé anthracosie z červeného permského pískovce od Mor. Krumlova a rakšický pískovec oncophorový. Dále zaslal konservátor p. Jan Knies, správce školni v Rogendorfu, jako výtěžek z jeskyňových výzkumů, konaných s podporou zem. sněmu, množství kostí drobného zvířectva, jaké v době diluviální obývalo v moravských jeskyních.

Zakoupeny byly zkameněliny křídového útvaru českého z Čáslavska.

b) Botanika.

Odborová přednostové: p. F. K. Stohandl a p. prof. Dr. Karel Vandas.

Konservátor p. prof. Dr. Karel Vandas převzal důkladnou revisi a přerovnění obsáhlého herbáře balkánské flory, darovaného museu z pozůstalosti prof. Formánka, aby se stal přístupným badatelům a mohlo ho býti užíváno. Již rok věnuje této jak obtížné tak zdoluhavé práci všechn volný čas a zavazuje kuratorium k upřímným díkům. O získání velikého herbáře Freynova jednáno vytrvale.

c) Zoologie.

Odborová přednostové: p. prof. Emil Bayer a p. odborný učitel Karel Schirmeisen.

Konservátor p. MUDr. Ant. Fleischer, c. k. zdravotní rada v Brně, splnil slib, loni daný, a položil základ ke sbírce moravských brouků, darovav museu 1108 druhů v 5167 exemplářích. Na řádné uschování této nové sbírky dalo kuratorium dle pokynů p. zdravotního rady postavit skříň, která má v 75 zasklených kasetách pojmouti tento bohatý přírůstek. Kromě toho věnoval p. Dr. Fleischer ve 4 krabicích veliké množství orthopter, hemipter, neuropter, hymenopter a dipter, které z největší části nasbíral na Moravě. Za jiný krásný přírůstek hmyzu vděčíme se konservátoru p. Karlu Czížkovi, odbornému učiteli v Brně, jenž daroval 7 krabic moravských pseudoneuropter.

Koupí přibyla vejce ptáků, hnízdicích na Moravě, ulity a lastury z pozůstalosti konservátora Vojt. Schierla v Hustopeči, jakož i některý počet pěkných praeparátů z biologie hmyzu od L. Huďečka, učitele v Bochoři.

II. Præhistorie a nejstarší dějiny, národopis.

Odborová přednostové: p. Dr. Fr. Dvorský a p. prof. Ant. Rzehak.

a) Præhistorie.

V uplynulém roce bylo dokonáno vystavení præhistorické sbírky, kteráž spolu se sbírkou národopisnou opět otevřena obecnstvu.

Tato sbírka poskytuje nyní dosti přehledný obraz moravského pravěku.

Z nálezů, které byly po ruce, vystaveno 11 palæolithických, 109 neolithických, 62 ze starší doby bronzové, 38 z mladší, 16 z období hallstattského, 14 z latěnského; dále ještě 9 římských nálezů, 5 z doby stěhování národův a 20 slovanských. Nejslabší z celé sbírky je patrně oddíl nálezů palæolithických, jimiž jinak právě Morava je tolik bohata. Bylo by tudíž snažné přání, aby tento nedostatek byl odstraněn koupí některé sbírky soukromé, kde by nejstarší doba byla dobře zastoupena.

Darovali: konservátor p. August Burghauser, c. k. vrchní evidenční geometr v Brně, střepy nalezené v Nákle; konservátor p. Karel Gerlich, nadučitel v H. Heršpicích, neolithickou nádobu a korále z barevného skla z cihelny dolnoheršpické; sl. Aug. Šebestová v Kobylím střepy a kosti z Kobylího; konservátor p. Hugo Zimmermann, professor v Lednici, nádobí a bronzы starší i mladší doby z Lednice.

Z koupených věcí dlužno na prvním místě jmenovati sbírku pana Al. Procházky, učitele v Blažovicích, již museum nabylo pěkné skupiny nálezů z okolí výškovského. Dále byly koupeny bronzы z Kořence, Křetina, Letovic a Rájce; kamenná sekyra z Popůvek, konečně nálezy (zvláště nádoby) z hrobů náležejících době hallstattské z Vedrovic a Zábrdovic.

b) Národopis.

Konservátor p. Emil Moser, prof. na odp. ve Št. Hradci, daroval azteckou modlu z mexického hrobu.

III. Moravská lidověda.

Předseda odboru: pan místodržitel, vicepresident Josef rytíř Jamuschka. Přednostové odboru: pp. prof. Josef Matzura a prof. Frant. Rypáček.

Rok 1904 přinesl odboru velmi značné i velevítané obohacení sbírek.

Munificencí sněmu markrabství moravského byla zakoupena letošního roku do zemského musea jedna z nejbohatších domácích sbírek soukromých, o jejímž sestavení majetník redaktor Kretz v Uh. Hradišti pracoval bez ustání a s porozuměním více dvaceti let, i obohacený musejní sbírky lidovědné v míře zvláště potěšitelné.

Sbírka, zakoupená za 28.500 K, obsahuje převeliký počet systematicky spořádaných výšivek a krajek, představujících vývoj tohoto pamětihodného národního průmyslu domácího od minulosti až po naši dobu, dále nemalý počet lidového nářadí hospodářského a značnou sbírku moravské keramiky.

Úkolem odboru nyní bude, aby rozsáhlou tu sbírku náležitě uschoval a učinil ji přístupnou, což arci bude lze vykonati teprve, až se zemská knihovna odstěhuje do nových místnosti a v zemském museu uprázdni potřebné místo. Do té doby musí se také odložití vystavení dvou selských světnic německých i světnice s tkalcovským stavem, jímž nábytek byl odborem opatřen, jakož i vypravení měšťanského pokoje.

Nynějšímu nedostatku místa nutno též přičísti, musil-li se odbor vzdáti vystavení nových figurin krojových; snažil se však nicméně rozmnožovati tuto velmi poučnou sbírku koupí krojových částí.

Také minulého roku obracel odbor zřetel k rozhojňování sbírek fotografického musea i sbírky obrázkových dopisnic, jichž od předloňska přibylo 1536, tak že jich bylo koncem roku 2166, jež jsou spořádány podle obcí a polit. okresův a uloženy v krabicích zvláště zhotovených.

Kromě toho získal darem nebo koupí výšivky, šperky, plán typického statku a j.

V uplynulém roce bylo počato s přípravami na konání přednášek z oboru mor. lidovědy spojených se skioptickými obrazy a za tím účelem opatřeno nejprve 150 reprodukcí (diapositiv).

Ve snaze o shromáždění v zemském museu a trvalé uchování výtvorů nejznamenitějších skladatelů moravských podařilo se sekci proto zřízené — darem i koupí — získati některé rukopisy a podobně rozmnožiti sbírku hudebních nástrojův.

S upřímným potěšením poukazuje odbor k tomu, že se mu i v uplynulém roce podařilo nalézt řadu příznivců, kteří jej činně podporovali v jeho snahách. Odboru jest jen milou povinností jména těchto příznivců i na tomto místě uveřejniti a vysloviti jim zároveň povinný a vroucí dík.

Jsou to pánové: konservátoři Edvard Domlivil, professor náboženství ve Val. Meziříčí; Arnošt Hanisch, inspektor velkostatku v Třebíči; Mag. pharm. Frant. Lipka v Boskovicích; Leop. Nopp, odborný učitel ve Strážnici; Ignát Zháněl, farář v Troubsku a j.

Dary věnovali: pp. Eduard Domlivil, c. k. prof. náboženství ve Val. Meziříčí: půdorys fojtství, čepce; Dr. Karel Eichler, učitel náboženství v Brně: hudební rukopis skladatele Sedláčka; Marie Erlachrová v Brně: pohlednice; František Frey, c. k. místodržitelství rada ve Vel. Meziříčí: pohlednice; Arnošt Hanisch, inspektor panství v Třebíči: pohlednice; městská rada v Uh. Hradišti: pohlednice; Josef rytíř Januschka, c. k. místodržitelství místopresident n. o. v Brně: fotografie; Tereza Janušková, učitelka v Holešově: pohlednice; L. Klabusay, knihkupec v Holešově: pohlednice; F. Klima, cís. rada a ředitel měšťanské školy v Litovli: pohlednice; Karel Lick, pokladník a kancelářský představený ve Svitavách: pohlednice; Josef Lidl, obchodník v Brně: hudební nástroj (fagot); František Lipka, mag. farmacie v Boskovicích: fotografie; Ludmila Machalová, hospodářská správkyně ústavů hluchoněmých v Brně: vyšívání šátek, ozdobnou jehlici; Dr. Karel Molinek, c. k. místodržitelství rada v Jihlavě: pohlednice; Leopold Nopp, učitel měšťanské školy ve Strážnici: výšivky, housle, obraz řezaný v dřevě; MUDr. Zikm. Schönhof, konservát.: kraslice; Augusta Šebestová, místní jednatelka při archaeologické komisi pražské české akademie cís. Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Kobyli: fotografie, pohlednice; Jan Škoda, starosta v Hrotovicích: pohlednice; Marie Titlová, vdova po dvorním kapelníkovi ve Vidni: hudební rukopis zemřelého chotě; Zikmund Weinberger, ředitel továrny v Brně: fěrtoch z Lískovce; Emilie Weissová, soukromnice v Brně: výšivky; papírnictví synů Werlikových v Místku: pohlednice; Ignác Zháněl, farář v Troubsku: kraslice.

Koupěny: Kretzova sbírka, fotografie, pohlednice, hudební rukopisy skladatelů Riegro a Sedláčka, diapositivy, hudební nástroj (kolovrátek), kroje.

IV. Drobný průmysl a zbraně.

Odborová přednostové: p. Dr. Jos. Dolanský a p. Dr. Alfr. Fischel.

Na nové vystavení II. světlice tohoto oddílu byly z části vykonány přípravy a jmenovitě patričně opraveny kované předměty.

Na žádost kuratoria převzala správa c. a k. vojenského musea ve Vídni dva z praporů moravské zeměbrany z let 1744 a 1796, aby je v dílnách vlastního ústavu zpravila a tak uchránila hrozící úplné zkázy. Dostí značné vylohy za tyto obtížné práce vyšivačské uhradil na přimluvu zemského výboru slavný sněm, i náleží jemu jakož i velevážené správě c. a k. voj. musea upřímný dik, že umožnily neodkladnou restauraci.

Z peněz povolených v rozpočtu byly opatřeny všechny přístenné skříně — jedna plná a 4 poloviční —, i bude lze příštího roku, jakmile jen chybějící ještě skříně středové budou postaveny, počítati s pořádáním předmětův. Bude tedy dle toho toto poslední oddělení, které se přestavuje, během příštího roku obecnstvu znovu otevřeno.

Darovali: pp. J. Baďura, farář v Bělotině, dvě staré podkovy; p. Alois Franz, c. k. stavební rada na odp. v Brně, dva vranovské talíře; konservátor p. Karel Gerlich, nadučitel v H. Heršpíciích, pohár dle způsobu loštického, nalezený v Mikulově; konservátor dp. Jan Jelínek, farář v Bojkovicích, odliku staré kachle, která bývala před lety v Litovli; pí. Kraussová v Hranicích bronzový hmoždír z r. 1700; p. Naumann v Komárově truhlu někdejšího brněnského cechu punčochářského.

Koupí přibyl zvon kostela chropýnského ulitý r. 1530, staré zlaté vázky se závažími, pečetitka cechů ve Veselí z let 1606, 1665, 1753 a 1760, pečetítko spojených cechů velkobítešského a 12 vranovských talířův.

V. Mince a medaile.

Odborová přednostové: p. Dr. Alfr. Fischel a dp. konsist. rada prof. Jos. Kašpar.

Z rozpočtených peněz byly opatřeny dvě skříně na přírůstky z posledních let, i bylo pak možno počítati s pořádáním a inventováním sbírky.

Darovali: konservátor p. Dr. Fr. Dvorský v Brně tři stříbrné penízky; p. Dr. Jakub Eckstein, advokát v Brně, stříbrný groš a dva měděné krejcarey; konservátor p. Karel Lick, pokladník a přednosta kanceláře svitavské záložny, stříbrnou medaili, dva zlatníky, medaili bronzovou a cínovou; konservátor p. Emil Moser, professor na odp. ve Št. Hradci, stříbrnou medaili.

Koupeny byly: zlatý statér, 11 římských denárů, 453 českých, množství českých brakteátů, desetidukát, pětidukát, čtyři dukáty, půldukát a šestina dukátová; dále 2 dvoutolarý, pět tolarů, 42 drobných penízů stříbrných, 6 mincí papírových; konečně 7 stříbrných medaili, po jedné bronzové a cínové.

Mezi koupenými zaslouží zvláštní zmínky mince, nalezené na Moravě: statér Alexandra Velikého z Némčic u Kojetína, denár Vespasiánův a bronzový peníz Marka Aurelia z Lednice, denár Julia Philippa syna z Klobouček, šest denárů Gordiána Pia z většího nálezu náměstského, denár Hadriánův ze Sivic, dva denáry Gordiána Pia ze Žárošic.

Výslovně uvéstí dlužno také dva větší nálezy, jeden z Blanska, obsahující denáry z olomouckého poručení (1087—1090), z něhož museum získalo 445 kusů, druhý z Králíc u Prostějova, nevalně zachované brakteáty Premysla Otakara II.

Konečně jmenujeme ještě zlaták Jana Roda, arcibiskupa brémského (1496—1511), vyoraný v Sokolnicích.

VI. *Výtvarná umění.*

Přednostové oddělení: pp. arch. professor Josef Bertl a JUDr. Alfred Fischel.

Umělecké sbírky se také v uplynulém roce rozhojnily potěšitelně.

Jako dary uvádíme: dar p. kurátora Dra. Alfr. Fischla, akvarel + malíře Ethlera jakož i několik kreseb a rytin, a dar konservátora Adolfa Sterze, ředitele ve Znojmě, lithografie a dřevorytiny; dar p. horního správce Josefa Wozniakowského, lithogr. album Jak. Alta.

Blahovolnou munificenci sl. zemského sněmu byla sbírka děl moravských umělců velmi potěšitelně rozhojněna.

Slavný sněm povolil též r. 1904 na zprávu podanou Musejní společnosti koupi některých děl moravských umělců, mezi nimiž

jsou: H. Charlemona „Podzimní krajina“, Fr. Ondrůška „Studie hlavy“, Jul. Wachsmanna „Motiv z Halleina“ a dva lepty Vilib. Schulmeistera.

Také sbírka podobizen vynikajících Moravanů byla obohacena obrazem kard. Frant. z Dietrichsteina, který výborně namaloval prof. Emil Pirchan a přenechal za čestný honorář museu zemskému.

Upřímný dík náleží oběma pp. konservátorům prof. Emil. Pirchanovi a Jos. Klírovi, kteří ochotně byli odboru nápomocni při posuzování i výběru uměleckých děl.

VII. Kustodova knihovna.

Vlastní spisy, resp. zvláštní otisky darovali: J. E. p. hrabě Hanuš Wilezek st. ve Vidni, pp. Ph. Dr. Karel Absolon z Prahy, konservátor Dr. Ant. Fleischer, c. k. zdravotní rada v Brně, Edmund Gohl, professor v Budapešti, konservátor Dr. Fr. Slavík, c. k. professor v Praze, a konservátor prof. P. Jan Wiesbaur v Lešné.

Za subvence, povolené slavným sněmem, bylo zakoupeno:

Halaczy: *Conspectus florae graecae.*

Pospichal: *Flora des österr. Küstenlandes.*

Schlosser: *Flora croatica.*

Simonkai: *Enumeratio florae Transylvaniae.*

Schur: *Enumeratio plantarum Transylvaniae.*

Kobelt: *Illustriertes Conchylienbuch.*

Kobelt: *Iconographie der schalentragenden europäischen Meeres-Conchylien.*

Catalogus insectorum faunae Bohemicae, vyd. Fysiokratickou společností pražskou.

Ganglbauer: *Die Käfer Mittel-Europas.*

Naumann: *Naturgeschichte der Vögel Mittel-Europas.*

Naumann-Zirkel: *Elemente der Mineralogie.*

Zittel: *Handbuch der Paläontologie.*

Červinka: *Morava za pravěku.*

Pič: *Starožitnosti země České.*

Wosinski: *Die inkrustierte Keramik der Stein- und Bronzezeit.*

Böheim: *Waffenkunde.*

Zschille a Forrer: Der Sporn.

Čermák: Mince království Českého.

Fiala: České denáry.

Jubilejní sborník památek čáslavských.

Pravěk. Ústř. list pro praehist. a anthropologii zemí českých.

B. Zemská knihovna.

Rok 1904 přinesl opět podstatné pokroky v rozvoji tohoto důležitého ústavu vědeckého, jemuž všechny vrstvy obyvatelstva moravského věnují největší sympathii. Počet osob, které naši zemskou knihovnu navštívily nebo si z ní vypůjčily knihy, stoupl v té době na 10.322, což znamená proti frekvenci r. 1903 příbytek 1428. V uplynulém roce správním vypůjčilo si domů 2642 čtenářů 3894 svazků. Mnoho děl bylo půjčeno mimo Brno, a to do těchto 36 míst: Bělotín, Benkova, Bohunice, Bochoř, Boskovice, Břeclavě, Bučovice, Domašín, Hodonín, Husovice, Uh. Hradiště, Chvalkovice, Karlsthal, Kocova, Konic, Kunvalda, Modřice, Malé Moravy, Náměště, Olomouce, Petrovice, Král. Pole, Popovice, Prahy, Prostějov, Svitav, Šlapanice, Šumperk, Tišnov, Vidně, na Kr. Vinohrady, do Vyškova, Zábřeha, Znojma, Žabovřeska, Žďára. Naopak zase Zemská knihovna moravská zprostředkovala brněnským badatelům výpůjčky z Drážďan (z kr. veř. knihovny), Št. Hradce (ze zemské), Lvova (z universitní), Mnichova (z dvorní a státní), Prahy (z universitní) a z Vidně (z dvorní, z universitní). Koupí, darem a výměnou přibylo r. 1904 celkem 2011 děl o 3318 kusích. V tom bylo 461 period. publikací. Z nich se všechny důležitější a hojněji užívané vykládají ve vyhrazené čitárně členů Mor. musejní společnosti, toho času 189 časopisů: 101 německý, 65 českých, 8 francouzských, 5 ruských, 2 polské, 2 srbsko-chorvatské, 2 slovenské, po jednom slovinském, lužickosrbském, anglickém a maďarském.

Na zakoupení knih a časopisů vydalo se celkem 8578 K 28 h, vazba pak vyžadovala 721 K 54 h. Na jiné potřeby (kancelářské, práce písařské, telefon, remunerace oficiálovi a oběma sluhům atd.) připadlo 988 K 90 h.

Knihovna Komenského založená při zemské knihovně k návrhu zem. knihovníka v červnu r. 1900 obsahuje již 518 svazků. Mezi

knihami, jež přibýly roku 1904. zaslouhuji zvláštní zmínky tato díla Komenského:

1. *Janua aurea reserata quatuor linguarum* (lat.-něm.-franc.-vlaská), vyd. Nath. Dhuezem, tišt. r. 1640 u Elzevira v Leyddách.

2. a 3. *Janua aurea reserata linguae latinae*. V Leyddách, Elzevir 1641 a 1643.

4. *Janua aurea linguarum. Cum adjuncta Graeca versione aut. Theod. Simonio*. Amsterdam, Elzevir 1642.

5. *Janua linguarum reserata aurea. s nizozemským překladem*. Amsterdam, Jo. Janssonius 1643.

6. *Janua aurea quinque linguarum reserata* (lat.-něm.-franc.-vlasko-řecká). Frankfurt, Jo. G. Schönwetter 1644.

7. *Latinae linguae janua reserata. s anglickým překladem*. Londýn 1656 (s podobiznou).

8. *Janua linguarum reserata. Cum Graeca versione Th. Simonii emendata a St. Curcellaeo, qui etiam Gallicam novam adjunxit*. Amsterdam, Dan. Elzevir 1665.

9. *Janua linguarum reserata, belgica versione a Jo. Seidelio ornata*. Amsterdam 1666.

10. *Physicae ad lumen divinum reformatae synopsis*. Amsterdam, Janssonius 1645.

11. *Physicae ad lumen div. reformandae synopsis*. Amsterdam, Janssonius 1663.

12. *De irenico irenicorum*. Amsterdam, Henr. Betkius 1660.

13. (*Oculus fidei*.) *Theologia naturalis*. Amsterdam, Petrus v. d. Berge (sub signo montis Parnassi) 1661.

14. *Unum necessarium*. Z amsterodamského vydání z r. 1668 k užitku akad. mládeže otiskl Kryštof Zelter ve Frankfurtě n. O. 1682.

15. *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica ad genus humanum, ante alios vero ad eruditos. religiosos. potentes Europae. Hallae, typis et impensis Orphanotrophii (Sirotčinec) 1702.*

Sbírka map se rozmnožila o 4 listy. mezi jinými o přehlednou geologickou mapu mocnářství rakousko-uherského. kterou vě-

noval autor Vl. J. Procházka, a Fr. X. Zipsa příruční mapu okresního hejtmanství (škol. okresu) znojemského darem nakladatele A. R. Hitschfelda ve Šternberce. Do sbírky podobizen vynikajících osob přibýly darem ředitele Adolfa Sterze ze Znojma lithografické podobizny dějepisce Friedr. Hurtera a polního podmaršálka Viléma svob. pána Lebzeltra a koupěna důležitá podobizna Ludvíka Ratvita de Souches (dle kresby Jana de Herdty F. v. Steen) od mnichovské firmy H. Helbingovy, od níž zakoupěna též mědirytina C. v. Sichern (16. stol.) představující moravského novokřtěnce Jana Huta upáleného v Augšpürku.

Vitáným zajisté přirůstkem jest dále mědirytina císaře Josefa II. za pluhem (1769). Obrazů moravských míst a krajin získáno r. 1904 devatenáct, vesměs brunensia, mezi nimiž 14 fotografií z roku 1867. Za vitané obohacení lze dále považovati sbírku asi 1500 čísel různých časopisů, odevzdanou Klubem sazečů brněnských novin jako depositum.

Pravidelná práce knihovni, kterou úředníci mají s půjčováním, katalogisováním a nákupem kněh jakož i s podáváním vědeckých zpráv a vedením korespondence, vzrostla v minulém roce do té míry, že bylo lze jen stěží ji zastati. Podstatně se knihovnímu personálu služba stěžovala nepřesností mnohých čtenářů u vrácení kněh i z míry častým užíváním telefonu se strany obecnstva. Přes to byly odborné katalogy doplňovány a vykonány příslušné přípravy na vypracování ústředního katalogu odborných časopisů docházejících do 22 knihoven brněnských. Lístkový katalog podobizen obsažených v knihách zemské knihovny, jež sestavuje oficiál, rozmnožil se o 1227 čísel, takže jich nyní obsahuje již 12.247.

Knihovni komitét, v němž zasedali kurátori prof. Bayer, Dr. Bretholz, prof. Matzura, prof. Dr. Novák, odborný učitel Schirmeisen, prof. Dr. Šujan, kurátorský náhradník prof. Dr. Lencěk, konservátor prof. Souček a knihovník cis. rada Dr. Schram, máje k ruce amanuensa Dra. Jarníka jako zapisovatele, konal čtyři schůze, jichž se pravidelně účastnil též předseda prof. Dr. Kameníček. Veškerá usnesení jeho stala se jednosvorně a byla schválena kuratoriem. Z důležitějšího jednání komitétu se uvádějí: ternový návrh na jmenování amanuensa, usnesení o ústředním katalogu odborných časopisů docházejících do větších knihoven brněnských, rozhodnutí o přibrání nových časopisův a o důleži-

tějších koupích. zřízení zvláštní komise pro nákup právnických a státovědeckých děl ze subvence zvláště na to požádané, určení knihkupců pro knihovní dodávky a návrhy na žádosti větší subvence.

*Seznam osob, úřadů a ústavů, které darovaly knihy r. 1904
zemské knihovně moravské.*

Zemský výbor markr. mor., praesidium c. k. mistodržitelství. Česká akademie cis. Františka Josefa v Praze a Academia romána v Bukurešti (73 svazků), oba akadem. senáty pražské, obce brněnská i pražská, zemědělská rada markr. moravského a obě hospodářské společnosti pro markr. moravské, technologické průmyslové museum pražské a museum cis. Frant. Jos. v Opavě. I. vědecký sjezd českých právníků, komise pro soupis stavebních, uměleckých a historických památek kr. hl. m. Prahy, Zemaljski muzej u Bosni i Hercegovini, Ústav pro rak. dějzpyt ve Vídni, Officium Hungaricum ornithologicum, ředitelství m. dívčího lycea brněnského, správa Ottendorferovy lidové knihovny ve Svitavách. Klub novinových sazečů v Brně, knihtiskárny: Benediktinův rajhradských, Burkartova, Irrgangova, Odehnalova, Rohrerova, Winkeroва, Kar. svob. pí. Forgatschová, pp. F. Baluch, předseda klubu sazečského, Fr. Černý, prof. na reálce, advokát dr. Eckstein, správce Erlacher, musejní kancelista Erlacher, advokát dr. Fischel, c. k. stav. rada Franz, lesmistr Hub, farář Jelinek z Bojkovic, universitní professor Dr. Jarník z Prahy, amanuensis Dr. H. Jarník, stud. Vlastimil Ilek, stud. Fr. Jelinek (II. č. gymn.), fin. koncipista Kakš, prof. Albin Kučera, majitel domu Edm. Laseker, stud. Frant. Mareček (II. č. gymn.), pokladník Bedř. Meindl, prof. Emil Moser ve Št. Hradci, prof. Jan Radnitzki, prof. techn. školy A. Rzehak, gymnasista Ed. Řerucha, zem. knihovník Dr. Schram, redaktor Leop. Schwarz, ředitel kníž. arcib. semináře pražského J. Řihánek, prof. Jos. Sichrovský, obchodník Zikm. Sorer (240 svazků), řed. Ad. Sterz ze Znojma, ředitel místodrž. účtárny Theod. Suchanek, prof. Urbanek, spisovatel Fr. Vymazal, cis. rada K. Wenzel (24 sv.), farář Zháněl (25 sv.).

Vlastní publikace darovali: zem. archivář Dr. Bretholz, K. Čermák, řed. měšť. školy v Čáslavi, Al. Czerny, odborný učitel v Mor. Třebové, pošt. rada Romuald Formánek, dr. Hugo

Herz. docent na technice, professor J. Janda, universitní professor J. U. Jarník, aman. Dr. H. Jarník, plukovník Béla Kuderna ve Vidni, fin. koncipista J. Kakš, univ. prof. Kvačala z Jurjeva, kaplan Kratochvil, učitel Jan Kučera, finanční rada Zd. Lepař, prof. techn. školy Lička, prof. Macalík z Přerova, taj. zeměd. rady Máša, učitel Alois Procházka z Blažovic, spisovatel Vl. J. Procházka, prof. techn. školy A. Rzehak, spisovatel C. F. Schamann, zem. knihovnik cis. rada Dr. Schram, zálož. adj. K. A. Schwippel, ředitel Vaňha, redaktor H. Welzl a báňský inženýr Albin Wildt.

Z politických listů dostávala knihovna zdarma od vydavatelství: Brněnské Noviny, Budoucnost, Hlas, Lidové Noviny, Moravskou Orlici, Moravské Noviny, Moravský Sever, Našince, Pozor, Slovanské Listy, Alldeutsche Bauern-Zeitung, Brünner Zeitung, Brünner Morgenpost, Brünner Wochenblatt, Deutsches Blatt, Deutsche Wacht (jihlavskou), Mähr.-schles. Korrespondent, Mähr. Volksbote, Tagesbote aus Mähren u. Schlesien, Znaimer Wochenblatt.

C. Kommissé na přírodovědecký výzkum Moravy.

Práce zemského musea rozšířena roku 1904 úpravou důležité organisace, totiž zřízením zvláštního sboru, jemuž uloženo, aby řídil a konal soustavný výzkum země ve všech oborech přírodovědeckých. „Kommissé“ zřízena dle návrhu kuratora prof. dra. J. Jahna a přičleněna k museu jako zvláštní samostatný odbor v souhlase s §§ 3. a 4. stanov Moravské musejní společnosti, kde mezi účely stanoví se: „napomáhati vědeckému probádání přirozených poměrů země“, a „soustavné probádání země“ jmenuje se mezi prostředky k cíli tomu.

„Kommissé na přírodovědecký výzkum Moravy“ skládá se z 18 členů (po 9 dle národnosti); počet ten jest stálý a má po dvou odbornících pro každé z 8 ustanovených odborných oddělení, mimo ně pak současného předsedu a místopředsedu Mor. mus. společnosti. Kommissé řídí se zvláštními stanovami a volí samostatně předsedu a místopředsedu, dva tajemníky pro věci správní a dva redaktory pro záležitosti tiskové. Veškero jednání jest rovnoprávné dle vzoru kuratoria musejního.

Každému odbornému oddělení jest v čele předseda a místopředseda (střídavě dle národnosti), jimž jest pečovati o vytčení programů pracovních, získávati spolupracovníky, řídití veškerý práce výzkumné a podávati kommissi zprávy.

Předsedou celé kommissee jest prof. čes. vys. šk. technické dr. J. Jahn, místopředsedou prof. něm. vys. šk. techn. Ant. Rzehak.

Oddělení odborná ustanovena tato:

1. oddělení: geograficko-geodaetické: předseda prof. ing. J. Líčka,
místopředs. prof. J. Matzura.
2. oddělení: archaeolog.-praehist.: předseda prof. A. Rzehak,
místopředs. prof. dr. F. Dvorský.
3. oddělení: geolog.-palaeontolog.: předseda prof. A. Rzehak,
místopředs. prof. dr. J. Jahn.
4. oddělení: mineralog.-montanist.: předseda prof. dr. F. Dvorský,
místopředs. prof. Al. Gewinner.
5. oddělení: botanické: předseda prof. dr. K. Vandas,
místopředs. tajemník E. Steidler.
6. oddělení: zoologické: předseda odborný učitel K. Cizízek,
místopředs. prof. E. Bayer.
7. oddělení: meteorologické: předseda řed. J. Klvana,
místopředs. prof. J. Kober.
8. oddělení: hospodářsko-lesnické: předseda prof. F. Schindler,
místopředs. řed. J. Vaňha.

Zemský sněm povolil na účely výzkumné kommissee na první rok 2000 K a Cyrillo-Methodějská záložna 100 K.

Mimo oddělení 7. započala činnost všecka oddělení.

Předsedové a místopředsedové vypracovali hlavní programy pracovní a vydány zvláštní „Informace pro badatele“.

Menší pojednání usneseno uveřejňovati v „Časopise moravské musejní společnosti“ s jednotným titulem Zprávy kommissee na přírodovědecký výzkum Moravy“ řeči, již byly sepsány.

Až budou zpracovány obsáhlejší monografie, budou vydávány samostatně v obou zemských řečech dle vzoru „Archivu“ výzkumného komitétu pražského.

V I. oddělení vykonal předseda trigonometrická měření a prohlídku bodů v okolí Brna a Hustopeče.

V II. oddělení prozkoumal prof. H. Zimmermann praehistorické nálezy v Lednici a konal vykopávky.

Výsledky těchto prací dlužno označiti jako cenné obohacení naší musejní sbírky a naší znalosti kulturních poměrů starší předhistorické doby kovové. Věd. pojedn. o lednických nálezech vypracuje prof. A. Rzehak.

III. oddělení: Řed. J. Klvaňa pokračoval v pracích o moravských mladších vyvěřelinách, prof. V. Spitzner zkoumal devonské ostrůvky na Konicku, professor F. Smyčka devon čelechovský, dr. M. Remeš vydal práce o tithonském vápenci u Skaličky a štramberském vápenci u Vlčovic, J. Knies práci o nálezech ludmirovských. Rozsáhlé informační cesty hlavně s ohledem na diluvium vykonal řed. K. Maška. Laborantovi S. Růžkovi svěřeno bylo sbírání zkamenělin v liasu fryštáckém.

Zajímavou a v naší sbírce velmi dobře zastoupenou faunu popsal podrobně prof. A. Rzehak.

IV. oddělení: Professor Č. Neuwirth započal se zevrubným zkoumáním nalezišť nerostů v okolí Sobotína. Prof. dr. Dvorský převzal sestavení zaniklých i nynějších kamenných lomů, dolů a kutání na Moravě.

V. oddělení vydalo svým spolupracovníkům zvláštní instrukce. Předseda, zaměstnaný obsáhlou revisí herbáře Formánkova, botanisoval v bližším okolí brněnském a zjistil tu pro Moravu novou *Carex pediformis*. Řed. Oborny v Lipniku pracuje o monografii Hieracíi. J. Laus v Olomouci zkoumal phytogeografické poměry moravskoslezských Jeseníků. Prof. F. Matouschek v Liberci pracuje o flóře Cryptogamů moravských, prof. dr. J. Podpěra v Olomouci bryologii a phytogeografii.

VI. oddělení: Prof. J. Janda ujal se zpracování moravské ornithologie za součinnosti místních znalců. Jednotlivé skupiny entomologické jsou předmětem prací pp.: Dra. A. Fleischera, prof. M. Kitta, V. Zdobnického a j. Prof. E. Bayer podjal se zpracování moravských zoocecidii.

VII. oddělení: Řed. J. Klvaňa započal sestavovati meteorologické a faenologické záznamy o Uh. Hradišti 1887—97. Řed. J. Wimmer koná meteorologická pozorování v Prostějově.

VIII. oddělení: Předsednictvo přikročilo na zřízení soustavné sbírky půd moravských a jejich rozborův. Studium rašelin převzal p. P. Schreiber ve Svitavách.

Celkového příjmu 2100 K bylo použito takto:

I. odděl.:	prof. ing. Líčkovi na práce trigonometrické	200— K.
II. odděl.:	ing. I. L. Červinkovi na výzkum Hradiska u Rok.	100— K.
	prof. H. Zimmermannovi na vykopávky v Lednici	50— K.
III. odděl.:	Dru. M. Remešovi na studium jury . . .	100— K.
	St. Růžkovi za sbírání materiálu . . .	81.44 K.
IV. odděl.:	prof. Č. Neuwirthovi na okoli Sobotina . .	150— K.
V. odděl.:	prof. J. Lausovi na mor.-slez. Jeseníky . .	193— K.
	fin. taj. Steidlerovi na botanický výzkum .	50— K.
	prof. dru. K. Vandasovi na botanický výzkum	7— K.
VI. odděl.:	prof. J. Jandovi na ornithol. mor.	200— K.
	odb. uč. Fr. Zdobnickému na ornithol. mor.	125— K.
	odb. uč. V. Zdobnickému na Coleopt. . .	125— K.
VIII. odděl.:	řed. J. Vaňhovi na sbírky půd moravských	200— K.
Správní výdaje tajemníků		108.95 K.
Časopisu moravského musea zemského za tisk . . .		409.61 K.
Celkem . . .		2100— K.

Účetní závěrka Moravské musejní

Číslo	Příjem pokladny Musejní společnosti	Obnos	
		K	h
1	Zbytek z roku 1903	3826	46
2	Státní podpora	8000	—
3	Zemská podpora	22919	79
4	Členské příspěvky	2177	—
5	Úroky z nadace J. U. Dra. Teindla . .	2160	—
6	Výtěžek z tiskopisův a různé příjmy .	329	10
	Součet příjmův .	39412	35
	Srovnáno s vydáním	39404	89
	Zbývá .	7	46

společnosti za rok 1904.

Číslo	Vydání z pokladny Musejní společnosti	Obnos	
		K	h
1	Kancelářské potřeby	1231	28
2	Správní výdaje	5464	26
3	Zachovávání budov	607	56
4	Členské příspěvky společností	70	63
5	Pojistné budov	665	71
6	Nepředvídané výdaje	1388	66
7	Zakoupení a vystavení nových sbírek	11764	55
8	Pořízení v knihovně	10288	72
9	Knihovna Komenského		
10	Náklad na vydání časopisův	4169	27
11	Remunerace za správu knihovny dějepisného spolku	500	—
12	Výlohy přírodovědeckého výzkumu	2286	25
13	Nákupy pro kustodovu knihovnu	968	—
Úhrnem		39404	89
Mimo to ze zemské pokladny bylo vyplaceno:			
1	Služné	25976	67
2	Požitky služebníkův	1025	90
3	Výslužné	1800	—
4	Denní platy	1464	—
5	Zachovávání budov	2386	32
6	Daně	43	51
Úhrnem		32696	40
Součet vydání		72101	29

Rozpočet Františkova zemského

Číslo	Vylíčení potřeby	Rozpočet r. 1905		Rozpočet r. 1906	
		K	h	K	h
1	Služné	26200	—	26200	—
2	Požítky služebníků	990	—	1000	—
3	Výslužné	1800	—	1800	—
4	Denní plat	1560	—	1560	—
5	Kancelářské potřeby	1100	—	1100	—
6	Správní výdaje	4755	—	5155	—
7	Zachovávání budov	3100	—	3100	—
8	Členské příspěvky společností	80	—	80	—
9	Pojistné budov a sbírek	650	—	650	—
10	Daň a ekvivalentní poplatek	120	—	115	—
11	Nepředvídané malé výdaje do- mácí	1000	—	1000	—
12	Zakoupení a postavení nových sbírek	11700	—	13000	—
13	Pořízení v knihovně	13000	—	13000	—
14	Knihovna Komenského	400	—	400	—
15	Na správu knihovny dějepis- ného spolku	500	—	500	—
16	Na vědecké přednášky	500	—	500	—
17	Náklad na vydání časopisův	4000	—	4000	—
18	Komisi na přírodovědecký vý- zkum	5000	—	5000	—
Součet potřeby				78160	—

21*

Seznam členův

Moravské musejní společnosti koncem r. 1904.

a) Kuratorium.

Předseda:

Dr. Fr. Kameníček, prof. č. v. školy technické v Brně.

Místopředseda:

Ant. Rzehak, prof. něm. vys. školy technické v Brně.

Zástupcové c. k. ministerstva osvěty a vyučování:

Vinc. Jarolímek, c. k. vládní rada a zem. inspektor školní v Brně.
Dr. Karel Schober, c. k. zem. inspektor školní v Brně.

Zástupcové sněmovní:

Dr. Jaroslav J. Jahn, ř. prof. c. k. č. vys. školy technické v Brně.
Josef Kašpar, kons. rada, prof. škol „Vesniných“ v Brně.
Edmund Laseker, majitel domu v Brně.
Emil Soffé, prof. na c. k. německé reálce státní v Brně.

Členové volení valnou hromadou:

Emil Bayer, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Bert. Bretholz, zem. archivář v Brně.
Dr. Josef Dolanský, advokát v Brně.
Dr. Alfred Fischel, advokát v Brně.
Josef Matzura, prof. v. průmysl. školy něm. v Brně.
Dr. Vladimír Novák, prof. c. k. č. vys. školy technické v Brně.
Karel Schirmeisen, učitel měst. školy v Brně.
Dr. Frant. Šujan, c. k. gymn. prof. v Brně.

Náhradníci:

Dr. Otakar Leneček, prof. něm. v. obch. školy v Brně.
Josef Merhaut, redaktor v Brně.

Frant. J. Rypáček, c. k. gymn. prof. v Brně.
Hanuš Welzl, redaktor v Brně.

Revisorové:

Josef Erlacher, přísežný odhadce statků a revisor v Brně.
Jan Máša, sekretář českého odb. zeměd. rady v Brně.

b) Členové čestní.

Jeho C. a Kr. Výsost arcivévoda Rainer.
Jeho král. Výsost princ Filip hr. Flanderský ve Fulneku.
Jeho Jasnost kn. Jan II. Liechtensteinský ve Vídni.
Jeho Exc. baron Jan Chlumecký, c. k. tajný rada a ministr ve výslužbě
ve Vídni.
Em. rytíř Proskowetz z Proskova a Marstorffa na Kvasicích.
Josef rytíř Januška, c. k. místodrž. vicepraesident v. v. v Brně.

c) Konservátorové:

Frant. Bartoš, c. k. šk. rada a řed. ve v. na Mlatcově.
Antonín Bauer, ředitel měšť. škol v Novém Jičíně.
Josef Bertl, rektor c. k. české vysoké školy technické, architekt
v Brně.
Zbyněk Branczik, úředník bankovní v Brně.
Aug. Burghauser, c. k. ev. vrchní geometr v Brně.
Theodor Cejnek, hlav. redaktor „Mor. Orlice“ v Brně.
Alois Czerny, učitel měšť. školy v Mor. Třebové.
Karel Czižek, učitel měšť. škol v Brně.
I. L. Červinka, inženýr v Uh. Hradišti.
Ed. Domlupil, c. k. gymn. prof. ve Val. Meziříčí.
Dr. Frant. Dvorský, c. k. prof. na odpoč. v Brně.
Rud. Dworzak, c. k. místodrž. vrch. inženýr v Brně.
Rud. Dvořák, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Jiljí Filek šl. Wittinghausen, gymn. prof. ve Vídni.
Dr. Ant. Fleischer, c. k. zdravotní rada v Brně.
Romuald Formánek, c. k. pošt. rada v Brně.
Karel Gerlich, nadučitel v Hor. Heršpicích.
Dr. Gustav Hain, rada c. k. zem. soudu v Brně.
Arnošt Hanisch, inspektor panství v Třebíči.
Jan Haupt, fotograf v Jihlavě.
Emil Hausotter, nadučitel v Kunvaldě.
Jos. Hladík, ředitel c. k. učit. ústavu v Příboře. (Zástupce Musejního
Spolku brněnského.)
Viktor Houdek, c. k. ministerský rada ve Vídni.
Leoš Janáček, c. k. učitel hudby ve výsl. a ředitel varhanické školy
v Brně.
Josef rytíř Januška, c. k. místodrž. vicepraesident v Brně.

- Dr. Karel Katholický, c. k. zdravotní rada v Brně.
Frant. Killinger, hosp. správce ve Velkém Dvoře.
Dr. P. Maurus Kinter, arcibiskupský rada, archivář v Rajhradě.
Josef Klír, akad. malíř a asistent na c. k. české vysoké škole technické v Brně.
Josef Klvaňa, gymn. řed. v Kyjově.
Jan Knies, správce školní v Rogendorfě.
Florián Koudelka, c. k. okr. vrch. zvěrolékař ve Vyškově.
Augustin Kratochvíl, kaplan v Popovicích.
Arnošt Krejčí, prof. na zemské vyšší reálce české v Hodoníně.
Frant. Kretz, redaktor v Uh. Hradišti.
Dr. Martin Kříž, c. k. notář ve Ždánicích.
Jan Kučera, učitel a mus. kustos v Uh. Brodě.
Hugo Langer, učitel ve Starém Městě.
Karel Langer, odb. učitel v Mikulově.
Jindřich Laus, prof. c. k. něm. paedag. v Olomouci.
Dr. Otakar Leneček, prof. něm. v. obchodní školy v Brně.
Karel Lick, pokladník ve Svitavách.
Josef Líčka, ingenieur, c. k. professor české vysoké školy technické v Brně.
Frant. Lipka, mag. farmacie v Boskovicích.
Alois Machatschek, prof. st. reálky v Brně.
Frant. Mareš, ředitel škol „Vesniných“ v Brně.
Karel J. Maška, řed. zem. v. reálky v Telči.
Josef Merhaut, redaktor v Brně.
Emil Moser, prof. v. v. ve Št. Hradci.
Dr. Boh. Navrátil, koncipista mor. zem. archivu v Brně.
Robert Neumann, c. k. prof. něm. paedagogia v Brně.
Dr. Jan V. Novák, c. k. gymn. prof. v Praze.
Adolf Oborny, řed. něm. zem. reálky v Lipníku.
Alois Orliczek, c. k. účet. revident v Brně.
Jar. Palliardi, c. k. notář v Mor. Budějovicích.
Jan Panek, řed. měšť. školy v Zábřehu.
Emil Pirchan, prof. v. v. a akad. malíř v Brně. (Zástupce „D. Verein für Geschichte Mährens und Schlesiens“.)
Benjamin Popelka, redaktor v Král. Poli.
Vincenc Prasek, c. k. školní rada a gymn. prof. v Olomouci.
Adolf Raab, hosp. správce v Král. Poli.
Dr. Mořic Remeš, lékař v Olomouci.
Frant. J. Rypáček, c. k. gymn. prof. v Brně.
Hugo Sánka, řídící učitel v Rudici.
Med. dr. J. Sedlaczek, obvodní lékař v Modřicích.
Med. dr. Zikmund Schönhof, lékař v Brně.
Petr Schreiber, učitel měšť. školy ve Svitavách.
Dr. Frant. Slavík, c. k. prof. v Praze.
Frant. Aug. Slavík, c. k. školní rada, ředitel reálky ve v. na Král. Vinohradech.

Ant. Smrček, ingénieur, professor na c. k. české vysoké škole technické v Brně.

Dr. Rudolf Sommer, říšský poslanec a prof. vyšší obchodní školy v Olomouci.

Stanislav Souček, c. k. gymn. prof. v Brně.

Dr. Frant. Spina, c. k. gymn. prof. v Mor. Třebové.

Václav Spitzner, prof. zem. v. reálky české v Prostějově.

Adolf Sterz, ředitel ve Znojmě.

Zikmund Stöffel, nadučitel v Pálavě.

Frant. Karel Stohandl, soukromník v Brně.

Dr. Karel Strobl, c. k. fin. koncipista v Brně.

Jan Svozil, prof. zem. reálky v Prostějově.

Josef Talský, odb. učitel ve v. v Olomouci.

Josef Uličný, c. k. gymn. prof. v Třebíči.

Frant. Urbanek, c. k. prof. n. o. v Brně.

Mich. Ursíny, ing., c. k. prof. č. vys. školy technické v Brně.

Dr. Karel Vandas, professor na c. k. české vysoké škole technické v Brně.

Jindřich Wanke, nadučitel ve Valtěrovicích.

Jan Vaňha, ředitel zemské výzkumné stanice na pěstování rostlin v Brně.

Hanuš Welzl, redaktor v Brně.

P. Jan Wiesbaur, prof. a kustos v Lukovci.

Alois Vogler, nadučitel v Hlubočanech.

Ant. Vrbka, učitel v Louce.

Josef Zák, c. k. učitel hudby něm. paedagogia v Brně.

Hugo Zimmermann, prof. v. ovoc. školy v Lednici.

d) Členové řádní.

Dr. Absolon Karel, univ. assistent v Praze.

Mgr. Adamec Antonín, biskupský rada, assessor, regens alumnátu v Brně.

Adamec Jan, řed. zem. střed. hosp. školy v Přerově.

Aitmann Arthur, inženýr v Brně.

Ambroschitsch Ota, redaktor v Brně.

Anderle Frant., cvičný učitel žen. paed. v Brně.

Dr. Andrlé Theodor, advokát v Brně.

Auspitz Rud., majitel cukrovaru ve Vídni.

Autrata Frant. V., prof. ústavu učit. v Brně.

Baillou Jul. baron, c. k. místodrž. rada v. v. v Brně.

Bakeš Frant. X., velkostatkář v Ořechovickách.

Baltazzi Arist., velkostatkář v Napajedlech.

Balzar Arthur, zem. účetní rada v Brně.

Dr. Baratta-Dragono Rich. baron, člen zem. výboru a velkostatkář v Budišově.

Dr. Bartoníček Václav, prakt. lékař v Brně.

- Bartoň Josef, učitel měšť. školy v Král. Poli.
Bartoš Frant., c. k. školní rada a ředitel ve v. na Mlatcově.
Barvič Joža, knihkupec v Brně.
Bauer Antonín, ředitel měšť. škol v Novém Jičíně.
Bauer Viktor rytíř, zem. posl. a velkostatkář v Brně.
Dr. Baumhaeckel Bedřich, přednosta knihovny německé techniky v Brně.
Bayer Emil, c. k. gymn. prof. v Brně.
Bayer Frant., odb. učitel v Přerově.
Dr. Beer Eduard, c. k. adjunkt finanční prokuratury v Brně.
Dr. Beer Oskar, kand. advokacie v Brně.
Dr. Belcredi Ludvík hrabě, velkostatkář v Lišni.
Beneš Frant., zemský poslanec a insp. panství v Předklášteří.
Berger August, cís. rada, dvorní knihkupec v Brně.
Bertl Jindřich, ředitel sirotčince v Brně.
Bertl Josef, rektor č. vys. školy technické, architekt v Brně.
Bertlová Vilma, lyceální učitelka v Brně.
Beyer Eugen, továrník v Brně.
Bezdiček Josef, c. k. gymn. prof. v Brně.
Biach Zikmund, komorní rada v Brně.
Dr. Bilovský Frant., c. k. auskultant v Brně.
Bloch August, továrník v Brně.
Bloch Leopold, cís. rada, továrník v Brně.
Bobretzky Vilém šl. Arvenau, c. k. v. kontrolor techn. kontr. v Brně.
Dr. Bock Zikmund, c. k. rada zem. soudu v Brně.
Branczik Zbyněk, úředník bankovní v Brně.
Dr. Brandstätter Ondřej, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Braun August, učitel měšť. školy v Brně.
Brecher Mořic, prof. zem. reálky v Brně.
Brejla Frant., řídící učitel v Chrudichromech.
Dr. Bretholz Berthold, zemský archivář v Brně.
Broeckhoffová Marie, choť c. k. nadporučíka v Brně.
Broll Isidor, účetní v Brně.
Bronec Em., c. k. gymn. prof. v Kroměříži.
Brzický Frant., papírník v Boskovicích.
Březa Antonín, bankéř v Brně.
Dr. Bulín Hynek, advokát v Brně.
Dr. Bulla Frant., prof. theologie v Brně.
Burda Jan, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Burelová Emilie, soukromnice v Brně.
Burghauser August, c. k. vrchní geometr v Brně.
Burian Boh., učitel měšť. školy v Konici.
Dr. Burkart Eduard, majitel knihtiskárny v Brně.
Butschowitzer Isidor, řed. továrny v Brně.
Cejnek Theodor, hlavní redaktor „Mor. Orlice“ v Brně.
Classen Ant., továrník v Brně.
Czech Vilém šl. Rechtensee, c. k. berní inspektor v Brně.
Dr. Czermak Frant., tajemník v Brně.

- Czerny Alois, uč. měšť. školy v Mor. Třebové.
Czižek Karel, uč. měšť. školy v Brně.
Čechmánek Robert, c. k. pošt. oficiál v Olomouci.
Dr. Čermák Karel, advokát v Břeclavi.
Černý Frant., prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
Červinka Alfons, odborný učitel v Tišnově.
Červinka Inn. L., inženýr v Uh. Hradišti.
Dr. Deutsch Adolf, c. k. adjunkt fin. prokuratury v Brně.
Dlouhý Frant., c. k. prof. č. paedagogia v Brně.
Dr. Dolanský Josef, advokát v Brně.
Dolejš Karel, c. k. školní rada a professor č. v. průmyslové školy v Brně.
Dr. Dolenský Frant., c. k. soudní tajemník v Brně.
Doležel Frant., c. k. gymn. prof. v Třebíči.
Domluvil Ed., c. k. prof. ve Val. Meziříčí.
Donath Edvard, prof. n. vys. školy techn. v Brně.
Drápálik Ant. B., c. k. gymn. professor v Brně.
Dr. Drbal Frant., advokát v Kloboucích.
Drögsler Karel, c. k. účetní oficiál v Brně.
MDr. Drož Bedřich, obvodní, panský a železniční lékař ve Žďáře.
Ducková Zdeňka šl., choť c. a k. generála v Brně.
Dr. Dvorský Frant., c. k. prof. v. v. v Brně.
Dworzak Rud., c. k. míst. vrch. inženýr v Brně.
Dvořák Flor., prof. č. průmysl. školy v Brně.
Dvořák Rudolf, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Eckstein Jakub, advokát v Brně.
Eder Robert, c. k. vrchní inženýr v Šumperce.
Med. Dr. Ehler Ferdinand, sekundární lékař v Brně.
Ehrenfest Jindř., řed. náměstek úvér. ústavu v Brně.
Dr. Ehrenhaft Josef, koncipista severní dráhy v Brně.
Dr. Ehrmann Jindř., advokát v Brně.
Dr. Eisler Bedřich, c. k. soudní tajemník v Brně.
Elger z Elgenfelda Zdeněk, prof. na c. k. č. vys. škole tech. v Brně.
Dr. Engel Arnošt, advokát v Brně.
Engelmann Al., uč. ústavu hluchoněmých v Brně.
Engelmann Karel, tesařský mistr v Brně.
Dr. Engelmann Karel, sekretář I. mor. spořitelny v Brně.
Dr. Epstein Marek, emer. advokát v Brně.
Erlacher Josef, přísež. odhadce statkův a revisor v Brně.
Exler Karel ml., lepidopterolog v Přerově.
Falkowsky Karel, městský inženýr v Brně.
Feiwl Berthold v Brně.
Fiala Alois, nadučitel v Kosticích.
Fiala Karel, odb. učitel v Brně.
Dr. Fiala Stanislav, c. k. finanční konc. praktikant v Brně.
Dr. Fiala Zdeněk, c. k. okresní lékař v Rymařově.
Fila Jan, učitel v Šerkovicích.
Dr. Filek Jiljí šl. Wittinghausen, c. k. gymn. prof. ve Vídni.

Dr. Fischel Alfred, advokát v Brně.
Fischer Frant., c. k. policejní kommissar v. v. v Dačicích.
Fischer Vladimír, inženýr v Brně.
Fišara Karel, řed. obch. akademie v Brně.
Dr. Fleischer Antonín, c. k. zdravotní rada v Brně.
Formánek Romuald, c. k. poštovní rada v Brně.
Fousek Ferd., učitel v Husovicích.
Frank Karel, uč. měšť. školy v Brně.
Frank Karel, prof. zem. reálky v Brně.
Franz Alois, stavební rada v Brně.
Franz Bedřich, úředník bankovní v Brně.
Frass Bed. ryt. Friedenfild, maj. realit ve Znojmě.
Dr. Frenzel Karel, m. ř. prof. na něm. technice v Brně.
Freude Emil, uč. měšť. školy v Brně.
Freude Felix, filolog v Brně.
Freude Hugo, učitel v Brně.
Dr. Freund Richard v Brně.
Freyschlag Josef N. ml., obchodník v Brně.
Dr. Friedmann Emil, advokát v Brně.
Dr. Friedmann Rud., konc. fin. prokuratury v Brně.
Fritsch Kar. Vil., c. k. fin. koncipista v Brně.
Dr. Fritsch Vilém, c. k. fin. koncipista v Brně.
Dr. Frucht Julius, kand. práv v Brně.
Fuhrmann Mořic, továrník v Brně.
Fuchs Adolf, řed. náměstek list. úřadu v. v. v Brně.
Dr. Fux Hugo, c. k. adjunkt fin. prokuratury v Brně.
Gaertner Eduard, soukromník v Brně.
Gajdeczka Josef, c. k. gymn. prof. v Brně.
Gerischer Emil, odb. učitel v Brně.
Gerlich Karel, nadučitel v Hor. Heršpicích.
Dr. Gerstmann Hugo, c. k. koncipista fin. prokuratury v Brně.
Giugno Martin, maj. domu v Brně.
Dr. Götz Leopold, říšský a zemský poslanec, starosta v Mikulově.
Golda Josef, c. k. vrch. off. hl. cel. úřadu v Brně.
Dr. Gottl Bedřich, c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
Gottlieb Ign., továrník v Brně.
Gottlieb Rudolf, továrník v Brně.
Gottwald Ant., učitel v Prostějově.
Dr. Gottwald Arnošt, advokát ve Znojmě.
Grimm Leopold, prof. na c. k. české vys. škole technické v Brně.
Grossmann Ign., měst. účetní v Brně.
Grünfeld Arnold, cis. rada, komorní rada v Brně.
Gstöttnerová Emilie sl. v Brně.
Dr. Haas Bernard, sekretář měst. rady v Brně.
Dr. Haas Theodor, kand. advokacie v Brně.
Haberhauer Eduard, městský stavební rada v Brně.
Haberhauer Theod., maj. tkalcovny a bělidel v Červených Mlýnech.

- Dr. Hain Gustav, c. k. rada zem. soudu v Brně.
Dr. Halla Edmund, advokát v Bučovicích.
Dr. Hammer Hanuš, presekter zem. nemocnice a m. prof. v Brně (†).
Hanisch Arnošt, inspektor panství v Třebíči.
Hásková Zdeňka, suppl. professorka lyceální v Praze.
Dr. Hatschek Hugo, c. k. vrch. fin. rada v Brně.
Haupt Jan, fotograf v Jihlavě.
Dr. Haupt Štěpán baron, velkostatkář a zemský poslanec v Brně.
Hausotter Alexandr, oficiál severní dráhy v Polomi.
Hausotter Emil, nadučitel v Kunvaldě.
Hayek Pavel, předseda sp. rady kred. banky v Brně.
Hayek Zikmund, ředitel pivovaru v Brně.
Heidenreich Frant., účetní v Určicích.
Heimrich Jan N., zemský poslanec a továrník v Bohdalově.
Dr. Heller S., advokát ve Val. Meziříčí.
Dr. Herling Viktor, lékař v Brně.
Herma Josef, starosta ve Všechovicích.
Dr. Herz Hugo, c. k. soudní adjunkt v Brně.
Heydušek Otakar, c. k. soudní adjunkt v Prostějově.
Hiller Vojtěch, inženýr v Brně.
Hirschová Marie v Brně.
Dr. Hirsch Mořic, advokát v Brně.
Hladík Jos., řed. c. k. učít. ústavu v Příboře.
Hlavinka Al., farář a kons. auditor v Kučerově.
Dr. Hodáč Fr., advokát v Brně.
Dr. Hogenauer Emil, advokát v Brně.
Dr. Hoch Antonín, c. k. fin. koncipista v Brně.
Dr. Hoch Ferdinand, c. k. auskultant v Brně.
Hoch Jan, ředitel rol. školy ve Vel. Meziříčí.
Hollausch Albert, c. k. místopředsedatelský inženýr v Brně.
Holman Bohuš, prof. č. obch. akademie ve Vinohrádkách.
Homolka Frant., ředitel velkostatku v Olomouci.
Hönig Maxim., c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
Honsig Jul. šl. Jägerhain ml., úředník vzájemné společnosti v Brně.
Horský Ed., prof. zem. reálky v Uh. Brodě.
Houdek Viktor, c. k. ministerský rada ve Vídni.
Hradil Josef, prof. ve Šternberce.
Hrach Ferd., architekt a c. k. prof. něm. vys. školy techn. v Brně.
JUC. Hroch Josef, kand. práv v Brně.
Hübler Gustav, učitel v Brně.
Hudeček Lad., učitel v Bochoři.
Dr. Hummer Josef, c. k. notář v Brně.
Chetka Karel, kand. práv v Brně.
Chlumecký Hugo rytíř, c. k. místopředs. rada v. v. v Brně.
Chromec Břet. Sv., příručí v rolnické záložně v Hustopeči.
Jablonský Karel, abiturient v Brně.
Dr. Jahn Jar. J., c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.

- Janáček Leoš, c. k. uč. hudby a řed. varh. školy v Brně.
Jančík Jan, farář ve Veselí n. M.
Janda Jiří, c. k. gymn. prof. v Praze.
P. Janetschek Klement, farní správce a klášterní archivář v Brně.
Dr. Janiczek Ota, advokát v Brně.
Janík Břeněk, spediteur v Brně.
Janotta František, zem. inženýr v Brně.
Janouš Karel, c. k. gymn. professor v Brně.
Januška Jos. rytíř, c. k. místodrž. vicepraesident v. v. v Brně.
Jarolímek Vinc., c. k. vládní rada a z. inspektor školní v Brně.
Jaroš Antonín, úředník bankovní v Brně.
Jarůšek Frant., nadučitel v Boskovicích.
Jelinek Ant., stavitel v Brně.
Jelinek Jan, farář v Bojkovicích.
Jelinek Josef, cis. rada, stavitel, zemský poslanec a člen z. výboru v Brně.
Dr. Jellenik Berthold, lékař v Brně.
Jenemann Viktor šl. Werthau, c. a k. nadporučík ve Znojmě.
Jenewein Felix, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Jeník Josef, účetní cukrovaru v Pohořelicích.
Jeřábek Václav, řed. c. k. č. v. reálky v Brně.
Jiráček Jiří, prof. č. obchod. akademie v Brně.
Jiríček Jan, c. k. školní rada a prof. v. v. v Brně.
Dr. Johanny Vojtěch, soukromník v Mor. Ostravě.
Dr. Jokl Ferdinand, prof. c. k. č. v. reálky v Brně.
P. Jokl Rehoř, bibliothekář řádu augustinského v Brně.
Julínek Vil., továrník v Olomučanech.
Jurkovič Dušan, architekt v Brně.
Dr. Jutrovič Frant., c. k. fin. koncipista ve Vídni.
Kakš Jan, c. k. fin. koncipista v Brně.
Kalina Tomáš, prof. čes. reálky státní v Brně.
Dr. Kameníček Frant., m. ř. prof. na c. k. české vysoké škole technické v Brně.
Kancnýř Bed., c. k. soudní rada a zem. posl. v Brně.
Dr. Kaniak Jindř., advokát v Mor. Krumlově.
Karafiat Leopold, knihkupec v Brně.
Karafiat Richard, knihkupec v Brně.
Karafiat Vilém, knihkupec v Brně.
Karásek Jaroslav, c. k. gymn. prof. v Brně.
Kašpar Josef, kons. rada, prof. na školách Vesniných v Brně.
Kašpárek Ludvík, úředník pojišťovny v Brně.
Med. Dr. Katholický Karel, c. k. zdravotní rada v Brně.
Kehlmann Edvard, posluchač c. k. německé vysoké školy technické v Brně.
Killinger Frant., hosp. správce ve Velkém Dvoře.
Dr. P. Kinter Maurus, arcibisk. rada, bibliothekář a archivář v Rajhradě.
Dr. Kirchmann Josef, advokát v Boskovicích.
Klíčník Arnold, optik a mechanik v Brně.

- Klima Karel, zemský oficiál v Brně.
Klír Josef, akad. malíř a assistent na c. k. české vys. škole tech. v Brně.
Dr. Klob Bedřich, koncipient v Brně.
Klusáček Leopold, hospodářský rada v Brtnici.
Klvaňa Josef, gymn. ředitel v Kyjově.
Knies Jan, správce školní v Rogendorfě.
Knihovní spolek v Král. Poli.
Knittel Jakub, maj. domu v Brně.
Med. Dr. Kocaurek Robert, řed. nemocnice cis. Frant. Jos. v Brně.
Kocourek Albin, c. k. prof. II. něm. gymnasia v Brně.
Koenig Václav, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Kohn Žibřid, advokát v Brně.
Kolbinger Josef, c. k. fin. koncipista v Brně.
Kölbis Adolf, učitel v Hor. Heršpicích.
Koller Ludvík, děkan ve Smržicích.
Koller Rudolf, prof. c. k. tkalcovské školy v Brně.
Komárek Frant., prof. c. k. č. žen. paedagogia v Brně.
Komers Aug., c. k. professor v. v. v Němčicích.
Kompit Josef, ředitel kůru v Brně.
Königswarter Heřm., baron, velkostatkář v Šebetově.
Kopa Ludvík, prof. zemské vyšší reálky v Hodoníně.
Dr. Koretz Jakub, c. k. vrchní finanční rada v Brně.
Kořínek Karel, c. k. gymn. ředitel v Třebíči.
Kořístka Emil, tajemník Mor. mus. společnosti v Brně.
Kostka Gustav, oficiál obecní rady v Brně.
Dr. Koudela Josef, advokát a zem. a říš. poslanec v Brně.
Koudelka Flor., c. k. vrch. okr. zvěrolékař ve Víškově.
Dr. Koutecký Jar., advokát ve Strážnici.
Dr. Koutný Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Kovář Jan, kooperátor v Ivančicích.
Kozlová Eliška, ředitelka odborných škol „Vesniných“ v Brně.
Dr. Koželuha Frant., advokát v Brně.
Kranich Jan, c. k. cvičný učitel v Brně.
Kratochvíl Aug., kaplan v Popovicích.
Kratochwill Gustav, oficiál hypoteční banky v Brně.
Kratochwill Josef, učitel v Brně.
Krček Frant., c. k. okr. školdozorce v. v. v Brně.
Dr. Kreiml Vilém, advokát v Mikulově.
Krejč Robert, prof. soukr. obch. školy v Brně.
Krejčí Arnošt, prof. na zemské české reálce v Hodoníně.
Krepler Richard, c. k. vrchní báňský rada v Praze.
Kretz František, redaktor v Uh. Hradišti.
Kriebel Ota, c. k. cvičný učitel v Brně.
Krichenbauer Zbyněk, c. k. gymn. professor v Brně.
Krondl Vladimír, prof. českého gymnasia v Brně.
Dr. Krška Karel, c. k. náměstek státního zástupce v Brně.
Dr. Krupka Ludvík, advokát ve Víškově.

- Dr. Křiwaček Arnold, advokát v Brně.
Křiwda Karel, ředitel panství v Poltáře.
Dr. Kříž Martin, c. k. notář ve Ždánicích.
Kubeck Jan, továrník v Červených Vodách.
Kučera Jan, učitel a mus. kustos v Uh. Brodě.
Kuffner H. šl., majitel cukrovaru v Břeclavi.
Kulp Vojtěch, zem. poslanec v Kroměříži.
Kunz Ant., c. k. prof. a okr. inspektor v Brně.
Dr. Kunze Augustin, c. k. soudní adjunkt v Brně.
Med. Dr. Kunzer Frant., zubní lékař v Brně.
Kuratorium Ottendorfovy knihovny pro lid ve Svitavách.
Kuratorium historického musea městského v Plzni.
Kutscha Ant., hosp. správce v Ivanovicích.
Lamatsch Rupert, majitel uměleckých mlýnů v Přízřenicích.
Lang Ant. M., nadučitel v Žabovřeskách.
Langenbacher Jan, c. a k. vojenský vrchní zvěrolékař n. o. v Brně.
Langer Hugo, učitel ve Starém Městě.
Langer Karel, učitel měšť. školy v Mikulově.
Laseker Edmund, majitel domu v Brně.
Lauz Jindřich, prof. c. k. něm. paedag. v Olomouci.
Lazarová Marie, c. k. cvič. učitelka žen. paedag. v Brně.
Lebloch Václav, statkář v Bilovicích.
Leischner Emil, c. k. okr. hejtman v Brně.
Leminger Otakar, c. k. báňský adjunkt v Brně.
Dr. Leneček Otakar, prof. něm. v. obchodní školy v Brně.
Dr. Lenz Zikmund, c. k. vrch. fin. kommissař v Brně.
Leo Oskar, inženýr v Brně.
Lepař Mojmír, tajemník c. k. vrch. soudu zem. v Brně.
Lepař Zdeněk, c. k. fin. rada v Brně.
Lessmann Adolf, c. k. pošt. officiál v Brně.
Lick Karel, pokladník a kanc. představený ve Svitavách.
Líčka Josef, c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Lídl Josef, obchodník v Brně.
Liebel Julius, prokurista v Brně.
Lichtenstein Rudolf kníže, c. k. tajný rada a velkostatkář v M. Krumlově.
Dr. Licht Hugo, advokátní koncipient ve Vídni.
Dr. Licht Štěpán, advokát a říšský poslanec ve Vídni.
Lipka Frant., mag. pharmacie v Boskovicích.
Lipka Karel, strojník v Boskovicích.
Liska Ant., ředitel mlékařské školy v Kroměříži.
Dr. Loew Bedřich, c. k. auskultant v Brně.
Lonč Arthur, úředník pojišťovny v Brně.
Lošťák Josef, c. k. zem. inspektor šk. v Brně.
Lotocká Anna, c. k. cvičná učitelka v Brně.
Loudon Arnošt bar., c. a k. komoří, tajný rada v Bystřici p. H.
Löw Vilém, c. k. rada zem. soudu v Brně.
Dr. Ludwig Alois, c. k. soudní tajemník v Brně.

- Lukinac Alexandr, c. k. fin. kommissař v Brně.
Lusar Leopold, cís. rada, lékárník v Brně.
Lustig Leopold, továrník v Brně.
Lutz Ondřej, prof. na něm. reálce státní v Brně.
Lux Kristin, farář v Ostrovačicích.
Magnis Ant. hrabě, velkostatkář ve Strážnici.
Mahner Arthur, zástupce obchodní firmy stasfurtské v Brně.
Machatschek Alois, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Machotka Hanuš, zemský official v Brně.
Manda Josef Ad., odb. učitel v Brně.
Mareš Frant., ředitel škol „Vesniných“ v Brně.
Dr. Marvan Method, regens bisk. semináře chlapeckého v Brně.
Máša Jan, sekretář č. odboru zem. rady mor. v Brně.
Maška Karel J., ředitel zem. reálky v Telči.
Matějka Josef, učitel v Husovicích.
Med. dr. Mathon Jar., primář zem. nemocnice v Prostějově.
Matoušek Vilém, úředník v Brně.
Matzek Jindřich, zem. úč. rada v Brně.
Matzura Josef, c. k. prof. něm. prům. školy v Brně.
Mauer Mat., zemský rada v. v. v Brně.
Maurer Rudolf, učitel v Král. Poli.
Dr. Mayer Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Mayer Robert, náměstek sekretáře obchodní a živnostenské komory
a docent na c. k. něm. vysoké škole technické v Brně.
Meindl Bedřich, úředník n. o. v Brně.
Melzer Hanuš, c. k. soudní tajemník v Brně.
Mensdorff-Pouilly Alfons, hrabě, velkostatkář v Boskovicích.
Merhaut Josef, redaktor v Brně.
Dr. Merores Bedřich, koncipient fin. prokuratury v Brně.
Městská obec v Uničově.
Miča Frant., c. k. okr. komisař v Brně.
Mikesch Josef, právník v Brně.
Mikulaschek Josef, cís. rada, řed. cukrovaru v Brně.
Mikusch Hanuš, assistent na c. k. něm. vysoké škole technické v Brně.
Mikuschka Theod., pokl. vzáj. pojišťovny v Brně.
Dr. Montzka Jindřich, prof. c. k. tkalcovské školy v Brně.
Morgenstern Albert, majitel sladovny v Brně.
Moser Emil, prof. v. v. ve Štyrském Hradci.
Mrasek Karel, úředník úraz. pojišťovny v Brně.
Müller Ferd., c. k. berní inspektor v Brně.
Murn August, dílovedoucí v Brně.
Musejní společnost v Uh. Brodě.
Musejní společnost ve Val. Meziříčí.
Musejní spolek v Brně.
Musil Othmar, čestný kanovník a prof. theologie v Brně.
Dr. Nachtikal Frant., c. k. prof. české průmyslové školy v Brně.
Naske Alois, ředitel měšť. školy v Brně.

Dr. Navrátil Boh., koncipista mor. arch. zem. v Brně.
Navrátil Frant., c. k. dvorní rada v Brně.
Nehammer Kajetán, c. k. pošt. kontrolor v Brně.
Nesvadbík Frant. L., c. k. prof. české reálky v Brně.
Netopil Frant., učitel měšť. školy v Brně.
Netoušek Ferdinand, odb. učitel v Drnholci.
Dr. Netušil Frant., lékař v Husovicích.
Neudeckrová Emma, choť c. a k. nadporučíka v Brně.
Neumann Jul. Konrád, vrch. účetní v Brně.
Neumann Robert, c. k. prof. v Brně.
Němec Josef, ředitel měšť. školy v Brně.
Niessner Vilém, redaktor v Brně.
Nitsche Josef, c. k. účetní oficiál v Brně.
Noháček Jindřich, odborný učitel v Králově Poli.
Nopp Leopold, učitel měšť. školy ve Strážnici.
Novák Boh., prof. české průmysl. školy v Brně.
Dr. Novák Jan V., gymn. prof. v Praze.
Dr. Novák Vladimír, c. k. prof. české vys. školy technické v Brně.
Novotná Marie, choť c. a k. majora v Krakově.
Obecní rada král. města Jihlavy.
Obecní rada král. města Olomouce.
Oberländer Zikmund, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Oborny Adolf, ředitel něm. reálky v Lipníku.
Odehnal Frant., nájemce dvora v Hrotovicích.
Orliczek Alois, c. k. účetní revident v Brně.
Otevřel Augustin, rolník ve Skašticích.
Ottel Klement, ředitel obchod. školy v Olomouci
Ouředníček Eduard, c. k. gymn. ředitel v Brně.
Paleček Antonín, ředitel zemské české reálky v Hodoníně.
Dr. Palkovský Edm., advokát v Mor. Ostravě.
Palleta Kamil, c. k. vrchní celní správce v Brně.
Palliardi Jar., c. k. notář v Mor. Budějovicích.
Panek Jan, ředitel měšť. školy v Zábřehu.
Patzelt Karel, učitel v Mor. Třebové.
Pavelek Ferdinand, c. k. professor v Brně.
Pavelka Fr. Jiří, tajemník české techniky v Brně.
Pavlica Josef, rolník a zem. poslanec v Hroznové Lhotě.
Peček František, c. k. pošt. asistent v Brně.
Dr. Peka Jar., sekretář c. k. fin. prokuratury v Brně.
Dr. Perek Václav, advokát a zem. poslanec v Prostějově.
Dr. Petr Karel, m. ř. prof. univ. v Praze.
Petráček Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Petrowan Josef, hosp. správce v Jestřabicích.
Phull Aug. jun. baron, továrník v Brně.
Pilat Gustav, c. k. místodrž. účetní oficiál v Brně.
Pirchan Emil, prof. v. v., akademický malíř v Brně.
Piša Arnošt, knihkupec v Brně.

Plaček Josef, c. k. gymn. prof. v Brně.
Podrábský Ant., prof. zemské české reálky v Hodoníně.
Pochop Jan, c. k. gymn. prof. v Třebíči.
Pokorný Ign., c. k. vládní rada a řed. v. v. v Jihlavě.
Pokorný Jan, rolník a zemský poslanec v Ivanovicích.
Pollak Oswald, c. k. fin. kommissař v Brně.
Dr. Pollatschek Karel, c. k. vrch. fin. kommissař v Brně.
Dr. Pollenz Jakub, advokát v Brně.
Popelka Benj., redaktor „Mor. Novin“ v Král. Poli.
Pospíšil Jan, rolník a zem. poslanec v Oslavici.
Prasek Vinc., c. k. školní rada, gymn. professor v Olomouci.
Dr. Pražák Ot. baron, říšský a zemský poslanec v Brně.
Procházka Alois, učitel v Blažovicích.
Prokop Karel, c. k. gymn. professor v Brně.
Prokupek Jindřich, vrchní oficiál obecní rady v Brně.
Proskowetz Eman. rytíř, člen panské sněmovny v Kvasicích.
Příhoda Josef, starosta v Dačicích.
Putzker Viktor, soukromý úředník v Brně.
Raab Adolf, hospodářský správce v Králově Poli.
Racek Frant., fotograf v Král. Poli.
Raisky Mat., c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Raisky Viktor, c. a k. nadporučík dělostřelectva v Lobzové (Halič).
Dr. Randula Vítězslav, advokát v Brně.
Regner Alfred ryt. Bleyleben, c. k. dvorní rada v Brně.
Reidl Frant., učitel v Brně.
Dr. Reichert Jan, c. k. ředitel gymnasijsní ve v. v Král. Vinohradech.
Dr. Reissig Karel ml., advokát v Brně.
Med. dr. Remeš Mořic, lékař v Olomouci.
Rentél Rudolf, zem. stav. rada v Brně.
Richter Karel, zem. poslanec ve Velkém Újezdě.
Rohrer Rudolf M. ml., majitel knihtiskárny v Brně.
Rohrer Rudolf M. st., náměstek purkmistrův v Brně.
Rošický Václav, prof. ústavu učít. v Jundrově.
Royt Václav, c. k. zem. školní inspektor v. v. v Brně.
Rozkošný Jan, člen zem. výboru, říš. a zem. posl. v Křenovicích.
Růbal Jan, úředník v Brně.
Ruis Tom., rolník v Branšovicích.
Rupp Hanuš, uč. kreslení na škole tkalcovské v Brně.
Rupp Ota, c. k. prof. něm. tech. v Brně.
Ruprich Alfred, majitel obch. školy v Brně.
Dr. Růžicka Josef, advokát v Brně.
Rypáček Frant. Jar., c. k. gymn. professor v Brně.
Rzehak Ant., prof. c. k. něm. vys. školy techn. v Brně.
Rziman Alexandr, hospodářský správce v Nasedlovicích.
Ředitelství kamerálních statků v Johannesberce.
Ředitelství statků v Lesonicích.
Řehořovský Václav, c. k. prof. č. vys. školy techn v Brně.

- Saida Frant., majitel usedlosti v Černovicích.
Dr. Samsour Jos., prof. církevní historie v Brně.
Sánka Hugo, říd. učitel v Rudici.
Med. dr. Sedlacek J., obvodní lékař v Modřicích.
Dr. Sedláček Jan, advokát v Uh. Hradišti.
Dr. Sedlák Jan, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Seidl Jaroslav, advokát v Brně.
Seka Hugo, c. k. soudní sekretář ve Znojmě.
Dr. Selch Emerich, prof. v. obchodní školy v Brně.
Seydel Karel, majitel panství v Bohuticích.
Seyfried Hanuš, učitel měšť. školy v Brně.
Schatt Karel, učitel v Brně.
Schick Eugen, bank. úředník v Brně.
Schiller Moř. Frant., cis. rada, továrník v Brně.
Schirmeisen Karel, učit. měšť. školy v Brně.
Dr. Schlesinger Theod., lékař nemoc. pokladny v Husovicích.
Dr. Schmeichler Ludvík, soukr. docent v Brně.
Dr. Schmetzer Ota, kand. advokacie v Brně.
Schmid Alois, c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Schmid Rudolf, zemský oficiál v Brně.
Dr. Schneider Jan, kons. rada a děkan v Křižanovicích.
Schneider Jindřich, účetní revident v Brně.
Schnitzler Ferdinand, c. k. vládní rada, náměstek ředitele úrazové po-
jišťovny a člen obecního výboru v Brně.
Dr. Schober Karel, c. k. zem. inspektor školní v Brně.
Med. dr. Schönhof Zikmund, lékař v Brně.
Schott František, sekretář obecní rady v Brně.
Dr. Schram Vilém, c. rada, zem. bibliothekář v Brně.
Schreiber Petr, uč. měšť. školy ve Svitavách.
Schreiner Hanuš, režisér v Brně.
Schroth Ota, úř. filiálky „Víd. banky“ v Brně.
Dr. Schulz Vilém, advokát v Brně.
Schürl Karel, zem. inspektor dobytkařský v Brně.
Schuščík Edvard, prof. něm. reálky státní v Brně.
Schwaiger Hanuš, c. k. prof. akademie výtvarných umění v Praze.
Schwarz Alois, ředitel měst. lycea v Mor. Ostravě.
Dr. Schwarz Arnošt, kand. advokacie v Brně.
Schwarz Josef, c. k. prof. průmysl. školy v Brně.
Dr. Simon Jak., gymn. prof. v Brně.
Singer Bedřich, zemský poslanec v Brně.
Dr. Skutetzky Hub., ředitel cukrovaru ve Víškově.
Slabý Josef, učitel v Žabovřeskách.
Dr. Sláma Frant., c. k. rada zem. soudu a říšský poslanec v Brně.
Slaměník Frant., ředitel měšťanské školy v Přerově.
Slavík Frant. Aug., c. k. školní rada, ředitel reálky n. o. na Král. Vinohradech.
Dr. Slavík Frant., c. k. prof. v Praze.
Slavík Jan, c. k. zemský inspektor školní ve v. v Praze.

Slovák Karel, odborný učitel v Boskovicích.
Smrček Ant., prof. na c. k. české vysoké škole technické v Brně.
Sobotka Jan, prof. c. k. čes. university v Praze.
Soffé Emil, c. k. prof. něm. reálky v Brně.
Sojka Tomáš, katecheta v Třebíči
Sojka Václav, správce hospodářství v Brně.
Dr. Sommer Rudolf, říšský posl., prof. vyšší ochod. školy v Olomouci.
Dr. Souček Hugo, c. k. berní inspektor v Brně.
Souček Stanislav, gymn. prof. v Brně.
Soxhletová Vilma, učitelka v Brně.
Spáčil Zeranovský Jan, redaktor v Hradci Králové(+).
Spiegel-Diesenberg Ferd. hrabě, velkostatkář ve Višňovém.
Spielmann Fil., c. k. pošt. oficiál v Brně.
Dr. Spina Frant., gymn. prof. v Mor. Třebové.
Dr. Spitz Berthold, referent ředitelství v Brně.
Spitzner Václ., prof. zem. reálky v Prostějově.
Spolek na podporu obchodnictva a živnostnictva v Mor. Třebové.
Stach Ant., ředitel zimní školy hosp. v Boskovicích.
Stávek Josef, zvěrolékař ve Šlapánicích.
Stehlík Alois, učitel v Žabovřeskách.
Steidler Emerich, c. k. fin. sekretář v Brně.
Med. dr. Stein Julius, lékař v Brně.
Dr. Steinhardt Nathan, učitel náboženství v Brně.
Sternischtie Karel šl. ml., továrník v Brně.
Sterz Adolf, ředitel ve Znojmě.
Stöffel Zikmund, nadučitel v Pálavě.
Stohandl Frant. Karel, soukromník v Brně.
Stöhr Josef, okresní inspektor školní ve Víškově.
Stoklaska Otakar, řed. měst. dív. lycea v Brně.
Stoll Vincenc, ředitel v Brně.
Stolz Viktor, uč. ústavu hluchoněmých v Brně.
Dr. Stránský Adolf, adv., říšský a zemský poslanec v Brně
Strnischtie Emil, vrch. inženýr v Brně.
Dr. Strobl Karel, c. k. fin. koncipista v Brně.
Strzemcha Pavel, ředitel reálky zemské v Brně.
Dr. Subak Jul., prof. obch. školy v Terstě.
Suchanek Alex. šl. Hassenau ml., cis. rada, bankér v Brně.
Suchanek Děpold, c. k. místodrž. úč. řed. v. v. v Brně.
Suchanek Viktor šl. Hassenau, bankér v Brně.
Dr. Sucharda Antonín, prof. c. k. vys. č. školy techn. v Brně.
Suchy Ludvík, účetní nemocenské pokladny v Brně.
Swechota Josef, prof. z. v. reálky v Jihlavě.
Světlík Jan, maj. realit v Rosicích.
Svoboda Josef, inženýr a cejchovní v Brně.
Svoboda Theodor, cis. rada a přednosta dopravní v Brně.
Svozil Jan, prof. č. reálky v Prostějově.
Srový Ant., účetní revident v Brně.

Syrový Čeněk, prof. obch. akademie v Brně.
Šafař Ludvík, odborný učitel v Boskovicích.
Šílený Tomáš, c. k. gymn. prof. v Brně.
Dr. Šílený Václav, říšský a zem. poslanec v Brně.
Šilhavý František, učitel a revisor v Brně.
P. Šilinger Tomáš, kněz řádu augustiniánského v Brně.
Špička Frant., děkan a konsist. rada v Mor. Ostravě.
Dr. Šromota Frant., advokát v Hranicích.
Msgr. Štastný Vladimír, bisk. rada a prof. v. v. v Brně.
Dr. Šujan Frant., c. k. gymn. prof. v Brně.
P. Šup Prokop, kněz řádu benediktinského v Rajhradě.
Šústal Josef, c. k. civi. učitel v Brně.
Dr. Šústek Bernard, kapitulár řádu sv. Augustina v Brně.
Talský Jos., odborný učitel ve v. v Olomouci.
Tenora Jan, kons. auditor, farář ve Chvalkovicích.
Tenora Richard, kooperátor v Náměšti.
Dr. Tesař Hugo, advokát v Brně.
Tesař Petr, farář v Tlumačově.
Teuberová Adela šl., soukromnice v Brně.
Thenius Ota, c. k. účetní oficiál v Brně.
Toegel Josef, c. k. kontrolor depositního úřadu v Brně.
Tomaschek Rudolf, městský inženýr v Brně.
Trapp Břeněk, c. k. úředník poštovní v Brně.
Dr. Traub Hugo, c. k. gymn. prof. v Brně.
Trávníčková Krista, učitelka v Brně.
Tůma Jan V., c. k. gymn. ředitel v Brně.
Tuskánová Helena, lyc. prof. škol Vesniných v Brně.
Tutsch Emil, učitel v Jevíčku.
Tutschek Karel, knihkupec v Brně.
Uličný Josef, c. k. gymn. professor v Třebíči.
Ulmann Ludvík, cís. rada a komorní rada v Brně.
Uprka Joža, akad. malíř v Hroz. Lhotě.
Urban Ant., papírník v Brně.
Dr. Urban Bedřich, bankéř v Brně.
Urbanek Frant., c. k. prof. na odpočinku v Brně.
Urbanowsky Alfred, koncipista obecní rady v Brně.
Ursíny Mich., c. k. prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Válek Josef, prof. obch. akademie v Brně.
Vallazza Karel, učitel měst. školy v Brně.
Wallner Julius, c. k. gymn. ředitel v Brně.
Walter Adolf, správce velkostatku v Rajhradě.
Dr. Vandas Karel, prof. č. vys. školy techn. v Brně.
Wanke Bed., učitel v Brně.
Wanke Jindř., nadučitel ve Valteřovicích.
Váňa Ant., ředitel c. k. českého paedagogia mužského v Brně.
Vaňha Jan, řed. z výzkumné stanice v Brně.
Váša Pavel, prof. c. k. č. průmysl. školy v Brně.

Weber Frant., zemský inspektor rybářský v Brně.
Weczerza Frant., odb. učitel v Brně.
Weinberger Ota, kand. práv v Brně.
Weiss Albert, redaktor v Brně.
Dr. Weiss David, lékař v Brně.
Weiss Jakub, jednatel v Brně.
Dr. Weiss Karel, úředník „Dunaje“ v Brně.
Weissová-Dittrichová Anna v Brně.
Weithofer Ant., nadučitel v. v. v Brně.
Welzl Hanuš, redaktor v Brně.
Wentruba Jindř., c. k. rada zem. soudu v Brně.
Wenzlitzke August, ředitel v Brně.
Wenzlitzke Josef, ředitel v Brně.
Vepřek Klement, c. k. prof. č. reálky v Brně.
Med. dr. Veselý Fr., ředitel lázní v Brně.
Wichterle F., továrník v Prostějově.
P. Wiesbaur Jan, prof. a kustos v Lukovci.
Windt Berthold, účetní v Brně.
Winkler Karel, c. a k. dvorní knihkupec v Brně.
Winkler Vil., c. a k. nadporučík pěš. pluku ve Znojmě.
Wischniowsky Viktor, úředník pojišťovny v Brně.
Vítek Emanuel, učitel v Král. Poli.
Dr. Wlach Albert, advokát v Brně.
Vlach Frant., lékárník v Bučovicích.
Wlczek Karel, učitel měšť. škol v Brně.
Vlk Alois, c. k. zemský inspektor školní v Brně.
Vlk Fr., majitel štěpařského závodu ve Vanovicích.
P. Vodička Karel, kněz řádu minoritského v Č. Krumlově (†).
Vogler Alois, nadučitel v Hlubočanech.
Wohlmuth Zikmund, továrník v Brně.
Wokurek Ludvík, sekretář úraz. pojišťovny v Brně.
Dr. Wolf Emil st., advokát v Brně.
Wolf Raimund, stavitel v Třebíči.
Dr. Wolf Richard, advokát v Brně.
Vondráček Hugo, c. k. pošt. konceptní praktikant v Brně.
Wondrak J. v Brně.
Voříkovský Vil ryt. z Kunratic, c. k. místodrž. rada v Brně.
Wrbík Frant., prokurista mor. eskomptní banky v Brně.
Vrbka Ant., učitel v Louce u Znojma.
Wurzinger Frant., c. k. pošt. official v Brně.
Výrazil Jan, prof. č. v. reálky v Brně.
Dr. Zahradník Karel, c. k. dvorní rada a prof. č. techniky v Brně.
Dr. Zahradník Rudolf, c. k. okr. hejtman v Kyjově.
Zapotoczný Frant., nadučitel v Dolních Heršpících.
Zavadil Lad., farář v Křižanově.
Zavřel Frant., nadučitel v Třebíči (†).
Zavřel Ign., farář v Přerově.

Zeisel Alfred, stavitel v Brně.

Zháněl Ign., farář v Troubsku.

Zimmermann Hugo, prof. v. zahrad. školy v Lednici.

Zuska Frant., prof. č. v. průmysl. školy v Brně.

Dr. Zweig Gustav, advokát v Prostějově.

Dr. Záček Jan, zemský a říšský poslanec, náměstek zemského hejtmana
v Olomouci.

Žák Josef, c. k. učitel hudby v Brně.

Železný Zdeněk, c. k. účetní rada v Brně.

* * *

e) Úřednictvo:

Emil Kořistka, sekretář.

Dr. Vil. Schram, cís. rada a c. k. konservator, zem. bibliotekář.

Alfred Palliardi, kustos.

Dr. Hertvík Jarník, amanuensis.

Arnošt Hanáček, oficiál.

Jos. Sušický, oficiál.

Rudolf Erlacher, pomocný úředník.

Ferdinand Nešpor, sluha.

František Kupský, sluha.

Adolf Audy, sluha.

Literatura.

Zemské sněmy a sjezdy moravské. Jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského (1526—1628). Dle archivních pramenů vypravuje František Kameníček. Díl třetí a poslední. Biskupové olomoučtí. — Stavové a lid. Bezpečnost a pořádek v zemi. Význam jazyka českého. Poměry náboženské. Stručný nárys moravského zřízení zemského a) za let 1526—1628, b) dle obnoveného zřízení zemského roku 1628. Přílohy. Cena 14 korun. V Brně 1905. Nákladem zemského výboru markrabství moravského. Tiskem moravské akciové knihtiskárny v Brně.

Již titul a objem knihy (912 stran) naznačují dílo neobyčejné. Dílem III. jest ukončeno velké monumentální dílo Kameníčkovy, které vlastně je podrobným dějepisem Moravy doby střední (1526—1628). Díl III. je nejzajímavější, poněvadž podává jasný a význačný obraz sociálních poměrů na Moravě v letech 1526—1628.

Část I. Oddíl A. podává, jaké vrstvy byly v obyvatelstvu na Moravě v XVI. a XVII. st., byl by se tedy lépe hodil nadpis: Vrstvy obyvatelstva (místo: Biskupové olomoučtí. Moravští stavové a lid) str. 1.—2. Podrobné jsou odstavce: 1. Biskupové olomoučtí (2—29). 2. Stav panský (29—42). 3. Stav rytířský a ostatní šlechta nižší (42—55). 4. Vzájemný poměr stavu panského a rytířského (56—61). 5. Život vyšších stavů moravských (61—72). 6. Stav praelátský (73—84). 7. Inkolát u vyšších stavů (84—102). 8. Města královská, komorní a poddaná (102—117). 9. Život v městech moravských (117—148). 10. O poměru měst, hlavně královských a komorních, k vyšším stavům, zvláště ke stavu panskému a rytířskému (149—162). 11. Panovníci a stavové (162—172). 12. Lid poddaný (172—206). 13. Život a mravy lidu moravského (206—226). 14. Poměr židů moravských ke stavům a k lidu poddanému (226—241). Oddíl B. líčí „Bezpečnost a pořádek v zemi“ (242—274), oddíl C. Význam jazyka českého v zemi (275—291). V části II. oddíl D. Poměry náboženské (292—525), a to: odstavec 1. Katolíci (307—404). 2. Podoboží (404—422). 3. Čeští bratři (422—449). 4. Protestanté (450—467). 5. Anabaptisté (467—494). 6. Menší vyznání (494—501). 7. Náboženské poměry před českým povstáním a po něm (501—525); oddíl E. Doslov. Stručný nárys stavovského zřízení morav-

ského. a) Za let 1526—1628 (526—549). b) Dle obnoveného zřízení zemského r. 1628 (549—566). Přílohy (569—789). Ukazatel jmenný (791—897). Obsah (899—910).

Z uvedeného obsahu vidno, že dílo Kameníčkovo je velmi obsáhlé. Autor vypravuje připomenuté věci na základě archivních pramenů. Jest úžasno, zrovna jako při díle I. a II., kolik archivů moravských, slezských, českých, saských, rakouských a uherských Kameníček probádal, kolik listin sám přepsal a v díle svém otiskl. Výsledky badání archivního svědomitě vždy srovnává s výzkumy badatelů současných i starších, čili ve všech věcech, skoro při každé větě konstatuje mínění jiných a buď připojuje své a upevňuje práci svých předchůdců, nebo šetrně a jemně pronáší názor vlastní. Kameníček vyniká duchem kritickým. V metodě badatelské s ním úplně nesouhlasím. Skoro každou větu dokládá prameny a příslušnou literaturou. Cituje však příliš mnoho, takže pod čarou v poznámkách často povídá více než v textu nad čarou. Pod čarou často cituje listiny úplné, které by se spíše hodily do Příloh. Omlouvá se v Úvodě (I., 4., ř. 21.—26.), že byl o to požádán, ale vědě by se bylo lépe posloužilo, kdyby doklady úplné byl otiskl v „Přílohách“. Tak čtenář touže věc často čte dvakráte. Za to mínění autorit Tomka, Golla, Gindelyho, Rezka, Čelakovského, Slavíka a j. uvádí v textu, i když se od nich uchyluje, což čtenář raději vidí pod čarou, kdežto nad čarou hledáme jen obraz doby. Jaký nám badatel sestavuje duchem vlastním na základě soudobých pramenů. Také některé věci se opakují častěji. Ke kritice v žádný celek pojeti se má pronikavost (penetrace) a výraznost (praeclarsost). Touto poznámkou nikterak nechci se dotýkat vědecké ceny práce Kameníčkovy. Na metodě mnoho nezáleží, ale obsahem dílo je znamenité.

Zvláště dobře je vystižena pravomoc biskupův olomuckých a jejich postavení v zemi, volba jejich a organisace manů biskupských. Soupis manských statků biskupských nalézti se nepodařilo. Společenské vrstvy v národě našem K. přesvědčivě dovedl tři: šlechtice, svobodníky a poddané v rozmanitých stupních. Nejlépe podařilo se autorovi vyličit život vyšších stavů moravských (61—72), lid poddaný (172—206) a život i mravy lidu poddaného (206—226), čím otevřel hojný a čistý zdroj látky na uměleckou tvorbu slovesnou a výtvarnou. Dobře vylíčen také život v městech moravských (117—148). O významě jazyka českého v zemi (275—291) v XVI. st. a klesání jeho již před bitvou bělohorskou u nás dosud tak podrobně a pravdivě nepsal nikdo. Poměry náboženské (292—525) jsou vylíčeny docela klidně a spravedlivě u všech stran náboženských na Moravě s hlubokým ponětím opravných snah biskupův olomuckých. Více bychom rádi slyšeli o školách na Moravě. Školu každá strana náboženská pokládala za baštu. K. na mnohých místech mluví o školách, ale z výkladů jeho nelze ani poznati, jakého druhu byly školy na Moravě, ani kterým jazykem se na nich učilo, ani kde která strana náboženská měla školu. Školám měl býti věnován zvláštní oddíl v knize a měly býti vypočteny, poněvadž jich nebylo

mnoho. Nejdokonalejší částí III. dílu obsahem i formou je Doslov (526—566), v němž K. shrnuje stručně všechny výsledky mnohaletého pracovního badání svého. Doslov zasluhuje, by v tisících exemplářích byl otiskán nákladem zemským a rozdán, by se stal nejen učebnou knižkou na všech školách moravských, nýbrž měl by poznán býti od každého uvědomělého Moravana.

V díle velikém zůstanou také omyly. Formálních (na př. sdělávali se smlouvy str. 205., ř. 15., měl na statcích svobodných str. 531. ř. 33. — chybí předmět a j.) připomínati netřeba. Věcné jsou některé: Vedle kartusy brněnské a olomucké (str. 74., ř. 3.) nebylo jiné v Nové Vsi, nýbrž Královo Pole po založení kláštera kartusianského r. 1375 dostalo název Nová Ves na rozdíl od starších osad (královy, herburské, johannitské a augustiniánské). Na str. 76. ř. 21. je uveden převor kláštera sv. Anny v Brně mezi zástupci klášterův a hned v ř. 22. také abatýše kláštera sv. Anny v Brně. To byly dva různé ústavy: prvý byl komendou sv. Jana (naproti sv. Anně), a druhý jest uveden správně. V městech královských vedle městské rady nebývali voleni obecní starši jako orgán dozorců a schvalovací (str. 104., ř. 7.), nýbrž staršími obce stávali se konšelé z předešlého roku. Města královská na Moravě panovníkům vždy přísahala a nikoli jen slibovala poslušnost (str. 527., ř. 1.). Menších nedopatření uváděti netřeba.

Máme tedy veliké dílo ukončeno: I. díl má 562 stran, druhý 800 stran a třetí 912 stran, všechny tedy 2274 s úvody V. + II. + IV. Celé dílo badatel věnoval rodině a drahé vlasti moravské. Věnoval ji dílo trvalé ceny, na něž vynaložil nejkrásnější věk svého života, neboť pracoval o něm plných 25 let při úmorném zaměstnání na škole střední. Věnoval mu všechny síly čilého ducha i svěžího těla. Vybudoval dílo monumentální. Moravě dal podrobný a věrný obraz dějin jejích za dobu 1526—1628 a vědě prokázal službu velikou prozkoumáním přečetných archivův i otiskem ohromného počtu archivních pramenů. Zkoumáním archivův objevil mnoho látky, již sám buď nepotřeboval aneb užiti nemohl, ale upozornil jiné, kteří budoucně těžiti budou. V dějinách svých na četných místech upozornil, co a jak mělo by ještě probádáno býti, a povzbudil tak k horlivé činnosti následníky. Kameníček na Moravě nejlépe zná dějiny moravské, obzvláště dějiny zřízení zemského, a je nejpovolanejší, by zorganizoval vědeckou činnost na Moravě v oboru historickém. Kéž by se mu brzy poskytlo příležitosti. *Dr. Fr. Šujan.*

Kras moravský a jeho podzemní svět slovem i obrazem.

Sepsal Dr. Karel Absolon. Nakladatelství Aloisa Wiesnera v Praze 1905. Sešit 1., 2. a 3. à 1 K.

Objeví-li se v literatuře naší, která je poměrně chuda pracemi populárně vědeckými vůbec a přírodovědeckými zvláště, dílo toho rozsahu a úkolu tak všestranného jako dílo p. Absolonovo, jest význam jeho mnohem větší než v některé literatuře světové, ale má také větší zodpovědnost. Má předně úkol patriotický, upozorniti nejen cizinu, nýbrž především naší veřejnost na krásy a vědecké zajímavosti vlasti. Nemáme

bolnužel jako jini národové velicí, kde populární knihy píší nejlepší odborníci, a to většinou teprve po mnoholetých vědeckých a paedagogických zkušenostech, pro znamenitosti své vlasti dosti interpretů populárně píšících, kteří by při tom byli odbornými znalci a pracovníky v geologii a zeměpise. Jsme lépe instruováni zásluhou ciziny o krásách Alp než o domácím bohatství, které nepoznáno a nezúročeno leží ladem v naší blízkosti a cizině nezadá v ničem, jestli ji nepředčí. Dílo, jež má takový obsáhlý úkol a jest určeno širší veřejnosti, může formou snadno přístupnou a názorně působiti i pro poučení vědecké, zmocní-li se ho odborník se znalým přehledem a šťastnou rukou. Vědomosti geologické jsou důležitý každému již proto, že zjevy geologické jsou denním předmětem naší pozornosti, pokud nejsme vůbec nevšímaví ku krásám krajinným.

Pan Absolon podjal se svým „Krasem moravským“ díla velmi vědeckého. Chce uvést čtenáře do „Moravského Švýcarska“ nejen jako turistu, aby mu ukázal pohledy krajinné a historické památky, nýbrž učí jej také pozorovati. Chce mu ukázati překvapující výkony eroze vodní, která v náhorní rovině vyhlodala známá úchvatná údolí. Odkrývá mu však i podzemní svět, uvádí jej také v tajnou dílnu podzemních vod, které podobně jako v Krase jihoevropském za dlouhé věky vytvořily spletité chodby a síně a vyzdobily stěny jejich bohatými útvary krápníkovými. Konečně seznamuje čtenáře se živočišstvím jeskynním, jež během dob se přizpůsobilo i zvláštním podmínkám života temnostního. Chce zkrátka čtenáři laikovi podati nejen popisný, nýbrž především vědecký obraz o tomto geologicky nejvýš zajímavém území a upozorniti jej na všechny poměry přírodní.

Jest tedy úkol jeho dosti nesnadný. Pan Absolon nepřistupuje však k dílu jako začátečník, který pouze sebral pozorování a zkušenosti jiných badatelů, nýbrž jako samostatný pracovník, který z vlastních studií území dobře zná. Může tedy podati obraz ucelený se samostatným ponětím, což právě takovému všestrannému dílu populárnímu jest velikou předností.

Nemáme dnes ještě celé dílo v rukou, proto nemožno také rozhodovati, jakým způsobem p. autor dostal úkolu svému. Jelikož ale sám se zdarem ve studiích těchto pracoval, doufáme, že i dílo určené širší veřejnosti bude v každém ohledu dobré. Dnes máme v rukou tři sešity ze 20 sešitů, na něž jest dílo rozvrženo. Vhodně uvádí p. autor historii výzkumů. Upozorňuje na jednotlivé badatele, kteří již v dřívějších dobách do jeskyní Sloupských více nebo méně daleko pronikli a první zprávy o nich podali. Zajímavým stává se tento historický přehled čtenáři právě tím, že srovnává názory a pozorování starší s nynějšími zjištěnými fakty a tím zároveň poučuje, jak zvolna se takový geologický výzkum třibil a jak i při nynějších zlepšených prostředcích jest práce sama nesnadná. Poznáváme, že ani dnes daleko ještě není vše prozkoumáno, co zajímavého nám moravský Kras skýtá, a že bude ještě mnoho obětí vyžadovati úplné prozkoumání. Uváděje čtenáře do svého území, počíná

vyličením kraje boskovského, „jenž od severu vévodí Krasu moravskému“. Odtud putujeme do Sloupa, prastarého to sídla již i člověka diluviálního, a sledující proud Sloupského potoka, poznáváme po prvé charakteristický znak území Krasového, ponorný potok, a zbytek hývalého ohromného portálu jeskyní sloupských, zajímavou skálu „Hřebenáč“. Seznámivše se s poloslepým údolím sloupským, vstupujeme do jeskynního bludiště sloupsko-šošuveckého, které patří k nejrozsáhlejším jeskyním v Evropě. Dovídáme se, jak zkoumali tyto jeskyně první badatelé, a jak vypadá náš názor po novějších výzkumech. Na přehlednější orientaci v tomto labyrintě podzemních chodeb podává autor všeobecné rozdělení na 11 částí, jež tvoří jakési celky, a přistupuje ku popisu jeskyně Nicové, Eliščiny a Starých skal.

Nelze upřít, že čteme dílo s napiatou pozorností, která je výbornými vyobrazeními ještě zvyšována. Většina dosavadních vyobrazení jsou mistrovskými kousky umění reprodukčního. Uvádím zejména „Pohled na skály sloupské“, „Horní jezírko na dně Macochy“, „Spodní východ Punkvy“, „Hlavní stěna propasti Macochy“, „Propadání potoku „Bílé Vody“ do propasti jeskyně Rasovny“, „Vnitřek propasti Macochy“, „Dům a propasti nad chodbou stupňovitou“, „Horní východ Punkvy v Pustém Žlebu“, a zajímavý pohled na jícen Macochy ze dna proti nebi. K tomu druží se řada menších vyobrazení, vesměs instruktivních, zajímavá faksimilia starších kreseb, ukázky zvířeny jeskynní atd. Již svými vyobrazeními stává se dílo krásným zjevem populární vědecké literatury, jež může skvěle konkurovat s podobnými díly světových literatur. Celému dílu má být přiloženo 80 příloh celostránkových, přílohy skládací z částí barvami provedené, asi 250 obrázků textových, mapa z části kolorovaná, přes 30 původních plánů jeskyň.

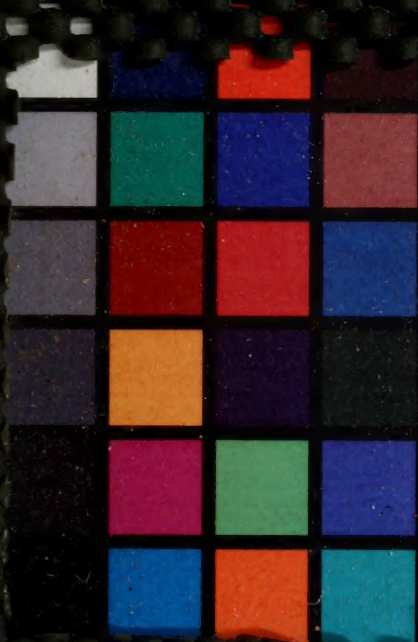
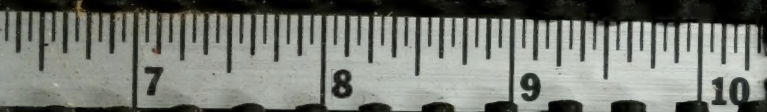
Jest žádoucí, aby dílo, které zajisté po svém dokončení bude cenným příspěvkem vlastivědným a které i milovníkům pohledů krajinných poskytuje vybrané album, nalezlo hojně účasti v naší širší veřejnosti. Jest třeba, aby literatura naše byla obohacena i jinými díly podobnými.

Dr. Oldřich Kramář.

493045

Simulation of the Goethe-Institut's color chart from Garmisch-Partenkirchen

